

— hälften av det återstående antalet — böra inrättas. År 1918 skulle slutligen de sista 9 tjänsterna tillkomma. Lärjungeantalets fortgående tillväxt och faran för extralärarsystemets överhandtagande synas göra det önskligt, att den ovannämnda fyraårsperioden fasthållles.

Jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att för beredande av medel att från och med den 1 januari 1917 vid de allmänna läroverken upprätta 4 lektors- och 5 adjunktsbefattningar, fördelade på de särskilda läroverken såsom Kungl. Maj:t finner gott bestämma, höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 31,000 kronor.

[123.]

Upphörande
av Häggdångers
pastorats
prebende-
egenskap.

10. **Upphörande av Häggdångers pastorats prebendeegenskap.**

Under äldre tider var det ej ovanligt, att i en läroverkslärares avlöning ingick avkomst av ett pastorat såsom lärarens *prebende*. Längst har en sådan anordning bibehållit sig i fråga om teologie lektoraten i stiftsstäderna. Det allmänna strävandet att inskränka prebendeinstitutionen har dock givit sig tillkänna även i fråga om teologie lektorsprebendena. Vid 1900-talets ingång funnos ännu åtta teologie lektorsprebenden, men sedan dess hava fyra sådana prebendepastorat befriats från prebendeegenskapen, så att för närvarande blott fyra återstå: Badelunda pastorat, anslaget Västerås högre allmänna läroverk, Öjaby och Härlövs pastorat, anslaget Växjö högre allmänna läroverk, Hammarö pastorat, anslaget Karlstads högre allmänna läroverk, och Häggdångers pastorat, anslaget Härnösands högre allmänna läroverk. Ej heller dessa pastorat torde komma att för längre tid bestå såsom prebenden. Beträffande ett av dem, Häggdångers pastorat i Härnösands stift, föreligger för närvarande en framställning om upphörande av dess prebendeegenskap, vilken framställning jag ber att under denna punkt få anmäla. I avseende å Badelunda pastorat har till Kungl. Maj:t inkommit en likartad framställning, vilken för närvarande är utremitterad för vederbörandes hörande.

Häggdångers pastorat är såsom nämnt anslaget Härnösands högre allmänna läroverk, där det senast varit såsom prebende förenat med en lektorsbefattning i kristendom och historia med geografi. Det är från nämnda läroverks kollegium, som framställningen om prebendeegenskapens upphörande utgått.

I skrivelse den 1 april 1914 anhöll nämligen läroverkskollegiet hos Kungl. Maj:t, att lektorstjänsten måtte för framtiden skiljas från prebendet och avlönas lika med övriga lektorstjänster. Ifrågavarande lektorsbefattning hade kort förut blivit ledig

[123.]

genom lektorn A. M. Magnussons den 26 mars 1914 timade död. Såsom skäl för sin anhållan anförde kollegiet, att prebendeinstitutionen i nutida skolförhållanden givetvis utgjorde en anakronism, som vore till ingens bättnad men vållade åtskilliga olägenheter. Särskilt då tjänsten skulle tillträdas efter dödsfall verkade sammankopplingen med prebende-pastoratet den nytillträdande innehavaren icke ringa men, därest nådår skulle åtnjutas av företrädarens efterlevande. Dessutom finge det anses höra till undantagen, att en till lektorstjänst kompetent man samtidigt ägde den praktiska erfarenhet i prästerliga värv, som man hade rätt att kräva av en församlingsherde, eller å andra sidan, att en praktiskt erfaren prästman ägde för lektorstjänst erforderlig kompetens.

I ärendet hava infordrade yttranden avgivits dels, efter hörande av Häggdångers församling å extra kyrkostämma, av domkapitlet i Härnösand den 15 juli 1914, dels av läroverksöverstyrelsen den 25 september 1914, dels av kammarkollegium den 1 april 1915, dels ock av statskontoret den 8 juni 1915.

Samtliga dessa hava förordat bifall till framställningen, församlingen dock under förbehåll att den tillämnade förändringen icke komme att förorsaka församlingen ökade utgifter för kyrkoherdens avlöning, och har domkapitlet med anledning därav hemställt om bidrag från allmänna medel för uppbringande av kyrkoherdens lön till visst angivet belopp. Sistnämnda fråga torde emellertid, på sätt såväl kammarkollegium som statskontoret anført, ej bära i detta sammanhang bliva föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Kammarkollegium har i övrigt yttrat:

Häggdångers pastorat hade jämlikt nådigt brev den 6 juli 1722 av ålder varit av regal natur. Gällande lönereglering för prästerskapet i pastoratet hade fastställts genom nådig resolution den 2 september 1869 och upphörde att äga tillämpning den 30 april 1920. I pastoratet finnes numera ej komminister, allenast kyrkoherde. Dennes lön, som vid löneregleringen beräknats till 2,160 kronor, hade enligt prästlöneregleringskommitténs tabeller för eklelesiastikåret 1896—1897 uppgått till 2,321 kronor, boställsavgästning däri inberäknad med ett belopp av 300 kronor. Avkomsten av pastoratet finnes i riksstaten för teologie lektorn vid Härnösands högre allmänna läroverk upptagen till ett belopp av 328 kronor 3 öre. Pastoratets folkmängd utgjorde den 31 december 1914 1,108 invånare, och dess yttinnehåll uppginge till 102,19 kvadratkilometer.

Såväl kammarkollegium som statskontoret hava vid tillstyrkande av bifall till framställningen om upphörande av Häggdångers pastorats prebendeegenskap påyrkat åtgärder för beredande av lönefyllnad åt lektorn för den inkomst av pastoratet, som komme att frångå honom.

Jag är beredd att understödja läroverkskollegiets hemställan. För densamma tala de skäl, som lett till de under senare år vidtagna indragningarna av teologie lektorsprebenden och som, principiellt sett, grundat

Departementschefen.

sig på insikten, att prebendeinstitutionen vid de allmänna läroverken numera saknar berättigande samt, såsom läroverkskollegiet i Härnösand antytt, vållar olägenheter utan att medföra några fördelar, som kunna uppväga olägenheterna.

Det är nödvändigt att i detta ärende göra en framställning till riksdagen för att inhämta riksdagens medgivande till lektoratets skiljande från prebendet samt erhålla medel till den lönefyllnad åt lektorn, som av denna anordning påkallas. Det härför erforderliga beloppet är av statskontoret i jämnat tal satt till 329 kronor.

Med hänsyn till innehållet i prästerskapets privilegier hava frågor om lektorsprebendens indragning tillförene måst underställas kyrkomötet. Detta har dock ej skett beträffande de tre senast vidtagna indragningarna av lektorsprebenden och erfordras ej heller nu. Kyrkomötet medgav nämligen år 1898, att bland andra Häggdångers pastorat finge upphöra att vara prebende, under villkor att för kompetens till teologie lektorsbefattningar vid de allmänna läroverken fordrades, att sökanden inför teologisk fakultet avlagt teologisk examen eller teologiskt disputationsprov. Och detta villkor är uppfyllt genom den ändring i läroverksstadgan, §§ 177 och 180, som vidtogs genom nådig kungörelse den 1 november 1907.

Sedan riksdagens medgivande i berörda hänseende lämnats, möter således ej hinder för att omedelbart skrida till att skilja lektoratet från prebendet. Under år 1916 möjligen erforderligt fyllnadsbelopp kan utgå av besparingarna å reservationsanslaget till de allmänna läroverken. På grund av förekomna omständigheter har emellertid lektoratet efter Magnussons i mars 1914 timade frånfälle ännu icke blivit återbesatt.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att
dels medgiva, att Häggdångers pastorat i Härnösands stift må upphöra att vara prebende åt teologie lektorn vid högre allmänna läroverket i Härnösand,
dels ock för beredande av lönefyllnad åt bemålde lektor, efter det Häggdångers pastorats prebendenatur upphört, höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med ett belopp av 329 kronor.

Ökat anslag.

[124.] 11. **Terminsavgifter till biblioteks- och materiellkassorna.** Den år 1905 utfärdade nya läroverksstadgan och de till denna anknutna nya undervisningsplanerna för realskolan och gymnasiet uppdrogo nya linjer för skolarbetet. Till följd härav ställdes nya krav på läroverkens undervisningsmateriell. I fråga om denna hade det förut ingalunda varit väl

Terminsavgifter till biblioteks- och materiellkassorna.

beställt vid läroverken, och under de nya förhållandena framträdde bristerna skarpt. [124.]

Den år 1904 inrättade läroverksöverstyrelsen kom ock tidigt till insikt om att undervisningsmaterielen vid de allmänna läroverken var otillfredsställande för de ändamål, som den framgent skulle tjäna. Genom företagna inspektioner och från läroverken inhämtade upplysningar kunde överstyrelsen, sedan den nya läroverksstadgan några år varit i tillämpning, konstatera, att den befintliga materiellens beskaffenhet var otillfredsställande vid alla samskolor, vid alla realskolor utom två och vid samtliga högre allmänna läroverk utom tre bland de största.

Detta var en betänkelig sak, och den blev ännu betänkligare därigenom, att, enligt vad överstyrelsen inhämtade, det övervägande flertalet av läroverken saknade förmåga att verksamt och skyndsamt avhjälpa bristerna. För anskaffning och underhåll av materiell hade läroverken att lita till sina biblioteks- och materiellkassor. Men dessa voro nästan allestädes ur stånd att sörja för behoven; flera av dem stodo till och med i skuld vid ingången av år 1908, det år, då överstyrelsen började kraftigare gripa sig an med frågan.

Vad läroverkens biblioteks- och materiellkassor angår vill jag erinra, att de uppstått genom sammanslagning av två jämlikt 1820 års skolordning vid varje läroverk befintliga kassor: den egna kassan och bibliotekskassan; från den egna kassan har dock utbrutits en särskild ljus- och vedkassa, vars ändamål förut skulle tillgodoses ur den egna kassan. Enligt bestämmelser i läroverksstadgan äro biblioteks- och materiellkassans inkomster dels en avgift av tre kronor av varje lärjunge, som inskrives vid läroverket, dels ock en terminlig avgift av fyra kronor 50 öre av varje lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befrias. Terminsavgiftens storlek är fastställd genom beslut av riksdagen.

För att man må rätt förstå vilka utgifter, som vila å biblioteks- och materiellkassan, bör jag nämna, att enligt läroverksstadgan skola ur denna kassa bestridas kostnaderna för anskaffande och underhåll såväl av böcker och undervisningsmaterieell som av annan för läroverket behöfelig materieell. Av kassans medel bekostas ock tryckning av årsredogörelse och terminskatalog ävensom av blanketter, program m. m., som kunna erfordras för arbetet vid läroverket eller för läroverkets expedition. Skulle för ordnande eller vård av läroverkets materiellsamling eller för annat likartat behov särskilda medel anses erforderliga, må, efter tillstånd i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t, denna kassa jämväl kunna för sådant ändamål anlitas.

Sedan läroverksöverstyrelsen, på sätt jag nämnt, övertygat sig om undervisningsmaterielens ogynnsamma tillstånd samt biblioteks- och mate-

[124.] riellkassornas oförmåga i fråga om materiellens upphjälpande, fann sig överstyrelsen förpliktad överväga, vilka åtgärder vore att vidtaga i anledning av detta sakernas läge. Efter företagen utredning gjorde överstyrelsen den 30 september 1909 en underdånig framställning i ämnet, vilken gick ut på att ett statsanslag borde utverkas samt att terminsavgifterna till biblioteks- och materiellkassan borde höjas.

Den tid, för vilken berörda avgiftshöjning skulle ske, borde av Kungl. Maj:t för varje särskilt läroverk bestämmas. Under viss förutsättning skulle en höjning av terminsavgiften med två kronor 50 öre, eller till sju kronor, under loppet av fem år tillföra biblioteks- och materiellkassorna vid de olika läroverken en sådan ökning av tillgångarna, att ingen ytterligare hjälp bleve behövlig i fråga om flertalet av de högre läroverken, liksom ej heller i fråga om åtskilliga real- och samskolor. — Det gällde emellertid om några av de högre läroverken samt om mer än hälften av real- och samskolorna, att den ifrågasatta höjningen av terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassan icke vore tillräcklig för det åsyftade ändamålet. Då man av flera skäl borde endast med stor försiktighet ålägga vederbörande målsmän ökade kostnader för lärjungarnas skolgång, borde statsanslag utverkas för att jämte ovannämnda avgiftsökning tillfredsställa behovet. Anslaget borde sättas till 50,000 kronor, fördelade med 10,000 kronor på vart och ett av de fem åren 1911—1915.

Sedan statskontoret yttrat sig i ärendet och överstyrelsen avgivit förnyat underdånigt utlåtande, anmodades överstyrelsen att inkomma med utredning och förslag, avseende att, för tillgodoseende av det av överstyrelsen framhållna önskemålet beträffande förbättring av undervisningsmateriellen vid de allmänna läroverken, terminsavgifterna till biblioteks- och materiellkassorna måtte vid dessa läroverk, där så ansåges erforderligt, kunna *tills vidare* höjas med ett belopp, som dock syntes böra understiga det av överstyrelsen för en femårsperiod ifrågasatta.

Överstyrelsens svar i anledning härav utmynnade främst i en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att, under förutsättning av bidrag av statsmedel till undervisningsmateriellens förbättrande, terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassan måtte vid de läroverk, där så erfordrades, kunna höjas med högst en krona 50 öre eller till högst sex kronor. Skulle statsbidrag ej komma att utgå, borde terminsavgiften kunna höjas med högst två kronor 50 öre eller till högst sju kronor. I båda fallen skulle höjningen av terminsavgiften ske för viss tid eller tills vidare, allt efter som för varje särskilt läroverk närmare bestämdes.

På hemställan av vederbörande departementschef föreslog Kungl. Maj:t år 1911 riksdagen — vilken, såsom förut är nämnt, fastställt storleken av

ifrågavarande terminsavgifter — att medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken finge, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1911 utgå med högst sju kronor, lägst fyra kronor 50 öre, för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befriades.

Vid underdånig anmälan av ärendet hade departementschefen förklarar sig anse, att statsmedel icke borde för ändamålet disponeras, och denna uppfattning delades av riksdagen. Däremot förklarade sig riksdagen icke biträda departementschefens åsikt, att höjningen av terminsavgifterna borde medgivas tills vidare, utan lämnade det begärda medgivandet blott för en tid av fem år från och med höstterminen 1911.

Kungl. Maj:t anbefallde härefter överstyrelsen att inkomma med förslag i fråga om de läroverk, beträffande vilka höjning av ifrågavarande avgift borde äga rum, samt rörande beloppet av höjningen vid de olika läroverken.

Sedan överstyrelsen efter verkställd utredning avgivit utlåtande i ämnet, föreskrev Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 27 oktober 1911, huru terminsavgifterna under viss tid — i regel börjande med höstterminen 1911 och i intet fall sträckande sig över vårterminen 1916 — skulle utgå vid 31 högre allmänna läroverk, 13 realskolor och lika många samskolor. Med fastställande av det gällande beloppet av ifrågavarande avgift, fyra kronor 50 öre, såsom minimum bestämde Kungl. Maj:t ett maximibelopp under angiven tid av sju kronor vid ungefär halva antalet av de ifrågavarande läroanstalterna och av sex kronor vid ungefär fjärdedelen av dem. För flertalet av de övriga sattes maximibeloppet till sex kronor 50 öre eller fem kronor 50 öre; i ett fall skulle maximibeloppet vara 5 kronor och för ett läroverk blevo olika belopp i fallande skala, från sju kronor till fem kronor 50 öre, fastställda för olika terminer.

Tillika föreskrevs, att därest under de angivna tidsperioderna skulle vid högre allmänt läroverk eller realskola av rektor och kollegiet samt vid samskola av styrelsen befinnas, att den utöver minimibeloppet, fyra kronor 50 öre, utgående avgiften utan olägenhet kunde nedsättas under den för varje särskilt fall medgivna maximavgiften, beslut därom finge av respektive myndighet fattas.

Ifrågavarande terminsavgiftshöjning har såsom nämnts i intet fall medgivits för senare tid än vårterminen 1916. Läroverksöverstyrelsen har därför nu ansett sig böra undersöka, huruvida det är nödvändigt att bibehålla de för närvarande utgående avgifterna.

För att erhålla en fast utgångspunkt för bedömandet av föreliggande fråga, yttrar överstyrelsen i en den 30 september 1915 till Kungl. Maj:t avläten skrivelse,

[124.]

har överstyrelsen, som vid inspektioner av läroverken icke försummat att taga kännedom om den befintliga undervisningsmateriellens ändamålsenlighet och tillräcklighet, i början av läsåret 1915—1916 genom till läroverken utsända frågeformulär inhämtat närmare upplysningar såväl rörande beskaffenheten av sagda materiell som även rörande ungefärliga kostnaden för vad ytterligare kunde vara behövt samt rörande möjligheten att, utan förhöjning av terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassan utöver fyra kronor 50 öre, med nämnda kassas inkomster bestrida utgifterna för vidmakthållande och komplettering av den för undervisningen nödvändiga materiellen.

Såväl av överstyrelsens egna iakttagelser som av de på nyss berörda frågor avgivna svar framgår, att undervisningsmateriellen vid de allmänna läroverken numera må betecknas såsom i det hela avsevärt ändamålsenligare och mera tillräcklig för undervisningens behov än vid början av den femårsperiod, för vilken ovannämnda höjning av terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassan blivit av riksdagen medgiven. Sålunda betecknas densamma såsom tillräcklig i fråga om alla läroämnen vid 5 högre allmänna läroverk, 4 realskolor och 2 samskolor, såsom otillräcklig i endast något eller några få ämnen vid 7 högre allmänna läroverk, 2 realskolor och 2 samskolor, och såsom otillräcklig i alla eller flertalet ämnen vid 26 högre allmänna läroverk, 14 realskolor och 15 samskolor.

Ehuru alltså undervisningsmateriellen vid flera läroverk kan sägas hava undergått en väsentlig förbättring under de senare åren, erfordras vid de flesta läroverk fortfarande såsom hittills avsevärda tillökningar av densamma. Till kostnaderna för nödig tillökning komma också kostnaderna för den redan förvärvade materiellens vidmakthållande.

På överstyrelsens förfrågan, huruvida det kunde förväntas, att läroverkens biblioteks- och materiellkassas tillgångar under den närmaste framtiden skulle, med en terminsavgift av högst fyra kronor 50 öre, räcka till att bestrida ifrågavarande kostnader jämte övriga densamma åliggande utgifter, såsom för nyanskaffning eller reparation av skolmöbler m. m., har i regeln det svar givits, att härtill ingen utsikt finnes. De allmänna läroverk, vilkas biblioteks- och materiellkassa angivits tillräcklig utan förhöjning av terminsavgiften till densamma utöver fyra kronor 50 öre, äro följande 14, nämligen högre allmänna läroverket i Falun, högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm samt högre allmänna läroverken i Ystad och Östersund, västra realskolan i Göteborg, östra realskolan i Göteborg, realskolorna i Malmö och Mariestad, Katarina realskola i Stockholm och samskolorna i Falköping, Filipstad, Köping, Trälleborg och Vimmerby.

Vad slutligen beträffar storleken av den höjning av terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassan, som ansåges nödvändig för att sagda kassa skulle vara i stånd att bestrida nödiga utgifter för undervisningsmateriellens bringande i någorlunda tillfredsställande skick, har denna angivits väsentligen olika för olika läroverk. Under det för vissa av dessa en höjning med 50 öre ansetts tillräcklig, har den för andra förslagsvis angivits till en krona, en krona 50 öre o. s. v. upp till tre kronor. Härav framgår, att en eventuell höjning av sagda terminsavgift, för somliga läroverk obehövt, för de övriga torde böra bestämmas intill ett visst för varje särskilt läroverk fixerat maximum, vilket, för att höjningen ej må verka alltför betungande, icke torde böra överskrida det nu medgivna, eller två kronor 50 öre.

Om en sådan höjning av terminsavgiften medgives för en ny femårsperiod från och med höstterminen 1916, torde denna lika litet som den nu medgivna böra drabba

de obemedlade eller mindre bemedlade lärjungar, som i vederbörlig ordning kunna befrias från avgift till biblioteks- och materiellkassan.

Av det ovan anförda torde framgå, att undervisningsmaterielen för de flesta av de allmänna läroverkens vidkommande må betecknas såsom otillräcklig samt att en höjning för en ny femårsperiod av terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassan med högst två kronor 50 öre eller till högst sju kronor, enligt av Kungl. Maj:t för varje särskilt läroverk meddelad föreskrift, må anses nödvändig för att sagda kassa vid de olika läroverken skall kunna bestrida kostnaderna för anskaffande av oundgängligen nödvändig undervisningsmateriel.

På grund av vad överstyrelsen sålunda anført hemställde överstyrelsen, att framställning måtte avlätas till riksdagen om medgivande till att berörda terminsavgifter måtte under en tid av fem år från och med höstterminen 1916 fortfarande få utgå enligt nu gällande bestämmelser.

Vad överstyrelsen sålunda anført och hemställt föranleder mig att tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken må, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1916 under en tid av fem år utgå med högst sju kronor, lägst fyra kronor 50 öre för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befrias.

12. Understöd åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken under förfall på grund av sjukdom, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 5,000: —

13. **Extra och vikarierande ämneslärare.** Bland de anslag, som ingå i det gemensamma ordinarie reservationsanslaget för de allmänna läroverken, är ett avsett till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov. Detta anslag, som för närvarande uppgår till 200,000 kronor, har emellertid ej varit tillräckligt för sitt ändamål, och på grund därav hava till arvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken måst under en följd av år beredas anslag å extra stat. Ifrågavarande extra anslag, vilket första gången beviljades av 1880 års riksdag, har upprepade gånger av riksdagen höjts och utgör för år 1916 324,600 kronor.

Läroverksöverstyrelsen har nu i underdånig skrivelse den 30 september 1915 gjort framställning om extra anslag å 1917 års stat för enahanda ändamål.

[125.]

Extra och vikarierande ämneslärare.

[125.]

Härvid meddelar överstyrelsen, att höstterminen 1915 vore vid de allmänna läroverken förordnade 156 extra ämneslärare. Dessutom vore vid dessa läroverk anställda timlärare med en undervisningsskyldighet av tillsammans 99 veckotimmar, motsvarande 4 extralärare, varför hela antalet sådana lärare kunde sägas utgöra 160.

Angående anslagsbehovet för år 1917 med hänsyn till det erforderliga antalet extra lärare yttrar överstyrelsen:

Vid beräkning av behovet av extra lärare för höstterminen 1916 vore först att beakta, att enligt beslut av 1915 års riksdag medel beviljats för 5 nya ordinarie lärartjänster, 1 lektors- och 4 adjunktstjänster, att upprättas från och med den 1 januari 1916. Dessa 5 tjänster, om vilkas upprättande Kungl. Maj:t den 7 september 1915 meddelat föreskrift, borde även medräknas bland de vid de allmänna läroverken under höstterminen 1916 disponibla ordinarie ämneslärartjänster.

Med anledning av den beslutade fortsatta utvidgningen av högre allmänna läroverket i Sundsvall med fullständigt latin-gymnasium komme att vid sagda läroverk inrättas dels från och med den 1 januari 1916 en lektorstjänst, dels ock från och med den 1 juli 1916 en adjunktstjänst. Även dessa två tjänster borde således medräknas bland de höstterminen 1916 befintliga ordinarie ämneslärartjänster vid de allmänna läroverken. Härigenom komme antalet extra lärare vid högre allmänna läroverket i Sundsvall att under vårterminen 1916 minskas med 1, vilken minskning dock icke syntes böra inverka på här förevarande beräkning, enär den till största delen uppvägdes därav, att enligt den uppgjorda planen för latin-gymnasiums inrättande en timlärare skulle på statsverkets bekostnad anställas från och med höstterminen 1916.

Överstyrelsen erinrade därjämte om att av de ordinarie lärartjänster, för vilka medel anvisats av 1914 års riksdag och vilka skulle hava upprättats från och med den 1 januari 1915, hade en lektorstjänst vid högre allmänna läroverket i Lund ännu icke blivit upprättad, enär frågan om stadens byggnadsskyldighet för nämnda läroverk, som utgjort det av Kungl. Maj:t föreskrivna villkoret för tjänsternas upprättande, ännu icke vore avgjord. Då det emellertid kunde antagas, att nämnda tjänst hunne besättas med ordinarie innehavare under år 1916, borde densamma upptagas bland de vid de allmänna läroverken under höstterminen 1916 befintliga ordinarie ämneslärartjänsterna.

På grund av vad sålunda blivit anført skulle alltså antalet ordinarie ämneslärartjänster höstterminen 1916, bortsett från de nya tjänsterna vid högre allmänna läroverket i Sundsvall, utgöra 6 flera än höstterminen 1915, varför antalet extra lärare av denna anledning borde kunna minskas med 6. Emellertid måste det förväntas, att lärjungeantalets alltjämt fortgående ökning skulle göra det nödvändigt att för läsåret 1916—1917, liksom fallet varit under en lång följd av år, upprätta nya parallell-avdelningar vid åtskilliga läroverk. Det såväl härigenom som även av andra orsaker, såsom ökning i undervisningstimmarnas antal i följd av laborationsövningars anordnande eller på grund av andra orsaker, försöksanordning med nya studielinjer vid nya elementarskolan i Stockholm och högre realläroverket i Göteborg, framkallade behovet av lärarkrafternas ökning syntes för höstterminen 1916 böra uppskattas till minst samma antal extra lärare, som för höstterminen 1915 och flera föregående höstterminer beräknats, nämligen 10.

Sammanställdes detta med vad nyss nämnts angående minskningen av extra lärarnas antal på grund av upprättande av nya ordinarie lärartjänster, funne man, att

antalet extra lärare för höstterminen 1916 behövde ökas med 4 och att sålunda det behövliga antalet extra lärare för nämnda termin skulle uppgå till 164. [125.]

Överstyrelsen erinrar härefter om sin av mig förut anmälda och tillstyrkta framställning om upprättande vid de allmänna läroverken under år 1917 av 9 ordinarie ämneslärartjänster, nämligen 4 lektors- och 5 adjunktstjänster från och med den 1 januari 1917, samt framhåller, att under förutsättning av riksdagens bifall härtill antalet extra lärare under vårterminen 1917 — vilket antal, om inga nya tjänster sagda termin inrättades, kunde sägas vara detsamma som för höstterminen 1916, nämligen 164 — skulle minskas med 9 och alltså utgöra 155.

Överstyrelsen anför vidare:

Vad beträffade höstterminen 1917 kunde det antagas, att lärjungeantalets fortgående ökning måste såsom vanligt medföra en höjning av antalet extra lärare för sagda termin. Denna höjning syntes även denna gång böra beräknas till 10. I följd härav skulle extra lärarnas antal under sagda hösttermin utgöra 165. Avlöningen för 155 under vårterminen och 165 under höstterminen anställda extra lärare motsvarade ungefärligen avlöningen under hela året 1917 för 160 sådana lärare.

Det av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1915 års riksdag beräknade extra anslagsbehovet för nu ifrågavarande ändamål hade utgått från antagandet av 154 extra lärare för hela året 1916. Det för nämnda år erforderliga extra anslaget skulle egentligen utgjort 318,700 kronor. Emellertid hade för år 1916 beräknats uppkomma minskat krav å extra anslag, nämligen dels med 1,500 kronor därigenom, att den för högre allmänna läroverket i Sundsvall föreslagna nya adjunktstjänsten icke skulle komma att upprättas förr än den 1 juli 1916, dels ock med 3,500 kronor, motsvarande hälften av den avlöning, som blivit föreslagen för en rektorstjänst och en första lärarinnebefattning vid en tillämnad ny statssamskola i Sollefteå, för vilka befattningar, ehuru de beräknades icke komma att upprättas förr än den 1 juli 1916, äskades en höjning av reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 7,000 kronor. Ifrågavarande besparingar utgjorde tillhoppa 5 000 kronor, varför det slutliga beloppet av ifrågavarande anslag uppgick till 313,700 kronor, avrundat till 313,000 kronor, vilken sist nämnda summa äskades av riksdagen.

Överstyrelsen framhåller, att det äskade anslagsbeloppet, 313,700 kronor, beräknats under förutsättning av riksdagens bifall till Kungl. Maj:ts framställningar till föregående års riksdag om inrättande av 4 nya lektors- och 4 nya adjunktstjänster samt om upprättande av omförmälda rektorstjänst och första lärarinnebefattning vid den föreslagna statssamskolan i Sollefteå. Emellertid minskade riksdagen det äskade antalet nya lärartjänster från 8 till 5, varför man haft att räkna med en höjning av det föreslagna anslaget till extra lärare med ett belopp motsvarande arvoden till 3 sådana lärare, eller 8,100 kronor. Framställningen om upprättande av statssamskola i Sollefteå avsågs av riksdagen. På grund härav kunde ovan berörda summa av 3,500 kronor icke beräknas såsom disponibel för avlöning av extra lärare, varför fordrades en ytterligare höjning av anslaget till extra lärare med 3,500 kronor. Genom nu berörda omständigheter hade betingats en höjning av nämnda anslag med 11,600 kronor, vadan hela anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål för år 1916 utgjort 324,600 kronor. Sistnämnda belopp hade även av riksdagen beviljats.

Enligt ovan angivna grunder skulle antalet extra lärare för hela året 1917 beräknas bliva 160, sålunda 3 mera än som i fråga om det av riksdagen anvisade anslaget beräknats för år 1916, för vilket år medel anvisats till 157 extra lärare. Man skulle alltså öka ovannämnda belopp 324,600 kronor med årsavlöningen för 3 extra lärare, eller med 8.100 kronor, vadan det behöfliga anslagsbeloppet sålunda skulle utgöra 332,700 kronor.

Departementschefen.

I den av läroverksöverstyrelsen sålunda gjorda beräkningen av anslagsbehovet till ifrågavarande ändamål för år 1917 synes en mindre jämkning böra ske, vilken skulle medföra någon höjning av det beräknade anslagsbeloppet. Då emellertid detta belopp torde lämpligen kunna avrundas nedåt, förslagsvis till 330,000 kronor, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken på *extra stat* för år 1917 bevilja ett anslag av 330,000 kronor.

[126.]

Tillfällig löneförbättring för ämneslärarinnor vid allmänna läroverk m.m.

14. **Tillfällig löneförbättring för ämneslärarinnor vid allmänna läroverk m. m.** I anledning av en till 1912 års riksdag gjord framställning medgav riksdagen, att utöver de ordinarie första lärarinnor och lärarinnor vid statens samskolor å stat tillkommande löneförmånerna finge för år 1913 till följande av nämnda befattningshavare såsom tillfällig löneförbättring utgå ett belopp av: för första lärarinna i första lönegraden 50 kronor, för lärarinna i första lönegraden 350 kronor och för lärarinna i andra lönegraden 50 kronor, av vilka belopp $\frac{2}{3}$ skulle anses utgöra lön och $\frac{1}{3}$ tjänstgöringspenningar, ävensom att till extra ordinarie ämneslärarinnor finge utöver redan stadgade arvoden för samma år utgå tilläggsarvoden till ett belopp av 200 kronor för var och en sådan med full kompetens samt 400 kronor för varje dylik lärarinna utan berörda kompetens. Samma förmåner av tillfällig löneförbättring och tilläggsarvoden hava av riksdagen efter nådiga framställningar beviljats även för vart och ett av åren 1914—1916, dock att bestämmelsen om tilläggsarvoden åt extra lärarinnor för år 1916, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, erhöll sådan form, att den kom att avse extra lärarinnor ej blott vid samskolorna utan även vid andra allmänna läroverk.

För beredande av tilläggsarvoden åt de extra lärarinnorna erfordrades ej särskilt anslag, varemot sådant anslag måste anvisas för bestridande av statsverkets andel i kostnaden för den tillfälliga löneförbättringen åt den ordinarie personalen vid samskolorna. För vart och ett av åren 1913—1915 har berörda anslag varit satt till 10,665 kronor, efter en på förhållandena vid 1913 års ingång grundad beräkning. För år 1916 har ansla-

get blivit nedsatt till 6,500 kronor, vilket belopp enligt företagen ny beräkning ansågs vara tillfyllest för nämnda år.

Läroverksöverstyrelsen har nu i skrivelse den 30 september 1915 hemställt, att hos riksdagen måtte för år 1917 utverkas rätt till tillfällig löneförbättring och tilläggsarvoden åt samma personal och med samma belopp som under år 1916 samt att för den tillfälliga löneförbättringen under år 1917 måtte beredas extra anslag till enahanda belopp, som senast beviljats; och har överstyrelsen därvid åberopat, att de skäl, som lett till en interimistisk lönereglering av nu ifrågakvarande slag för berörda kvinnliga lärarpersonal, fortfarande föreläge.

Jag instämmer med överstyrelsen i fråga om behovet av berörda löneförbättring och tilläggsarvoden för år 1917. Den svävande frågan om en allmän lönereglering för lärarpersonalen vid statens läroverk lär ej kunna föreläggas 1916 års riksdag, vadan nu omförmälda anordning bliver erforderlig även för år 1917. Det är ej antagligt, att anslagsbehovet under år 1917 i avsevärd grad skiljer sig från vad som beräknats för år 1916, 6,500 kronor, och fördenskull torde anslag å detta belopp även nu bära äskas hos riksdagen. För övrigt må erinras, att Kungl. Maj:t för vart och ett av åren 1913—1916 meddelat föreskrift, enligt vilken, därest det för året givna extra anslaget ej bleve tillräckligt för sitt ändamål, erforderlig fyllnad skulle ske ur de medel, vilka såsom vederbörande städers bidrag till statens samskolor inginge till statsverket.

Departementschefen

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att
dels medgiva, att utöver de ordinarie första lärarinnor och lärarinnor vid statens samskolor å stat tillkommande löneförmånerna må för år 1917 till följande av nämnda befattningshavare såsom tillfällig löneförbättring utgå ett belopp av: för första lärarinna i första lönegraden 50 kronor, för lärarinna i första lönegraden 350 kronor och för lärarinna i andra lönegraden 50 kronor, av vilka belopp $\frac{2}{3}$ skola anses utgöra lön och $\frac{1}{3}$ tjänstgöringspenningar, ävensom att till extra ordinarie ämneslärarinnor vid de allmänna läroverken må utöver redan stadgade arvoden för samma år utgå tilläggsarvoden till ett belopp av 200 kronor för var och en sådan med full formell kompetens samt 400 kronor för varje dylik lärarinna utan berörda kompetens,
dels ock för bestridande av statsverkets andel i kostnaden för tillfällig löneförbättring åt ifrågakvarande

ordinarie lärarpersonal på *extra stat* för år 1917 anvisa ett belopp av 6,500 kronor.

15. Undervisning i slöjd vid de allmänna läroverken, *oförändrat ordinarie förslagsanslag*..... kronor 28,000: —

[127.]
Extra arvoden
åt teckningslärare.

16. **Extra arvoden åt teckningslärare.** Ett av de i det gemensamma reservationsanslaget för de allmänna läroverken ingående särskilda anslagen är uppfört till extra arvoden åt teckningslärare vid nämnda läroverk och utgår från och med år 1911 med 110,700 kronor. Dessutom har riksdagen årligen anvisat ett extra anslag, för vardera av åren 1912 och 1913 å 13,000 kronor, för år 1914 å 15,500 kronor samt för år 1915 å 20,000 kronor, till bestridande av ökade kostnader dels för överflyttande till teckningslärarna av undervisningen i välskrivning, dels ock för undervisningen i teckning till följd av stegrat antal undervisningsavdelningar och undervisningstimmar i frivillig teckning. För år 1916 är det extra anslaget bestämt till 23,000 kronor och beräknat att utgå för samma ändamål som under åren 1912—1915, med det undantag att medel ej avsetts för ytterligare ökat antal undervisningstimmar i frivillig teckning. Summan av ordinarie och extra anslag för oförmälda ändamål utgör alltså för år 1916 133,700 kronor.

Läroverksöverstyrelsen har nu i skrivelse den 30 september 1915 ifrågasatt, att för år 1917 det extra anslaget för berörda ändamål skulle utgå med höjt belopp.

Överstyrelsen har i ämnet anfört följande:

Enligt överstyrelsens underdåniga framställning den 18 juni 1915 angående anvisande av medel för ifrågavarande ändamål, vilken framställning blivit den 2 juli 1915 av Kungl. Maj:t bifallen, skulle den extra undervisningen i teckning och välskrivning under läsåret 1915—1916 kräva en summa av 131,850 kronor, under det 132,341 kronor 3 öre stode tillbuds för ändamålet, vadan således nästan hela det tillgängliga anslaget behövt tagas i anspråk för förevarande behov.

Hela antalet välskrivningstimmar vid de allmänna läroverken uppginge för läsåret 1915—1916 till 621 veckotimmar, varav vid högre läroverken 358, vid realskolorna 155 och vid samskolorna 108. Av dessa vore åt timplärare överlämnade 20 timmar (härav bekostades 10 timmar av den s. k. Visingsöfonden), samtliga vid de högre läroverken, medan 463 timmar, nämligen vid de högre läroverken 223, vid realskolorna 135 och vid samskolorna 105, vore tilldelade teckningslärare. Återstående 138 timmar, nämligen vid de högre läroverken 115, vid realskolorna 20 och vid samskolorna 3, vore lämnade åt ämneslärare.

På sätt överstyrelsen förut framhållit, skulle det vara till välskrivningsundervisningens fromma, om all sådan undervisning överflyttades från ämneslärarna till teckningslärarna. För undervisningens ändamålsenliga anordnande hade det emellertid

ansetts mest gagneligt, att överflyttningen verkställdes så småningom med omkring 20 veckotimmar för år, varför överstyrelsen föreslagit, att för år 1915 måtte beviljas endast det för överflyttning av omkring 20 veckotimmar erforderliga anslag. Så hade ock skett, och samma överflyttning hade beräknats vid anslags beviljande för år 1916.

För att möjliggöra ett fortgående på den sålunda beträdda vägen ville överstyrelsen föreslå, att också för år 1917 måtte beviljas ett för överflyttning av omkring 20 veckotimmar från ämneslärare till teckningslärare erforderligt anslag.

Därjämte borde emellertid framhållas, att antalet undervisningstimmar i teckning framdeles såsom hittills måste komma att ökas i följd av lärjungeantalets tillväxt och det därav nödvändiggjorda anordnandet av nya läsavdelningar ävensom i följd av ökat behov av extra timmar för den frivilliga undervisningen i teckning. Den på grund av anförda orsaker uppkomna ökningen i teckningstimmarernas antal hade av överstyrelsen vid anslags äskande för år 1916 uppskattats till 28 timmar. Även för år 1917 kunde sagda ökning efter nyss nämnda grunder beräknas till 28 veckotimmar.

Den sammanlagda ökningen i extra undervisningstimmar för välskrivning och teckning skulle sålunda för år 1917 utgöra omkring 48 timmar. Om emellertid, såsom fallet varit för år 1916, inga nya timmar för frivillig teckning ansåges böra beviljas för år 1917, skulle den sammanlagda ökningen för sist nämnda år utgöra omkring 35 timmar. Kostnaderna för dessa 35 timmar uppginge, efter ett medelpris av 90 kronor för veckotimme, till 3,150 kronor. Sammanlades denna summa med det för närvarande utgående extra anslaget å 23,000 kronor, kunde således, under ovannämnda förutsättning rörande anslaget till frivillig teckningsundervisning, ifrågasatt anslag å extra stat för år 1917 i sin helhet beräknas till 26,150 kronor.

Överstyrelsens skrivelse slutar med hemställan, att sistnämnda belopp nu måtte äskas hos riksdagen.

Den ifrågasatta anslagsökningen betingas, såsom av läroverksöverstyrelsens skrivelse framgår, dels av den fortsatta successiva överflyttningen av välskrivningsundervisningen till teckningslärarna från ämneslärarna, dels ock av den alltjämt fortgående tillväxten av antalet lärjungar vid de allmänna läroverken. Då jag mot överstyrelsens i dessa avseenden gjorda beräkningar intet annat har att invända, än att anslagsbeloppet torde kunna avrundas till 26,000 kronor, får jag hemställa om förslag till riksdagen

att till extra arvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 26,000 kronor.

Departementschefen.

Ökat anslag.

17. **Extra arvoden åt musikalärer.** Bland de i det gemensamma reservationsanslaget för de allmänna läroverken ingående särskilda anslagen finnes ett anslag uppfört till extra arvoden åt musikalärer vid nämnda läroverk. Detta anslag, varav skall bestridas gottgörelse till musikalärer

[128.]

Extra arvoden åt musikalärer.

för extra tjänstgöring utöver den för den ordinarie lönen fastställda, utgör 8,000 kronor. För enahanda ändamål beviljade 1912 års riksdag dessutom på extra stat för år 1913 ett belopp av 4,000 kronor. Av 1913 års riksdag höjdes anslaget till 4,900 kronor för år 1914, och samma belopp anvisades av riksdagen för år 1915. För år 1916 höjdes anslaget ytterligare och utgör nu 5,600 kronor.

I underdånig skrivelse den 30 september 1915 har nu läroverksöverstyrelsen anfört, att enligt en av densamma uppgjord beräkning den extra undervisningen i musik under läsåret 1915—1916 skulle komma att kräva en summa av 13,230 kronor, under det att 13,276 kronor vore att påräkna för ändamålet. Således måste för nämnda läsår hela det av riksdagen beviljade anslaget tagas i anspråk för ifrågavarande behov.

Under läsåret 1915—1916, fortsätter läroverksöverstyrelsen, hade de extra undervisningstimmarna i musik kunnat ökas med 4 timmar utöver det för närmast föregående läsår medgivna antalet. Enär ökningen i undervisningstimmarnas antal under de senaste läsåren utgjort i medeltal 11 timmar för år och de extra musiktimmarnas antal endast vid omkring 38 procent av de allmänna läroverken uppgiuge till det medgivna maximum av tre timmar samt vid 13 läroverk alls inga sådana extra timmar förekomme, syntes, om under år 1917, liksom för år 1916, inga nya extra timmar för frivillig musikundervisning beviljades, den sannolika ökningen under kommande läsår i följd därav, att i ett och annat fall synnerligen stora sångavdelningar måste uppdelas i mindre avdelningar, böra beräknas till omkring 8 timmar motsvarande, efter ett arvode av 90 kronor för veckotimme, 720 kronor, med vilket sist nämnda belopp det nu utgående anslaget på extra stat till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken borde höjas. Det extra anslagsbeloppet för år 1917 skulle sålunda uppgå till 6,320 kronor, eller i runt tal 6,300 kronor.

På grund av vad överstyrelsen sålunda anfört tillstyrker jag förslag till riksdagen

Ökat anslag.

att till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 6,300 kronor.

[129.]
Ersättning åt
skolläkare.

18. **Ersättning åt skolläkare.** Riksdagen medgav år 1909, att skolläkare vid allmänt läroverk finge såsom ersättning för dem i nämnda egenskap åliggande göromål, förutom det redan förut av statsmedel och av läroverkets ljus- och vedkassa utgående arvodet, av statsmedel utfå ytterligare ett belopp, motsvarande 1 krona för varje under höstterminen närvarande lärjunge, samt anvisade för detta ändamål ett belopp av 20,000 kronor för år 1910. För samma ändamål har riksdagen på extra stat för år 1911 anvisat ett belopp av likaledes 20,000 kronor. För vartdera av åren 1912 och 1913 beviljades för ändamålet 23,000 kronor, för år

1914 24,000 kronor samt för vartdera av åren 1915 och 1916 25,000 kronor, allt å extra stat.

Då samma skäl, som föranlett riksdagen att för ifrågavarande ändamål anvisa nödigt belopp, fortfarande vore gällande, har läroverksöverstyrelsen, med hänsyn därtill att lärjungeantalet vid de allmänna läroverken under höstterminen 1915 utgjorde 24,853, hemställt om förnyande av nämnda medgivande samt om beviljande för år 1917 av 25,500 kronor för bestridande av nyss angivna ersättning åt skolläkare.

Med anledning därav tillstyrker jag framställning till riksdagen

att medgiva, att till skolläkare vid allmänt läroverk må såsom ersättning för honom i nämnda egenkap åliggande göromål, förutom det redan förut av statsmedel och av läroverkets ljus- och vedkassa utgående arvodet, utgå ytterligare ett belopp, motsvarande 1 krona för varje under höstterminen vid läroverket närvarande lärjunge, samt att för detta ändamål anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 25,500 kronor.

Ökat anslag.

19. **Provårskurser i Göteborg.** För upprätthållande vid högre realläroverket i Göteborg och vid högre latinläroverket därstädes av provårskurser för praktisk utbildning av blivande lärare vid de allmänna läroverken har riksdagen för vart och ett av åren 1913—1915 — utöver ett å det ordinarie anslaget till praktisk utbildning av blivande lärare vid de allmänna läroverken tillgängligt belopp av 3,000 kronor — beviljat extra anslag å 8,950 kronor.

[130.]
Provårskurser i
Göteborg.

Då från och med år 1916 i samband med omläggning av provåret hela det ordinarie anslaget till provårskurser komme att tagas i anspråk för upprätthållande av sådana kurser i Uppsala, Lund och Stockholm, beviljade 1915 års riksdag, på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, för upprätthållande av provårskurserna i Göteborg på extra stat för år 1916 ett med 3,000 kronor till 11,950 kronor förhöjt belopp.

Nu har läroverksöverstyrelsen i underdånig skrivelse den 30 september 1915 hemställt, det Kungl. Maj:t täcktes hos riksdagen göra framställning om beviljande för år 1917 av enahanda anslag som för år 1916, och till stöd härför anförde:

Då antalet till genomgående av vederbörlig provårskurs anmälda de senaste åren varit och fortfarande vore högst betydande, jämfört med antalet av dem, som kunnat årligen hänvisas till provårskurs, och då vidare antalet av de vid de allmänna läroverken såsom extra ordinarie lärare anställda lärare, som icke genomgått provår, vore

[130.] avsevärt, uppgående för närvarande till mer än ett 100-tal, syntes det överstyrelsen tydligt, att samma skäl, som föranlett riksdagen att för nu ifrågakvarande ändamål anvisa det till 11,950 kronor förhöjda anslaget, fortfarande vore gällande.

Vid avlåtande till riksdagen av proposition angående anslagen till provårsinstitutionen erinrade jag i anförande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 12 februari 1915, att några uttryckligen fastställda bestämmelser ej voro givna i fråga om beloppen av ersättningarna åt handledare för provårskandidater. Jag uttalade emellertid den meningen, att sådana bestämmelser om möjligt borde bringas till stånd. Samtidigt borde tagas i övervägande, i vilken mån vissa av de föredrag m. m., som komme att ingå i provåret, skulle kunna, såvitt provårskurserna i Uppsala och Lund anginge, fortfarande uppdragas åt professorerna i pedagogik. Till äventyrs kunde en utredning i nu omförmälda avseenden leda till någon jämkning i det ordinarie provårsanslagets belopp.

I sin den 30 april 1915 med anledning av berörda proposition avlåtna skrivelse erinrade riksdagen om vad jag sålunda anförte och uttalade tillika den förväntan, att en utredning i omförmälda avseenden måtte leda till någon minskning i beloppet av nyssnämnda anslag.

Den sålunda avsedda utredningen har igångsatts och så till vida lett till resultat, att genom nådigt brev den 23 oktober 1915 bestämmelser meddelats om ersättning till handledare av provårskandidater samt till i provårsarbetet deltagande föreläsare och kursledare. Enligt dessa bestämmelser må vid de allmänna läroverken tills vidare utgå ersättning *dels* till handledare av provårskandidater med högst 150 kronor för termin för lärarkandidat, som genomgår provår i två eller tre ämnen; med högst 200 kronor för termin för lärarkandidat, som med vederbörligt tillstånd genomgår provår i fyra ämnen; samt med högst 250 kronor för lärarkandidat, som med vederbörligt tillstånd genomgår provår på en termin, *dels ock* till i provårsarbetet deltagande föreläsare och kursledare med högst 20 kronor för föreläsnings- eller övningstimme om 45 minuter.

Ersättningen till föreläsare och kursledare hade av läroverksöverstyrelsen föreslagits till 25 kronor för timme. Genom bestämmande av det ovan angivna lägre beloppet har en besparing vunnits. Huruvida det är möjligt att i stället ernå den avsedda minskningen i anslaget belopp däri- genom, att vederbörande professorer i Uppsala och Lund meddela viss till provåret hörande undervisning, är beroende på den ytterligare utredning, som i ärendet bör åstadkommas.

Under föreliggande förhållanden torde emellertid någon nedsättning icke böra göras i de för provåret avsedda anslagens totalbelopp, och hemställer jag förty, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för upprätthållande vid högre realläroverket i Göteborg och vid högre latinläroverket därstädes av provårskurser för blivande lärare vid de allmänna läroverken bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 11,950 kronor.

Privatläroverk.

20.	Enskilda mellanskolor, <i>oförändrat ordinarie anslag</i>	kronor	70,000: —
21.	Högre flickskolor, <i>oförändrat ordinarie anslag</i>	»	400,000: —
22.	Högre goss- och samskolor, <i>oförändrat ordinarie anslag</i>	»	190,000: —
23.	Enskilda lärarinneseminarier, <i>oförändrat ordinarie anslag</i>	»	30,000: —

Det gemensamma reservationsanslaget till privatläroverken skulle sålunda bibehållas vid sitt nuvarande belopp, 690,000 kronor.

24.	Lönstillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	kronor	280,000: —
25.	Bidrag till de statsunderstödda enskilda läroanstalternas vikariatskassa, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	»	12,000: —

26. Nybyggnad åt fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.

[131.]

En av de tre enskilda anstalter för utbildande av lärarinnor i huslig ekonomi, som för närvarande åtnjuta statsunderstöd, är Uppsala enskilda läroverks fackskola för huslig ekonomi. Denna läroanstalt har under årens lopp undergått en betydande utveckling, vilken medfört starkt behov av ökat utrymme. Skolans styrelse har funnit sig nödsakad att vidtaga kraftiga åtgärder för behovets tillgodoseende. Sedan styrelsen flera gånger utan framgång gjort ansökning om statsbidrag för utförande av behövliga nybyggnadsarbeten, beslöt styrelsen inskränka sig till uppförandet av en tredjedel av den ifrågasatta nybyggnaden och lyckades, delvis med hjälp av medel, som på enskild väg insamlats, genomföra denna sin plan. Behovet av lokaltillökning kvarstod emellertid i sådan utsträckning, att styrelsen år 1914 fann sig föranlåten att till Kungl. Maj:t inkomma med förnyad framställning om statsunderstöd till fortsättning av fackskolans nybyggnad. I anledning härav föreslog Kungl. Maj:t 1915 års riksdag att såsom bidrag till kostnaderna för fullföljande av påbörjad nybyggnad åt

Nybyggnad åt fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.

fackskolan bevilja ett anslag av 25,000 kronor att under de villkor, Kungl. Maj:t bestämde, utgå under åren 1916—1920 och därav på extra stat för år 1916 anvisa ett belopp av 5,000 kronor. Kungl. Maj:ts framställning bifölls av riksdagen.

Redan då jag inför Kungl. Maj:t framlade förslag om avlåtande till riksdagen av nu omnämnda proposition, framhöll jag, att vissa villkor borde stadgas för åtnjutandet av eventuellt anslag. Såsom en förutsättning för utbetalandet av någon del av det ifrågasatta byggnadsanslaget angavs, att skolstyrelsen visade, att nödiga medel för byggnadens utförande stode till styrelsens förfogande. Mot de sålunda ifrågasatta villkoren förklarade sig riksdagen intet hava att erinra, och uttalade riksdagen därjämte, att vissa ytterligare föreskrifter, utöver de av mig framhållna, borde för skolans styrelse bliva gällande.

Då riksdagens nyss omnämnda beslut anmälades inför Kungl. Maj:t den 26 juni 1915, beslöt Kungl. Maj:t anbefalla läroverksöverstyrelsen och folkskolöverstyrelsen att före den 1 oktober 1915 inkomma med förslag rörande de villkor, som kunde bära av Kungl. Maj:t bestämmas vid ifrågasatt anslags ställande till vederbörandes förfogande. Sedan skolans styrelse inför Kungl. Maj:t ådagalagt, att styrelsen förfogade över nödigt byggnadskapital, hava överstyrelserna, i anledning av Kungl. Maj:ts nyssnämnda beslut, den 30 september 1915 avgivit det infordrade förslaget, varjämte lantbruksstyrelsen den 23 december 1915 inkommit med utlåtande i ärendet. Detta är emellertid ännu beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

I underdånig ansökning, över vilken läroverksöverstyrelsen och folkskolöverstyrelsen den 30 september 1915 avgivit infordrat utlåtande, har fackskolans styrelse nu anhållit, att av det utav riksdagen beviljade anslaget ett belopp av 5,000 kronor måtte anvisas för år 1917.

Såsom jag nyss anförde, har skolstyrelsen fyllt den förutsättning, som angivits för anslagets utgående. Intet hinder lärer föreligga mot fortsatt anvisande av medel för samma ändamål.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att av det såsom bidrag till kostnaderna för fullföljande av påbörjad nybyggnad åt fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala beviljade anslaget å 25,000 kronor på *extra stat* för år 1917 anvisa ett belopp av 5,000 kronor.

[132.]

Utbildnings-
kurser för lärarinnor i huslig ekonomi.

27. **Utbildningskurser för lärarinnor i huslig ekonomi.** Sedan åtskilliga år tillbaka har, såsom jag i det föregående antytt, statsunderstöd lämnats till tre enskilda läroanstalter för utbildning av lärarinnor i huslig ekonomi. En av dessa läroanstalter är Uppsala enskilda läroverks fackskola för huslig

ekonomi, där tre särskilda utbildningskurser av ifrågavarande slag äro inrättade; en annan dylik kurs är anordnad vid Ateneum för flickor i Stockholm, och i Göteborg är en motsvarande kurs upprättad av stadens allmänna folkskolestyrelse. Statsunderstöden till dessa utbildningskurser äro sammanförda till ett anslag å riksstatens åttonde huvudtitel under rubriken: till anordnande av utbildningskurser för lärarinnor i huslig ekonomi.

Vad beträffar de av riksdagen för år 1916 beviljade anslagen till nu ifrågavarande kurser har Kungl. Maj:t den 26 juni 1915 anbefallt läroverks- och folkskolöverstyrelserna att avgiva förslag till de för anslagens utgående erforderliga villkoren. Dylikt förslag har den 30 september 1915 avgivits av överstyrelserna, varefter lantbruksstyrelsen den 23 december 1915 inkommit med utlåtande i frågan, så vitt den angår fackskolan i Uppsala. Ärendet är ännu beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Från vederbörande skolstyrelser hava ånyo gjorts framställningar om fortsatt understöd för verksamhetens bedrivande under år 1917, i ett fall innebärande höjning av det nu utgående anslaget. Jag anhåller att få i det följande närmare omnämna de olika anslagskraven.

Såsom jag nyss anmärkt, har sedan flera år statsanslag utgått till lärarinneutbildningskurser vid *fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala*. Detta anslag utgjorde för vardera av åren 1914 och 1915 21,600 kronor. Skolstyrelsens önskan att kunna bereda lärarinnorna vid fackskolan löneförmåner, som stode i överensstämmelse med de genom nådig kungörelse den 21 februari 1914 stadgade grunderna för avlöning åt lärarinnorna i huslig ekonomi vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, föranledde emellertid styrelsen att år 1914 begära ökning av statsunderstödet. På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning anvisade 1915 års riksdag i anledning härav till understöd under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma, till anordnande vid fackskolan av utbildningskurser för lärarinnor i huslig ekonomi på extra stat för år 1916 ett belopp av 23,600 kronor.

Fackskolans styrelse har nu gjort framställning om anslag till samma belopp även för år 1917. Ansökningen är åtföljd av bland annat stat för fackskolan för år 1916, med därtill hörande specifikation å löner och arvoden för lärarpersonalen. Läroverks- och folkskolöverstyrelserna hava i skrivelse den 30 september 1915 tillstyrkt den gjorda ansökningen. Jag ansluter mig härtill.

Styrelsen för aktiebolaget *Ateneum för flickor*, som för år 1916 erhållit statsunderstöd till belopp av 4,000 kronor, har begärt Kungl. Maj:ts med-

[132.] verkan till erhållande av enahanda anslag för år 1917. Den nu gjorda ansökningen, vilken av läroverks- och folkskolöverstyrelserna förordats i deras nyssnämnda skrivelse, finner jag mig böra tillstyrka.

Ännu en utbildningskurs för lärarinnor i huslig ekonomi har, såsom jag i det föregående omnämnt, sedan åtskilliga år tillbaka åtnjutit statsunderstöd, nämligen den av *Göteborgs allmänna folkskolestyrelse* anordnade kursen för sagda ändamål, vanligen benämnd Göteborgs skolköksseminarium. Statsunderstödet till denna läroanstalt har ett par gånger förhöjts och utgår numera med 2,500 kronor. Framställning om höjning av detta understöd har nu av folkskolestyrelsen gjorts i en den 24 september 1915 dagtecknad underdånig ansökning, däri styrelsen anfört i huvudsak följande:

Den undervisningsanstalt, numera benämnd Göteborgs skolköksseminarium, som folkskolestyrelsen upprätthållit, hade under de gångna åren allt mera utvecklats och förbättrats, förnämligast därigenom att undervisningen fördjupats och större timantal ägnats åt de olika undervisningsämnen. Elever hade mottagits icke allenast från Göteborg utan från hela landet, och samtliga utexaminerade lärarinnor hade erhållit anställningar å olika orter inom landet. Med det omfång undervisningen numera erhållit hade emellertid yppat sig allt större svårigheter att uppehålla kurserna med det hittills beviljade statsanslaget, varför folkskolestyrelsen anhölle, att Kungl. Maj:t måtte för år 1917 utverka ett till 5,000 kronor förhöjt anslag.

Till ytterligare stöd för denna ansökan har folkskolestyrelsen anfört, dels att elevantalet vid seminariet sedan år 1909 ökats från åtta till tolv, dels ock att varje kurs numera utsträckt att omfatta tre i stället för såsom förut två terminer, varav följt, att seminariets inkomst av kursavgifter minskats med en tredjedel, i det att avgifterna för varje kurs icke blivit förhöjda.

Kostnaderna för seminariet hade, i den mån de icke kunnat täckas genom statsanslaget och influtna elevavgifter, bestritts genom anslag av stadsfullmäktige i Göteborg.

Vid ansökningen funnos fogade dels Göteborgs skolköksseminariums redogörelse för den 21:a utbildningskursen av skolkökslärarinnor år 1914, dels sammandrag av seminariets räkenskaper för åren 1910—1914 samt beräknade inkomster och utgifter för år 1917, dels ock stadgar för seminariet. Av nämnda sammandrag framgår, att räkenskaperna under vart och ett av sagda fem år visat en brist, växlande mellan 1,580 kronor 15 öre och 2,795 kronor 78 öre. De för år 1917 beräknade inkomsterna och utgifterna uppgå till följande belopp:

Inkomster:

Statsanslag	kronor 5,000: —
12 elevavgifter à 75 kronor	» 900: —
Elevernas måltider och extra för såld mat m. m. ...	» 1,100: —
	<u> </u> kronor 7,000: —

Utgifter:

Timlektioner och experiment	kronor	500: —	
Inventarier och inventariers underhåll	»	175: —	
Rengöring	»	150: —	
Diverse	»	290: —	
Ved, kol och gas (centraluppvärmningen oberäknad)	»	265: —	
Vatten	»	45: —	
Lokal	»	600: —	
Inköp av matvaror	»	1,575: —	
Föreståndarinnans lön	»	2,400: —	
Ordinarie lärarinnans lön, full tjänstgöring från och med vårterminen 1915	»	1,300: —	
	Summa kronor	7,300: —	
	Brist	» 300: —	kronor 7,000: —

Tabblån angiver, såsom här synes, en brist å 300 kronor, trots det att statsbidraget beräknats till 5,000 kronor i stället för nu utgående 2,500 kronor.

Över ansökningen hava läroverks- och folkskolöverstyrelserna, vilka i ärendet hört sitt sakkunniga biträde i fråga om undervisningen i huslig ekonomi Ingeborg Walin, den 30 september 1915 avgivit underdånigt utlåtande. Överstyrelserna hava därvid anfört huvudsakligen följande:

I fråga om folkskolestyrelsens i Göteborg ansökning, att anslag måtte för år 1917 beviljas med ett från 2,500 kronor till 5,000 kronor förhöjt belopp, anse överstyrelserna åtskilliga skäl tala för att en höjning nu göres i detta anslag, och synes överstyrelserna behovet av ökning framgå vid en jämförelse särskilt med den utav aktiebolaget Ateneum för flickor anordnade anstalten för utbildning av skolkökslärarinnor. Båda dessa anstalter hava lika lång utbildningstid och samma elevantal, nämligen 12. Vid företagna inspektioner har överstyrelsernas sakkunniga biträde på området funnit de från skolan i Göteborg utexaminerade lärarinnorna ej stå lärarinnor från de två andra statsunderstödda läroanstalterna efter i kunskaper och praktisk duglighet. Då härtill kommer, att anstaltens i Göteborg verksamhet ej är avsedd enbart för elever från Göteborg eller Göteborgs och Bohus län utan för elever från hela landet, att från anstalten utgångna lärarinnor vinna anställning även i andra delar av landet än i Göteborg med omnejd samt att kursavgiften i Göteborg utgör endast 75 kronor mot 250 kronor vid fackskolan i Uppsala och 300 kronor vid Ateneums skolköksseminarium, varigenom tillfälle kan beredas mindre bemedlade att skaffa sig utbildning, synas överstyrelserna starka skäl tala för att folkskolestyrelsen i Göteborg blir i förevarande hänseende likställd med styrelsen för aktiebolaget Ateneum. Däremot anse sig överstyrelserna icke kunna åt folkskolestyrelsen tillstyrka statsbidrag till högre belopp än det, som utgår till styrelsen för aktiebolaget Ateneum.

Förevarande framställning synes mig vara beaktansvärd. Redan tidigare har ansökning gjorts om förhöjning av statsunderstödet till denna utbildningskurs, men enär den förebragta utredningen ej ansetts vara tillräck-

Departementschefen.

lig, har någon framställning till riksdagen i detta syfte ej blivit gjord. Då något hinder av denna art numera ej kan anses föreligga, torde frågan om ökning av statsanslaget böra återupptagas.

Av utredningen synes framgå, att nu ifrågavarande kurs ganska nära överensstämmer med den vid Ateneum för flickor i Stockholm anordnade. Båda kurserna äro såväl i avseende å omfattningen som i fråga om organisationen ungefär jämnställda. Att Göteborgsanstalten ej heller står tillbaka för de båda övriga statsunderstödda läroanstalterna av detta slag i avseende å de utexaminerades duglighet och kunskaper, har vitsordats av överstyrelsernas sakkunniga biträde å här ifrågavarande undervisningsområde. Särskilt beaktansvärd är därjämte enligt min mening den omständigheten, att elevavgifterna vid Göteborgskursen äro så avsevärt lägre än vid de två övriga privata lärarinnekurserna. Det synes mig önskvärt, att staten genom någon ökning av sitt bidrag gör det lättare för styrelsen att fortfarande hålla avgifterna nere. Jag torde slutligen böra erinra därom, att, såsom ock överstyrelserna framhållit, nu ifrågavarande lärarinnekurs, ehuru den huvudsakligen underhålles av Göteborgs stad, dock endast i ganska ringa mån har rent lokal betydelse, enär den mottager elever från hela landet och blott en mindre del bland eleverna tillhör Göteborg.

Vad beträffar beloppet av den ifrågasatta höjningen anser jag mig ej kunna gå så långt, som folkskolestyrelsen begärt, det vill säga fördubbla det nu utgående anslaget, utan ansluter mig till det av överstyrelserna framställda förslaget, att understödet måtte få utgå med enahanda belopp, som senast tillerkänts den vid Ateneum för flickor i Stockholm anordnade utbildningskursen, eller 4,000 kronor för år.

Ökat anslag.

På grund av vad jag nu anfört hemställer jag om förslag till riksdagen att till understöd under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma, till anordnande av utbildningskurser för lärarinnor i huslig ekonomi anvisa på *extra stat* för år 1917 åt fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala 23,600 kronor, åt styrelsen för aktiebolaget Ateneum för flickor i Stockholm 4,000 kronor och åt Göteborgs allmänna folkskolestyrelse likaledes 4,000 kronor, tillhoppa 31,600 kronor.

[133.] 28. **Understöd till läroanstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete.** På extra stat för vart och ett av åren 1915 och 1916 har riksdagen såsom understöd till envar av tre läroanstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete, nämligen högre handarbetslärarinneseminariet i handarbete.

vid Maria Nordenfelts kvinnliga yrkesskola i Göteborg, Andrea Eneroths handarbetskola och seminarium i Stockholm samt föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium i Stockholm, anvisat ett belopp av 3,700 kronor att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Sådana bestämmelser hava av Kungl. Maj:t utfärdats genom nådigt brev den 26 juni 1915. Mellan föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lundins slöjdkurs är det dem gemensamt för år 1916 tilldelade beloppet 3,700 kronor så fördelat, att styrelsen för föreningen fått 1,700 kronor och ägarna av slöjdkursen 2,000 kronor.

Läroverks- och folkskolöverstyrelserna hava nu, med överlämnande av vederbörande skolstyrelsens ansökningar, i underdånig skrivelse den 30 september 1915 tillstyrkt extra anslag till ifrågavarande undervisningsanstalter jämväl för år 1917 och till enahanda belopp, som förut är nämnt.

Då jag anser dessa anslag fortfarande vara behövliga, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till understöd för *dels* högre handarbetsläroarinne-seminariet vid Maria Nordenfelts kvinnliga yrkesskola i Göteborg, *dels* Andrea Eneroths handarbetskola och seminarium i Stockholm samt *dels* föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium i Stockholm enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t må finna gott meddela, på *extra stat* för år 1917 anvisa för en var av nämnda tre läroanstalter ett anslag av 3,700 kronor, eller tillhopa 11,100 kronor.

29. **Resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter.**

Riksdagen har år 1914 till resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, på *extra stat* för år 1915 beviljat ett anslag av 9,000 kronor.

Med återopande av vad jag anført i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 beviljade anslag av 9,000 kronor till resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter må under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1917.

[134.]

Resestipendier
åt lärarpersonalen
vid enskilda
läroanstalter.

[135.]

Rese-
stipendier
och studie-
understöd åt
skolköks-
lärarinnor.

30. **Resestipendier och studieunderstöd åt skolkökslärarinnor.** Riksdagen har år 1914 till resestipendier och till studieunderstöd åt föreståndarinnor och lärarinnor vid lärarinneutbildningsanstalter i huslig ekonomi ävensom åt skolkökslärarinnor vid andra läroanstalter under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, anvisat på extra stat för år 1915 ett belopp av 2,000 kronor.

Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade belopp av 2,000 kronor till resestipendier och till studieunderstöd åt föreståndarinnor och lärarinnor vid lärarinneutbildningsanstalter i huslig ekonomi ävensom åt skolkökslärarinnor vid andra läroanstalter må under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1917.

Kommunala mellanskolor.

31. Kommunala mellanskolor, *oförändrat*
ordinarie förslagsanslag ..... kronor 320,000: —

[136.]

Rese-
stipendier
åt lärar-
personalen
vid kommunala
mellans-
skolor.

32. **Resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.** Riksdagen har år 1914 till resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, beviljat på extra stat för år 1915 ett anslag av 1,200 kronor.

Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 beviljade anslag av 1,200 kronor till resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor må under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1917.

Folkundervisningen.*Folkskolöverstyrelsen.*

33. Folkskolöverstyrelsen, *oförändrat ordinarie anslag* ..... kronor 77,900: —

34. **Amanuens hos folkskolöverstyrelsen.** Till arvode åt en amanuens hos folkskolöverstyrelsen har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1915 och 1916 beviljat ett anslag av 1,500 kronor.

[137.]
Amanuens
hos folkskol-
överstyrelsen.

I skrivelse den 30 september 1915 har folkskolöverstyrelsen hemställt, att enahanda anslag måtte anvisas på extra stat jämväl för år 1917, och därvid anfört följande:

I sin skrivelse den 30 september 1914 med hemställan om anvisande av förevärande anslag för år 1916 hade överstyrelsen erinrat, hurusom i propositionen till 1914 års riksdag om uppförande av överstyrelsen å ordinarie stat från och med år 1915 ur den ordinarie staten uteslutits en amanuensbefattning under åberopande därav, att folkundervisningskommittén i sitt förslag till skolöverstyrelse frambållit, att ifrågavarande amanuensbefattning egentligen borde vara en förstagrads tjänst samt att man i avseende å densamma borde avvakta vidare erfarenhet. Därjämte hade överstyrelsen i nämnda skrivelse anfört, att överstyrelsen ännu icke vunnit tillräcklig erfarenhet, huruvida överstyrelsens arbete kunde komma att kräva en förstärkning av överstyrelsens kansli i den av kommittén antydda riktningen, men hade överstyrelsen ansett amanuensbefattningen nödvändig jämväl under år 1916.

Under den tid, som förflutit sedan ovan omförmälda framställning gjorts, hade överstyrelsens arbete alltjämt ökats, så att en förstärkning av arbetskrafterna inom överstyrelsens kansli redan nu hade varit önskvärd, för att icke överstyrelsens medlemmar måtte i allt för hög grad belastas med arbete av mera expeditionell art. Denna förstärkning hade enligt överstyrelsens mening bort ske på det sätt, att en notarietjänst inrättats i stället för den ifrågavarande amanuensbefattningen. Oaktat överstyrelsen förutsåge, att dess arbetsbörda redan under år 1917 torde bliva så stor, att vissa svårigheter kunde uppstå i avseende å ärendenas ändamålsenliga behandling inom överstyrelsen, ville emellertid överstyrelsen, på grund av nödvändigheten att under nu rådande förhållanden iakttaga all möjlig sparsamhet med statens medel, icke för närvarande ifrågasätta denna förändring.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen
att till arvode åt en amanuens hos folkskolöverstyrelsen anvisa på *extra stat* för år 1917 ett belopp av 1,500 kronor.

[138.]

Inspektion
och sakkun-
nigt biträde
hos folkskol-
överstyrelsen
beträffande
fysisk upp-
fostran m. m.

35. **Inspektion och sakkunnigt biträde hos folkskolöverstyrelsen beträffande fysisk uppfostran m. m.** I staten för folkskolöverstyrelsen för år 1914 fanns uppfört ett anslag å 5,000 kronor för inspektion och sakkunnigt biträde inom överstyrelsen i fråga om fysisk uppfostran, skolhygien samt undervisning i husligt arbete. För år 1915 anvisades av riksdagen å extra stat samma belopp till inspektion och sakkunnigt biträde beträffande nyss nämnda ämnen ävensom undervisning i musik. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning höjde riksdagen för år 1916 ifrågavarande anslag med 2,000 kronor till 7,000 kronor. Med denna höjning avsågs att bereda överstyrelsen tillfälle till anlitan- de av sakkunnigt biträde jämväl i fråga om den fortsatta undervisningen, var- jämte anslaget skulle komma till användning även för inspektion beträf- fande undervisning i manlig slöjd.

I skrivelse den 30 september 1915 har nu folkskolöverstyrelsen — dock under uttalande av sin tveksamhet, huruvida det för inspektion m. m. av den fortsatta undervisningen avsedda beloppet, 2,000 kronor, kunde komma att visa sig tillräckligt även för år 1917 — anhållit, att ett anslag av 7,000 kronor måtte för ifrågavarande ändamål utverkas jämväl för år 1917.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till inspektion och sakkunnigt biträde hos folk- skolöverstyrelsen beträffande fysisk uppfostran och skol- hygien samt undervisning i manlig slöjd, husligt arbete och musik ävensom i fråga om den fortsatta undervis- ningen på *extra stat* för år 1917 bevilja ett anslag av 7,000 kronor.

[139.]

Lokal åt
folkskolöver-
styrelsen.

36. **Lokal åt folkskolöverstyrelsen.** På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning har riksdagen till förhyrande av ämbetslokal åt folkskol- överstyrelsen för tiden den 1 oktober 1915—den 30 september 1916 anvisat på extra stat för år 1916 ett anslag av 5,700 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under år 1915 utanordna erforderligt belopp till gäldandet av hyreskostnaden för de två första kvartalen av ifrågavarande hyresår.

Nu har folkskolöverstyrelsen i skrivelse den 30 september 1915 an- hållit om beredande av anslag å 5,700 kronor till hyra för ämbetslokal under hyresåret den 1 oktober 1916—den 30 september 1917 och därvid anført följande:

På grund av nådigt bemyndigande den 30 maj 1913 hade överintendentsämbetet genom kontrakt den 4 och 17 juni 1913 till lokal för folkskolöverstyrelsen under två år, räknat från och med den 1 oktober 1913, förhyrt en lägenhet om 10 rum m. m. i egendomen nr 1 kvarteret Skolan, med adressnummer 18 vid Barnhusgatan i Stock-

holm, mot en årlig hyra av 4.200 kronor samt med rätt för överstyrelsen att prolongera kontraktet på två å tre års tid, dock mot en årshyra av 5.000 kronor.

Då ifrågavarande lägenhet emellertid visat sig otillräcklig för överstyrelsens behov, hade överstyrelsen den 30 januari 1914 erhållit nådigt bemyndigande att för tiden från och med den 1 april 1914 till den 1 oktober 1915 mot en årlig ersättning av 700 kronor förhyra ännu ett rum inom ovannämnda egendom.

Sedan Kungl. Maj:t den 5 december 1914 bemyndigat överstyrelsen att mot en årlig hyra av 5,700 kronor på tre år från och med den 1 oktober 1915, till vilken tid ovannämnda kontrakt den 4 och 17 juni 1913 varit gällande, förhyra de av överstyrelsen nu disponerade lokalerna, hade överstyrelsen den 27 mars 1915 för ett års tid, räknat från den 1 oktober 1915, förlängt kontraktet å den genom förutberörda kontrakt den 4 och den 17 juni 1913 för överstyrelsens räkning förhyrda lägenbeten, mot en årshyra av 5.000 kronor och på i övrigt i kontraktet angivna villkor, med rätt för överstyrelsen att mot samma årshyra och övriga villkor ytterligare prolongera kontraktet på två års tid, räknat från den 1 oktober 1916.

Beträffande det på grund av nådigt bemyndigande den 30 januari 1914 förhyrda rummet hade överenskommelse om förhyrande på längre tid än ett år i sänder icke kunnat träffas, vilket berott därpå att detta rum inginge i en större våning, som i övrigt endast varit borthyrd för ett år åt gången.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att till förhyrande av ämbetslokal åt folkskolöverstyrelsen för tiden den 1 oktober 1916—den 30 september 1917 anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 5,700 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under år 1916 utanordna erforderligt belopp till gäldande av hyreskostnaden för de två första kvartalen av ifrågavarande hyresår.

Läraryt utbildning.

Folkskoleseminarier.

37. Provårskurser vid folkskoleseminarierna. Enligt nädiga stadgan för statens folkskoleseminarier den 3 juli 1914 § 138 fordras för behörighet till ordinarie adjunktstjänst vid nämnda seminarier, bland annat, att hava genomgått »stadgad provårskurs». Motsvarande äldre bestämmelser återfinnas i nädiga stadgan för folkskollärarseminarierna i riket den 29 januari 1886 § 17 mom. 1 och innehålla, att för behörighet till tjänst, varom nu är fråga, fordras, bland annat, att hava nöjaktigt genomgått »provårskurs vid allmänt läroverk eller vid seminarium, om provårskurs där anordnas».

Provårskurser av sistnämnda slag hava hittills varit anordnade endast vid folkskoleseminariet i Stockholm och avsedda blott för kvinnliga läroverk-kandidater. Vid den nu pågående ombildningen av folkskoleseminarierna,

[140.]

Provårskurser vid folkskoleseminarierna.

[140.] varigenom antalet ämneslärartjänster där ökats och nya riktlinjer uppdragits för undervisningen, har det emellertid visat sig som ett kännbart behov, att vid något folkskoleseminarium provårskurs anordnas även för manliga lärarkandidater samt att själva kursen i vissa avseenden omläggas. Med anledning härav ämnar jag nu hemställa, att förslag måtte avlätas till riksdagen om anvisande av anslag för anordnande i ökad utsträckning av provårskurser vid folkskoleseminarierna; och har jag för avsikt att framdeles för Kungl. Maj:t anmäla ett av folkskolöverstyrelsen avgivet förslag till stadga angående provår vid folkskoleseminarium. Jag vill här blott erinra, att sådan stadga utfärdas av Kungl. Maj:t i administrativ väg.

Innan jag närmare inlåter mig på frågan om den framtida anordningen av provårskurser vid folkskoleseminarierna, torde jag här få lämna en kort redogörelse för de kurser av detta slag, som hittills förekommit.

Under det provårsinstitutionen vid de allmänna läroverken går tillbaka ända till år 1865 och erhöll sin första närmare utformning genom kungl. kungörelse den 16 juni 1875, är provåret vid folkskoleseminarierna av långt senare datum. Visserligen förutsatte 1886 års seminariestadga, såsom jag redan nämnt, möjligheten av ett till seminarium förlagt provår, men först år 1896 kom denna tanke till utförande. I statsverkspropositionen till 1896 års riksdag hemställde nämligen Kungl. Maj:t, att för anordnande av undervisningskurser vid folkskollärarseminarierna enligt vissa i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1896 omförmälda villkor och bestämmelser det å ordinarie stat uppförda anslaget till dessa seminarier måtte höjas med ett belopp av 1,500 kronor. I det åberopade statsrådsprotokollet hade föredragande departementschefen framhållit dels önskvärdheten av att åt lärare, som genomgått provårskurs vid allmänt läroverk och som ämnade söka adjunktsbefattning vid folkskoleseminarium, ävensom åt redan anställda manliga seminarieadjunkter, som icke genomgått provårskurs vid seminarium, tillfälle bereddes att under kortvarigare studieresor åhöra undervisningen vid seminarier och folkskolor och såmedelst inhämta kännedom om där förekommande lärometoder och arbetssätt, dels ock önskvärdheten av att vid något lärarinneseminarium inrättades provårskurser för kvinnliga lärarkandidater, som ville vinna behörighet till adjunktsbefattning vid sådan läroanstalt. Dylik provårskurs skulle anordnas, då så ansåges behöfligt, och skulle genomgå på ett år av kvinnlig filosofie kandidat och på en termin av elev från högre lärarinneseminarier. — Kungl. Maj:ts hemställan i ämnet blev av riksdagen bifallen.

Den förstnämnda av de åsyftade båda anordningarna för en ändamålsenligare utbildning av seminariernas lärare, eller beredandet av tillfälle till studiebesök vid seminarier och folkskolor, synes icke hava i nämnvärd mån kommit till användning.

Beslutet om anordnande av provårskurs vid något lärarinneseminarium kom däremot till utförande, och nådig kungörelse om sådan provårskurs under läsåret 1897—1898 utfärdades den 29 maj 1896. Från och med år 1901 har kungörelse angående provår vid seminarium årligen utfärdats, ehuru kurs icke alltid behövt anordnas. Alla provårskurserna hava varit förlagda till Stockholms seminarium, och hava sådana kurser där förekommit, förutom under läsåret 1897—1898, under läsåren 1901—1902, 1902—1903 och 1904—1905, kalenderåret 1909 samt läsåren 1911—1912, 1913—1914 och 1914—1915. Under nämnda tid hava tillsammans 13 lärarkandidater avslutat provår vid seminariet. Endast i ett fall har medgivande lämnats åt manlig lärarkandidat att delta i provårskursen. Under höstterminen 1915 voro tre kvinnliga lärarkandidater hänvisade att genomgå provår vid seminariet i Stockholm.

Den rätt att genomgå provårskurs på en termin, som åsyftats för lärarkandidater, utexaminerade från högre lärarinneseminariet, kom ej till uttryck i kungörelserna angående provårskursen, vilka från början angåvo denna såsom avsedd för kvinnliga lärarkandidater med akademisk examen. För de från högre lärarinneseminariet utexaminerade lärarkandidaterna hade seminariestadgan, för så vitt de i sin examen erhållit vitsorden berättigad för undervisningsskicklighet och minst med beröm godkänd i pedagogik och metodik, anvisat möjligheten att genom ett års extra ordinarie tjänstgöring och avläggande av undervisningsprov förvärva behörighet till ordinarie anställning.

Då provårskurs första gången skulle inrättas, utarbetade seminariets rektor på givet uppdrag en utförlig plan för provårets anordning, vilken plan av departementschefen godkändes till efterföljd i huvudsakliga delar och sedermera legat till grund för provårsarbetet vid seminariet. Under de tidigare kurserna var läroanstaltens rektor ledare ej blott för den praktiska utan ock för den teoretiska delen av kursen, men från och med läsåret 1904—1905 hava seminariets lärarkandidater deltagit i den teoretiska undervisning, som meddelats provårskandidaterna vid de allmänna läroverken i huvudstaden. Den kungl. kungörelse angående provår vid folkskoleseminariet i Stockholm, som för varje särskilt år utfärdats, har, utom i fråga om läsåret 1915—1916, uppdragit åt chefen för ecklesiastikdepartementet att mottaga lärarkandidaternas ansökningar och att meddela erforderliga bestämmelser rörande provårets anordning. För sistnämnda läsår

[140.] hava dessa uppgifter genom nådig kungörelse den 28 maj 1915 överflyttats på folkskolöverstyrelsen.

Jag vill i detta sammanhang erinra om ett annat spörsmål, som på det närmaste berör frågan om anordnande av provårskurser vid folkskoleseminarierna. Jag har redan nämnt, att enligt 1886 års seminariestadga genomgången provårskurs vid allmänt läroverk medfört behörighet till adjunktstjänst vid folkskoleseminarium. Någon motsvarande bestämmelse om behörighet för den, som genomgått provårskurs vid folkskoleseminarium, till ämneslärartjänst vid allmänt läroverk finnes däremot icke.

Såsom jag erinrade i yttrande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 12 februari 1915, då till riksdagen avläts proposition rörande provårsinstitutionen vid de allmänna läroverken, har emellertid numera fråga uppkommit, huruvida vid folkskoleseminarium genomgången provårskurs borde medföra behörighet till ordinarie ämneslärarbefattning vid allmänt läroverk. Med avseende härå och med hänsyn till det intresse, som frågan om provåret vid de allmänna läroverken måste anses hava för den med ingången av år 1914 upprättade folkskolöverstyrelsen, anbefalldes Kungl. Maj:t den 17 september 1914 läroverksöverstyrelsen — som redan förut erhållit befallning att avgiva förslag till ändring i gällande bestämmelser angående provåret — att, sedan frågan därom varit, jämlikt § 19 av nådiga instruktionen för läroverksöverstyrelsen och § 22 av nådiga instruktionen för folkskolöverstyrelsen, föremål för gemensam handläggning av överstyrelserna, före den 1 februari 1915 till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i berörda hänseende, varvid hänsyn borde tagas jämväl till spörsmålet om kompetens till ordinarie ämneslärarbefattning vid allmänt läroverk på grund av genomgången provårskurs vid folkskoleseminarium.

Det infordrade förslaget inkom till ecklesiastikdepartementet den 28 januari 1915 och överlämnades med en underdånig, av läroverks- och folkskolöverstyrelserna den 30 december 1914 gemensamt avlåten skrivelse, vid vilken även fogats förslag till vissa provåret rörande ändringar i läroverksstadgan.

Sedan Kungl. Maj:t därefter till 1915 års riksdag avlåtit proposition (nr 67) angående anslagen till provårskurser vid de allmänna läroverken och riksdagen bifallit sagda proposition, har Kungl. Maj:t den 14 maj 1915 utfärdat ny stadga angående provår vid rikets allmänna läroverk.

I denna stadga finnas följande bestämmelser, som hava tillämpning på folkskoleseminarium och provår vid sådant seminarium:

§ 1.

[140.]

2. Angående den behörighet till ämneslärartjänst vid folkskoleseminarium, som vid allmänt läroverk genomgånget provår medför, gälle vad därom må vara särskilt stadgat.

§ 2.

2. För lärarkandidat, som vid folkskoleseminarium fullständigt genomgått provår för vinnande av behörighet till adjunktstjänst vid dylikt seminarium, ävensom för lärarkandidat, vilken, enligt särskilt meddelade bestämmelser, under minst en termin deltagit i sådant provår, må, efter därom gjord anmälan, provår vid allmänt läroverk inskränkas till en termin.

Genom sistnämnda bestämmelser har ett visst samband mellan provår vid folkskoleseminarium och provår vid allmänt läroverk kommit till stånd. Några närmare föreskrifter i detta avseende hava emellertid icke kunnat meddelas, förrän vissa grunder rörande anordningen av provåret vid folkskoleseminarium för den närmast kommande tiden blivit fastställda.

Med hänsyn till nu berörda förhållanden har Kungl. Maj:t genom särskilda nådiga brev den 22 januari och den 28 maj 1915 anbefallt folkskolöverstyrelsen att före den 1 oktober 1915 till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till erforderliga bestämmelser för anordnande av provårskurser vid folkskoleseminarier samt angående hänvisning till desamma av lärarkandidater.

Med en den 30 september 1915 dagtecknad underdånig skrivelse har folkskolöverstyrelsen, till fullgörande av berörda uppdrag, överlämnat förslag till stadga angående provår vid folkskoleseminarium. Enligt vad folkskolöverstyrelsen i nämnda skrivelse upplyst och bilagt utdrag av protokoll, hållet hos folkskolöverstyrelsen den 30 september 1915, utvisar, hade förslaget i de punkter, som berörde såväl folkskolöverstyrelsens som läroverksöverstyrelsens verksamhetsområden, utarbetats i samråd med läroverksöverstyrelsen.

I omförmälda skrivelse har folkskolöverstyrelsen dels redogjort för några av de synpunkter, som för överstyrelsen varit vägledande vid stadgeförslagets utarbetande, dels ock hemställt om inrättande av provår vid vissa folkskoleseminarier och anvisande av därför erforderliga medel.

Överstyrelsen yttrar sig först om förhållandet mellan provåret vid folkskoleseminarium och provåret vid allmänt läroverk och anför därvid:

Att det till seminarium förlagda provåret varit av värde för seminarierna torde icke behöva framhållas. Antalet av dem, som på sådan väg erhållit förberedelse för

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

[140.] seminarielärarkallet, vore dock jämförelsevis obetydligt. Det stora flertalet ämneslärare vid seminarierna, däribland med få undantag samtliga manliga ämneslärare, hade fått sin praktiska utbildning genom vid allmänt läroverk genomgången provår. Provåret vid de allmänna läroverken vore emellertid närmast inriktat på att tillgodose dessa läroanstalters särskilda behov med avseende på lärarutbildning, och om det än i flera huvudsakliga hänseenden innebure en god förberedelse även för den blivande seminarieläraren, låte det sig ej förneka, att det lämnade honom främmande eller jämförelsevis svagt rustad för åtskilliga av de uppgifter, som vore förenade med seminarielärarens arbete. Att låta vid allmänt läroverk genomgången provår upphöra att giva kompetens till läroanställning vid seminarium och i stället göra provår vid seminarium till behörighetsvillkor för sådan anställning vore dock en betänklig åtgärd. Den skulle i allt för hög grad begränsa den krets, ur vilken seminarierna hade att hämta sina ämneslärare, och därigenom helt visst vålla seminarierna en skada, som vore större än den åsyftade vinsten av en mera specialiserad lärarutbildning. Att jämte provår vid allmänt läroverk yttermera fordra provår vid seminarium skulle leda till samma resultat, varjämte, även om det senare provåret begränsades till en termin, helt visst måste sägas, att den sålunda uppkomna förberedelse tiden för seminarieläraren bleve längre, än den i och för sig behövde vara. Under sådana förhållanden måste, så länge det vid allmänt läroverk genomgångna provåret gäve behörighet för anställning både vid allmänt läroverk och seminarium men seminarieprovåret berättigade till anställning endast vid seminarium, antalet av dem, som funne med sin fördel förenligt att genomgå provår vid seminarium, bliva jämförelsevis obetydligt, vilket åter från seminarieundervisningens synpunkt måste anses oförmånligt.

Dessa omständigheter hade framhållits redan i det ovan nämnda statsrådsprotokollet från år 1896 och där anförts som motivering för förslaget att bereda manliga seminarielärare och seminarielärarkandidater tillfälle till studiebesök vid seminarier och folkskolor, under det att det föreslagna seminarieprovåret avsetts allenast för kvinnliga lärarkandidater, för vilka möjlighet till ordinarie anställning vid allmänt läroverk ej förefunnes. Det vore emellertid naturligt, särskilt sedan seminarielärartjänsterna ökats i antal och seminarierna väsentligen höjt sig i pedagogiskt avseende, att den frågan måste framställa sig, huruvida det icke vore rimligt och lämpligt, att provår vid seminarium medförde lika vidsträckt behörighet som provår vid allmänt läroverk.

Genom nådigt beslut den 17 september 1914 hade Kungl. Maj:t anbefallt läroverksöverstyrelsen att, sedan frågan om ändrade bestämmelser rörande provår varit föremål för gemensam handläggning av de båda överstyrelserna, inkomma med underdånigt förslag i berörda hänseende, varvid hänsyn borde tagas jämväl därtill, huruvida vid folkskoleseminarium genomgången provårskurs borde medföra behörighet till ordinarie ämneslärarbefattning vid allmänt läroverk.

Folkskolöverstyrelsen hade för sin del ansett, att denna fråga åtminstone för närvarande borde besvaras nekande. Visserligen vore det sant, att provårets viktigaste syfte vore att giva lärarkandidaterna den praktiska utbildning, som för varje art av lärarverksamhet vore god och behövlig, samt de ledande synpunkter, vilka borde tillhöra lärarkallet som sådant, och detta syfte torde kunna tillgodoses genom seminarieprovåret lika väl som genom provåret vid allmänt läroverk. Men å andra sidan kunde det icke nekas, att seminarieprovåret till följd av den skillnad i organisatoriskt avseende och måhända framför allt i en del lärokursers omfattning och läggning samt den olikhet i fråga om lärjungematerialet, som förefunnes mellan folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken, icke i alla hänseenden gäve den erfarenhet och den övning,

som för en blivande läroverkslärare vore önskliga och för ett omdöme om hans duglighet vägledande. Skulle man fästa samma behörighet vid seminarieprovåret som vid läroverksprovåret, skulle för de allmänna läroverken, om ock i väsentligt mindre omfattning, uppkomma liknande olägenheter med hänsyn till lärarutbildningen, som nu förefunnes för seminarierna till följd av dessas beroende i provårshänseende av de allmänna läroverken, ett beroende, vilket, såsom överstyrelsen i det föregående framhållit, vore nödvändiggjort av praktiska hänsyn.

Den fråga, som förelagts överstyrelsen till prövning, hänvisade emellertid på missförhållanden, som om möjligt borde avhjälpas, och innebure en uppfordran att tillse, huruvida icke detta skulle kunna åtminstone delvis ske genom mindre vittgående åtgärder. Det hade synts folkskolöverstyrelsen, som skulle en lämplig sådan åtgärd vara att inrätta jämte seminarieprovåret och läroverksprovåret jämväl ett provår, sammansatt av en till seminarium och en till allmänt läroverk förlagd provårskurs, med frihet för varje lärarkandidat att välja mellan de tre olika slag av provår, som sålunda skulle uppkomma. Det sammansatta provåret skulle enligt överstyrelsens mening bestå av en termins provårskurs vid folkskoleseminarium och en därefter följande provårskurs på en termin vid allmänt läroverk. Härvid skulle — där icke i undantagsfall lärarkandidaten på grund av särskilda skäl erhöle rätt att under en enda termin genomgå fullständigt provår — hans provårsarbete vid seminariet icke betraktas som ett »genomgående» av provår, medförande sådan behörighet som åtföljde vid seminarium genomgåendet provår, utan endast som ett »deltagande» i provår. Men genom detta deltagande i provår under en termin vid seminarium skulle — under vissa förutsättningar beträffande kursens anordning — lärarkandidat bliva berättigad att sedermera på en termin *genomgå* provår vid allmänt läroverk och erhålla den behörighet, som därmed följde.

Angående lämpligheten av ett på dylikt sätt sammansatt provår hade vid läroverksöverstyrelsens och folkskolöverstyrelsens föregående gemensamma behandling av provårsfrågan enighet förefunnits, och för de närmare författningsbestämmelser, som för detsamma kunde anses erforderliga och som tydligen tillhörde en stadga om provår vid folkskoleseminarium, funnes en anknytning och grundbestämmelse i den nya stadgan angående provår vid rikets allmänna läroverk, nämligen i dess § 2 mom. 2, som innehölle följande stadgande: »För lärarkandidat, som vid folkskoleseminarium fullständigt genomgått provår för vinnande av behörighet till adjunktstjänst vid dylikt seminarium, ävensom för lärarkandidat, vilken, enligt särskilt meddelade bestämmelser, under minst en termin deltagit i sådant provår, må, efter därom gjord anmälan, provår vid allmänt läroverk inskränkas till en termin».

I allt huvudsakligt komme härvid en lärarkandidats »deltagande» i provåret vid seminariet att få samma karaktär som annat provårsarbete. De särskilda bestämmelser, som för ifrågavarande fall vore behöfliga, torde därför lättast inordnas i sammanhanget av de allmänna stadgandena.

Enligt de föreslagna stadgandena borde för lärarkandidat, som hade för avsikt att under en termin deltaga i provår vid seminarium för att sedermera genomgå provår vid allmänt läroverk, provårsarbetet vid seminariet så ordnas, att han finge tillfälle att samla sitt arbete på uppgifter, som mera uteslutande tillhörde folkundervisningens område eller eljest i mindre mån inginge i provårsarbetet vid de allmänna läroverken. Till förebyggande av för mycken splittring borde åtminstone *ett* ämne vara gemensamt för de båda provårskurserna. För att betrygga en för båda slagen av läroanstalter lämplig anordning syntes plan för lärarkandidatens kurs vid seminariet böra, sedan

[140.] vederbörande provårsföreståndare efter lärarkandidatens hörande därom avgivit förslag, i varje särskilt fall bestämmas av folkskolöverstyrelsen efter samråd med läroverksöverstyrelsen. Betyg över deltagande i provår borde utfärdas enligt samma grunder som betyg över genomgången provår, dock att tydligt borde angivas, att det förra ej medförde den behörighet, som vore förenad med genomgången fullständigt provår vid folkskoleseminarium.

Från det nu skisserade sammansatta provåret vore att skilja dels det fall, då lärarkandidat — på en eller två terminer — genomgått fullständigt provår vid det ena eller andra slaget av läroanstalter och sedermera under en termin genomginge provår vid det andra, dels ock det fall, då lärarkandidat under en termin »deltagit» i provår vid allmänt läroverk och med hänsyn härtill, såsom rimligt vore, berättigades att på en termin genomgå provår vid seminarium. Det sistnämnda fallet torde få föga mer än teoretisk betydelse, enär det enligt gällande behörighetsvillkor för anställning som ämneslärare vid allmänt läroverk icke skulle kunna medföra annan behörighet än för anställning vid seminarium.

Visserrigen torde det icke kunna sägas, att icke även ett på sistnämnda sätt sammansatt provår borde kunna motsvara syftet att giva en både för allmänna läroverk och seminarier ändamålsenlig utbildning. Det syntes dock lämpligt att för närvarande, innan någon erfarenhet om den ifrågasatta anordningen föreläge, bestämma sig för endera av de båda vägarna, varvid den av överstyrelserna föreslagna torde böra tillerkännas företrädet. Skulle i enskilda fall omständigheter föreligga, som gjorde det särskilt önskligt, att den vidsträcktare behörigheten erhöles genom ett i annan ordning genomgången provår, funnes alltid möjligheten att bringa frågan därom under Kungl. Maj:ts prövning.

I övrigt har folkskolöverstyrelsen, enligt vad överstyrelsen meddelat, i fråga om sitt förslag till bestämmelser rörande provår vid folkskoleseminarium utgått från de allmänna principer för provåret, som blivit fastställda genom den nyligen utfärdade stadgan för provår vid rikets allmänna läroverk. Överstyrelsen har sålunda låtit den förutvarande teoretiska provårskursen bortfalla och liksom vid de allmänna läroverken ersättas av sammanträden för behandling av pedagogiska frågor, föreläsningar över i provåret ingående läroämnens metodik och vissa för lärarutbildningen avsedda kurser (i skolhygien och muntlig framställningskonst, däri inbegripet talteknik).

Vad sedan beträffar de särskilda provårskurser, som borde anordnas vid seminarierna, yttrar folkskolöverstyrelsen:

Det syntes överstyrelsen önskvärt, att jämte den hittills bestående, för kvinnliga lärarkandidater avsedda seminarieprovårskursen jämväl en sådan kurs anordnades för manliga lärarkandidater. Redan det ökade antalet ämneslärartjänster vid seminarierna och det stegrade intresse, varmed dessa läroanstalter och deras uppgifter omfattades av dem, som ämnade ägna sig åt lärarkallet, utgjorde skäl för en utvidgning av provårsinstitutionen vid seminarierna. Men särskilt syntes den möjlighet, som nu genom den nya provårsstadgan för de allmänna läroverken öppnats till genomgående av ett

dels till seminarium och dels till allmänt läroverk förlagt provår, följdriktigt kräva inrättandet av en seminarieprovårskurs för manliga lärarkandidater.

En sådan kurs borde helst inrättas vid ett seminarium, som vore beläget i stad, där till allmänt läroverk förlagt provår funnes anordnat, enär då de metodiska föreläsningarna och de med provåret förbundna särskilda kurserna kunde i större eller mindre omfattning göras gemensamma för lärarkandidaterna vid de skilda läroanstalterna. Därigenom vunnas nämligen dels säkrare tillgång till erforderliga lärarkrafter, dels ekonomisk besparing. I överensstämmelse härmed skulle något av seminarierna i Uppsala, Lund och Göteborg ifrågakomma. Då nu seminarierna i Uppsala och Lund under den närmaste framtiden till följd av pågående nybyggnad samt utvidgning till dubbelklassiga måste anses för ändamålet mindre lämpade, syntes Göteborgsseminariet vara det, som närmast vore att tänka på. Såsom dubbelklassigt borde detta seminarium lämna jämförelsevis goda tillfällen för lärarkandidaternas övningar, och man torde där jämväl kunna påräkna goda krafter för provårsarbetets organiserande och kandidaternas handledning.

I det hela torde anordnande av provår vid ett seminarium vara ägnat att utöva en gynnsam inverkan på dess arbete, dock under förutsättning att de i provårskursen deltagande kandidaterna ej bleve för många. Ett seminarium, som ju redan i och för sig vore en lärarutbildningsanstalt och som sådan hade en jämförelsevis invecklad arbetsordning, berördes på ett ganska kännbart sätt av en till detsamma förlagd provårsinstitution. Antalet samtidigt närvarande kandidater finge därför ej vara stort. Vad särskilt seminariet i Stockholm beträffade hade rektor G. Danell i skrivelse till överstyrelsen framhållit, att detta seminarium, som jämte de fyra ordinarie klasserna jämväl hade en särskild avdelning för studenter men vars övningsskola i förhållande härtill vore av allt för ringa omfattning, endast med största svårighet kunde mottaga ett nämnvärt antal provårskandidater. Man torde därför i fråga om detta seminarium svårligen kunna räkna med större antal än 3 till 4 samtidigt närvarande kandidater. Vid Göteborgsseminariet, om provår där komme till stånd, torde man kunna beräkna utrymme för 6 till 8 kandidater. Antalet under en termin samtidigt närvarande provårskandidater vid de båda seminarierna skulle således bliva tillsammans högst 12. Då emellertid helt visst de flesta kandidaterna komme att tillbringa endast en termin vid seminariet, antingen därför att de ville vid allmänt läroverk fortsätta provårets genomgående eller därför att de berättigats att genomgå provår på en termin, borde antalet av dem, som under ett år erhöle provårsutbildning vid seminarium, kunna bliva väsentligt större.

Folkskolöverstyrelsen har därefter till undersökning upptagit frågan om de kostnader, som den sålunda utvidgade provårsinstitutionen vid folkskoleseminarierna skulle komma att kräva, och i sådant avseende anfört:

Vid beräkning av kostnaderna utginge överstyrelsen dels från de grunder, enligt vilka anslag lämnades till provårsinstitutionen vid de allmänna läroverken, dels från de belopp, som vid anslagens fördelning vid de allmänna läroverken plägade för olika ändamål beräknas.

Kostnaderna kunde sammanföras i följande tre grupper:

- 1) arvoden till provårsföreståndarna,
- 2) arvoden för handledning av lärarkandidaterna i de särskilda ämnena,
- 3) arvoden till föreläsare och kursledare.

[140.]

1. Vid de allmänna läroverken utginge arvodet till varje provårsföreståndare med 1,500 kronor för år. I fråga om seminarierna måste detta belopp anses väl högt, då antalet lärarkandidater, som vid ett provårsläroverk brukade uppgå till minst 10, vid provårsseminarierna åtminstone i ena fallet bleve betydligt mindre. Med hänsyn till olikheten i antalet kandidater vid de olika seminarierna och sannolikt även under olika år, syntes riktigast, att arvodet till föreståndaren här gjordes beroende av kandidaternas antal och kursernas omfattning. Att det dock icke borde bestämmas uteslutande med hänsyn till dessa omständigheter vore tydligt därav, att en icke ringa del av provårsföreståndarens arbete utgjordes av uppgifter, som krävde lika mycken tid och förmåga, vare sig antalet lärarkandidater vore stort eller litet. Härav hänvisades man till en sådan form för arvodet, att detsamma komme att utgå dels med ett visst grundbelopp, lika för båda provårsföreståndarna, dels med visst belopp för lärarkandidat och termin. I fråga om arvodets storlek ville överstyrelsen föreslå, att grundbeloppet sattes till 300 kronor för år och att det för varje lärarkandidat terminligen utgående beloppet bestämdes till 60 kronor. Enligt förut gjort antagande i fråga om kandidaternas antal skulle då vid Stockholmsseminariet föreståndarens arvode för år bliva högst $300 + (2 \times 4 \times 60) = 780$ kronor och vid Göteborgsseminariet högst $300 + (2 \times 8 \times 60) = 1,260$ kronor, tillsammans högst 2,040 kronor.

2. Arvodena för handledning av lärarkandidaterna bleve olika allt efter antalet ämnen, som inginge i provåret, och allt efter den tid av två terminer eller en termin, som provårskursen omfattade. Vid provårsläroverken beräknades, dock inom viss av anslaget bestämd gräns, per termin för varje kandidat 200 kronor, om han genomginge provår i fyra ämnen, och 150 kronor, om han genomginge provår i tre ämnen, samt 250 kronor, om hela hans provårskurs vore begränsad till en termin. Då nu enligt stadgeförslaget antalet ämnen i provår vid seminarium skulle bliva två eller högst tre, torde för lärarkandidat, som genomginge provår vid seminariet under två terminer, kunna beräknas i medeltal en kostnad i förevarande avseende av 125 kronor i terminen och för lärarkandidat, vars provårskurs vore begränsad till en termin, en kostnad av i medeltal 200 kronor. Antoges tredjedelen av det förut beräknade maximiantalet vid de båda provårsseminarierna samtidigt närvarande kandidaterna, tillsammans 12, utgöras av sådana, som tillbringade två terminer vid seminariet, skulle för dessa sammanlagda terminskostnaden bliva 4×125 kronor och terminskostnaden för de övriga 8×200 kronor, tillhoppa för terminen 2,100 kronor eller för år 4,200 kronor.

3. Vid beräkning av arvodena för konferenser, föreläsningar i de särskilda ämnenas metodik samt kurser i skolhygien och muntlig framställningskonst torde man kunna utgå från av läroverksöverstyrelsen gjorda approximativa beräkningar, anförda i överstyrelsernas underdåniga skrivelse den 30 december 1914 angående ny provårstadga för de allmänna läroverken. Konferensernas antal borde för lärarkandidaterna vid seminarium ej bliva färre än för lärarkandidaterna vid allmänt läroverk, och de båda nämnda kurserna borde givetvis få samma omfattning för de förra som för de senare. Däremot torde antalet metodiska föreläsningar, som för kandidaterna vid varje provårsläroverk beräknats till 30 om året, för seminariekandidaterna kunna sättas till 20 med hänsyn till det mindre antal ämnen, som i regel inginge i provår vid seminarium. Man skulle då få följande antal timmar för år räknat: konferenser 10, föreläsningar 20, kurser 20 (skolhygien 5, muntlig framställningskonst 15), summa 50. Med det av läroverksöverstyrelsen beräknade arvodet av 25 kronor för timme åt varje föreläsare och kursledare skulle kostnaden således bliva 1,250 kronor för vartdera

provårsseminariet. Nu borde emellertid flertalet föreläsningar och alla kurser kunna anordnas gemensamt för seminariernas och läroverkens provårskandidater och förden- [140.] skull kunna beräknas medföra jämförelsevis obetydlig kostnad, och det syntes överstyrelsen sannolikt, att kostnaderna för samtliga de ifrågavarande arvoden med hänsyn härtill lämpligen skulle kunna beräknas till sammanlagt 500 kronor för vardera seminariet eller 1,000 kronor för båda.

Kostnaderna skulle således kunna beräknas till följande belopp:

1) arvoden till provårsföreståndarna	kronor 2,040:—
2) arvoden för handledning av lärarkandidaterna i de särskilda ämnena »	4,200:—
3) arvoden till föreläsare och kursledare	» 1,000:—

eller tillsammans kronor 7,240:—

I denna beräkning vore de under 1) och 2) upptagna kostnaderna att anse som maximibelopp, vilka måhända i regel ej komme att i sin helhet utgå, varemot det sist upptagna beloppet kunde tänkas i något fall behöva överskridas.

Till jämförelse borde nämnas, att för upprätthållande under år 1916 av provårskurser vid två allmänna läroverk i Göteborg i enlighet med nådig proposition till 1915 års riksdag beviljats ett anslag av 11,950 kronor. Den i framställningen till riksdagen förekommande beräkningen av detta anslag vore följande:

1) arvoden till föreståndarna för provåret	kronor 3,000:—
2) arvoden för handledning av lärarkandidaterna i de särskilda ämnena »	7,200:—
3) arvoden till föreläsare och kursledare	» 1,750:—

eller tillsammans kronor 11,950:—

Då ifrågavarande provårskurser vore beräknade för ett antal av tillsammans minst 20 lärarkandidater, skulle medelkostnaden för kandidat och år bli högst 597 kronor 50 öre. För uppehållet av provårsinstitutionen vid de övriga fem provårsläroverken utginge ett anslag av 30,500 kronor, vilket betecknade en kostnad för lärarkandidat och år av 550 à 600 kronor. Motsvarande medelkostnad i fråga om provårsinstitutionen vid seminarierna skulle enligt det föregående bli 603 kronor 33 öre. Det vore uppenbart, att med bibehållande i det hela av samma grunder för de utgående arvoden kostnaden per lärarkandidat måste bli större, ju mindre det antal kandidater vore, som vid en och samma provårsanstalt kunde samtidigt undervisas.

Under förutsättning att till bestridande helt eller delvis av kostnaderna för provårskurs vid folkskoleseminariet i Stockholm fortfarande ett belopp av intill 1,500 kronor kunde utgå av reservationsanslaget till folkskoleseminarierna, skulle för utvidgningen av provårsinstitutionen vid seminarierna i enlighet med här framställt förslag erfordras ytterligare ett belopp av 5,740 kronor.

Slutligen har folkskolöverstyrelsen uttalat såsom önskligt, att den ifrågasatta utvidgningen av provårsinstitutionen vid folkskoleseminarierna snarast möjligt måtte komma till stånd. Därest medel finnes, som kunde avses för ändamålet, syntes det överstyrelsen, att den föreslagna provårs-

[140.] kursen vid folkskoleseminariet i Göteborg helst borde anordnas redan med början av vårterminen 1916. Skulle hinder föreligga härför, syntes den utvidgade provårsinstitutionen om möjligt böra bringas i verksamhet med början av läsåret 1916—1917.

Departement-
schefen.

Vad folkskolöverstyrelsen anfört kan jag i huvudsak biträda. Vid anordnande av provårskurser vid folkskoleseminarierna bör givetvis särskild uppmärksamhet ägnas åt seminariernas karaktär av lärarutbildningsanstalter. Provårskurserna vid dessa seminarier måste följaktligen i vissa avseenden få en annan läggning än motsvarande kurser vid de allmänna läroverken. Jag är emellertid icke för närvarande beredd att uttala en bestämd mening i fråga därom, huruvida den olikhet i dessa kursers läggning, som betingas av skiljaktigheten i deras närmaste syfte, måste anses på ett så ingripande sätt inverka på lärardugligheten, att det med hänsyn härtill skulle vara uteslutet, att provår genomgången enbart vid folkskoleseminarium skulle medföra behörighet till ämneslärartjänst även vid allmänt läroverk.

I detta sammanhang anser jag mig böra framhålla, att de i ärendet hörda myndigheterna äro övertygade om lämpligheten därav, att provår, genomgången enbart vid allmänt läroverk, bör medföra behörighet till adjunksbefattning vid folkskoleseminarium. Folkskolöverstyrelsen har visserligen framhållit, att en viss svaghet i specialutbildningen för en del nytillträdande seminarielärare kunde anses bliva en följd av en dylik bestämmelse, men överstyrelsen har dock tillmätt större vikt åt den synpunkten, att det måste anses fortfarande vara av stor betydelse för seminarierna, att den krets, ur vilken de hava att hämta sina ämneslärare, icke i alltför hög grad begränsas.

För att hålla denna krets så vid som möjligt och på samma gång vinna utsikt att till ämneslärarbefattningarna vid folkskoleseminarierna erhålla sökande med särskild praktisk utbildning för seminarielärarens kall hava folkskolöverstyrelsen och läroverksöverstyrelsen gemensamt föreslagit inrättandet av ett provår, sammansatt av en termins kurs vid folkskoleseminarium och därefter en termins kurs vid allmänt läroverk. Detta sätt för frågans lösning synes mig vara lämpat efter de nuvarande förhållandena och således värt att försökas. I den nya stadgan angående provår vid allmänt läroverk § 2 mom. 2 har ock, såsom i det föregående är nämnt, införts en bestämmelse, som har avseende å ett sålunda anordnat provår.

För genomförande av en dylik anordning fordras, att provårskurser vid folkskoleseminarierna anordnas icke blott för kvinnliga utan även för

manliga lärarkandidater. Jag delar i allt väsentligt folkskolöverstyrelsens mening rörande såväl anordningen av dessa kurser som ock det antal lärarkandidater, vilka lämpligen kunna samtidigt däri deltaga. I fråga om förläggningen av kursen för manliga lärarkandidater torde förhållandena, sådana de framträda närmare tidpunkten för dess igångsättande, få vara bestämmande, liksom även av lätt insedda skäl ifrågavarande provårskurser icke böra för framtiden bindas vid vissa seminarier. Lämpligast torde vara, att det överlämnas åt Kungl. Maj:t att bestämma, till vilka seminarier kurserna skola förläggas.

Folkskolöverstyrelsen har beräknat den årliga kostnaden för ifrågavarande provårskurser till sammanlagt 7,240 kronor och grundat denna beräkning på motsvarande förhållanden vid de till allmänna läroverk förlagda provårskurserna. Jag bör härvid erinra, att i fråga om de allmänna läroverken närmare bestämmelser om ersättning till handledare av provårskandidater samt till i provårsarbetet deltagande föreläsare och kursledare numera meddelats genom nådigt brev den 23 oktober 1915. Därvid fastslogos de av folkskolöverstyrelsen omförmälda beräkningsgrunderna med vissa mindre jämkningar. Enligt de sålunda meddelade bestämmelserna må vid de allmänna läroverken tills vidare utgå ersättning *dels* till handledare av provårskandidater med högst 150 kronor för termin för lärarkandidat, som genomgår provår i två eller tre ämnen; med högst 200 kronor för termin för lärarkandidat, som med vederbörligt tillstånd genomgår provår i fyra ämnen; samt med högst 250 kronor för lärarkandidat, som med vederbörligt tillstånd genomgår provår på en termin, *dels ock* till i provårsarbetet deltagande föreläsare och kursledare med högst 20 kronor för föreläsnings- eller övningstimme om 45 minuter. Givetvis bör tillses, att arvoden till föreläsare och kursledare, vilka arvoden för seminariernas provårskurser av folkskolöverstyrelsen beräknats till 25 kronor för timme, icke bliva högre vid dessa kurser än vid motsvarande kurser vid de allmänna läroverken, men i övrigt har jag icke något att erinra mot folkskolöverstyrelsens kostnadsberäkning, vars slutsumma i allt fall lärer kunna godtagas.

För tillgodoseende av nu ifrågavarande behov torde böra äskas höjning i det ordinarie anslaget till folkskoleseminarierna.

Från den av folkskolöverstyrelsen beräknade kostnadssumman, 7,240 kronor, böra emellertid dragas två särskilda belopp, som för närvarande utgå från nämnda anslag, nämligen dels 1,500 kronor, motsvarande den beräknade kostnaden för den nuvarande provårskursen vid folkskoleseminariet i Stockholm, dels ock ett belopp av 2,240 kronor, vilket nu utgår till bestridande av vissa kostnader för den till samma seminarium förlagda

studentkursen men som, på sätt jag under punkten 142 här nedan kommer att närmare omförmåla, skulle i sammanhang med anvisande av extra anslag för detta ändamål komma att för framtiden besparas. Den nu erforderliga ökningen av det ordinarie anslaget till folkskoleseminarierna stannar således vid ett belopp av 3,500 kronor.

Under förutsättning av bifall till den äskade anslagshöjningen skulle de ifrågavarande, utvidgade provårskurserna kunna taga sin början med läsåret 1916—1917. De för höstterminen 1916 erforderliga medlen torde kunna utgå av det redan förefintliga anslaget till folkskoleseminarierna.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att för anordnande vid folkskoleseminarierna av provårskurser för blivande lärare och lärarinnor vid dessa seminarier höja det å *ordinarie stat* uppförda anslaget till folkskoleseminarierna från 849,595 kronor till 853,095 kronor eller med 3,500 kronor.

38. Stipendier för seminarieelever, *oförändrat ordinarie anslag* ..... kronor 150,225: —

Vid bifall till det här ovan under punkten 140 framställda förslaget kommer det för folkskoleseminarierna och stipendier för seminarieelever avsedda gemensamma reservationsanslaget, nu 999,820 kronor, att ökas med 3,500 kronor till 1,003,320 kronor.

[141.]
Brist i
folkskole-
seminariernas
stater.

39. **Brist i folkskoleseminariernas stater.** I skrivelse den 30 september 1915 har folkskolöverstyrelsen hemställt, att förslag måtte avlätas till riksdagen om anvisande på extra stat för år 1917 av ett förslagsanslag å högst 30,000 kronor att användas till täckande av sådan brist i de särskilda folkskoleseminariernas stater, som till följd av stegrade kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning m. m. kunde uppkomma under åren 1915 och 1916. Till stöd för denna sin hemställan har överstyrelsen anfört följande:

Genom den ökning av reservationsanslaget till folkskoleseminarierna, som beviljades av 1913 och 1914 årens riksdagar, hade tillgång beretts bland annat till höjning av de särskilda seminariernas anslag till materiell, uppvärmning, belysning, renhållning m. m. I första rummet hade därvid åsyftats, att tillräckliga medel skulle finnas att tillgå för de nödiga driftkostnaderna, för vilkas bestridande i de flesta fall de tillgängliga medlen befunnits alltför små. Men därjämte skulle enligt den beräkning av anslagsökningen, som av riksdagen fastställts, för varje seminarium anvisas ett belopp av i medeltal 1,200 kronor för år till inköp och underhåll av undervisningsmateriell

och böcker. De beräkningar, som legat till grund för Kungl. Maj:ts proposition och riksdagens beslut i ämnet, hade uppgjorts med ledning av uppgifter, som inhämtats från de olika seminarierna och som i allmänhet avsett år 1912 och närmast föregående år.

De genom berörda riksdagsbeslut anvisade medlen hade genom nådigt beslut fördelats mellan seminarierna, varvid till vägledning tjänat dels nämnda uppgifter från seminarierna, dels ytterligare införskaffade upplysningar om behoven vid de olika anstalterna.

Den förbättring av seminariernas anslagsförhållanden, som sålunda från och med läsåret 1914—1915 inträtt, hotade redan att omintetgöras eller hade i vissa fall redan tillintetgjorts genom den under senare delen av år 1914 men framför allt under hösten 1915 inträffade exceptionella stegringen av priserna å bränsle, varmed i vissa fall följt stegrade kostnader även för belysning. Jämväl omkostnaderna för renhållning hade flerstädes på grund av den allmänna prisstegringen ökat. Huru våldsamt denna varit, särskilt i fråga om bränslepris, framginge därav, att under det koks år 1912 kunnat anskaffas för seminarierna till ett pris växlande mellan kronor 1,24—1,75 för hektoliter, densamma nu betingade ett pris av kronor 1,95—2,85 för hektoliter. Kostnaderna för uppvärmning vid exempelvis seminariet i Stockholm, som år 1912 uppgått till 3,400 kronor, torde på grund av stegringen av kokspriset för år 1915 ökas till omkring 5,100 kronor och komme, därest ingen sänkning skedde i nu gällande pris, att under år 1916 ytterligare stiga. I flertalet fall torde man hava att räkna med en ökning i bränslekostnaderna från år 1912 till år 1915 av inemot 50 procent.

Det vore tydligt, att genom nu berörda förhållanden en avsevärd rubbning komme att ske i de för seminarierna fastställda staterna. Därest undervisningslokalerna i fråga om uppvärmning, belysning och dylikt skulle kunna hållas i sådant skick, att de bleve användbara för sitt ändamål och läroanstalternas arbete kunde obehindrat fortgå, kunde uppenbarligen någon egentlig inskränkning av behoven i nämnda hänseenden icke äga rum. Följden härav bleve, att de tillgängliga medlen i främsta rummet måste tagas i anspråk för hithörande utgifter, medan andra behov, för vilka anslagen vore avsedda, framför allt anskaffande och underhåll av undervisningsmateriell och böcker, finge helt eller delvis undanskjutas. Men detta oaktat komme helt visst flerstädes anslagen att visa sig alldeles otillräckliga och brist i staten att uppstå. Redan för år 1914 hade i ett par fall brist uppkommit; för år 1915 kunde sådan, enligt vad överstyrelsen inhämtat, på flera håll väntas uppkomma, och för år 1916 vore det att befara, att anslagen vid de flesta seminarierna skulle visa sig otillräckliga för de oundgängliga utgifterna.

Det måste visserligen anses vara i sin ordning, att under så enastående förhållanden som de nu rådande inskränkningar och besparingar i hushållningen gjordes även vid statens institutioner i alla fall, där sådana vore möjliga. Överstyrelsen hade ock i skrivelse till seminariernas rektorer gjort erinran om iakttagande av den sparsamhet, som av de rådande ekonomiska förhållandena påkallades. Men tydligt vore, att exempelvis ett fullständigt inställande av nyanskaffning och underhåll i fråga om böcker och undervisningsmateriell ej kunde under några år framåt äga rum, utan att det resultat av undervisningsarbetet, som man åsyftat, därigenom mer eller mindre äventyrades. Det stode därför klart för överstyrelsen, att nu berörda förhållanden, vilka ju icke kunnat förutses eller på något sätt förebyggas, påkallade särskilda åt-

[141.] gärder för täckande av den brist i de särskilda seminariernas stater, som uppkommit eller kunde väntas uppkomma.

I vad mån man för bristens täckande kunde påräkna någon tillgång i reservation å det ordinarie anslaget till folkskoleseminarierna kunde ej avgöras, förrän riksbokslutet för år 1915 förelåge. Dels hade nämligen några av de utgiftsposter, som skulle utgå från nämnda anslag, tillkommit först med sagda år, dels bestredes från anslaget icke blott de för varje seminarium till beloppet fixerade utgifterna utan och lärares löner med tillhörande ålderstillägg, arvoden till extra lärarkrafter samt för särskilda lärartimmar i övningsämnen och andra utgifter, vilka utginge enligt automatiskt verkande regler. I varje fall kunde tydligen några utgifter för sådana ändamål, som här vore i fråga, icke påföras reservationsanslaget, förrän dess verkliga ställning vid 1915 års slut vore känd.

Det syntes och överstyrelsen riktigast, att behov av så extraordinär art som de nu berörda täcktes, icke genom möjligen uppkommande reservation å det för de ordinarie behoven avsedda anslaget utan genom särskilt anslag.

Givetvis kunde man därvid tillämpa samma ordning, som följts t. ex. i fråga om institutet och förskolan för blinda och varom överstyrelsen finge tillfälle att i annat sammanhang ytterligare uttala sig. Den vid nämnda anstalt under flera år uppkomna bristen hade för ett par eller tre år i sänder anmälts för riksdagen, som till dess täckande anvisat anslag å extra stat. Denna ordning vore emellertid förenad med vissa olägenheter, bland andra den, att de bristande beloppen under lång tid finge stå obetäckta och måste balanseras från det ena året till det andra, varav i vissa fall kunde följa ett beroende av leverantörer, som icke kunde anses lyckligt. I det fall, varom här vore fråga, skulle framställning om medel till täckande av under år 1915 uppkommen brist kunna göras först till 1917 års riksdag, och anslag för ändamålet skulle då uppföras å 1918 års stat.

Med skäl torde därför kunna ifrågasättas, att medel för mötande av den förutsedda bristen toges i beräkning redan vid uppörandet av 1917 års budget. Att nu vidtaga en höjning av det ordinarie anslaget kunde dock enligt överstyrelsens mening icke ifrågasättas, då ju å ena sidan dettas förmåga att täcka de ordinarie utgifterna, såsom redan nämnts, icke vore fullt känd och å andra sidan det för närvarande icke låte sig förutses, huru långvarig den prisstegring kunde bliva, som framkallat det föreliggande anslagsbehovet.

Skulle i 1917 års stat medel reserveras för här omförmälda behov, borde detta alltså ske i form av ett anslag å extra stat, lämpligen ett »förslagsanslag högst», ur vilket Kungl. Maj:t i mån av behov finge anvisa medel till täckande av brist i seminariernas stat, som förorsakats av stegrade kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning och dylika till driften hänförliga behov.

Klart vore, att för närvarande inga noggranna beräkningar kunde framläggas rörande de belopp, vartill den befarade bristen kunde uppgå ens för år 1915, och ännu mindre vore det möjligt att med någon större grad av sannolikhet angiva dess belopp för år 1916. De upplysningar, överstyrelsen inhämtat, och de beräkningar, som gjorts, ginge emellertid i den riktningen, att överstyrelsen ansåge sig kunna antaga, att ett belopp av omkring 30,000 kronor skulle vara tillräckligt för täckande av den brist, som kunde väntas uppstå under nämnda båda år.

Såsom av det föregående framginge, upptog utgifterna för seminariebyggnadernas uppvärmning en betydande del av de anslag, som tilldelats seminarierna, och förändringar i bränsleåtgången eller bränslepriset inverkade i betydande mån på läroan-

stalternas ekonomiska ställning. Det vore därför naturligt, att seminariernas rektorer sökte att, så mycket det vore dem möjligt, begränsa uppvärmningskostnaderna, och överstyrelsen kunde vitsorda deras goda uppsåt i sådant avseende. Saken vore emellertid av den vikt, att överstyrelsen funne sig böra ägna densamma särskild uppmärksamhet och hade för avsikt att med biträde av sakkunnig person undersöka, huruvida möjlighet kunde förefinnas att på ett eller annat sätt ytterligare nedbringa de ifrågavarande kostnaderna.

Åtskilliga av de till ecklesiastikdepartementet inkomna framställningarna rörande anslag att äskas på 1917 års stat hava givit uttryck åt den meningen, att de nu inträffade prisstegringarna borde föranleda höjning av kostnadsberäkningarna för år 1917, särskilt beträffande uppvärmning, belysning o. d., men endast i fråga om folkskoleseminarierna har hemställan gjorts om anvisande av ett särskilt anslag till täckande av den brist, som kunde väntas under tiden intill 1916 års utgång uppstå å de anvisade anslagen. I fråga om flertalet övriga institutioner synes man, där ej kostnaden för ifrågavarande ändamål gäldas från åttonde huvudtitelns allmänna förslagsanslag till skrivmaterialier, expenser, ved m. m., hava räknat med möjligheten av att genom indragningar och besparingar få de tillgängliga medlen att räcka till även under nuvarande förhållanden. I något fall har det emellertid ställts i utsikt, att brist sannolikt komme att uppstå och att på grund därav särskilda åtgärder framdeles vore av nöden.

Departement-
schefen.

Jag har redan i det föregående uttalat, att det nuvarande prisläget knappast bör tagas till utgångspunkt vid beräkningar, som avse år 1917. Det är nämligen i närvarande stund omöjligt att bedöma, huruvida de rådande undantagsförhållandena kunna komma att fortfara någon längre tid. I alla händelser torde man icke kunna undgå att komma åtskilliga av statens inrättningar till hjälp för mötande av de redan inträffade prisstegringarna.

Vad särskilt folkskoleseminarierna angår torde jag få erinra, att det ordinarie anslaget till dessa seminarier, nu 849,595 kronor, jämte det ordinarie anslaget till stipendier för seminarieelever, 150,225 kronor, i riksstaten uppförts såsom ett gemensamt reservationsanslag. Den under ett år uppkomna behållningen kan sålunda ett följande år tagas i anspråk. Reservationsanslaget visar enligt 1914 års riksbokslut icke något överskott, men då vid några länsstyrelser en del utgifter synas hava felaktigt påförts det ordinarie anslaget till seminarierna i stället för att utbetalas från extra anslag, torde sannolikt efter verkställd utredning någon, om ock ej så betydande behållning för år 1914 visa sig i verkligheten vara för handen.

Av 1915 års ordinarie anslag till seminarierna, 849,595 kronor, har

till och med oktober månad, enligt inkomna uppgifter, från statskontoret och länsstyrelserna utbetalats ett belopp av sammanlagt 757,791 kronor 22 öre. För närvarande är det icke möjligt att förutse, huruvida anslaget kan för detta år komma att utvisa någon behållning.

Av vad folkskolöverstyrelsen anfört synes vidare framgå, att man vid seminarierna söker inskränka utgifterna för andra ändamål än de här ifrågavarande, i den mån det kan ske utan verkligt men för verksamheten vid dessa läroanstalter.

Det vill under dessa förhållanden synas riktigt, att såsom av folkskolöverstyrelsen ifrågasatts, redan nu åtgärder vidtagas för att bereda seminarierna tillgång, i mån av behov, till ökade anslagsmedel för ifrågavarande ändamål — uppvärmning, belysning, renhållning m. m. — för tiden intill 1916 års utgång. Jag anser det vara lämpligare att, då det med stor visshet kan förutses att brist uppkommer, i angivet syfte åska ett anslag på extra stat för år 1917 än att, i likhet med vad stundom skett, först efter det beloppet av bristen blivit till siffran bestämd göra framställning hos riksdagen om anslag till dess täckande.

Mot det av överstyrelsen föreslagna anslagsbeloppet, 30,000 kronor, har jag intet att erinra. Anslaget torde böra uppföras såsom »förslagsanslag, högst» och av Kungl. Maj:t disponeras, i den mån behov av ökade medel till bestridande av berörda utgifter vid de särskilda seminarierna visar sig vara för handen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Nytt anslag.

att på *extra stat* för år 1917 anvisa ett förslagsanslag å högst 30,000 kronor att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas till täckande av sådan brist i de särskilda folkskoleseminariernas stater, som till följd av stegrade kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning m. m. må hava uppkommit eller kunna uppkomma under åren 1915 och 1916.

[142.]
Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier.

40. **Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier.** I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1915 års riksdag till anordnande av studentkurser vid folkskoleseminarierna i Strängnäs, Växjö, Stockholm och Kalmar samt av parallellavdelningar vid folkskoleseminarierna i Uppsala, Lund och Falun ävensom för i övrigt utvidgad verksamhet vid sistnämnda seminarium på extra stat för år 1916 ett anslag av 128,885 kronor. Av nämnda anslag var

ett belopp av 31,925 kronor avsett för studentkurser och återstoden, [142.] 96,960 kronor, för parallellavdelningar.

Bestämmelser rörande ifrågavarande anslags fördelning mellan de särskilda seminarierna hava av Kungl. Maj:ts meddelats genom nådigt beslut den 3 december 1915.

Sedan nu rektorerna vid berörda seminarier efter anmodan inkommit till överstyrelsen med uppgifter å behoven av anslag under år 1917 för ifrågavarande ändamål, har överstyrelsen i skrivelse den 30 september 1915 hemställt om beredande av erforderliga medel för studentkurser och parallellavdelningar vid folkskoleseminarierna under sagda år.

Överstyrelsen yttrar sig därvid till en början beträffande seminariekurserna för studenter vid folkskoleseminarierna i Strängnäs, Växjö, Stockholm och Kalmar.

Studentkurser.

Vad först anginge dessa kursers ställning och allmänna anordning kunde överstyrelsen, under hänvisning till vad därom anförts i överstyrelsens framställning om anslagsbehoven för år 1916, inskränka sig till att framhålla, att desamma enligt överstyrelsens mening borde fortgå även under år 1917 och i det hela vara anordnade enligt för år 1916 angiven plan. De erforderliga anslagsbeloppen torde därför också med få undantag kunna sättas till samma belopp, som beräknats för sistnämnda år.

Beträffande formen för anslags utgående till studentkursen vid folkskoleseminariet i Stockholm hade överstyrelsen i sin framställning rörande detta ämne för år 1916 hemställt, att sagda anslag, som nu till ett belopp av 2,240 kronor utginge från det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna och i övrigt å extra stat, skulle helt och hållet överflyttas till extra stat. I Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen hade emellertid föreslagits, att den hittillsvarande ordningen skulle bibehållas även under år 1916. Riksdagen, som bifallit Kungl. Maj:ts framställning, hade rörande den sak, varom nu vore fråga, anført, att riksdagen, ehuru riksdagen i princip anslöte sig till den uppfattning, som härvidlag gjorts gällande av överstyrelsen, likväl under dåvarande förhållanden ej velat vidtaga någon ändring i vad i berörda avseende föreslagits. Med anledning av vad riksdagen sålunda uttalat ansågo sig överstyrelsen böra ifrågasätta, att den föreslagna förändringen finge genomföras i fråga om 1917 års stat, varför överstyrelsen i det följande räknade med anslag å extra stat för samtliga hithörande behov vid seminariet i Stockholm.

Kostnaderna under år 1917 för de särskilda studentkurserna kunde i enlighet med vad nu anförts beräknas sålunda:

För studentkursen vid seminariet i *Strängnäs* erfordrades:

Strängnäs.

till arvode för 10 veckotimmar i kunskapsämnen	kronor 1,300:—
» » » 4 » » teckning	» 400:—
» » » 7 » » musik	» 700:—
» » » 8 » » gymnastik	» 800:—
» » » 5 » » slöjd	» 375:—
» » » 3 » » trädgårdsskötsel	» 225:—

Transport kronor 3,800:—

[142.]

	Transport kronor	3,800:—
till arvode åt en lärare i övningsskolan	»	2,000:—
» avgift för denne till folkskollärarnas pensionsinrättning	»	130:—
» lärararvode för en kurs i kemi för studenter å latinlinjen.....	»	120:—
» tilläggsarvode åt seminarieläkaren	»	100:—
» » » rektors skrivbiträde.....	»	50:—
» stipendier åt förslagsvis 25 elever efter 100 kronor	»	2,500:—
» hyra för lokal för en övningsskolavdelning samt till densamma uppvärmning, belysning och renhållning	»	475:—
	<hr/>	<hr/>
	Summa kronor	9,175:—

Olikheten mot anslagsberäkningen för år 1916 bestode däri, att dels 2 lärartimmar för kunskapsämnen tillagts för att bereda möjlighet till anskaffande av särskild lärarkraft i ekonomilära, dels det tidigare för förhyrande av vaktmästarbostad avsedda beloppet disponerats till förhyrande av lärosal för en övningsskolavdelning, enär denna anordning befunnits lämpligare. Med hänsyn till riksdagens därom gjorda uttalande hade icke, lika litet här som för övriga kurser eller parallellavdelningar, något tilläggsarvode beräknats för bibliotekarien.

Växjö.

För studentkursen vid seminariet i *Växjö* bleve kostnaderna:

till arvode åt en extra ordinarie adjunkt.....	kronor	2,700:—
» » för 4 veckotimmar i teckning.....	»	400:—
» » » 7 » » musik	»	700:—
» » » 8 » » gymnastik	»	800:—
» » » 5 » » slöjd	»	375:—
» » » 3 » » trädgårdsskötsel.....	»	225:—
» » åt en lärare i övningsskolan	»	2,600:—
» avgift för denne till folkskollärarnas pensionsinrättning	»	130:—
» arvode åt en lärarinna i övningsskolan.....	»	1,700:—
» avgift för denna till folkskollärarnas pensionsinrättning.....	»	100:—
» lärararvode för en kurs i kemi för studenter å latinlinjen	»	120:—
» tilläggsarvode åt seminarieläkaren	»	100:—
» » » rektors skrivbiträde.....	»	50:—
» virke och materialier till slöjdundervisningen för studentavdelningen och två övningsskolavdelningar.....	»	200:—
	<hr/>	<hr/>
	Summa kronor	10,200:—

Av nu angivna utgiftsposter skilde sig blott den sista från vad som beräknats för år 1916, i det densamma ansetts böra höjas med 100 kronor med hänsyn till kostnaderna för undervisningen i metallslöjd.

Stockholm.

Kostnaderna för studentkursen vid seminariet i *Stockholm* borde, under den i det föregående angivna förutsättningen att hela anslagsbeloppet skulle utgå å extra stat, beräknas sålunda:

till arvode åt en extra ordinarie adjunkt	kronor 2,700:—	[142.]
» » för 4 veckotimmar i teckning	» 400:—	
» » » 7 » » musik	» 700:—	
» » » 8 » » gymnastik	» 800:—	
» » » 4 » » slöjd	» 280:—	
» » » 10 » » hushållsgöromål	» 700:—	
» » » 3 » » trädgårdsskötsel	» 225:—	
» lärararvode för en kurs i kemi för studenter å latinlinjen	» 120:—	
» tilläggsarvode åt seminarieläkaren	» 100:—	
» » » rektors skrivbiträde	» 50:—	
» vatten, uppvärmning och belysning, materialier för skolköket och för kemikursen m. m.	» 500:—	
	<hr/>	
	Summa kronor 6,575:—	

Sist angivna post vore nytillkommen och förauledd därav, att seminariets ordinarie anslag till materiell m. m. visat sig icke kunna under nu rådande prisstegringar täcka de särskilda utgifter, som förauleddes av studentkursens deltagande i skolköksundervisningen, skolbaden, de kemiska laborationerna m. m.

För studentkursen vid seminariet i *Kalmar* slutligen erfordrades följande belopp:

Kalmar.

till arvode åt en extra ordinarie adjunkt	kronor 2,700:—
» » för 2 veckotimmar i kunskapsämnen	» 260:—
» » » 4 » » teckning	» 400:—
» » » 7 » » musik	» 700:—
» » » 8 » » gymnastik	» 800:—
» » » 4 » » slöjd	» 280:—
» » » 10 » » hushåll-göromål	» 700:—
» » » 3 » » trädgårdsskötsel	» 225:—
» lärararvode för en kurs i kemi för studenter å latinlinjen	» 120:—
» tilläggsarvode åt seminarieläkaren	» 100:—
» » » rektors biträde	» 50:—
» vatten, ved och lyse för skolköket	» 300:—
» materiell, ved och lyse m. m. (även för kemikursen)	» 200:—
» stipendier åt förslagsvis 25 elever efter 100 kronor	» 2,500:—
	<hr/>
	Summa kronor 9,335:—

I förestående kostnadsberäkning hade förutom tidigare förekommande poster upptagits arvode för två timlärartimmar i kunskapsämnen för att bereda möjlighet att anskaffa erforderlig lärarkraft för ämnet ekonomilära.

Överstyrelsen övergår därefter till att redogöra för anslagsbehoven för år 1917 för uppehållande av parallellavdelningar vid de seminarier, som stå under utvidgning till dubbelseminarier. Dessa äro seminarierna i Uppsala, Lund och Falun, de båda första för manliga, det sistnämnda för kvinnliga elever. Beträffande nämnda anslagsbehov yttrar överstyrelsen:

Parallellavdelningar.

[142.]

För år 1916 hade anslag beviljats till följande parallellavdelningar:
 vid seminariet i *Uppsala* under vårterminen till tredje och fjärde samt under höstterminen till första och fjärde seminarieklasserna;
 vid seminariet i *Lund* under vårterminen till andra och tredje samt under höstterminen till första, tredje och fjärde seminarieklasserna; och
 vid seminariet i *Falun* under vårterminen till första, andra och tredje samt under höstterminen till alla fyra seminarieklasserna.

Vid äskande av anslag för år 1917 borde tydligen först tillses, att de klasser, som under nämnda år ännu ej fått sin utbildning avslutad, uppehöles. I den mån befintliga lokalutrymmen och andra omständigheter sådant medgäve, borde givetvis också nya parallellavdelningar intagas till ersättande av från seminarierna utgående sådana eller till läroanstaltarnas fortsatta utvidgande till dubbelseminarier.

Vad först anginge seminariet i *Uppsala* hade, då anslag till parallellavdelningar därstädes begärts för år 1916, blivit anfört, att den nya byggnaden, som man ursprungligen hoppats få färdig sommaren 1915, icke kunnat beräknas bliva tagen i bruk förr än tidigast höstterminen 1916 samt att det med hänsyn till rådande ovissa förhållanden syntes säkrast att räkna med att inflyttningen kunde ske först i början av år 1917. Vid anslagsberäkningen hade man alltså utgått från att seminariet under hela år 1916 skulle kvarbliva i de gamla lokalerna samt att till följd därav en tredje parallellavdelning ej lämpligen skulle kunna inrättas höstterminen 1916. I sammanhang därmed hade emellertid erinrats, att om det skulle bliva möjligt att taga den nya byggnaden i användning vid början av sistnämnda termin, därav föranledd anslagsökning måste begäras hos 1916 års riksdag ävensom att i samband därmed framställning borde göras om anslag till den ytterligare utvidgning av seminariet genom inrättandet av ännu en parallellavdelning, som förhållandena kunde medgiva.

Under det gångna året hade ifrågavarande byggnadsarbete bedrivits med den skyndsamhet, att inflyttning i de nya lokalerna med tämligen stor trygghet kunde antagas ske sommaren 1916. Anslag måste därför nu begäras icke blott för skolarbetets bedrivande under år 1917 utan ock för täckande av de ökade kostnader under senare delen av år 1916, som föranleddes av inflyttningen och de större lokalernas uppvärmning m. m. De parallellavdelningar, till vilka anslag begärts för höstterminen 1916, vore, såsom redan nämnts, parallellavdelningar till första och fjärde seminarieklasserna. Dessa båda avdelningar borde givetvis uppehållas även under vårterminen 1917. Under höstterminen 1917 skulle komma att finnas parallellavdelningar till första och andra seminarieklasserna. Med hänsyn till önskvärldheten av att den nya seminariebyggnaden så snart som möjligt i sin helhet komme till användning funne överstyrelsen det emellertid lämpligt, att möjlighet måtte beredas att, under förutsättning att tillräckligt elevantal kunde erhållas, redan under höstterminen 1916 inrätta en tredje parallellavdelning, nämligen till andra klassen. Genom vissa besparingar syntes medel bliva tillgängliga å 1916 års anslag till de kostnader, som skulle erfordras under höstterminen 1916 för en dylik avdelning. För år 1917 torde alltså anslag böra beredas även för nu nämnda parallellavdelning.

Uppförandet av de nya byggnaderna för folkskoleseminariet i *Lund* hade blivit så fördröjt, att inflyttning i desamma måhända ej kunde äga rum förr än under sommaren 1918. Under sådana omständigheter vore det förenat med vissa betänkligheter att höstterminen 1916 intaga den tredje parallellavdelning, som enligt framställningen till 1915 års riksdag beräknats då skola komma till stand. Önskvärldheten av att

nämnda avdelning inrättades vore dock enligt överstyrelsens mening så stor, att möjligheten därför borde hållas öppen, och överstyrelsen komme därför i annat sammanhang att hemställa, att för nämnda ändamål under höstterminen 1916 erforderliga medel måtte reserveras. Anslag till ifrågasvarande avdelning syntes därför böra tagas i beräkning även för år 1917.

Seminarieret i *Falun* fick med början av vårterminen 1915 inflytta i nya lokaler. Höstterminen 1915 hade där intagits en tredje parallellavdelning, och höstterminen 1916 komme en fjärde sådan att intagas, varför seminarieret under år 1917 komme att vara fullständigt dubbelseminarium.

De parallellavdelningar, för vilka anslag borde hos 1916 års riksdag begäras för år 1917, bleve alltså i enlighet med det sagda följande:

Vid seminarieret i *Uppsala*: under vårterminen till första, andra och fjärde samt under höstterminen till första, andra och tredje seminarieklasserna;

vid seminarieret i *Lund*: under vårterminen till första, tredje och fjärde samt under höstterminen till första, andra och fjärde seminarieklasserna; och

vid seminarieret i *Falun*: under hela året till alla fyra seminarieklasserna.

Därjämte måste, sasom redan antytts, anslag nu begäras för vissa under år 1916 tillkommande utgifter för seminarieret i *Uppsala*, vilka föranleddes av dess inflyttning i nya lokaler.

Kostnaderna för ifrågasvarande parallellavdelningar borde tydligen beräknas enligt i huvudsak samma grunder, som hittills följts vid beviljande av anslag för sådana avdelningar. Hänsyn borde därvid ock tagas till den nya undervisningsplanens föreskrifter, i den man dessa beräknades kunna under år 1917 bliva tillämpade vid de olika seminariererna. I vissa fall måste man vid anslagsbeloppens bestämmande taga i betraktande de starka prisstegringar å bränsle m. m., som för närvarande rådde. Till seminarieläkare och rektors skrivbiträde borde tillägg-arvoden utgå enligt samma grunder som hittills; till elevstipendier torde liksom för år 1916 kunna beräknas 1,200 kronor för termin och avdelning.

Beträffande de särskilda anslagsposterna vore följande att anföra.

Behovet av lärarkrafter för parallellavdelningarna vid seminarieret i *Uppsala* komme att omfatta följande antal lärartimmar:

Uppsala.

	Lärartimmar.	
	Vårterminen 1917.	Höstterminen 1917.
för undervisningen i läsämnen samt handledning av undervisningsövningarna	89	87
» undervisningen i teckning	8	7
» » » musik	17	17
» » » gymnastik	10	14
» » » slöjd	13	14

I enlighet med den beräkning, som följts för år 1916, behövdes alltså under hela året 4 extra ordinarie adjunkter samt timplärare under vårterminen för 5 veckotimmar och under höstterminen för 3 veckotimmar.

För undervisningen i trädgårdsskötsel hade hittills utgått ett arvode av 200 kronor för år för varje parallellavdelning. Av de parallellavdelningar, som under år

[142.] 1917 skulle finnas vid seminariet, komme blott en att undervisa i trädgårdsskötsel, vadan för ifrågavarande ändamål erfordrades nyssnämnda belopp 200 kronor.

På grund av bristande lokalutrymme hade man hittills vid seminariet icke inrättat för parallellavdelningarna erforderliga avdelningar av övningsskolan utan, mot viss ersättning till vederbörande lärare, förlagt de praktiska undervisningsövningarna till stadens folkskolor. Nu borde tydligen i samband med inflyttningen i de nya lokalerna övningsskolans utvidgning begynda och nämnda provisoriska anordning upphöra. Enligt de genom 1913 års seminarierreform angivna grunder borde vid enkelseminarierna finnas minst 4 och vid dubbelseminarierna minst 7 övningsskolavdelningar, var och en med sin lärarkraft. Då vid seminariet i Uppsala hittills blott 2 avdelningar och 2 lärare funnits, erfordrades alltså minst 5 nya avdelningar med tillhörande lärarkrafter. Av dessa torde 3 böra inrättas med höstterminen 1916, de återstående med höstterminen 1918. Av de nya tjänster, som skulle inrättas under år 1916, torde en böra avses för kvinnlig lärarkraft. Under det i den nuvarande övningsskolan i Uppsala blott gossar vore intagna, borde tydligen, i enlighet med seminariestadgans förekrift, vid skolans utvidgning intagas även flickor. Åt dessa borde, i likhet med vad som ägde rum vid övriga seminarier, beredas undervisning i kvinnlig slöjd, för vilket ändamål erfordrades 8 veckotimmar under läsåret 1916—1917 och 12 veckotimmar under höstterminen 1917.

Beräknades arvode för de nu angivna under höstterminen 1916 och år 1917 behövliga extra lärarkrafterna enligt gällande författningar eller förut i liknande fall tillämpade grunder, uppginge de till följande belopp:

	Höstterminen 1916.		Vårterminen 1917.		Höstterminen 1917.		Summa.	
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
Arvode åt extra ordinarie adjunkter.....	—	—	6,092	31	4,707	69	10,800	—
» » timlärare.....	—	—	366	67	170	—	536	67
» » lärare i teckning.....	—	—	451	28	305	13	756	41
» » » » musik.....	—	—	958	98	741	02	1,700	—
» » » » gymnastik.....	—	—	564	10	610	26	1,174	36
» » » » manlig slöjd.....	—	—	550	—	457	69	1,007	69
» » » » kvinnlig slöjd.....	244	10	315	90	366	16	926	16
» » » » trädgårds- skötsel.....	—	—	112	82	87	18	200	—
» » 2 manliga lärare i övningsskolan.....	1,743	59	2,256	41	1,743	59	5,743	59
» » 1 kvinnlig lärare i övningsskolan.....	741	03	958	97	741	03	2,441	03
Summa	2,728	72	12,627	44	9,929	75	25,285	91

Till elevstipendier erfordrades för vardera terminen under år 1917 3,600 kronor eller tillhoppa 7,200 kronor.

För seminariets inflyttning i de nya lokalerna torde böra beräknas 350 kronor eller samma belopp, som på sin tid, för samma ändamål avsågs för seminariet i Falun.

Seminariets anslag till uppvärmning, belysning, renhållning m. m. krävde givetvis en avsevärd förhöjning i och med inflyttningen i de nya lokalerna. Beträffande flertalet utgiftsposter torde man kunna ansluta sig till de utgifts-stater, som under liknande omständigheter fastställts för seminarierna i Göteborg och Falun. I ett par fall torde någon minskning kunna beräknas, i andra erfordras ökning. Det senare gällde särskilt om posten uppvärmning, där den nu inträffade pris-tegringen å koks komme att göra sig starkt gällande. Enligt uppgift av ingenjör H. Theorell, som ledde installationen av värmeledning i den nya byggnaden, kunde bränslebehovet under de närmaste åren beräknas till omkring 5,000 hektoliter för år. Seminariets rektor, som icke ansetit rådligt att för den tid anslaget avsåge räkna med ett lägre kokspris än 2 kronor 20 öre för hektoliter, hade i anslutning härtill uppskattat bränslekostnaderna för höstterminen 1916 till 5,000 kronor och för år 1917 till 11,000 kronor, eller tillhoppa 16,000 kronor. Med stöd av den erfarenhet, som vunnits vid seminariet i Falun, torde man dock möjligen kunna stanna vid ett belopp av sammanlagt 15,000 kronor. För belysning finge beräknas ett något högre belopp än i Falun, enär priset på elektrisk ström i Uppsala vore 5 öre högre för kilowatt. Till trädgårdsbiträden samt till jordförbättringsmedel m. m. torde bär, liksom skett för seminariet i Falun, böra beräknas ett jämförelsevis stort belopp, då den nya trädgårdens anläggning vore avsedd att till stor del under de närmaste åren utföras i samband med undervisningen. Till materiell för slöjdundervisningen torde samma belopp böra beräknas, som år 1913 anvisats åt det manliga dubbel-seminariet i Göteborg. Övriga utgiftsposter torde ej behöva någon närmare motivering.

De särskilda utgiftsposterna bleve följande:

[142.]

	Höstterminen 1916.		År 1917.		Summa.	
	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
1. Uppvärmning	5,000	—	10 000	—	15,000	—
2. Belysning	800	—	1,600	—	2,400	—
3. Vattenavgifter	350	—	700	—	1,050	—
4. Telefonavgifter	80	—	160	—	240	—
5. Brandförsäkring	25	—	50	—	75	—
6. Underhåll av inventarier	100	—	200	—	300	—
7. Trycknings- och annonskostnader samt expeditionersartiklar	400	—	800	—	1,200	—
8. Underhåll och nyanskaffning av böcker och undervisningsmateriell	600	—	1,200	—	1,800	—
9. Arvode till bibliotekarie	150	—	300	—	450	—
10. Skrivbiträde åt rektor	125	—	250	—	375	—
11. Läkararvode	375	—	850	—	1,225	—
12. Avgifter för lärarna i övningsskolan till folkskolläraernas pensionsinrättning	—	—	620	—	620	—
13. Avlöning åt förste vaktmästare och övrig be- tjänning	1,550	—	3,100	—	4,650	—
14. Storrengöringar och förbrukningsartiklar för städningen	100	—	200	—	300	—
15. Trädgårdsbiträden, jordförbättringsmedel och diverse materiellkostnader för trädgården	1,200	—	2,400	—	3,600	—
16. Materiell för lek och idrott	75	—	150	—	225	—
17. Flyttkostnader	350	—	—	—	350	—
Summa	11,280	—	22,580	—	33,860	—
Härtill komme kostnaderna för materiell m. m. till undervisningen i <i>slöjd</i> :						
1. till träslöjd	400	—	1,000	—	1,400	—
2. » pappslöjd	50	—	100	—	150	—
3. » metallslöjd	100	—	200	—	300	—
Summa	550	—	1,300	—	1,850	—

Utgifterna för uppvärmning, belysning, materiell m. m. skulle alltså under ifrå- gavarande tid uppgå till ett belopp av sammanlagt 35.710 kronor, varav belöpte på höstterminen 1916 11,830 kronor och på år 1917 23,880 kronor.

Till mötande av dessa utgifter vore följande anslagsbelopp disponibla:

[142.]

	Höstterminen 1916.		År 1917.		Summa.	
	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
1. Seminariets ordinarie anslag till materiell samt ljus och ved m. m.	2,725	—	6,250	—	8,975	—
2. Anslag till hyra för slöjdlokal samt till bestridande av kostnaderna för materialier m. m. till undervisningen i slöjd	410	—	950	—	1,360	—
3. Anslag till idrottsmaterielens underhåll	50	—	100	—	150	—
4. Anslag till ersättning för upplåtande av trädgård och tillhandahållande av nödiga redskap för trädgårdsundervisningen	—	—	350	—	350	—
Summa	3,185	—	7,650	—	10,835	—

Av de under 1) och 2) upptagna anslag hade påförts höstterminen 1916 så stor del, som med hänsyn till dess längd kunde anses böra belöpa därpå. Då undervisningen i trädgårdsskötsel icke lämpligen kunde begynna i den nya trädgården förr än våren 1917, måste det under 4) upptagna anslaget för höstterminen 1916 användas till hyra för den nu begagnade trädgården. Droges nu angivna disponibla belopp från de förut upptagna utgiftssummorna, funne man, att de belopp, som å extra stat borde anvisas för uppvärmning, belysning, materiell m. m., utgjorde för höstterminen 1916 8,645 kronor och för år 1917 16,230 kronor eller tillhoppa 24,875 kronor.

De sammanlagda anslagsbehoven för seminariet i Uppsala bleve alltså följande:

till lärararvoden	kronor 25 285: 91
» elevstipendier	» 7 200: —
» uppvärmning, belysning, materiell m. m.	» 24 875: —
	Summa kronor 57 360: 91
	eller avrundat » 57,360: —

Av detta belopp erfordrades för år 1916 sammanlagt 11,373 kronor 72 öre.

Under förutsättning att vid seminariet i *Lund* under år 1917 tre parallellavdelningar kunde uppehållas, bleve behovet av lärarkrafter för dessa följande:

Lund.

	Lärartimmar:	
	Vårterminen 1917.	Höstterminen 1917.
för undervisningen i läsåmnen samt handledning av undervisningsövningarna	93	91
» undervisningen i teckning	10	9
» » » musik	18	17
» » » gymnastik	3	5
» » » slöjd	7	9

[142.]

Enligt förut följd beräkningsgrund erfordrades alltså 4 extra ordinarie adjunkter under hela året samt timplärare under vårterminen för 9 och under höstterminen för 7 veckotimmar.

För undervisningen i trädgårdsskötsel, vilken komme att bedrivas under vårterminen i en och under höstterminen i två parallellavdelningar, borde enligt den arvodesberäkning, som förut tillämpats såväl för seminariet i Lund som för seminariet i Uppsala, utgå tillhopa 287 kronor 18 öre.

Beräknades i övrigt lärararvodena enligt de grunder, som nyss följts i fråga om sistnämnda seminarium, uppginge kostnaderna för lärarkrafter till följande belopp:

	Vårter- minen 1917.		Höstter- minen 1917.		Summa.	
	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
Arvode åt extra ordinarie adjunkter	6,092	31	4,707	69	10,800	—
» » timplärare	660	—	396	67	1,056	67
» » lärare i teckning	564	10	392	31	956	41
» » » » musik	1,015	39	741	02	1,756	41
» » » » gymnastik	169	23	217	95	387	18
» » » » slöjd	296	16	294	23	590	39
» » » » trädgårdsskötsel	112	82	174	36	287	18
Summa kronor	8,910	01	6,924	23	15,834	24

Liksom för år 1916 behövdes en ökning i hyran för gymnastiklokal med 90 kronor för år. Vidare förhyrdes för att bereda utrymme för en övningsskolavdelning lokal för rektorsexpeditionen mot en årshyra av 450 kronor, och även för den tilltänkta tredje parallellavdelningen måste lokal hyras mot en beräknad hyra av 350 kronor för år. Till hyror erfordrades alltså ett belopp av 890 kronor.

Kostnaderna för uppvärmning, belysning och städning samt för undervisningsmaterieell, böcker m. m. torde med hänsyn till inträffade prisstegringar böra höjas från det för år 1916 beräknade beloppet 1,520 kronor till 1,700 kronor. Till materieell för slöjdundervisningen borde anslås samma belopp som för föregående år eller 300 kronor.

De för parallellavdelningar vid seminariet i Lund under år 1917 erforderliga beloppen bleve alltså:

till lärararvoden	kronor 15,834: 24
» elevstipendier	» 7,200: —
» lokalhyror	» 890: —
» uppvärmning, belysning, städning, undervisningsmaterieell m. m.	» 1,700: —
» materieell för slöjdundervisningen	» 300: —
» tilläggsarvode åt seminarieälakaren	» 300: —
» » » » rektors biträde	» 150: —

Summa kronor 26,374: 24
eller avrundat kronor 26,375: —

För seminariet i *Falun* erfordrades, liksom för år 1916, särskilt anslag icke blott för uppehållande av undervisningen i parallellavdelningarna utan ock för bestridande av de kostnader, som stode i samband med användningen av de nya lokalerna.

[142.]
Falun.

Behovet av särskilda lärarkrafter för år 1917 vore följande:

	Lärartimmar:	
	Vårterminen 1917.	Höstterminen 1917.
för undervisningen i läsåmnen samt handledning av undervisningsövningarna.....	120	122
» undervisning i teckning	12	14
» » » musik	26	30
» » » gymnastik	20	20
» » » kvinnlig slöjd	18	14
» » » hushållsgöromål	32	32
» » » manlig slöjd för övningsskolans gossar	8	8
» » » trädgårdsskötsel	8	9

De för vårterminen upptagna timsummorna vore desamma som de för höstterminen 1916 tidigare angivna med det undantag, att antalet gossar i övningsskolan vid undervisningen i slöjd påfordrade elevernas uppdelning på två avdelningar och alltså fördubbling av lärartimtalet i detta ämne.

Förändringarna i de för höstterminen beräknade timsummorna vore föranledda av några önskvärda mindre jämkningar i timplanen. I enlighet med den beräkningsgrund, som eljest följts, erfordrades alltså för hela året 5 extra ordinarie adjunkter (3 manliga och 2 kvinnliga) samt timlärare under vårterminen för 15 timmar och under höstterminen för 17 timmar. Från och med höstterminen 1917 borde övningsskolan, som nu omfattade sex avdelningar, utvidgas med ytterligare en avdelning, den sjunde, varefter den nått den omfattning, som avsetts för densamma.

Beräknades lärararvodena enligt gällande författningar och i övrigt efter de grunder, som tidigare följts, bleve kostnaderna för undervisningen följande:

	Vårterminen 1917.		Höstterminen 1917.		Summa.	
	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
Arvode åt manliga extra ordinarie adjunkter.....	4,569	23	3,530	77	8,100	—
» » kvinnliga » » »	2,820	51	2,179	49	5,000	—
» » timlärare	1,100	—	963	34	2,063	34
» » lärare i teckning	676	92	610	26	1,287	18
» » » » musik	1,466	67	1,307	69	2,774	36
» » » » gymnastik	1,128	21	871	79	2,000	—
» » » » kvinnlig slöjd	710	77	427	18	1,137	95
» » » » hushållsgöromål	1,263	58	976	42	2,240	—
» » » » manlig slöjd	338	46	261	54	600	—
» » » » trädgårdsskötsel	338	46	294	23	632	69
» » » » övningsskolan	2,256	41	2,615	39	4,871	80
Summa kronor	16,669	22	14,038	10	30,707	32

[142.]

Till elevstipendier erfordrades 4,800 kronor för vardera terminen, tillhopa alltså 9,600 kronor.

Utgifterna för uppvärmning, belysning, materiell m. m. kunde i de flesta fall beräknas till samma belopp som för år 1916. För uppvärmning erfordrades emellertid med hänsyn till nu rådande höga pris en avsevärd anslagsökning. Seminariets rektor hade föreslagit en höjning med 2,000 kronor till 10,000 kronor, och överstyrelsen funne denna höjning icke för högt tilltagen. Avgifterna till folkskollärarnas pensionsinrättning hade beräknats med hänsyn till nu vid övningsskolan anställda lärarkrafter, av vilka en vore manlig. Arvodena till betjäning erfordrade en höjning med 500 kronor, emedan det visat sig nödvändigt att anställa ytterligare en städerska. Anslaget till storrengöringar och förbrukningsartiklar för städningen hade också visat sig otillräckligt och behövde höjas till 300 kronor. Under år 1917 torde undervisningen i trädgårds-skötsel huvudsakligen böra försiggå i den gamla seminarieträdgården, varför samma kostnad för dess underhåll och skötsel borde beräknas som för år 1916. För att under tiden den nya trädgårdsanläggningen skulle kunna fortgå med någorlunda skyndsamt, torde anslaget till trädgårdsbiträden, jordförbättringsmedel, materiell för planteringsarbetena m. m. böra för år 1917 höjas med 1,000 kronor till 3,400 kronor. Anslaget för undervisningen i slöjd behövde någon ökning i mån som övningsskolan tillväxte och torde böra beräknas till 400 kronor. För undervisningen i hushållsgöromål erfordrades för hela år 1917 anslag enligt samma norm, som tillämpats för höstterminen 1916, då fyra parallellavdelningar funnes; posten borde alltså upptagas till 2,000 kronor.

De särskilda utgiftsposterna bleve i enlighet härmed:

1. Uppvärmning	kronor 10,000:—
2. Belysning	» 1,500:—
3. Vattenavgifter	» 900:—
4. Telefonavgifter	» 164:—
5. Brandförsäkring	» 50:—
6. Underhåll av inventarier	» 200:—
7. Trycknings- och annonskostnader samt expeditionsartiklar	» 800:—
8. Underhåll och nyanskaffning av böcker och undervisningsmaterieil	» 1,200:—
9. Arvode till bibliotekarie	» 400:—
10. Skrivbiträde åt rektor	» 250:—
11. Läkarsarvode	» 900:—
12. Avgifter för lärarna i övningsskolan till folkskollärarnas pensionsinrättning	» 630:—
13. Avlöning åt förste vaktmästare och övrig betjäning	» 3,600:—
14. Storrengöringar och förbrukningsartiklar för städningen	» 300:—
15. Trädgårdsbiträden, jordförbättringsmedel, materiellkostnader m. m.	» 3,400:—
16. Gamla seminarieträdgårdens underhåll och skötsel	» 600:—
17. Materiell för lek och idrott	» 150:—

Summa kronor 25,044:—

Härtill komme kostnaderna för undervisningen i slöjd och hushållsgöromål:

1. Till kvinnlig slöjd	kronor 50:—
2. » pappslöjd	» 150:—
3. » träslöjd	» 200:—
4. » hushållsgöromål	» 2 000:—

Summa kronor 2,400:—

Utgifterna för uppvärmning, belysning, materiell m. m. skulle alltså uppgå till ett belopp av sammanlagt 27,444 kronor.

[142.]

Till bestridande av dessa utgifter stode följande anslagsbelopp till förfogande:

1. Seminariets ordinarie anslag till materiell samt ljus och ved m. m. kronor	5,300:—
2. Anslag till seminarierädgårdens underhåll och skötsel	» 600:—
3. » » materialier för undervisningen i slöjd	» 100:—
4. » » idrottsmateriellens underhåll	» 100:—
	<hr/>
	Summa kronor 6,100:—

Från den ovannämnda summan av utgifter för uppvärmning, belysning, materiell m. m., 27,444 kronor, skulle alltså dragas nu angivna belopp, 6,100 kronor. Återstoden, 21,344 kronor, utgjorde den summa, som för berörda ändamål borde anvisas å extra stat.

Anslagsbehoven för seminariet i Falun bleve alltså följande:

till lärararvoden	kronor 30,707: 32
» elevstipendier	» 9,600:—
» uppvärmning, belysning, materiell m. m.	» 21,344:—
	<hr/>
	Summa kronor 61,651: 32
	eller avrundat kronor 61,650:—

De kostnader för uppehållande av undervisningen i studentkurser och parallellavdelningar vid folkskoleseminarierna, till vilkas bestridande särskilt anslag erfordrades för år 1917, kunde alltså i enlighet med nu lämnade redogörelse beräknas sålunda:

för studentkurser vid seminariet i Strängnäs 9,175 kronor, vid seminariet i Växjö 10,200 kronor, vid seminariet i Stockholm 6,575 kronor och vid seminariet i Kalmar 9,335 kronor,

för parallellavdelningar: vid seminariet i Uppsala 57,360 kronor, vid seminariet i Lund 26,375 kronor och vid seminariet i Falun 61,650 kronor,

eller sammanlagt 180,670 kronor, varav för studentkurserna 35,285 kronor och för parallellavdelningarna 145,385 kronor.

Av sistnämnda belopp skulle 11,373 kronor 72 öre erfordras till täckande av kostnader för år 1916.

Såsom skett beträffande anslag till här ifrågakvarande ändamål för åren 1915 och 1916, torde även 1917 års anslag böra beviljas i en summa utan specificering i särskilda poster och fördelningen av denna summa seminarierna emellan ske sedermera efter inhämtande av förnyade upplysningar om behoven och möjligheterna för nya avdelningars inrättande. Sådant fördelning av anslaget hade hittills skett genom beslut av Kungl. Maj:t efter överstyrelsens hörande. Då beslut härom borde fattas hösten före början av det år, då anslaget skulle komma till användning, bleve emellertid följden härav den, att Kungl. Maj:ts beslut till dels komme att avse åtgärder, som skulle vidtagas först efter ungefär ett års förlopp. Det hade nu i flera fall visat sig, att det med de synnerligen växlande och ovissa förhållanden, med vilka man härvidlag hade att räkna, icke överallt varit möjligt att alltigenom tillämpa de fattade besluten, varför i särskilda fall underdåniga framställningar måst ske om ändring i desamma. Med hänsyn till nu berörda förhållanden tillåte sig överstyrelsen ifrågasätta, om icke fördelningen seminarierna emellan av det anslag till här berörda ändamål för år 1917,

[142.] som kunde vara beviljat, kunde överlämnas åt överstyrelsen, för vilken det givetvis skulle vara lättare att anpassa medlens disposition efter sig vid olika tillfällen före- teende omständigheter. Överstyrelsen ville jämväl erinra, att rörande arvoden till lärare och övriga befattningshavare finnes fasta normer, bestämda genom vederbörlig författning eller beslut av riksdagen.

Departement-
schefen.

I likhet med folkskolöverstyrelsen anser jag, att de för studenter avsedda kurserna vid folkskoleseminarierna i Strängnäs, Växjö, Stockholm och Kalmar böra fortgå även under år 1917 och vara anordnade i huvudsak efter samma plan som under år 1916.

Likaledes kan jag biträda överstyrelsens förslag rörande antalet parallellavdelningar vid folkskoleseminarierna i Uppsala, Lund och Falun.

Enligt detta förslag skulle seminariet i Falun, där redan höstterminen 1916, i enlighet med den år 1915 för riksdagen framlagda planen, undervisning kommer att meddelas i fyra parallellavdelningar, även under år 1917 komma att vara ett fullständigt dubbelseminarium. Vid seminariet i Lund, där enligt nyssnämnda plan en tredje parallellavdelning kommer att upprättas höstterminen 1916, skulle jämväl år 1917 finnas tre parallellavdelningar.

Vad slutligen angår seminariet i Uppsala har riksdagen, såsom redan nämnts, för höstterminen 1916 beviljat anslag till endast två parallellavdelningar. Då emellertid inflyttning i den nya seminariebyggnaden lär kunna ske sommaren 1916, har folkskolöverstyrelsen ansett, att lokalerna i den nya byggnaden också borde från början så långt möjligt utnyttjas och att fördenskill uttill en parallellavdelning, nämligen till seminariets andra klass, borde vid början av höstterminen 1916 upprättas, därest tillräckligt antal elever därtill kunde erhållas. Med anledning härav har folkskolöverstyrelsen i annat sammanhang hos Kungl. Maj:t anhållit om föreskrift, att vid ifrågavarande seminarium skulle, därest folkskolöverstyrelsen så prövade lämpligt, under höstterminen 1916 anordnas en parallellavdelning till seminariets andra klass. Denna framställning är fortfarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Med hänsyn särskilt till den ännu rådande lärarbristen inom folkskolorna finner jag det emellertid högeligen önskvärt, att den av folkskolöverstyrelsen föreslagna parallellavdelningen till seminariets andra klass må kunna med början av höstterminen 1916 komma till stånd. Kostnaderna för anordnande av en sådan parallellavdelning torde kunna för nämnda hösttermin täckas av besparingar å det för år 1916 anvisade anslaget till studentkurser och parallellavdelningar vid folkskoleseminarierna. Folkskolöverstyrelsens i det föregående återgivna beräkning rörande anslagsbehovet för seminariet i Uppsala under höstterminen 1916 upptager ej heller andra poster än så-

dana, som föranledas av seminariets inflyttning i dess nya lokaler eller av vissa andra, av den nya parallellavdelningens inrättande oberoende förhållanden. Anslag till denna avdelning behöver fördenskull äskas hos riksdagen först från och med år 1917. Detta år skulle emellertid även seminariet i Uppsala hava tre parallellavdelningar.

I sina kostnadsberäkningar har folkskolöverstyrelsen, beträffande såväl studentkurser som parallellavdelningar, följt enahanda grunder, som hittills tillämpats, dock med iakttagande av vad riksdagen år 1915 anmärkt beträffande bibliotekariernas arvoden. Överstyrelsen har emellertid, med hänsyn till nu rådande prisförhållanden, hemställt om vissa höjningar beträffande en del av seminariernas utgiftsposter, särskilt kostnaden för uppvärmning. Det kan visserligen ifrågasättas, huruvida de nu inträdda prisstegringarna lämpligen böra läggas till grund för beräkningar, som avse år 1917, men då de föreslagna höjningarna icke äro så synnerligen betydande och i allt fall kostnadsberäkningarna över huvud äro att anse såsom rätt approximativa, vill jag icke föreslå någon nedsättning i det för studentkurser och parallellavdelningar begärda totalbeloppet.

Beträffande medel till täckande av de ökade kostnader för seminarierna, vartill nu rådande undantagsförhållanden kunna för tiden före år 1917 giva anledning, har jag yttrat mig i annat sammanhang (punkten 141).

Därest hela det för studentkursen vid seminariet i Stockholm avsedda beloppet, 6,575 kronor, får utgå från anslag på extra stat, kommer däri- genom, såsom av folkskolöverstyrelsens yttrande framgår, det ordinarie anslaget till folkskoleseminarierna att befrias från en utgift å 2,240 kronor, som hittills från sistnämnda anslag utgått till berörda studentkurs. Detta förhållande har beaktats vid den under punkten 140 i det föregående anställda beräkningen rörande den höjning i samma anslag, som erfordras för anordnande i ökad omfattning av provårskurser vid folkskoleseminarierna.

Då det alltjämt är förenat med stora svårigheter att så långt i förväg som närmare två år, vilket här till en del skulle bliva fallet, kunna exakt beräkna, huru undervisningen i de ifrågavarande seminarieklatterna lämpligast bör anordnas och vilka kostnader kunna bliva erforderliga för det ena eller andra ändamålet, finner jag det oundgängligt, att vid dispositionen av de medel, som kunna bliva anvisade för uppehållande av studentkurser och parallellavdelningar, de till siffran angivna belopp, som i nu meddelade kostnadsberäkningar upptagits för olika behov vid de särskilda seminarierna, icke må anses ovillkorligt bindande. Vid beviljande av anslag till enahanda ändamål för år 1916 har ock riksdagen förklarar sig intet hava att erinra mot vad jag då till statsrådsprotokollet uttalade i nu berörda hänseende.

Frågan om huruvida, på sätt av folkskolöverstyrelsen ifrågasatts, åt överstyrelsen bör överlämnas att verkställa fördelningen mellan de olika seminarierna av det anslag till ifrågavarande ändamål, som nu kan komma att beviljas, torde jag framdeles få tillfälle att underställa Kungl. Maj:ts prövning.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:ts tacktes föreslå riksdagen

•Ökat anslag.

att till anordnande av studentkurser vid folkskoleseminarierna i Strängnäs, Växjö, Stockholm och Kalmar samt av parallellavdelningar vid folkskoleseminarierna i Uppsala, Lund och Falun ävensom för i övrigt utvidgad verksamhet vid seminarierna i Uppsala och Falun på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av 180,670 kronor, med rätt för Kungl. Maj:ts att redan under år 1916 låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordna så stor del av nämnda belopp, som avsetts att täcka kostnader för år 1916.

[143.]
Tillfällig
löneförbättring för lärare och lärarinnor vid folkskoleseminariernas övningsskolor.

41. **Tillfällig löneförbättring för lärare och lärarinnor vid folkskoleseminariernas övningsskolor.** Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1915 års riksdag, i likhet med vad vid flera föregående riksdagar ägt rum, dels medgivit, att tillfällig löneförbättring finge för år 1916 utgå till de ordinarie lärarna och lärarinnorna vid folkskoleseminariernas övningsskolor i Stockholm och Göteborg med 400 kronor för lärare och 300 kronor för lärarinna och i övriga städer med 300 kronor för lärare och 200 kronor för lärarinna, dels ock för bestridande av berörda löneförbättring anvisat på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 14,400 kronor.

Den 22 juni 1911 har Kungl. Maj:ts förordnat, att tills vidare, så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisades, beloppen skulle utgå under enahanda villkor och utbetalas i samma ordning som den ifrågavarande lärare och lärarinnor i övrigt tillkommande avlöningen.

Av den utredning i ämnet, som finnes intagen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1908, framgår, att ifrågavarande lönetillägg avsågo att utgöra en provisorisk lönereglering för dessa lärare och lärarinnor i avvaktan på en allmän lönereglering för lärarpersonalen vid folkskoleseminarierna. Förslag till dylik lönereglering har visserligen avgivits först av folkundervisningskommittén och därefter av lärarlöne-

nämnden, men såsom jag redan nämnt, lärer någon framställning i ämnet icke kunna avlåtas till 1916 års riksdag. [143.]

I skrivelse den 30 september 1915 har folkskolöverstyrelsen, under förutsättning att något beslut om allmän lönereglering icke kunde komma att fattas av 1916 års riksdag, hemställt, att ifrågavarande tillfälliga löneförbättring måtte få utgå jämväl under år 1917 och att anslag för sådant ändamål måtte utverkas. Beträffande storleken av detta anslag yttrar överstyrelsen:

Sedan numera de av 1913 och 1914 årens riksdagar beviljade nya övningsskollärartjänsterna — med ett av lokalbrist föranlett undantag — upptagits i seminariernas stater och blivit i vederbörlig ordning tillsatta, föreläge förutsättning för en tillförlitlig beräkning av storleken utav det anslag, som erfordrades för här ifrågavarande ändamål. I nämnda stater vore upptagna tillsammans 57 övningsskollärartjänster, av vilka för närvarande 32 innehades av manliga och 25 av kvinnliga lärarkrafter. Av de manliga lärarna vore 6 anställda i Göteborg och av de kvinnliga 4 i Stockholm. Till löneförbättring åt dessa lärare jämlikt de i det föregående angivna grunderna erfordrades alltså

till 6 manliga lärare à 400 kr.	kronor	2,400:—
» 26 » » à 300 kr.	»	7,800:—
» 4 kvinnliga » à 300 kr.	»	1,200:—
» 21 » » à 200 kr.	»	4,200:—
	Summa kronor	15,600:—

Till detta belopp, 15,600 kronor, eller, då ifrågavarande anslag i 1916 års stat vore uppfört med 14,400 kronor, med ett belopp av 1,200 kronor torde alltså anslaget böra höjas, för att full trygghet skulle finnas för att detsamma skulle kunna bära de utgifter, som författningsenligt kunde komma att påvåla detsamma. Att höjning av anslaget till nu angivna belopp icke erfordrats redan för åren 1915 och 1916 hade sin grund däruti, att till följd av vakanser, tjänstledigheter och dylikt å anslaget uppstått en reservation, vilken, enligt vad överstyrelsen inhämtat, vid 1914 års slut uppgått till 4,181 kronor 70 öre och som tydligen vore fullt tillräcklig för att täcka den merutgift utöver det angivna anslagsbeloppet, som under nämnda år komme att påvåla anslaget.

På grund av vad nu anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att tillfällig löneförbättring må för år 1917 utgå till de ordinarie lärarna och lärarinnorna vid folkskoleseminariernas övningsskolor, i Stockholm och Göteborg med 400 kronor för lärare och 300 kronor för lärarinna och i övriga städer med 300 kronor för lärare och 200 kronor för lärarinna,

dels ock för bestridande av berörda löneförbättring anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 15,600 kronor.

Ökat anslag.

42. Bidrag till avlöande av vikarie under övningsslärares vid folkskoleseminarium sjukdom, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 4,000:—

[144.]

Folkskoleseminariets i Lund nybyggnad.

43. **Folkskoleseminariets i Lund nybyggnad.** Riksdagen beslöt år 1913 att till uppförande i huvudsaklig överensstämmelse med för ändamålet uppgjorda ritningar och förslag av erforderliga byggnader för folkskoleseminariet i Lund bevilja ett anslag av 657,000 kronor och därav anvisa på extra stat för år 1914 ett belopp av 200,000 kronor. Vid anmälan den 4 juli 1913 av riksdagens ifrågavarande beslut fann Kungl. Maj:t gott ställa sistnämnda belopp till överintendentensämbetets förfogande för därmed avsett ändamål.

Sedermera har riksdagen år 1914, på Kungl. Maj:ts förslag, av berörda anslag ytterligare anvisat på extra stat för år 1915 ett belopp av 200,000 kronor, vilket belopp Kungl. Maj:t genom beslut den 26 juni 1915 ställt till överintendentensämbetets förfogande efter 1916 års ingång att användas för därmed avsett ändamål.

Slutligen anvisade riksdagen år 1915, i enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, av ifrågavarande anslag ett belopp av 125,000 kronor på extra stat för år 1916. Jämväl detta belopp har Kungl. Maj:t genom beslut den 26 juni 1915 ställt till överintendentensämbetets förfogande att användas för därmed avsett ändamål.

Nu har överintendentensämbetet i skrivelse den 21 september 1915 anhallit, att Kungl. Maj:t måtte för byggnadsarbetets lämpliga bedrivande till riksdagen avlåta proposition om anvisande på extra stat för år 1917 av återstoden, 132,000 kronor, utav ifrågavarande anslag, och i skrivelse den 30 september 1915 har folkskolöverstyrelsen gjort enahanda hemställan.

För arbetets fullbordande torde det återstående beloppet, 132,000 kronor, böra vara tillgängligt år 1917. Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att av det till uppförande av nya byggnader för folkskoleseminariet i Lund beviljade anslaget å 657,000 kronor anvisa på *extra stat* för år 1917 återstoden, 132,000 kronor.

[145.]

Inredning och möblering av nybyggnaden för folkskoleseminariet i Lund m. m.

44. **Inredning och möblering av nybyggnaden för folkskoleseminariet i Lund m. m.** Under nästföregående punkt erinrade jag, att riksdagen år 1913 till uppförande av erforderliga byggnader för folkskoleseminariet i Lund beviljat ett anslag av 657,000 kronor, varav på extra stat anvisats för år 1914 200,000 kronor, för år 1915 likaledes 200,000 kro-

nor och för år 1916 125,000 kronor, och hemställde jag under samma punkt, att till riksdagen måtte avlätas framställning om anvisande på extra stat för år 1917 av återstående delen, 132,000, kronor av ifrågavarande byggnadsanslag.

[145.]

Enligt vad min företrädare i ämbetet uttalade till statsrådsprotokollet, när detta ärende den 11 april 1913 anmäldes inför Kungl. Maj:t för avlåtande av proposition till riksdagen, skulle enligt beräkning de nya byggnaderna för seminariet vara färdiga att tagas i bruk från och med höstterminen 1916. På grund av mellankommande omständigheter har emellertid, såsom jag förut haft tillfälle erinra, uppförandet av ifrågavarande byggnader blivit avsevärt fördröjt, och torde inflyttningen i desamma kunna ske tidigast i början av år 1918 eller kanske sannolikare under sommarferierna nämnda år.

I varje fall synas medel böra under år 1917 finnas tillgängliga för de nya byggnadernas inredning och möblering. Vid anmälan av anslagsäskande till ifrågavarande byggnadsarbete för år 1916 framhöll jag också, att på 1917 års stat borde anvisas vad som kunde erfordras för sagda ändamål.

I skrivelse den 25 november 1914 har domkapitlet i Lund, under åberopande av utredning och förslag i ärendet, ingivna av seminariets rektor Ch. Swanborg, hemställt om anvisande av dels ett anslag å 75,900 kronor till inredning och möblering av den nya seminariebyggnaden samt till anskaffande av undervisningsmateriell och böcker, dels ett anslag å 8,200 kronor till dränering av det för seminariet avsedda tomtområdet samt till påbörjande av trädgårdsanläggning.

Över denna ansökning har folkskolöverstyrelsen den 30 september 1915 avgivit infortrat utlåtande.

Jag skall först lämna en redogörelse för ärendet, i vad det avser anslag till byggnadernas inredning och möblering samt till anskaffande av undervisningsmateriell och böcker.

Inredning och möblering samt undervisningsmateriell.

Rörande det förslag, som av Swanborg i sådant avseende uppgjorts, har denne i skrivelse till domkapitlet anfört bland annat:

Endast med svårighet hade Swanborg kunnat begränsa kostnadsförslaget till den angivna summan. Vid den granskning av inredningsförslaget, som Swanborg låtit sakkunnig person verkställa och som bifogades utredningen, hade det visat sig, att de först åsatta priserna, på grund av under sista tiden skedda prisstegringar för vissa poster, måst icke så obetydligt höjas. Någon användning för det nya seminariet i större utsträckning av nu befintlig inredning, möbler, musikinstrument m. m. kunde tyvärr ej heller påräknas, då, såsom också framginge av utredningen, största delen av seminariets nuvarande inventarier vore gamla och utslitna. Så långt möjligt varit, hade

[145.] Swanborg emellertid genom användning av gammal inredning, möbler, skåp m. m. sökt minska anslagssumman, och i fråga om tilltänkt inköp av undervisningsmateriell och böcker hade Swanborg inskränkt sig till det nödvändigaste. Swanborg hade måst avstå från att föreslå någon ökning av seminariets bibliotek, ehuru en sådan hade varit synnerligen önskvärd.

Före uppgörandet av det bilagda förslaget hade tillfälle beretts Swanborg till studiebesök vid olika läroanstalter och hos olika firmor, liksom Swanborg också tillgodogjort sig de erfarenheter, som vunnits vid senast byggda seminarier i riket. Till Swanborgs förfogande hade sålunda ställts den sorgfälligt utarbetade utredning rörande behovet av inredning och materiell för det nya dubbelseminariet i Uppsala, som verkstälts av dåvarande rektorn H. Dahlgren och som varit Swanborg till säker ledning. Då förslaget dessutom undergått sakkunnig granskning, kunde detsamma i sin helhet anses tillförlitligt.

Folkskolöverstyrelsen yttrar härom:

I den bifogade utredningen lämnades en detaljerad förteckning med prisuppgifter å de möbler och övriga inredningsföremål, som behövdes för varje rum i de nya byggnaderna, ävensom å den undervisningsmateriell och de böcker, som ansåges erforderliga. Prisen vore beräknade med ledning av den erfarenhet, som vunnits vid de hittills utförda inrednings- och möbleringsarbetena vid seminarierna i Växjö, Göteborg och Falun, och överensstämde i stort sett med vad som för liknande ändamål beräknats till seminariet i Uppsala. Avdrag hade gjorts för vad som kunde anses för framtiden användbart av seminariets nuvarande, i det hela föräldrade och till största delen förbrukade utrustning.

Ett sammandrag av de beräknade kostnaderna gäve följande siffror:

	Kronor.
<i>Inredning och möblering.</i>	
Värmelednings- och förrådsrum i jordvåningen.....	123:—
2 salar för träslöjd med tillhörande rum	2,342:—
Sal för metallslöjd jämte materialrum.....	2,037:—
Tvättstuga och mangelrum.....	225:—
Fruktkällare.....	165:—
Förstugor, tamburer och korridorer i samtliga våningar.....	209:—
Mattor.....	100:—
Kollegierum och lärarinnerum.....	2,486:—
Rektorsexpedition med arkiv-, vänt- och skrivrum	1,016:—
Bibliotek och läsrum	1,536:—
9 seminarieklassrum med materialrum.....	5,844:—
8 lärorum för övningsskolan med materialrum	6,062:—
Läkarrum	85:—
Rum tillhörande gymnastiken och badavdelningen.....	1,214:—
Teckningsal med skuggrum, modellrum och materialrum	2,894:—
Musiksalen med materialrum samt flygel och pedalharmonium	2,726:—
Fysiskt arbetsrum med mörkrum och verkstadsrum	1,801:—
Lärosal för fysik och geografi	1,824:—
4 rum, däribland 1 korridorutrymme för materiell och förråd (fysik, geografi, biologi och kemi)	3,890:—

	Kronor.
Biologiskt arbetsrum och växtrum	1,627: —
Lärosal för kemi och biologi	1,258: —
Kemiskt arbetsrum	2,776: —
Samlings-sal med materialrum samt läktare och orgel	4,279: —
9 överspelningsrum med instrument	2,726: —
Belysningsarmatur	6,400: —
Elektrisk signalanordning, lokaltelefon, byggnadsur, flagga ...	890: —
Inramning av tavlor	200: —
Reparations- och justeringsarbete	500: —
Ritningar och kontrollantarvode	1,500: —
	58,735: —

Tillkomme:

Reparationskostnader å gamla inventarier enligt bifogat kostnadsförslag	1,900: —	
Reparationskostnader å gammalt piano och gamla orglar enligt bifogat kostnadsförslag	235: —	2,135: —
		Summa 60,870: —

Undervisningsmateriell och böcker.

Kristendomskunskap		206: 32
Historia		330: —
Geografi		834: 25
Människokroppen och hälsoläran		292: —
Biologi: zoologi	1,278: 33	
botanik	193: —	
biologiska laboratoriet och växtrummet ...	823: 10	2,294: 43
Kemi och geologi: för lärosalen och laboratoriet		2,398: 58
Matematik		80: —
Psykologi		304: 47
Fysik och astronomi: lärosalen	1,587: 50	
laboratoriet	1,009: 30	2,596: 80
Musik		200: —
Teckning		846: 65
Slöjd: för träslöjdsalen	580: 85	
» övningsskolans slöjdsal	362: 20	
» metallslöjdsalen	557: 65	1,500: 70
Lek och idrott		198: 50
För undervisningen i olika ämnen		645: 25
För övningsskolans folkskolavdelning		1,532: 19
För övningsskolans småskolavdelning		289: 55
För övningsskolans bibliotek		500: —
		Summan, kronor 15,049: 69, avrundas till kronor 15,030: —

[145.]

Hela anslagsbeloppet skulle alltså uppgå till:

för inredning, möbler, belysningsarmatur m. m.	kronor 60,870: —
» undervisningsmateriell och böcker	» 15,030: —

 Summa kronor 75,900: —

Det sålunda begärda anslaget uppginge, efter vad folkskolöverstyrelsen vidare anförde, till samma belopp, som av 1914 års riksdag till motsvarande ändamål anvisats för folkskoleseminariet i Uppsala. Även i enskildbeter överensstämde det föreliggande förslaget i de flesta punkter nära med planerna för sistnämnda seminariums utrustning. De olikheter, som förefunnes, berodde huvudsakligen av den något olika beskaffenheten hos de båda seminariernas nuvarande utrustning, i det uppsalaseinariets skolmöbler i något större omfattning vore användbara i den nya byggnaden, under det lundaseinariet förfogade över en i vissa hänseenden något rikhaltigare undervisningsmateriell. Då de nya byggnaderna för båda seminarierna erhöles ungefärligen samma omfattning, i det att båda avsåge att bereda utrymme jämväl åt en avdelning för studenter, vore tydligt, att någon nedsättning av det nu begärda anslagets belopp icke lämpligen kunde ifrågakomma. Även om anslaget oavkortat beviljades, torde anledning finnas att befara, att det på grund av prisförhöjningar, som redan inträtt eller kunde väntas, ej skulle bliva möjligt att i den utsträckning, som man vid beräkningens uppgörande tänkt sig, tillgodose behoven.

Vad den föreliggande planen i övrigt anginge hade överstyrelsen låtit underkasta densamma sakkunnig granskning och kunde på grund därav vitsorda, att densamma vore uppgjord med omsorg och grundlighet och syntes betrygga en god och ändamålsenlig användning av de medel, som kunde vara för ändamålet anvisade. Överstyrelsen ansåge sig alltså böra tillstyrka, att det begärda anslaget måtte beviljas.

Med avseende å den sannolika tidpunkten för inflyttningen i de nya lokalerna syntes det överstyrelsen tillräckligt, om å 1917 års stat hälften av anslaget anvisades och återstoden uppfördes å 1918 års stat.

Tomtområ-
detsordnande.

Vad därefter angår frågan om anslag till dränering av det för seminariet i Lund avsedda tomtområdet samt till påbörjande av trädgårdsanläggning därstädes har folkskolöverstyrelsen visserligen i sitt förberörda yttrande hemställt om bifall till domkapitlets framställning även i denna del, men sedan fråga uppkommit om anslag jämväl till ordnande av tomtområdet vid seminariet i Uppsala, har överstyrelsen i skrivelse den 9 december 1915 återkallat sin nyssnämnda hemställan och därvid anført:

Givetvis hade det varit önskvärt, att jämväl anslaget till ordnande av tomtområdet för seminariet i Lund upptagits i statsverkspropositionen till 1916 års riksdag. Då emellertid nybyggnadsarbetena för folkskoleseminariet i Uppsala redan vore till det väsentliga avslutade, så att byggnaderna beräknades kunna tagas i användning sommaren 1916, under det att det beslutade nybyggnadsarbetet för folkskoleseminariet i Lund ännu icke blivit påbörjat, vadan behovet av anslag måste anses vara för uppsalaseinariet mest trängande, och då det icke torde kunna förutsättas, att under närvarande förhållanden båda de nu berörda anslagen skulle kunna beredas, syntes det överstyrelsen riktigast, att i första hand anslagsbehovet för seminariet i Uppsala nu bleve tillgodosett.

När jag för framställning till 1915 års riksdag anmälde ärendet rörande anslag för år 1916 till folkskoleseminariets i Lund nybyggnad, hade jag tillfälle att redogöra för de nuvarande seminarielokalernas även ur hälsosynpunkt otillfredsställande beskaffenhet. Med avseende å vad jag då anförde synes det mig vara av vikt, icke blott att berörda byggnadsarbete så mycket som möjligt påskyndas utan ock att arbetet med den nya byggnadens inredning och möblering kan i så god tid påbörjas, att detta arbete icke föranleder uppskov med inflyttningen i de nya lokalerna. Jag anser därför, såsom jag ock i det föregående antytt, att medel för åvägabringande av ifrågavarande inredning och möblering och, i sammanhang därmed, för anskaffande av nödvändig undervisningsmateriell böra utverkas redan hos 1916 års riksdag.

Mot det för ändamålet av domkapitlet begärda och av folkskolöverstyrelsen tillstyrkta anslagsbeloppet, 75,900 kronor, har jag intet att erinra. Omförmälda belopp är detsamma, som av riksdagen för liknande ändamål beviljats för folkskoleseminariet i Uppsala, vilket är avsett att rymma samma antal elevklasser som seminariet i Lund. I enlighet med folkskolöverstyrelsens förslag torde av nyssnämnda anslagsbelopp hälften lämpligen böra uppföras på 1917 års stat och den andra hälften på 1918 års stat.

Däremot synes mig med framställning till riksdagen angående medel till iordningställande av tomtområdet vid seminariet i Lund kunna utan olägenhet anstå till år 1917.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till inredning och möblering av de nya byggnaderna för folkskoleseminariet i Lund ävensom till seminariets utrustning med undervisningsmateriell och böcker bevilja ett anslag av 75,900 kronor och därav anvisa på *extra stat* för år 1917 hälften eller 37,950 kronor.

Nytt anslag.

45. **Ordnande av tomtområdet vid folkskoleseminariet i Uppsala.**

Med anledning av Kungl. Maj:ts framställning i ämnet beviljade riksdagen år 1912 till inköp av ett tomtområde i Uppsala samt till uppförande å sagda område av nya byggnader för folkskoleseminariet i nämnda stad tillhopa 687,063 kronor, varav anvisats på extra stat för år 1913 200,000 kronor, för år 1914 300,000 kronor och för år 1915 187,063 kronor. Vidare beviljade riksdagen år 1914 till inredning och möblering av de nya

[146.]

Ordnande av
tomtområdet
vid folkskole-
seminariet i
Uppsala.

byggnaderna ävensom till seminariets utrustning med undervisningsmateriell och böcker på extra stat för år 1915 ett anslag av 75,900 kronor.

Nu har folkskolöverstyrelsen i skrivelse den 9 december 1915 hemställt, att vid framläggande av statsverkspropositionen för år 1917 måtte tagas i beräkning ett belopp av i runt tal 25,000 kronor till planering, väganläggning, dränering, trädgårdsanläggning och övrig plantering å det till den nya seminariebyggnaden i Uppsala hörande tomtområdet.

Redan i det föregående, nämligen under punkten 142 angående anslag till studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier, har meddelats, att arbetet med nyssnämnda seminariebyggnad bedrivits med den skyndsamhet, att inflyttning i de nya lokalerna med tämligen stor trygghet kunde antagas ske under sommaren 1916. Under sådana omständigheter torde medel för det av folkskolöverstyrelsen nu angivna ändamålet böra utverkas hos 1916 års riksdag.

Då emellertid den erforderliga utredningen av ärendet ännu icke hunnit avslutas, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

Nytt anslag.

att i avbidan på proposition angående anslag till ordnande av tomtområdet vid folkskoleseminariet i Uppsala beräkna för ändamålet på *extra stat* för år 1917 ett belopp av 25,000 kronor.

[147.]
Nytt
folkskole-
seminarium
i Norrland.

46. **Nytt folkskoleseminarium i Norrland.** I den statsverksproposition, som avläts till riksdagen den 14 januari 1914, föreslog Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 158, riksdagen att i avbidan på proposition om anslag till uppförande av byggnader för ett nytt folkskoleseminarium i Norrland beräkna för sådant ändamål för år 1915 ett extra anslag av 150,000 kronor.

När detta ärende föredrogs inför Kungl. Maj:t, erinrade min företrädare i statsrådsämbetet, att frågan om inrättande av ett dylikt seminarium länge stått på dagordningen. Den särskilt i Norrland synnerligen starkt framträdande bristen på kompetenta lärarkrafter för folkskolorna gjorde det i hög grad önskligt, att denna fråga ej längre undanskötes. Beträffande platsen för det nya seminariet hade olika meningar gjort sig gällande. Anbud om kostnadsfri upplåtelse av tomtområde och beviljande av åtskilliga andra förmåner hade inkommit från Piteå, Skellefteå, Umeå, Örnsköldsvik, Sundsvall, Hudiksvall, Östersund, Frösön och Bräcke. Med hänsyn till storleken av de belopp, som åtgått för liknande anläggningar under första byggnadsåret, syntes för påbörjande av byggnadsarbetet böra för år

1915 beräknas 150,000 kronor. På det att hänsyn härtill skulle kunna tagas vid statsverkspropositionens avfattande, hemställde föredragande departementschefen, att förslag måtte avlåtas till riksdagen om beräkning av medel för ändamålet, på sätt nyss är nämnt.

Enahanda framställning upprepades under åttonde huvudtiteln, punkten 158, i statsverkspropositionen den 14 maj 1914.

Sedermera inkom även från Överluleå (Boden) ett anbud om upplåtelse av tomt för det tillämnade seminariet.

Det visade sig emellertid, att den utredning, som måste föregå en framställning till riksdagen om beviljande av anslag för ändamålet, tog vida större omfattning, än som från början varit beräknat, och i skrivelse till riksdagen den 10 juli 1914, nr 248, gav fördenskull Kungl. Maj:t riksdagen tillkänna, att proposition i ärendet icke komme att avlåtas till den då samlade riksdagen.

Nu har folkskolöverstyrelsen i skrivelse den 24 december 1915 hemställt, att medel till uppförande av byggnader för ifrågavarande seminarium måtte tagas i beräkning vid avfattandet av statsverkspropositionen till 1916 års riksdag. I sammanhang därmed har överstyrelsen yttrat sig om en annan byggnadsfråga, nämligen om uppförande av gymnastikbyggnad samt tillbyggnad av lärohuset för folkskoleseminariet i Strängnäs. Jag erinrar, att 1914 års senare riksdag till detta ändamål beviljat ett anslag av 206,895 kronor och därav på extra stat för år 1915 anvisat ett belopp av 70,000 kronor samt att, på sätt jag meddelade i sammanhang med avlåtande av statsverkspropositionen till 1915 års riksdag, detta belopp ansetts böra reserveras till ett kommande år.

Folkskolöverstyrelsen har i sin nämnda skrivelse anfört bland annat:

Givetvis skulle det enligt överstyrelsens mening vara högeligen önskvärt, att anslag för båda här omhandlade ändamål kunde utverkas av 1916 års riksdag. Då det emellertid meddelats överstyrelsen, att med hänsyn till de rådande tryckta ekonomiska förhållandena utsikt härför icke torde finnas utan att blott ettdera av ifrågavarande anslagsbehov syntes kunna tillgodoses i statsverkspropositionen, måste överstyrelsen, huru mycket än överstyrelsen behärtade de svårigheter för undervisningsarbetet vid folkskoleseminariet i Strängnäs, som lokalbristen vållade, uttala sig för att anslagsbehovet för ett nytt seminarium i Norrland måtte i första rummet bliva tillgodosett.

Enär utredningen rörande det föreslagna nya seminariets förläggning och andra i samband därmed stående frågor ännu icke hunnit avslutas, anhölle överstyrelsen att längre fram få inkomma med utredning och förslag i ämnet och finge därför för närvarande inskränka sig till att i underdanighet bemänta, det Kungl. Maj:t täcktes vid avfattandet av statsverkspropositionen till 1916 års riksdag för uppförande av byggnader för ett nytt folkskoleseminarium i Norrland beräkna ett belopp av 150,000 kronor eller samma belopp, som för ändamålet tagits i beräkning i statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag.

Med åberopande av vad folkskolöverstyrelsen anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Nytt anslag.

att i avbidan på proposition om anslag till uppförande av byggnader för ett nytt folkskoleseminarium i Norrland beräkna för sådant ändamål på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 150,000 kronor.

[148.]

47. Underhåll av trädgården vid folkskoleseminariet i Luleå.

Underhåll av trädgården vid folkskoleseminariet i Luleå.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen på *extra stat* för vart och ett av åren 1914—1916 till underhåll och skötsel av trädgården vid folkskoleseminariet i Luleå anvisat 1,000 kronor. Genom beslut den 26 juni 1915 ställdes det för år 1916 anvisade beloppet till förfogande av seminariets rektor för det med anslaget avsedda ändamålet.

I skrivelse den 30 september 1915 har folkskolöverstyrelsen hemställt, att anslag till samma belopp måtte för ändamålet beredas även för år 1917. Överstyrelsen yttrar härom:

Ordnandet av trädgården vid ifrågavarande seminarium har under år 1915 fortgått, och resultatet av trädgårdsodlingen har liksom föregående år visat sig synnerligen gynnsamt. Då ytterligare någon erfarenhet beträffande kostnaderna för trädgårdens underhåll torde böra föreligga, innan anslag därför uppföres å ordinarie stat, torde de erforderliga medlen även för år 1917 böra anvisas å *extra stat*. Enligt meddelande av seminariets rektor kan det belopp, som hittills utgått, 1000 kronor, fortfarande anses för ändamålet tillräckligt.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till underhåll och skötsel av trädgården vid folkskoleseminariet i Luleå anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 1,000 kronor.

[149.]

48. Hyresbidrag till rektorer vid vissa folkskoleseminarier.

Hyresbidrag till rektorer vid vissa folkskoleseminarier.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1915 års riksdag till bestridande av hyresbidrag till rektorerna vid folkskoleseminarierna i Linköping, Skara, Kalmar, Karlstad och Umeå på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 6,000 kronor, därav 1,200 kronor voro avsedda för en var av rektorerna vid seminarierna i Linköping, Kalmar och Umeå, 1,000 kronor för rektor vid seminariet i Skara samt 1,400 kronor för rektor vid seminariet i Karlstad. Vid nämnda seminarier hade rektorernas bostäder tagits i bruk för undervisningen.

Genom beslut den 26 juni 1915 ställde Kungl. Maj:t de beviljade beloppen till förfogande av Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshavande för att kvartalsvis tillhandahållas vederbörande rektorer.

I skrivelse den 30 september 1915 har folkskolöverstyrelsen meddelat, att förenämnda rektorers bostäder även under år 1917 komme att behövas för undervisningen och att ifrågavarande anslagsbehov följaktligen komme att under sagda år kvarstå oförändrade.

Med anledning härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till bestridande av hyresbidrag till rektorerna vid folkskoleseminarierna i Linköping, Skara, Kalmar, Karlstad och Umeå bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 6,000 kronor.

49. **Förhyrande av vissa lokaler för folkskoleseminarierna i Linköping och Umeå m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har riksdagen till förhyrande av vissa för folkskoleseminarierna i Linköping och Umeå erforderliga lokaler ävensom till avlönande av en övningsskollärarinna och av lärarinnor i hushållsgöromål anvisat på extra stat för år 1915 ett anslag av 21,000 kronor, däri inbegripna medel till inredningsarbeten och anskaffande av skolmöbler, samt på extra stat för år 1916 ett anslag av 7,540 kronor.

[150.]
Förhyrande
av vissa
lokaler för
folkskolese-
minarierna i
Linköping
och Umeå
m. m.

Av sistnämnda belopp ställde Kungl. Maj:t genom beslut den 26 juni 1915 för angivna ändamål 2,200 kronor till förfogande av rektorn vid folkskoleseminariet i Linköping och 5,340 kronor till förfogande av rektorn vid folkskoleseminariet i Umeå.

I skrivelse den 30 september 1915 har folkskolöverstyrelsen hemställt om beredande av anslag för samma ändamål även för år 1917 och därvid anfört följande:

Genom de förut beviljade anslagen hade möjlighet beretts att provisoriskt tillgodose det behov av större och bättre undervisningslokaler, som vid genomförandet av den nya undervisningsplanen för seminarierna gjort sig gällande särskilt vid nämnda båda seminarier. Behovet av de förhyrda lokalerna kvarstode givetvis intill dess nya, tidsenliga byggnader för dem blivit uppförda. Anslag för ifrågavarande ändamål borde alltså beredas även för år 1917.

De erforderliga kostnadsbeloppen, sådana dessa med ledning av från vederbörande rektorer införskaffade upplysningar kunde beräknas, vore följande:

för seminariet i *Linköping*:

till hyra	kronor	1,000:—
› uppvärmning, belysning och städning.....	›	1,100:—
› arvode för skolköksundervisningen	›	350:—
› underhåll och tillökning av skolköksmaterielen	›	50:—
› skolbänkar och materiell för övningsskolan	›	400:—

Summa kronor 2 900:—

för seminariet i Umeå:

till arvode åt en lärarinna i övningsskolan	kronor	1,700:—
» avgift för denna till folkskollärarnas pensionsinrättning	»	100:—
» arvode för 17 veckotimmar i hushållsgöromål	»	1,190:—
» hyra	»	1,100:—
» uppvärmning, belysning och städning	»	950:—
» lärjungebibliotek och materiell för övningsskolan	»	150:—
» vattenavgift och underhall av inventarier för skolköket m. m.	»	150:—
	Summa kronor	5,340:—

De för seminariet i Umeå angivna beloppen vore desamma som de, vilka beviljats för år 1916, och torde alltså icke erfordra någon ytterligare motivering. För seminariet i Linköping hade upptagits dels en ökning av posten »uppvärmning, belysning och städning» med 300 kronor eller från 800 kronor till 1,100 kronor, dels en ny post »skolbänkar och materiell för övningsskolan» å 400 kronor. Ökningen av kostnaderna för uppvärmning m. m. vore beroende av den starka stegringen av bränslekostnader och hade beräknats med ledning av de faktiska utgifterna för ifrågakörande ändamål under år 1915. Den nya anslagsposten vore föranledd dels av nödvändigheten att utgallra och ersätta en del äldre förslitna skolbänkar i övningsskolan, dels av det i mån av övningsskolans utvidgning stegrade behovet av undervisningsmateriell för densamma.

För år 1917 skulle alltså för här berörda ändamål erfordras sammanlagt 8,240 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att till förhyrande av vissa lokaler för folkskoleseminarierna i Linköping och Umeå samt till dessa lokalers uppvärmning, belysning, städning m. m. ävensom till avlöning av en övningsskollärarinna och av lärarinnor i hushållsgöromål vid nämnda seminarier bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 8,240 kronor.

[151.] 50. **Stockholms privata folkskolläraryrkesseminarium.** Till understöd för uppehållande av Stockholms privata folkskolläraryrkesseminarium har riksdagen beviljat på *extra stat* för vart och ett av åren 1911—1916 ett anslag av 6,300 kronor att utgå på de närmare villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes.

Styrelsen för aktiebolaget Ateneum för flickor, vilket bolag innehar seminariet, har nu i ansökning, som tillstyrkts av seminariets inspektor, anhållit om vidtagande av sådana åtgärder, att styrelsen måtte för uppehållande av undervisningen vid seminariet jämväl under år 1917 erhålla ett anslag av 6,300 kronor.

Vid ansökningen äro fogade tryckt redogörelse för arbetet vid Ate-
neum för flickor i Stockholm läsåret 1914—1915 ävensom stat för semi-
nariet för år 1917 av följande lydelse:

Inkomster:

Terminsavgifter	kronor 42.000:—
Anslag av staten	» 6.300:—
Anslag av Stockholms läns landsting	» 4.200:—
Brist	» 7 740:—
	<hr/>
	Summa kronor 60,240:—

Utgifter:

Avlöningar	kronor 32,600:—
Omkostnader för pensionering	» 3,300:—
Avgifter till vikariatskassan	» 240:—
Hyra	» 12,700:—
Materiell och bibliotek	» 2,000:—
Uppvärmning	» 3,000:—
Belysning	» 1,000:—
Städning	» 1,400:—
Utskylder	» 1,500:—
Diverse: tryck, annonser m. m.	» 2 500:—
	<hr/>
	Summa kronor 60,240:—

Till berörda ansökning har folkskolöverstyrelsen, under framhållande
av att seminariet med hänsyn till arten och beskaffenheten av sin verk-
samhet enligt överstyrelsens mening fortfarande vore förtjänt av under-
stöd, i underdånig skrivelse den 30 september 1915 tillstyrkt bifall.

Då av den uppgjorda staten för seminariet framgår, att detsamma för
år 1917 är i behov av samma statsbidrag som för år 1916, hemställer jag,
att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till Stockholms privata folkskolläraryrkesseminaria-
rium bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av
6,300 kronor att utgå på de villkor, som av Kungl.
Maj:t bestämmas.

51. **Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium.** För vart och ett av
åren 1913—1916 har riksdagen till Göteborgs kvinnliga folkskolesemina-
rium beviljat ett extra anslag av 6,300 kronor att utgå på de villkor, som
av Kungl. Maj:t bestämdes.

[152.]
Göteborgs
kvinnliga
folkskolese-
minarium.

[152.] Styrelsen för aktiebolaget Sigrid Rudebecks skola i Göteborg, vilket bolag innehar seminariet, har nu anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådana åtgärder, att seminariet även för år 1917 måtte erhålla statsbidrag med oförändrat belopp.

Vid ansökningsen äro fogade tryckt redogörelse för seminariets verksamhet under läsåret 1914—1915 ävensom stat för seminariet för år 1917 av följande lydelse:

Inkomster:

Terminsavgifter	kronor 39,700:—
Statsanslag	» 6 300:—
	Summa kronor 46,000:—

Utgifter:

Avlöningar och pensionsavgifter	kronor 30,000:—
Hyror	» 8,300:—
Materiell och bibliotek	» 2,000:—
Uppvärmning	» 1,600:—
Belysning	» 500:—
Städning	» 1,900:—
Diverse utgifter	» 1,700:—
	Summa kronor 46,000:—

I skrivelse den 30 september 1915 har folkskolöverstyrelsen, under framhållande av att överstyrelsen ansåge seminariet fortfarande vara förtjänt av understöd, tillstyrkt bifall till ansökningsen.

Då ifrågavarande seminarium jämväl för år 1917 behöver enahanda statsbidrag som för år 1916, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 6,300 kronor att utgå på de villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas.

S m å s k o l e s e m i n a r i e r .

52. Avlöningsbidrag till lärare vid småskoleseminarier, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 48,000:—

53. Bidrag till avlönnande av vikarie för lärare vid småskoleseminarium, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 2,000: —

Anordningar för lärares fortbildning.

54. **Fortbildningskurser för folk- och småskollärare.** På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen för vart och ett av åren 1914 och 1915 på extra stat beviljat ett anslag av 15,000 kronor att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott fastställa, användas till understödande av fortbildningskurser för lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor.

[153.]
Fortbildningskurser för folk- och småskollärare.

Med hänsyn till inkomna ansökningar om understöd till fortbildningskurser av ifrågavarande slag har Kungl. Maj:t den 21 maj 1915, efter inhämtande av yttrande från folkskolöverstyrelsen, för år 1915 anvisat

dels åt Södermanlands läns landstings förvaltningsutskott för beredande åt lärare och lärarinnor i folk- och småskolor inom länet av understöd för deltagande i en av förvaltningsutskottet anordnad fortbildningskurs i åskådningsteckning 704 kronor,

dels åt centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening för anordnande för lärare och lärarinnor vid rikets folkbildningsanstalter av en fortbildningskurs i teckning i Falun 2,850 kronor, en fortbildningskurs i sång i Stockholm 1,480 kronor och en fortbildningskurs i hembygds kunskap med därtill hörande arbetsövningar i Stockholm 1,850 kronor,

dels åt föreningen för norrländsk hembygdsforskning för anordnande i Härnösand av en andra årskurs i hembygdsforskning och hembygdsundervisning för i Norrland anställda folkskollärare 3,716 kronor,

dels ock åt rektor vid folkskoleseminariet i Göteborg för anordnande vid seminariet av en fortbildningskurs i hembygds kunskap för lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor 4,400 kronor.

Det för år 1915 anslagna beloppet har sålunda i sin helhet tagits i anspråk.

Över kurserna hava vederbörande kursanordnare till folkskolöverstyrelsen ingivit redogörelser, ur vilka jag här torde få lämna följande utdrag.

Den av *Södermanlands läns landstings förvaltningsutskott* anordnade fortbildningskursen i *teckning* hade börjat den 28 juni och fortgatt till och med den 10 juli 1915. Lokal hade upplåtits å folkhögskolan i Åsa. I kursen hade deltagit 8 lärare och 5 lärarinnor vid folkskolor samt 15 lärarinnor vid småskolor inom länet.

Vid redogörelsen hade fogats följande räkenskapssammandrag:

[153.]

Inkomster.

Landstingets bidrag	kronor	1,000: —
Statsbidrag	»	704: —
Kursdeltagarnas bidrag jämte rabatt å materiell m. m.	»	95: 53
		<hr/>
	Summa kronor	1,799: 53

Utgifter.

Bidrag till 28 deltagare under 13 dagar	kronor	832: 30
Arvoden till kursledarna	»	712: —
Teckningsmateriell	»	165: 45
Frakter å d:o	»	17: 13
Diverse omkostnader för kursens anordnande, iordningsställande av lokaler, porton m. m.	»	72: 65
		<hr/>
	Summa kronor	1,799: 53

Den av *centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening* anordnade fortbildningskursen i *teckning* hade hållits i Falun under tiden den 19 juli—den 14 augusti 1915. Stadens skolråd hade avgiftsfritt upplåtit folkskolans gymnastiksal samt andra lämpliga lokaler för densamma. Till deltagande i kursen hade 160 lärare och lärarinnor vid olika slag av skolor anmält sig. Av de anmälda kunde dock endast 40 mottagas.

Kostnaderna för ifrågavarande teckningskurs kunde icke exakt angivas, enär räkningar å vissa utgiftsposter ännu icke inkommit. Då emellertid de redan inkomna räkningarna belöpte sig på sammanlagt 3,819 kronor 94 öre, kunde med säkerhet beräknas, att samtliga kostnader för kursen komme att uppgå till omkring 3,850 kronor. De utgifter, som icke täcktes av statsbidraget, sålunda 1,000 kronor, hade bestritts av Sveriges allmänna folkskolläraryörening.

Den av samma centralstyrelse anordnade fortbildningskursen i *sång* hölls i Stockholm den 2—den 21 augusti 1915. Musikaliska akademien hade kostnadsfritt upplåtit lokal för densamma. Bland 92 sökande utsågos 20 till deltagare i kursen.

Kursens ekonomi framginge av följande översikt:

Inkomster.

Statsanslag	kronor	1,480: —
Anslag av Sveriges allmänna folkskolläraryörening	»	976: 20
		<hr/>
	Summa kronor	2,456: 20

Utgifter.

Undervisningsarvoden	kronor	1,440: —
Resekostnad för en lärare	»	48: —
20 stipendier å 44 kronor	»	880: —
Annouser	»	12: 50
Vaktmästare	»	72: —
Diverse utgifter	»	3: 70
		<hr/>
	Summa kronor	2,456: 20

Centralstyrelsens fortbildningskurs i *hembygdskunskap* hölls i Stockholm den 26 juli—den 14 augusti 1915. Lokal hade kostnadsfritt upplåtits i tekniska skolan. Till deltagande i kursen anmälde sig ej mindre än 223 lärare och lärarinnor. Av dessa utsågos 40 till deltagare i kursen.

[153.]

Inkomsterna och utgifterna för kursen framginge av följande översikt:

Inkomster.

Statsbidrag.....	kronor 1,850: —
Anslag av Sveriges allmänna folkskolläraiförening	» 1,152: 68
	<hr/>
	Summa kronor 3,002: 68

Utgifter.

Stipendier åt deltagarna	kronor 1,760: —
Arvoden åt föreläsare och lärare.....	» 930: —
Utställning	» 45: —
Materiell	» 166: 88
Vaktmästare	» 80: —
Diverse utgifter	» 20: 80
	<hr/>
	Summa kronor 3,002: 68

Den av *föreningen för norrländsk hembygdskunskap* anordnade kursen i *hembygdskunskap och hembygdskundervisning*, som pågick vid Harnösands folkskoleseminarium under två månader med början den 21 juni 1915, var en fortsättning av föreningens under år 1914 anordnade kurs och hade samma deltagare som denna. Antalet utgjorde 25.

Det av kursbestyrelsen efter samma beräkningsgrunder som föregående år uppgjorda förslaget till inkomst- och utgiftsstat visade följande siffror:

Inkomster.

För kurserna genom föreningen disponibla medel	kronor 1,385: —
Beräknat statsanslag för föreläsningar m. m.	» 1,285: —
Beräknat statsanslag till stipendier.....	» 2,500: —
	<hr/>
	Summa kronor 5,170: —

Utgifter.

110 föreläsningar à 15 kronor	kronor 1,650: —
28 dubbeltimmar seminarieövningar	» 420: —
Resekostnader	» 500: —
Övriga utgifter	» 100: —
20 stipendier à 125 kronor	» 2,500: —
	<hr/>
	Summa kronor 5,170: —

[153.]

Den av rektor vid folkskoleseminariet i Göteborg anordnade och ledda fortbildningskursen i *hembygdskunskap*, vid vilken huvudvikten lagts vid djur- och växtbiologi, pågick den 6—den 31 juli 1915 i folkskoleseminariets lokaler. Till deltagande i kursen hade anmält sig 156 lärare och lärarinnor, av vilka endast 30 kunde mottagas.

Kostnaderna för kursen voro följande:

Ersättning till lärarna.....	1,709: —
Stipendier till deltagarna.....	2 013: 50
Ersättning till rektor.....	200: —
» » vaktmästare.....	100: —
Annonser och materiell.....	377: 50

Summa kronor 4,400: —

Även för år 1916 har riksdagen, såsom redan nämnts, anvisat ett anslag av 15,000 kronor för nu ifrågavarande ändamål, och har Kungl. Maj:t genom beslut den 26 juni 1915 anbefallt folkskolöverstyrelsen att efter vederbörandes hörande inkomma med förslag till de villkor, under vilka understöd borde utgå från ifrågavarande anslag. Sådant förslag har överstyrelsen ännu icke avgivit.

I skrivelse den 30 september 1915 har folkskolöverstyrelsen anhållit, att ett anslag av 15,000 kronor måtte jämväl för år 1917 beredas till understödjande av dylika kurser. Till stöd för denna anhållan har överstyrelsen anfört följande:

Av bland annat de till överstyrelsen inkomna redogörelserna för de år 1915 anordnade fortbildningskurserna hade överstyrelsen funnit, att dessa kurser varit väl planlagda och genomförda samt sålunda i hög grad bidragit till nåendet av det syfte, för vilket de varit avsedda. Att de grupper av lärare, för vilka kurserna varit anordnade, själva högt uppskattade desamma, framgiinge ej blott av de omdömen, kursledarna lämnat om deltagarnas nit och arbete, utan även därav att, ehuru varje deltagare måste underkasta sig förhållandevis avsevärda uppoffringar av ekonomisk art, likväl mångdubbelt flera, än som kunnat mottagas, anmält sig till de skilda kurserna. Överstyrelsen ansåge sig därför kunna på det kraftigaste förorda, att liknande kurser allt fortfarande måtte komma till stånd samt att desamma måtte få anordnas förutom i samma ämnen, som under år 1915, nämligen hembygdskunskap, sång och teckning, jämväl i en del andra ämnen, vilkas ändamålsenliga behandling i skolan skulle främjas av fortsatt utbildning åt de däri undervisande lärarna.

I detta sammanhang ansåge sig överstyrelsen böra omnämna, att Västerbottens läns landstings förvaltningsutskott fäst överstyrelsens uppmärksamhet på vikten därav, att i planer över fortbildningskurser jämväl inrymdes undervisning i skogshushållningen berörande ämnen. Överstyrelsen ansåge också önskvärt, att såväl detta ämne som andra grenar av lantushållning upptoges i kursernas program, så snart omständigheterna det medgäve.

Då ifrågavarande fortbildningskurser utan tvivel äro av stor betydelse för undervisningsarbetet i folk- och småskolor, synes det mig önskvärt, att anslag till understödjande av dylika kurser även år 1917 står till buds.

Jag anser mig i detta sammanhang böra omnämna, att sedan fråga uppkommit, huruvida till folkskolöverstyrelsen borde överlämnas avgörandet i vissa grupper av ärenden, som nu tillhöra Kungl. Maj:ts omedelbara handläggning, överstyrelsen uttalat sig för att till överstyrelsen skulle på angivet sätt överflyttas, bland andra grupper av ärenden, även fördelningen av anslag till nu ifrågavarande ändamål. Detta spörsmål är emellertid fortfarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Någon förändring av anslaget storlek torde icke nu böra ifrågasättas.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att på *extra stat* för år 1917 bevilja ett anslag av 15,000 kronor att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott fastställa, användas till understödjande av fortbildningskurser för lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor.

55. Fortbildningskurser i gymnastik för folkskollärare och folkskollärarynnor. Från och med år 1903 har riksdagen beviljat anslag på *extra stat* till anordnande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa, av fortbildningskurser i gymnastik för folkskollärare och, från och med år 1908, även för folkskollärarynnor. För vart och ett av åren 1912—1916 har för ändamålet anvisats ett belopp av 12,900 kronor.

[154.]
Fortbildningskurser i gymnastik för folkskollärare och folkskollärarynnor.

Genom beslut den 26 juni 1915 anbefalldes Kungl. Maj:t direktionen över gymnastiska centralinstitutet och folkskolöverstyrelsen att efter vederbörandes hörande till Kungl. Maj:t inkomma med gemensamt utlåtande och förslag beträffande användningen av ifrågavarande anslag för år 1916. Efter det sådant utlåtande och förslag avgivits, har Kungl. Maj:t den 12 november 1915 *dels* anbefallt statskontoret att till direktionen över gymnastiska centralinstitutet på rekvisition mot redovisningsskyldighet utbetala det för år 1916 beviljade anslaget, *dels ock* i fråga om användningen av samma anslag föreskrivit, att det skall åligga direktionen att under år 1916 anordna sådana kurser på minst åtta platser inom riket, med iakttagande därvid,

att direktionen och folkskolöverstyrelsen skola gemensamt antaga en ledare för varje kurs och för honom eller henne utfärda instruktion angående kursens omfattning och den undervisning, som bör meddelas;

[154.]

att direktionen och överstyrelsen skola gemensamt bestämma de platser, å vilka kurser skola anordnas, och på förslag av vederbörande kursledare tiden för begynnelsen av varje kurs; åliggande det överstyrelsen att underätta statens folkskolinspektörer angående platser och tider för kurserna samt rörande de för desamma antagna ledarna;

att varje kurs skall fortgå under en tid av minst 18 dagar;

att deltagare i kursen skola antagas av ledaren bland de lärare eller lärarinnor, som inom förut tillkännagiven tid anmält sig;

att för varje kurs må, under förutsättning att vederbörligt anslag ej överskrides, efter kursledarens beprövande åt högst 20 i kursen deltagande lärare eller lärarinnor utgå understöd, nämligen åt deltagare, som är bosatt å kursorten, ett belopp av 27 kronor 50 öre samt åt deltagare, som ej är bosatt å kursorten, ett belopp av 55 kronor ävensom, för det fall att deltagares resa till kursorten och åter till hemorten uppgår till sammanlagt minst 200 kilometer, dessutom reseunderstöd med halva järnvägsbiljettpriset för plats i 3:e klassens vagn, halva legan för skjuts med en häst och halva avgiften för salongsplats å ångfartyg;

att utöver nämnda antal av 20 må bland de lärare och lärarinnor, som icke göra anspråk på understöd av statsmedel eller som för deltagande i kursen erhålla understöd av vederbörande kommunala myndighet, antagas det antal deltagare, som med hänsyn till lokala förhållanden och kursens ändamålsenliga anordning kan befinnas lämpligt;

att kursledare, som är bosatt å kursorten, skall vara berättigad att erhålla arvode av 200 kronor och kursledare, som icke har sitt hem å kursorten, arvode av 300 kronor samt därjämte ersättning för resa enligt 3:e klassen i gällande resereglemente med undantag därav, att dagtraktamente ej må utgå;

att till inköp av materiell och bestridande av övriga erforderliga utgifter må av direktionen anslås för varje kurs erforderligt belopp; samt

att det skall åligga kursledare att efter kursens slut till direktionen och överstyrelsen insända berättelse om kursens anordning samt därvid med stöd av vunnit erfarenhet angiva, huru kommande dylika kurser synas böra anordnas, varjämte kursledare skall till direktionen avgiva redogörelse för omhändertagda medel.

I skrivelse den 8 september 1915 har direktionen hemställt om anvisande jämväl för år 1917 av medel för ifrågakurser.

I detta ärende har folkskolöverstyrelsen, efter hörande av sin sakkunnige i frågor rörande fysisk uppfostran, professorn N. F. Sellén, den 30 september 1915 avgivit utlåtande och därvid, under framhållande att ifrågakurser allt fortfarande omfattades med stort intresse och syntes

väl motsvara det med dem avsedda syftet att vara folkskolans lärarkår till hjälp i dess verksamhet att leda ungdomens fysiska fostran, tillstyrkt bifall till ansökningsen.

Med hänvisning till vad folkskolöverstyrelsen anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till anordnande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa, av fortbildningskurser i gymnastik för folkskollärare och folkskollärarinnor anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 12,900 kronor.

56. Fortbildningskurser i gymnastik för småskollärarinnor.

På Kungl. Maj:ts framställning beviljade 1915 års riksdag till anordnande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa, av fortbildningskurser i gymnastik för småskollärarinnor på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 3,000 kronor.

Genom beslut den 26 juni 1915 anbefalldes Kungl. Maj:t direktionen över gymnastiska centralinstitutet och folkskolöverstyrelsen att efter vederbörandes hörande till Kungl. Maj:t inkomma med gemensamt utlåtande och förslag beträffande användningen av ifrågakvarande anslag. Sedan dylikt utlåtande och förslag inkommit, har Kungl. Maj:t den 12 november 1915 *dels* anbefallt statskontoret att till direktionen över gymnastiska centralinstitutet på rekvisition mot redovisningsskyldighet utbetala det för år 1916 beviljade anslaget, *dels ock* föreskrivit, att det skall åligga direktionen att anordna sådana kurser, om vilka nu är fråga, på minst två platser inom riket, med iakttagande i tillämpliga delar av de med avseende å motsvarande kurser för folkskollärare och folkskollärarinnor meddelade föreskrifter, för vilka jag under närmast föregående punkt redogjort.

I skrivelse den 10 september 1915 har direktionen anhållit om ett anslag av 3,000 kronor för anordnande under år 1917 av två fortbildningskurser i gymnastik för småskollärarinnor inom de län, där det för tillfället syntes mest ändamålsenligt, med skyldighet för direktionen att redovisa dessa medel på samma sätt, som för anslaget till anordnande av fortbildningskurser i gymnastik för folkskollärare och folkskollärarinnor vore föreskrivet.

Folkskolöverstyrelsen har, efter hörande av sin sakkunnige i frågor beträffande fysisk uppfostran, professorn N. F. Sellén, i skrivelse den 30 september 1915 tillstyrkt bifall till ansökningsen. Sellén har i ärendet anfört bland annat:

[155.]

Fortbildningskurser i gymnastik för småskollärarinnor.

Dylika kurser för småskollärarinnor komme att för första gången med statsunderstöd anordnas år 1916. Man kunde därför icke direkt peka på någon praktisk erfarenhet, men det årligen förekommande stora antalet sökande med endast småskolläarinnekompetens till kurserna för folkskollärarinnor gäve förvissning om att behovet av dessa kurser vore kännbart. Den olika graden av föregående gymnastisk utbildning hos folk- och småskollärarinnor gjorde särskilda kurser för båda dessa kategorier önskvärda. Intill dess att man hade en rikare erfarenhet att bygga på, torde vara lämpligt att fortfarande inskränka sig till två kurser för småskollärarinnor.

Då behovet av ifrågavarande kurser kvarstår oförändrat, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till anordnande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa, av fortbildningskurser i gymnastik för småskollärarinnor anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 3,000 kronor.

[156.]

Fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel.

57. **Fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel.** Med anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har riksdagen, i likhet med vad för år 1915 ägt rum, till understöd för anordnande under år 1916 i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa, av fortbildningskurser i trädgårdsskötsel för folkskollärare ävensom för lärare i ämnet vid folkskoleseminarierna anvisat på *extra stat* för år 1916 dels för dylika kurser vid Adelnäs trädgårdsskola ett anslag av 1,980 kronor, dels ock för liknande kurser vid Norrlands trädgårdsskola ett anslag av 1,250 kronor, tillhoppa 3,230 kronor.

Genom beslut den 26 juni 1915 förordnade Kungl. Maj:t, *dels* beträffande det till fortbildningskurser vid Adelnäs trädgårdsskola beviljade anslaget, 1,980 kronor, därav 700 kronor voro avsedda såsom understöd till anordnande av ifrågavarande kurser och 1,280 kronor till bestridande av för varje kursdeltagare med 80 kronor utgående understödsbelopp, att detsamma skulle ställas till Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Östergötlands län förfogande för det med anslaget avsedda ändamålet med iakttagande av de bestämmelser, som genom nådigt brev den 26 november 1909 fastställts beträffande anordnandet av dylika kurser under år 1910, och de villkor, som genom samma nådiga brev föreskrivits för statsunderstöds åtnjutande av de i kurserna deltagande, dock med följande ändringar, nämligen att högst två lärare i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminarier skulle äga tillträde till kurserna samt att av understödet till kursdeltagarna utbetalades 25 kronor efter en var av kurserna i februari och september samt 30 kronor efter kursen i maj,

dels ock beträffande det till kurser vid Norrlands trädgårdsskola be-

viljade anslaget, 1,250 kronor, därav 500 kronor voro avsedda såsom understöd till anordnande av ifrågavarande kurser och 750 kronor till bestridande av för varje kursdeltagare med 75 kronor utgående understödsbelopp, att detsamma skulle ställas till Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Västernorrlands län förfogande för det med anslaget avsedda ändamålet med iakttagande av de bestämmelser, som genom nådigt brev den 28 november 1912 faststälts beträffande anordnande av dylika kurser under år 1913, och de villkor, som genom samma nådiga brev föreskrivits för statsunderstöds åtnjutande av de i kurserna deltagande, dock att av understödet till kursdeltagare två tredjedelar eller 50 kronor skulle betalas efter kursen i maj—juni och en tredjedel eller 25 kronor efter kursen i september.

De åsyftade villkoren och bestämmelserna för åtnjutande av det åt Adelsnäs trädgårdsskola anvisade anslaget finnas intagna i det vid 1910 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1910, punkten 103. Motsvarande villkor och bestämmelser beträffande anslaget till Norrlands trädgårdsskola finnas intagna i det vid 1913 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1913, punkten 191.

Nu hava styrelserna för bemälda trädgårdsskolor i till Kungl. Maj:ts ingivna framställningar anhållit, att åtgärder måtte vidtagas för anvisande av anslag till liknande fortbildningskurser i trädgårdsskötsel under år 1917.

Styrelsen för *Adelsnäs trädgårdsskola* har därvid anhållit om ett anslag av 3,400 kronor, därav 700 kronor till kursernas anordnande och 2,700 kronor till stipendier åt 16 kursdeltagare, att utgå såsom ersättning för tredje klass järnvägsbiljett för resa till och från kurserna och dagtraktamenten av 4 kronor för dag under den tid, kurserna pågå, samt för de dagar, som åtgå till resor till och från kurserna.

Till stöd för sin framställning har styrelsen anført:

Redan den 15 november 1913 och den 24 oktober 1914 hade styrelsen på grund av de erfarenheter, som under de år sådana kurser varit anordnade vid skolan vunnits, gjort underdånig framställning om att stipendierna till kursdeltagarna måtte utgå i form av reseersättning och dagtraktamente.

Det vore ju alldeles uppenbart, att stipendierna i den form, de nu utginge, bleve mycket orättvist fördelade, när kursdeltagare, som vore bosatt inom orten, givetvis hade relativt små utgifter för sina resor, medan sådana, som komme från mera avlägsna orter, ofta hade större utgifter för enbart resorna än det bidrag, de erhöle. Följden härav bleve också, att avlägset boende, i ekonomiskt hänseende mindre väl-situerade lärare och lärarinnor såge sig nödsakade att avstå från deltagandet i kurserna, då de erfore storleken av de därmed förenade kostnaderna, vilka kostnader ej sällan väsentligt ökades därigenom, att kursdeltagarna under en eller ett par kurser måste hålla vikarie vid sin skola.

[156.]

Adelsnäs
trädgårds-
skola.

[156.]

Från lärarnas sida såväl vid dessa kurser som också vid andra tillfällen hade också ofta framhållits önskvärdheten av att stipendierna utginge i form av reseersättning efter tredje klass järnvägsbiljett samt dagtraktamente under kursdagarna och de dagar, som åtginge för resor till och från kurserna.

Enligt de beräkningar, som styrelsen i sin skrivelse den 24 oktober 1914 framlagt, skulle kostnaderna för reseersättning och dagtraktamenten, om dagtraktamentena sattes till 4 kronor för dag under kursdagarna samt resedagarna, för 16 kursdeltagare belöpa sig till i runt tal 2,700 kronor.

Med avseende på dagtraktamentet till deltagare i olika slag av fortbildningskurser för lärare vid folk- och småskolor har folkskolöverstyrelsen i skrivelse den 30 september 1915 i annat sammanhang yttrat följande, som har tillämpning även på kurserna i skolträdgårdsskötsel:

Överstyrelsen ansåge sig — i likhet med vad som skedde i överstyrelsens underdåniga framställning den 30 september 1914 om anslag till folkundervisningen för år 1916 — böra framhålla önskvärdheten därav, att enhetliga bestämmelser komme att tillämpas vid disponerandet av anslag till anordnande av olika slag av fortbildningskurser för lärare vid folk- och småskolor. Särskilt syntes överstyrelsen detta gälla i avseende å grunderna för utgående av bidrag till deltagarna i kurserna, då för närvarande deltagare i vissa kurser åtnjöte ända till 4 kronor i dagtraktamente, medan deltagare i andra kurser endast erhöle 2 kronor.

Huru önskvärt överstyrelsen än funne, att en ändring så snart som möjligt komme till stånd i ovanberörda hänseende, hade överstyrelsen likväl icke ansett sig nu böra göra framställning i ämnet, då de fortfarande rådande ekonomiska förhållandena torde lägga hinder i vägen för den ökning av tillhörande anslag, som skulle bliva en följd av ändringar i bestämmelserna för anslagens disponerande i ovan antydda riktning.

Beträffande ansökningen från Adelsnäs trädgårdsskola har folkskolöverstyrelsen — med förmålan att till överstyrelsen insänts ett uttalande från deltagarna i 1915 års kurs vid Ätvidabergs trädgårdsskola om höjning av det till trädgårdsskolan utgående, till stipendier avsedda beloppet i den riktning, som i ansökningen från skolans styrelse framhållits — anfört följande:

Överstyrelsen funne de skäl, som anförts till stöd för en höjning av anslaget till ifrågavarande kurser utöver vad riksdagen beviljat för ändamålet, vara beaktansvärda. Men då, på sätt överstyrelsen i annat sammanhang framhållit, behov förefunnnes av motsvarande ändrade bestämmelser beträffande ett flertal av anslagen till fortbildningskurser för lärare vid folk- och småskolor samt överstyrelsen, med hänsyn till fortfarande rådande ekonomiska förhållanden, icke ansett sig nu böra göra framställning om därav betingad ökning i dessa anslag, finge överstyrelsen, med vitsordande av behovet av att understöd för år 1917 bereddes för ifrågavarande kurser, anhålla, att detta understöd jämväl för Adelsnäs trädgårdsskola måtte få utgå med oförändrat belopp.

Styrelsen för *Norrlands trädgårdsskola* har anhållit, att vederbörliga åtgärder måtte vidtagas för anvisande under år 1917 av anslag med oförändrat belopp.

Till stöd för framställningen har styrelsen anfört, bland annat, att styrelsen tänkt sig de nu ifrågasatta kurserna för år 1917 skola utföras efter samma plan, som uppgjorts för år 1916, och har därvid beräknats dels ett årsanslag av 500 kronor med samma villkor som förut, eller att undervisningen skulle bliva avgiftsfri men kursdeltagarna själva vidkännas kostnaderna för resor till och från skolan, för bostad, livsuppehälle och för läroböcker, dels ett kostnadsbidrag till eleverna, vilket av styrelsen ansåges skäligen böra bestämmas till 75 kronor för en var av dem.

Styrelsens framställning åtföljdes av redogörelse för den under år 1914 anordnade fortbildningskursen samt plan för kurser i skolträdgårdsskötsel vid skolan.

I infordrat utlåtande har folkskolöverstyrelsen tillstyrkt bifall till denna ansökan.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till understöd för anordnande under år 1917 i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa, av fortbildningskurser i trädgårdsskötsel för folkskollärare ävensom för lärare i ämnet vid folkskoleseminarierna anvisa på *extra stat* för år 1917

dels för dylika kurser vid Adelsnäs trädgårdsskola ett anslag av 1,980 kronor,

dels ock för liknande kurser vid Norrlands trädgårdsskola ett anslag av 1,250 kronor, eller tillhopa 3,230 kronor.

58. **Kurser i simning och livräddning.** Riksdagen har för vart och ett av åren 1913—1916 såsom bidrag till instruktörskurser i simning och livräddning, huvudsakligen avsedda för folkskollärare och elever vid folkskoleseminarierna, anvisat på extra stat 1,200 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma.

Genom beslut den 26 juni 1915 ställde Kungl. Maj:t det för år 1916 beviljade anslaget till förfogande av styrelsen för svenska livräddningssällskapet att användas under iakttagande av de bestämmelser, som den 14 september 1914 meddelats beträffande motsvarande anslag för år 1915. Dessa bestämmelser finnas intagna i det vid 1915 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1915, punkten 142.

[157.]

Kurser i
simning och
livräddning.

[157.]

Nu har styrelsen för svenska livräddningssällskapet i underdånighet anhållit att även för år 1917 erhålla ett statsbidrag av 1,200 kronor för anordnande av en instruktörskurs i simning och livräddning och till stöd härför anfört följande:

I styrelsens underdåniga anhållan föregående år hade framhållits behovet av ett ökat anslag för att kunna anordna flera än en kurs, då under förutvarande förhållanden endast ungefär en fjärdedel av de inkomna ansökningarna, av bland annat kostnadsskäl, kunnat bifallas.

År 1915 hade antalet ansökningar ytterligare ökat, och behovet av flera kurser syntes med varje år bliva allt större. Det vore även styrelsens förhoppning att i en framtid få till stånd två eller tre kurser årligen.

Med hänsyn till nu rådande ekonomiska förhållanden hade emellertid styrelsen funnit lämpligt stanna vid att anordna endast en instruktörskurs.

Vid ansökningen hade fogats ett cirkulär från svenska livräddningssällskapet angående kurserna under år 1915.

I ärendet har folkskolöverstyrelsen den 30 september 1915 avgivit utlåtande och därvid anfört:

Folkskolöverstyrelsen delade den av svenska livräddningssällskapets styrelse uttalade förhoppningen, att den sällskapets verksamhet, varom här vore fråga, framdeles måtte kunna utvidgas och såmedelst komma ett större årligt antal deltagare till godo.

Då detta på grund av allt fortfarande rådande ekonomiska förhållanden icke syntes kunna ske inom de närmaste åren, finge överstyrelsen, som funne det synnerligen önskvärt, att verksamheten jämväl under år 1917 måtte kunna uppehållas åtminstone i sin nuvarande omfattning, tillstyrka nådigt bifall till sällskapets föreliggande ansökning.

Dessutom har folkskolöverstyrelsen meddelat, att överstyrelsen hade anmodat sällskapets styrelse att lämna sådana upplysningar angående sällskapets ekonomiska förhållanden, vilka för bedömande av anslagsfrågan kunde synas erforderliga, varjämte överstyrelsen vid sitt utlåtande i ärendet fogat en till överstyrelsen inkommen uppgift å svenska livräddningssällskapets ekonomiska ställning den 1 januari och den 1 oktober 1915 jämte vissa verifikationer.

På grund av vad i ärendet förekommit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att såsom bidrag till en instruktörskurs i simning och livräddning, huvudsakligen avsedd för folkskollärare och elever vid folkskoleseminarierna, anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 1,200 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott bestämma.

59. **Resestipendier åt lärare vid folkskoleseminarier.** Riksdagen har år 1914 till resestipendier åt rektorer samt övriga lärare och lärarinnor vid folkskoleseminarierna under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, anvisat på extra stat för år 1915 ett belopp av 2,000 kronor. [158.]

Resestipendier åt lärare vid folkskoleseminarier.

Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade belopp av 2,000 kronor till resestipendier åt rektorer samt övriga lärare och lärarinnor vid folkskoleseminarierna må under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1917.

60. **Resestipendier åt lärare vid högre folkskolor.** Riksdagen har år 1914 till resestipendier åt lärarpersonalen vid högre folkskolor under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, beviljat på extra stat för år 1915 ett anslag av 1,200 kronor. [159.]

Resestipendier åt lärare vid högre folkskolor.

Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 beviljade anslag av 1,200 kronor till resestipendier åt lärarpersonalen vid högre folkskolor må under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1917.

61. **Resestipendier åt lärare vid folkskolor.** Riksdagen har år 1914 till resestipendier åt folkskollärare och folkskollärarinnor enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, beviljat på extra stat för år 1915 ett anslag av 8,000 kronor. [160.]

Resestipendier åt lärare vid folkskolor.

Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 beviljade anslag av 8,000 kronor till resestipendier åt

folkskollärare och folkskollärarinnor må enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1917.

[161.] 62. **Resestipendier åt lärare vid småskolor m. fl.** Riksdagen har Resestipendier åt lärare vid småskolor m. fl. år 1914 till resestipendier åt lärare och lärarinnor vid småskoleseminarier samt mindre folkskolor och småskolor ävensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, anvisat på extra stat för år 1915 ett anslag av 3,000 kronor.

Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade anslag av 3,000 kronor till resestipendier åt lärare och lärarinnor vid småskoleseminarier samt mindre folkskolor och småskolor ävensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor må enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1917.

Folkskolinspektionen.

63. Till avlöning m. m. åt folkskolinspektörer, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	kronor 157,000: —
64. Till resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	> 93,000: —

Folk- och småskolor.

[162.] 65. **Lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.** På Lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor. därom av Kungl. Maj:t gjord framställning höjde 1915 års riksdag det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från 16,400,000 kronor till 16,700,000 kronor eller med 300,000 kronor.

Nu har folkskolöverstyrelsen i skrivelse den 30 september 1915 föreslagit, att ifrågavarande anslag skulle ytterligare höjas till 17,030,000 kronor eller med 330,000 kronor.

Till stöd härför har överstyrelsen anfört:

Utgifterna å förslagsanslaget i fråga hade — efter avdrag av anslaget tillhörande uppbörd-medel — utgjort för år 1909 10,651 962 kronor 10 öre, för år 1910 10,797,301 kronor 38 öre, för år 1911 11,100,187 kronor 83 öre, för år 1912 11 325,990 kronor 13 öre, för år 1913 11,599,998 kronor 74 öre samt för år 1914 11,886,539 kronor 27 öre.

I underdanig skrivelse den 30 september 1914 hade överstyrelsen, med utgångspunkt från de för åren 1909—1913 här ovan angivna siffrorna och efter beräkning av medeltalet i ökning för samma år, gjort det antagandet, att ökningen i utgifter å ifrågavarande anslag skulle för år 1914 uppgå till 240,000 kronor. Nu hade, såsom framginge av ovan lämnade uppgifter, ökningen för sistnämnda år i själva verket uppgått till 286,540 kronor 53 öre, alltså inemot 50,000 kronor mera än som beräknats.

Hänsyn till denna omständighet torde böra tagas vid beräkningen av det belopp, vartill anslaget borde uppföras i riksstaten för år 1917.

Vad anginge den förmodade ökningen i anslaget för vart och ett av åren 1915 och 1916 hade Kungl. Maj:t ansett, att den borde beräknas till 60,000 kronor lägre belopp, än överstyrelsen föreslagit, och därför kommit till en slutsumma i avseende å ifrågavarande anslags ökning för år 1916, som med 120,000 kronor understeg vad överstyrelsen i sin ovannämnda skrivelse föreslagit. Som skäl för denna ändrade beräkning hade vederbörande departementschef anfört, att de ekonomiska svårigheter, som inträtt och som helt säkert även för skoldistriktet komme att under en tid framåt bli ganska kännbara, torde göra det sannolikt, att utvecklingen på folkskolans likväl som på åtskilliga andra områden icke i vissa avseenden komme att fortgå i samma progression som under de senaste åren. Då den omständighet, som sålunda åberopats, torde öva inflytande jämväl under år 1917, syntes det överstyrelsen vara lämpligast att för detta år beräkna utgiftsökningen till samma belopp, som beräknats för år 1916, eller 280,000 kronor.

Då den beräkning, som låge till grund för det belopp av 16,700,000 kronor, vilket upptagits i 1916 års stat, utgått ifrån en utgiftssumma för år 1914 av 11,840,000 kronor, men i verkligheten utgiften under sistnämnda år överstigit den beräknade med i runt tal 50,000 kronor, torde man vid beräkningen av anslaget för år 1917 först böra göra en ökning i förhållande till vad som upptagits för år 1916 med 50,000 kronor, eller från 16,700,000 kronor till 16,750,000 kronor. Lades härtill den ökning av 280,000 kronor, som — på sätt ovan anförts — torde böra antagas äga rum, skulle alltså anslaget för år 1917 behöva ökas med sammanlagt 330,000 kronor till 17,030,000 kronor.

Vad folkskolöverstyrelsen anfört rörande den erforderliga ökningen å ifrågavarande anslag kan jag biträda. Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det å *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från dess nuvarande belopp, 16,700,000 kronor, till 17,030,000 kronor eller med 330,000 kronor.

Ökat anslag.

[163.]

Tillfällig
löneförbättring
åt vissa
lärare vid
folkskolor och
småskolor.

66. **Tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid folkskolor och småskolor.** På extra stat för år 1916 har 1915 års riksdag anvisat ett förslagsanslag av 750,000 kronor för beredande under år 1916 av tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid folk- och småskolor att utgå enligt följande grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder kunde befinnas erforderliga:

1) Delaktighet i den tillfälliga löneförbättringen tillkommer den, som vid ingången av år 1916 är anställd i egenskap av ordinarie lärare vid folkskola eller ock såsom biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola eller lärare vid småskola, under förutsättning att befattningshavaren vid denna tidpunkt har eget äkta barn, som icke uppnått 18 års ålder; dock att sådan delaktighet icke tillkommer gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever, ej heller biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola eller lärare vid småskola, vilken vikarierar för tjänstledig lärare.

2) Den tillfälliga löneförbättringen utgår med 250 kronor för ordinarie lärare vid folkskola och med 150 kronor för biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola och lärare vid småskola.

3) Den tillfälliga löneförbättringen utgår till befattningshavaren i samma ordning som lönen vid tjänsten.

Kungl. Maj:t har, efter folkskolöverstyrelsens hörande, den 8 oktober 1915 utfärdat kungörelse i ämnet att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för ifrågakvarande ändamål fortfarande anvisas.

I skrivelse den 30 september 1915 har nu folkskolöverstyrelsen hemställt om beredande av anslag för tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid folk- och småskolor även under år 1917. Överstyrelsen yttrar härom:

Av ett uttalande, som riksdagen år 1915 gjort i samband med beslutet angående tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid folk- och småskolor, syntes framgå, att riksdagen genom detsamma icke velat hävda den uppfattningen, att endast de medlemmar av den vid folk- och småskolor anställda lärarkåren, som skulle få delaktighet i den sålunda beslutade löneförbättringen, vore i behov av lönetillägg under den nu rådande dyrtiden. Den begränsning i delaktigheten, som riksdagen fastställt, motiverades av riksdagen själv dels därmed, att förslag om definitiv löne reglering för kåren i fråga torde kunna förväntas inom de allra närmaste åren, dels därmed, att löneökningar under nuvarande brydsamma förhållanden endast i särskilt tvingande fall borde komma i fråga. Man beginge säkerligen icke något misstag, om man antog, att framför allt statsfinansiella hänsyn därvid varit för riksdagen bestämmande. Då riksdagen sålunda ansett sig böra begränsa löneförbättringen till sådana befattningshavare, som därav varit mest i behov, hade riksdagen fastställt, att delaktighet i densamma skulle tillkomma endast sådana befattningshavare, som hade barn att försörja.

Även för sin del hyste överstyrelsen den uppfattningen, att man genom att låta löneförbättring tillkomma de befattning-havare, som hade barn att försörja, i stort sett träffade dem, som under nuvarande dyrtids-förhållanden hade svarat att draga sig fram. Då någon definitiv löne-reglering tydligen icke kunde väntas träda i kraft under år 1917 och efter allt att döma dyrtiden komme att fortfara, syntes det därför överstyrelsen nödvändigt, att tillfällig löneförbättring finge utgå jämväl under år 1917 efter enahanda grunder, som nu vore fastställda.

En mindre utvidgning i fråga om delaktigheten i denna löneförbättring skulle möjligen kunna ifrågasättas. Såsom framginge av det uttalande, som i riksdagens skrivelse gjorts rörande ifrågasättande beslut, hade riksdagen, då den bestämt, att delaktighet skulle tillkomma lärare med barn under 18 år, vid fastställande av denna åldersgräns utgått från bestämmelserna angående pension till avliden folkskollärares barn. Den bestämmelse, som härvid närmast läge till grund, återfunnes i § 13 av reglementet för folkskollärares änke- och pupillkassa. Enligt bestämmelsen i detta författningsrum, sådant detsamma lydte enligt nämnda kungörelsen den 21 juni 1901, kunde dock i visst fall pupillpension utgå även för avliden folkskollärares barn i åldern över 18 år, nämligen för son eller ogift dotter, som av sinnes- eller kroppssjukdom eller ock av särskilt lyte vore oförmögen till arbete och som vore i saknad av annan tillgång.

Obestriddigen kunde billighetsskäl anföras för att en liknande anordning komme att gälla i fråga om förevarande tillfälliga löneförbättring. Tillvaron av barn, som på grund av sådana omständigheter, som ovan angivits, icke kunde bidra till sitt uppehälle, kunde uppenbarligen föranleda till att i synnerlig grad försvara en lärares förut blygsamma ekonomiska förhållanden. Det kunde därför sättas i fråga, att den bestämmelse, vilken reglerade delaktigheten i löneförbättringen, bleve kompletterad på det sätt, att — utom lärare med barn under 18 år — jämväl lärare med barn över 18 år, som på grund av sjukdom eller lyte vore oförmöget till arbete, skulle bliva delaktiga i löneförbättringen. Man skulle då vid kunna tänka sig den anordningen, att de förhållanden, som här avsåges, kunde vid rekvisitionen av medel för den tillfälliga löneförbättringen styrkas genom läkarbetyg.

En sådan anordning skulle tydligen icke strida mot för löneförbättringen fastställda allmänna grunder utan blott utgöra en utvidgning av rätten till delaktighet i densamma. Men den komme däremot icke att fullt överensstämma med vad som i motsvarande hänseende vore stadgat om förutberörda pupillpension. Understöd för person, som vore behäftad med sjukdom eller lyte, varom här vore fråga, utginge blott, för så vitt denne vore i saknad av annan tillgång, och understöds beviljande kunde alltså ske endast efter prövning i varje särskilt fall av den ifrågasättande personens ekonomiska förhållanden.

Att för ett visst fall införa en anordning med diskretionär prövning även beträffande delaktighet i den tillfälliga löneförbättringen skulle emellertid uppenbarligen kunna medföra praktiska svårigheter. Därtill komme, att anordningen skulle innebära ett frångående av den princip i fråga om delaktighet i löneförbättringen, som fastställts av riksdagen vid löneförbättringens beslutande. Enligt de av riksdagen antagna föreskrifterna bestämdes nämligen delaktigheten i löneförbättringen genom automatiskt verkande grunder.

Med hänsyn till de olika omständigheter, som i förevarande hänseende kunde komma i beaktande, hade överstyrelsen visserligen icke trott sig böra underlåta att i detta sammanhang beröra ifrågasättande angelägenhet, men hade överstyrelsen dock

[163.] icke ansett sig kunna framställa något yrkande om utsträckning i ovan antydd riktning av delaktigheten i löneförbättringen.

Då någon erfarenhet i fråga om det belopp, som i verkligheten erfordrades för beredande av här förevarande tillfälliga löneförbättring, kunde erhållas först under år 1916, ansåge överstyrelsen lämpligast, att för ändamålet i riksstaten för år 1917 på extra stat uppfördes ett förslagsanslag av samma storlek som i 1916 års stat eller 750,000 kronor.

Departementschefen.

Enär de förhållanden, som föranledde riksdagen att bereda vissa grupper av lärare vid folk- och småskolor en tillfällig löneförbättring för år 1916, kunna anses i huvudsak oförändrade, synes mig en liknande löneförbättring böra beredas dem även för år 1917.

Såsom folkskolöverstyrelsen anfört, skulle det kunna ifrågasättas, huruvida icke den tillfälliga löneförbättringen borde utsträckas till att omfatta även lärare med barn över 18 år, som på grund av sjukdom eller lyte vore oförmögna till arbete. Då emellertid den fråga, som här blivit väckt, är av rätt omfattande principiell innebörd, finner jag mig icke kunna i ärendets nuvarande läge framlägga något förslag i den angivna riktningen. Någon förändring i de grunder, som år 1915 fastställdes för den tillfälliga löneförbättringen, bör fördenskull enligt min mening nu icke ifrågakomma.

Jag hemställer således, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för beredande under år 1917 av tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid folk- och småskolor anvisa på *extra stat* för nämnda år ett förslagsanslag av 750,000 kronor att utgå efter enahanda grunder, som av riksdagen bestämts beträffande användningen av det för år 1916 beviljade anslaget till samma ändamål, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder må finnas erforderliga.

67.	Avlöningsbidrag till sjukvikarier för lärare vid folk- och småskolor, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	kronor 282,000: —
68.	Till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	» 225,000: —

69. Lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 80,000: —

70. **Upphjälpande av skolväsendet inom vissa lappmarksförsamlingar.** För beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Vilhelmina, Risbäcks, Stensele, Tärna, Sorsele, Arjeplogs, Malå, Fredrika och Jockmocks församlingar har riksdagen, sedan anslag för likartat ändamål under en följd av år utgått, beviljat på extra stat för vart och ett av åren 1914—1916 ett anslag av 23,000 kronor att användas enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Sedan Kungl. Maj:t den 26 juni 1915 anbefallt folkskolöverstyrelsen att från domkapitlet i Luleå infordra och till Kungl. Maj:t jämte eget utlåtande överlämna förslag till fördelning mellan nämnda församlingar av det för år 1916 beviljade anslaget ävensom till de villkor och kontrollföreskrifter, som kunde prövas erforderliga, samt folkskolöverstyrelsen med överlämnande av infordrat yttrande från domkapitlet, som hört vederbörande folkskolinspektörer, avgivit utlåtande i ämnet, förordnade Kungl. Maj:t vid ärendets föredragning den 27 november 1915, att omförmälda av riksdagen beviljade anslag skulle mellan församlingarna fördelas sålunda, att Vilhelmina församling därav erhöle 4,000 kronor, envar av Stensele, Sorsele och Jockmocks församlingar 3,000 kronor, envar av Arjeplogs och Tärna församlingar 2,500 kronor, Malå församling 2,300 kronor, Risbäcks församling 1,800 kronor och Fredrika församling 900 kronor, dock under villkor beträffande Jockmock, att församlingen själv till ifrågavarande ändamål bidroge med ett belopp av minst 3,000 kronor. Vidare föreskrev Kungl. Maj:t, att anslaget skulle ställas till domkapitlets förfogande för det med anslaget avsedda ändamålet samt att i fråga om dess användande skulle gälla enahanda bestämmelser, som enligt kungl. brev den 29 september 1905 meddelats beträffande det för år 1906 beviljade anslaget för liknande ändamål. Innehållet i dessa bestämmelser finnes återgivet senast i det vid 1913 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1913, punkten 183.

I skrivelse den 1 september 1915 har domkapitlet i Luleå anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen avlåta proposition om beviljande för år 1917 av ett anslag å 23,000 kronor att, med den fördelning och på sätt i övrigt Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma, utgå för möjliggörande av skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skol-

[164.]

Upphjälpande av skolväsendet inom vissa lappmarksförsamlingar.

[164.] pliktiga barn inom ovan omförmälda lappmarksförsamlingar, dock beträffande Jockmocks skoldistrikt med villkor, att för uppbärande av statsanslag kommunens fattigvård skulle uppvisas hava ombesörjt inackordering av dylika barn för minst lika stort belopp som statsanslaget till församlingen.

Domkapitlet har därvid anfört bland annat:

Domkapitlet tilläte sig erinra, hurusom, sedan Kungl. Maj:t jämlikt beslut den 1 november 1912 åt domkapitlet uppdragit att enligt sedermera fastställd plan verkställa utredning och avgiva förslag till ett nöjaktigt ordnande av folkskoleväsendet i allmänhet inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning, domkapitlet, efter föranstaltande av dylik utredning, den 19 maj 1915 till Kungl. Maj:t avlatit framställning om beredande av förslagsanslag dels för en gång av 180.000 kronor och dels för år av 135.000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med av domkapitlet i framställningen angivna förslag och villkor utgå till upphjälpande av skolväsendet i de svensktalande lappmarksförsamlingarna inom Luleå stift samt Överkalix församling i samma stift.

Intill dess nyssberörda framställning bleve föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning, torde domkapitlet av lätt insedda skäl böra inskränka sin framställning om anslag till möjliggörande av skolbarns inackordering i den svensktalande lappmarken att avse allenast ett belopp av den storlek, som hittills utgått för ändamålet.

Över domkapitlets framställning hava infordrade yttranden avgivits av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens och Norrbottens län, som hört vederbörande folkskolinspektörer, ävensom av folkskolöverstyrelsen.

Samtliga hörda myndigheter hava tillstyrkt bifall till framställningen, varvid dock en av de folkskolinspektörer, som yttrat sig i ärendet, hemställt om höjning av de till församlingar inom hans distrikt utgående anslagsbeloppen.

Departement-
schefen.

Beträffande domkapitlets ovanberörda, till Kungl. Maj:t ingivna framställning rörande ett nöjaktigt ordnande av folkskoleväsendet i allmänhet inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning torde jag här böra meddela, att infordrade yttranden avgivits av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens och i Norrbottens län. Utlåtanden i ärendet måste emellertid inhämtas även från andra myndigheter. På grund av frågans omfattande beskaffenhet är det icke att förvänta, att dessa utlåtanden inkomma tillräckligt tidigt, för att ärendet skulle kunna föreläggas 1916 års riksdag.

Under sådana omständigheter och då behovet av understöd för det nu ifrågavarande ändamålet alltjämt kvarstår, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att till beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Vilhelmina, Risbäcks, Stensele, Tärna, Sorsele, Arjeplogs, Malå, Fredrika och Jockmocks församlingar bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 23,000 kronor att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

71. **Upphjälpande av skolväsendet inom Hotagens och Frostvikens församlingar.** I skrivelse den 27 maj 1915 angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel anmälde riksdagen, att riksdagen för beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom *Hotagens* församling i Jämtlands län beviljat på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 1,000 kronor att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

[165.]
Upphjälpande
av skol-
väsendet inom
Hotagens och
Frostvikens
församlingar.

Sedan folkskolöverstyrelsen efter hörande av vederbörande domkapitel till Kungl. Maj:t inkommit med infortrat förslag till bestämmelser rörande anslaget användande, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 5 november 1915, att omförmälda anslag skulle ställas till domkapitlets i Härnösand förfogande för det med anslaget avsedda ändamålet samt att i fråga om anslaget användande skulle gälla vad enligt nädigt brev den 26 november 1909 föreskrivits för användandet av motsvarande anslag för år 1910. Innehållet av berörda föreskrifter finnes återgivet senast i det vid 1913 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1913, punkten 184.

Nu har Hotagens församling i en av folkskolöverstyrelsen med yttrande av domkapitlet i Härnösand och vederbörande folkskolinspektör jänte eget utlåtande till ecklesiastikdepartementet den 20 november 1915 överlämnad skrivelse anhållit att för ifrågavarande ändamål erhålla 1,000 kronor även för år 1917.

Samtliga nämnda myndigheter hava tillstyrkt bifall till ansökningen.

Vidare har jag att i detta sammanhang anmäla en av *Frostvikens* församling likaledes i Jämtlands län gjord framställning i enahanda syfte. I skrivelse den 15 februari 1913 har nämnda församling i enlighet med kyrkostämmobeslut den 15 december 1912 anhållit om ett årligt anslag av 2,000 kronor av allmänna medel för fattiga barns skolhållning inom församlingen. Vid ansökningen finnas fogade utdrag av skolrådets och kyrkostämmans respektive den 11 och den 18 december 1910 fattade beslut

[165.] om liknande ansökning till Kungl. Maj:t som den nu förevarande. Skolrådet hade såsom skäl för den då ifrågavarande ansökningen anfört följande:

I följd av denna församlings synnerligen tryckta ekonomiska ställning och då befolkningen, 2.194 personer, vore vitt spridd inom det vidsträckta området av nära 43 kvadratmil, vore det förenat med de största svårigheter att vidmakthålla en ordnad skolgång. Den anmärkta omständigheten, att befolkningen vore vitt spridd inom området, gjorde nämligen, att en stor del av föräldrarna måste betala inackordering för sina barn vid skolorna, vartill de i de flesta fall saknade tillgångar. De måste då, om de skulle kunna skolhålla sina barn, anlita den kommunala fattigvården, som redan förut vore ytterst betungande för de skattdragande i församlingen. Detta torde med all tydlighet framgå av att det årliga fattigunderstödet för en icke större befolkning utgjorde omkring 8 000 kronor och att 1911 års kommunalutskylder utginge med icke mindre än 20 kronor 30 öre på bevillningskrona. Att denna fattiga församling för övrigt icke sökt undandraga sig kännbara uppoffringar för skolväsendet torde också med lika tydlighet framgå av att den under de senaste 10 åren låtit uppföra icke mindre än 8 tidsenliga skolhus för en kostnad av över 60,000 kronor.

Det av församlingen år 1910 fattade beslutet om åtgärder för utverkande av statsbidrag synes emellertid då icke hava blivit fullföljt, i det att någon tidigare ansökning i ämnet än den förut omnämnda av den 15 februari 1913 icke inkommit till Kungl. Maj:t.

Över den nu föreliggande ansökningen hava infordrade yttranden avgivits den 2 april 1913 av domkapitlet i Härnösand, som hört vederbörande folkskolinspektör, samt den 8 mars 1915 av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jämtlands län. Från folkskolöverstyrelsen infordrat underdånigt utlåtande har inkommit till ecklesiastikdepartementet den 20 november 1915, och statskontoret har den 26 november 1915 yttrat sig i ärendet.

Folkskolinspektören har på det livligaste tillstyrkt bifall till ansökningen och därvid framhållit, att detta endast vore ett rättmätigt erkännande av de stora uppoffringar, församlingen själv iklätt sig för sitt skolväsen så långt den förmått, samt en gärd av rättvisa mot en landsända, som levde under långt hårdare förhållanden än man inom andra trakter kunde ana eller förstå.

Beträffande folkskolväsendet inom Frostvikens skoldistrikt har inspektören i övrigt anfört följande:

Inom distriktet finnes för det dåvarande endast en folkskola, belägen vid kyrkan. Där hade barnen förut samlats från i det närmaste hela skoldistriktet, sedan de genomgått en förlängd småskolekurs i de inom de olika byarna förlagda småskolorna. Denna anordning hade dock mest övergivits och mindre folkskolor inrättas.

Av sådana finnes år 1913 en fast i Jormvattnet med endast folkskolavdelning; denna skola skulle förändras till folkskola och mottaga barn från närbelägna byar. Avstånden vore dock för stora, för att alla skulle kunna bo i sina hem under skol-

tiden, utan måste en del barn inackorderas. Detta vore ock fallet beträffande de flyttande mindre folkskolorna, av vilka funnes sex, nämligen: 1) Ankarvattnet—Blasjön, 2) Norrsjön—Sjougden, på vilken senare station nästan alla barnen, nämligen från Blomhöjden, Herbergsdalen, Väktardalen m. fl. trakter, måste inkvarteras, 3) Sjulåsen—Fågelbergst, 4) Hakafot—Häggnäset, 5) Kycklingvattnet—Sandnäset, 6) Björkvattnet—Frostviksbränna. I var och en av dessa skolor funnes barn, som vore inkvarterade i skolans närhet, då de hade sina hem i mindre byar, långt avlägsna från dem, där skolan vore stationerad.

De två sistnämnda mindre folkskolorna hade först under år 1913, sedan examine-rade lärarinnor kunnat erhållas, förvandlats till mindre folkskolor.

Dessutom funnes två flyttande småskolor: 1) Gäddede—Gussvattnet och 2) Jorm-vattnet—Jormlien.

Församlingen hade alltså 10 lärarkrafter, ett antal, som visserligen skulle kunna ökas men som med den ringa bärkraft, som funnes, måste anses tillfredsställande. Det vore dock fråga om att anställa ännu en småskollärarinna, nämligen för rotarna Hakafot—Häggnäset, där alltså den nuvarande mindre folkskolan skulle omfatta endast folk-skolavdelningen.

Församlingen hade också, såsom det fullt riktigt sades i skolrådets protokoll den 11 december 1910, iklätt sig synnerligen stora kostnader för uppförande av utmärkta skolhus, och sådana funnes numera inom alla rotarna. Dessutom vore den betänkt på att suarast möjligt uppföra ett folkskolehus i Jormvattnet, där redan tomt för ändamålet blivit godkänd.

Det hade varit synnerligen angenämt att samarbeta med Frostvikens församling för skolväsendets ordnande på så pass tillfredsställande sätt, som man rimligen kunde begära, så länge kostnaderna för detta skulle utgå enligt de grunder, som för närvarande vore gällande. Men trots de dryga utgifterna kunde undervisningen, på grund av den ringa bärkraften och de lokala förhållandena, ej bliva annat än den minsta möjliga.

Domkapitlet har tillstyrkt ansöknigen under framhållande av de stora uppoffringar, Frostvikens församling, som vore betungad med synnerligen höga skatter, iklätt sig för skolväsendets ordnande.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har överlämnat från skolrådet och kommunalnämnden i församlingen infortrad utredning angående dels antalet understödsbehövande barn och kostnaderna för deras vistelse vid skola, dels ock kommunens finansiella ställning under senare åren. Enligt den sålunda inhämtade utredningen hade utdebiteringen inom kommunen för kommunala ändamål samt för kyrka och skola utgjort för 100 kronors inkomst: 25 kronor 60 öre för år 1911, 12 kronor 30 öre för år 1912 samt 12 kronor 20 öre för år 1913.

För egen del har Kungl. Maj:ts befallningshavande i ärendet anfört följande:

Av berörda utredning framginge, att under de senare åren i medeltal 15 barn av kommunen årligen erhållit understöd för $34\frac{1}{2}$ veckors skolgång med ett belopp av 3 kronor 50 öre för varje barn och vecka, eller med sammanlagt 1.811 kronor 25 öre, varjämte en del barn erhållit kläder på kommunens bekostnad. Men ändå hade

[165.] skoltiden måst förkortas för flera barn, vilkas föräldrar icke förmått att hålla barnen i skola under hela den föreskrivna tiden.

Den ekonomiska utredningen visade, att kommunen, vars folkmängd den 1 januari 1913 uppginge till 2.470 personer, trycktes av en betydande skuldbörda. Visserligen hade församlingens ekonomi i avsevärd grad förbättrats efter tillkomsten av den kommunala skogsaccisen, som inom Frostvikens socken uppgått till 4.478 kronor 40 öre år 1913 och 5,387 kronor 20 öre år 1914, men utdebiteringen för kommunala och kyrkliga ändamål vore dock fortfarande hög och måste kännas så mycket mer tryckande, som befolkningen i stort sett levde i fattiga omständigheter.

Svårigheten att hålla barnen i skola berodde dock närmast på de osedvanligt långa avstånden mellan byarna inom denna kommun, som till arealen vore den ojämförligt största i länet och på samma gång bland de allra sämst lottade i fråga om vägar. Barnens skolgång bleve därför till följd av nödtvungen inackordering mer än vanligt betungande.

På grund av vad ovan anförts och då det begärda bidraget, 2,000 kronor, knappast torde täcka vad kommunen hittills nödgats för ändamålet årligen utgiva, finge Kungl. Maj:ts befallningshavande i underdanighet hemställa om nådigt bifall till ansökningen. Dock torde, om ansökningen bifölles, anslaget böra begränsas till visst antal år.

Folkskolöverstyrelsen har likaledes tillstyrkt bifall till ansökningen och som skäl härför anført:

Såsom framginge av den i ärendet förebragta utredningen funnes inom Frostvikens skoldistrikt åtskilliga barn, som på grund därav, att föräldrarna vore bosatta alltför långt från skolorna, icke kunde komma i åtnjutande av undervisning vid distriktets skolor, utan att inackordering bereddes dem i närheten av någon skola. Bland dessa barn funnes emellertid flera, vilkas föräldrar saknade tillgång att bekosta sådan inackordering under hela läsåret eller ens under någon del därav. Församlingen hade därför fatt bestrida dessa barns underhållskostnad vid skolorna, vilka kostnader enligt av församlingen lämnad uppgift i medeltal belöpt sig till 1,800 kronor årligen, vartill kommit utgifter för kläder åt en del av barnen. Då församlingen, vars invånare i allmänhet vore att räkna till de mindre bärkraftiga, förut hade en avsevärd skuldbörda och till kommunala samt kyrkliga och skoländamål haft en utdebitering under åren 1911, 1912, 1913 och 1914 av respektive 25 kronor 60 öre, 12 kronor 30 öre, 12 kronor 20 öre och 18 kronor 10 öre för bevilling-krona, hade givetvis denna ytterligare utgift för bestridande av ovannämnda inackordering varit mycket kännbar. Det syntes därför överstyrelsen — med hänsyn jämväl tagen till den offervillighet, som enligt vad folkskolinspektören vitsordat lagts i dagen av Frostvikens församling i avseende å dess skolväsende — som om tillräckliga skäl skulle tala för att församlingen, i likhet med den närbelägna Hotagens församling, finge komma i åtnjutande av hjälp från statens sida för att bereda ifrågavarande barn från fattiga hem möjlighet att erhålla nödig skolundervisning.

Då församlingens utgifter för ändamålet efter en beräkning av inackorderingsersättningen till 3 kronor 50 öre för barn och vecka — en ersättning, för vilken man under nu rådande dyrtid torde få svårighet att erhålla lämplig inackordering — uppgått i medeltal till omkring 2.000 kronor för år, och då uppenbart syntes vara, att ett större antal barn, än som hittills kunnat erhålla understöd, vore i behov därav för att undervisningen skulle i någorlunda tillfredsställande omfattning komma även de

mindre bemedlades barn till godo, ansåge överstyrelsen, att understödet borde bestämmas till sagda av församlingen begärda belopp.

[165]

Slutligen har *statskontoret* i ärendet yttrat följande:

Under erinran om att stat-kontoret i underdånigt utlåtande den 17 september 1907 angående anslag till fattiga barns skolgång i Hotagens församling uttalat principiella betänkligheter mot ytterligare statsanslag för ändamål av ifrågavarande slag, finge statskontoret emellertid, när ett sådant anslag till Hotagens församling beviljats av 1909 års riksdag och fortfarande alltjämt utginge, i underdånighet anföra, att det torde komma att framstå såsom en obillighet, om ej den närbelägna Frostvikens församling ävenledes erhöle något statsunderstöd för ändamålet. Ett dylikt anslag torde emellertid böra, såsom folkskolöverstyrelsen också hemställt, uppföras blott å extra stat; och vad beloppet anginge syntes det kunna ifrågasättas, om ej anslaget borde begränsas till samma belopp som det åt Hotagens församling, eller 1,000 kronor, helst som Frostvikens församling syntes vara åtminstone något bättre ekonomiskt lottad än Hotagens.

De omständigheter, som föranlett riksdagen att bevilja anslag för upphjälpande av skolväsendet inom Hotagens församling, föreligga fortfarande. Med anledning härav bör enligt min mening framställning göras till riksdagen om anslag för samma ändamål och till oförändrat belopp jämväl för år 1917.

Departementschefen.

Vad vidare beträffar Frostvikens församling hava nu samma skäl blivit anförda för beviljande av statsunderstöd till upphjälpande av skolgången i denna församling, som tidigare föranlett riksdagen att bevilja medel till skolgångens förbättrande i vissa lappmarksförsamlingar samt i Hotagen. Dessa skäl äro huvudsakligen följande: det bristfälliga skick, i vilket skolväsendet för närvarande befinner sig; befolkningens gleshet samt i många fall därav följande stora avstånd mellan hem och skola ävensom brist på vägar; oförmåga hos ett stort antal föräldrar att själva bekosta inackordering av sina barn samt församlingens oförmåga att i tillräcklig grad komma dessa föräldrar till hjälp.

Av de jämlikt gällande folkskolestadga från Frostvikens skoldistrikt till ecklesiastikdepartementet insända statistiska uppgifterna för redovisningsåret 1 juli 1914—30 juni 1915 finner man visserligen, att skoldistriktet den 30 juni 1915 hade sammanlagt 11 skolor, nämligen 1 fast folkskola, 1 fast mindre folkskola, 6 flyttande mindre folkskolor och 3 flyttande småskolor. Men av dessa uppgifter framgår också, att av distriktets i skolåldern varande 442 barn endast 361 under läsåret erhållit undervisning i nyssnämnda skolor. De övriga 81, d. v. s. nära femtedelen av de till församlingen hörande skolpliktiga barnen, hade varit helt och hållet i saknad av undervisning.

Detta missförhållande hänger uppenbarligen på det närmaste samman

[165.] därmed, att befolkningen, som den 31 december 1914 utgjorde 2,275 personer, är spridd över en så stor yta som något över 42 kvadratmil och således vid nämnda tidpunkt uppgick i medeltal till endast 54 på varje kvadratmil. Till jämförelse må erinras därom, att medeltalet inbyggare per kvadratmil är mindre i Frostviken än i vissa av de församlingar, som avses i närmast föregående punkt, nämligen Vilhelmina, Stensele, Malå och Fredrika. Under sådana omständigheter är det lätt förklarligt, att i Frostviken liksom uti övriga i det föregående omnämnda församlingar många föräldrar finnas, vilka bo så avlägset från närmaste skola, att barnen icke kunna besöka densamma, med mindre de bliva inackorderade i skolans närhet.

Då nu, såsom upplyst blivit, de flesta av dessa föräldrar på grund av fattigdom icke kunna själva bekosta sådan inackordering och församlingen oaktat det intresse, den enligt folkskolinspektörens vitsord ådagalagt för sitt skolväsen, och de uppoffringar, den underkastat sig för detsamma, icke kunnat bereda tillfälle till skoigång för alla sina skolpliktiga barn, anser jag i likhet med de myndigheter, som yttrat sig i ärendet, att staten bör åtminstone för tillfället träda hjälpende emellan och att således ett statsunderstöd till förbättring av skolgången inom Frostvikens församling bör äskas hos riksdagen. Med hänsyn till det stora antalet till församlingen hörande barn, som för närvarande icke erhålla någon undervisning, torde detta statsunderstöd icke böra sättas lägre än till 2,000 kronor.

Det anslag, som nu begäres, synes böra avse endast år 1917 och följaktligen utgå på extra stat.

Ifrågavarande understöd bör enligt min mening icke vara ägnat att överflytta någon del av församlingens nuvarande bördor på staten utan helt och hållet komma till användning för skolväsendets förbättring inom församlingen i förut angivet avseende. Därför bör tillses, att församlingens hittillsvarande årliga bidrag till inackordering av en del skolbarn icke indrages. Detta torde lämpligast ske därigenom, att samma villkor bestämmas för statsunderstödet utgående till Frostvikens församling, som gäller i fråga om Jockmock, nämligen att församlingen själv för det ifrågavarande ändamålet tillskjuter ett belopp av minst samma storlek som statsbidraget. Det torde efter vidare utredning kunna befinnas lämpligt, att ett dylikt villkor framdeles bestämmas även för andra församlingar, som erhålla liknande statsunderstöd.

Jämväl övriga erforderliga villkor och kontrollföreskrifter rörande det nu ifrågavarande anslaget användning torde böra fastställas av Kungl. Maj:t.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Hotagens och Frostvikens församlingar bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 3,000 kronor att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela. Ökat anslag.

72. **Svensk undervisning för svenska barn i utlandet.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen under de senare åren beviljat anslag för upprätthållande av svensk undervisning för svenska barn i utlandet. Sålunda anvisades på extra stat för vart och ett av åren 1914—1916 till dylik undervisning i Berlin 1,800 kronor, i London 2,000 kronor och i Hamburg 1,600 kronor samt för år 1915 till liknande undervisning i Paris 1,700 kronor, samtliga belopp att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskriva. Beträffande sistnämnda anslag medgav 1915 års riksdag — sedan anmält blivit, att den ifrågavarande undervisningen i Paris icke kunnat pågå under läsåret 1914—1915 — att detsamma finge för enahanda ändamål användas under läsåret 1915—1916.

[166.]

Svensk undervisning för svenska barn i utlandet.

Genom beslut den 26 juni 1915 förordnade Kungl. Maj:t, att de för år 1916 beviljade anslagen till omförmälda undervisning i Berlin, London och Hamburg samt det för år 1915 beviljade anslaget till liknande undervisning i Paris skulle utgå för därmed avsedda ändamål, under villkor att belopp, motsvarande minst hälften av ifrågavarande anslag, för samma ändamål anskaffades, i Berlin genom kyrkorådets i svenska Victoriaförsamlingen därstädes försorg, i London genom styrelsens för svenska föreläsnings- och skolföreningen därstädes försorg, i Hamburg genom styrelsens för svenska skol- och föreläsningsföreningen därstädes försorg och i Paris genom styrelsens för svenska föreläsningsföreningen därstädes försorg, att undervisningen fortginge minst 8 månader av läsåret 1915—1916 samt att de lärarinnor, som av respektive styrelser förordnades att bestrida undervisningen, härför erhöle en årlig ersättning av minst 2,300 kronor i Berlin, 2,500 kronor i London, 2,000 kronor i Hamburg och 2,100 kronor i Paris.

Med skrivelse den 6 september 1915 har nu ministern för utrikes ärendena till chefen för ecklesiastikdepartementet överlämnat och med sitt förord beledsagat en av kyrko- och skolrådet i svenska Victoriaförsam-

Berlin.

[166.] lingen i Berlin gjord ansökning, det Kungl. Maj:t ville till 1916 års riksdag avlåta proposition om statsanslag av 1,800 kronor till beredande av svensk undervisning åt svenska barn i Berlin under tiden den 1 september 1916—den 1 september 1917.

Vid ansökningen fanns fogad en av vederbörande lärarinna avgiven berättelse över skolarbetet under läsåret 1914—1915, av vilken framgår bland annat, att skolan varit i verksamhet under tiden den 15 september—den 22 december 1914 samt den 15 januari—den 27 juni 1915 ävensom att lärjungeantalet varit under höstterminen 27 och under vårterminen 35.

London.

Likaledes har utrikesministern med skrivelse den 4 oktober 1915 till chefen för ecklesiastikdepartementet överlämnat en av svenska ministern i London översänd och förordad ansökning från svenska föreläsnings- och skolföreningen därstädes om anslag dels för den hittills bedrivna skolverksamheten med oförändrat belopp, 2,000 kronor, dels ock för en särskild skolavdelning med ändamål att förbereda till inträde i någon av de första klasserna vid allmänt läroverk i Sverige med 1,333 kronor; hela summan 3,333 kronor motsvarande två tredjedelar av det samfälliga belopp, lärarinnorna skulle äga att i lön uppbära för läsåret 1916—1917.

Beräffande den nya skolavdelningen, som från vårterminen 1915 varit i verksamhet, har föreningen anført, att utvidgningen, vilken erfarenheten redan visat vara tillfullo berättigad, nödvändiggjorde anställandet av en andra lärarinna med en årslön av 2 000 kronor. I trots av de svårigheter, krigstillståndet framkallat, hade för läsåret 1915—1916 icke mindre än 7 elever blivit anmälda för inträde i denna avdelning i skolan, ett förhållande, som nogsamnt ådagalade, att den företagna utvidgningen motsvarade ett verkligt behov inom kolonien. På grund härav, och då en eventuell brist på medel skulle nödsaka en återgång till den ursprungliga trängre ramen för skolans verksamhet, vågade styrelsen hemsälla om anslag även för denna verksamhet.

Hamburg.

Vid ansökningen var fogad föreningens årsberättelse för år 1914, innehållande bland annat redogörelse för skolans verksamhet under nämnda år. Av denna redogörelse framgår, att antalet lärjungar i skolan varit vid vårterminens slut 43 och vid höstterminens slut 48 samt att styrelsen under sommarferierna hemsänt 13 barn till Sverige.

Vidare har utrikesministern med skrivelse den 22 september 1915 överlämnat en från styrelsen för svenska skol- och föreläsningsföreningen i Hamburg översänd ansökning, att Kungl. Maj:t täcktes hos riksdagen göra framställning om ett statsanslag å 1,600 kronor till svenska skolverksamheten i Hamburg för läsåret 1916—1917.

Vid ansökningen hade fogats redogörelse för den ifrågavarande skolans

verksamhet under läsåret 1914—1915, vari bland annat meddelats, att undervisningen pågått under tiden den 14 september—den 12 december 1914 samt den 18 januari—den 20 juni 1915, att antalet elever under höstterminen varit 56 och under vårterminen 59 samt att eleverna varit fördelade under höstterminen i 8 och under vårterminen i 6 grupper.

[166.]

Över samtliga nu nämnda ansökningar har *folkskolöverstyrelsen* den 7 december 1915 avgivit infordrade utlåtanden och därvid tillstyrkt bifall till framställningarna rörande de svenska skolorna i Berlin och Hamburg samt den förutvarande skolverksamheten i London. Beträffande däremot ansökningen om anslag till ny skolavdelning i sistnämnda stad yttrar överstyrelsen följande:

Överstyrelsen ansåge visserligen även denna verksamhet behjärtansvärd. Men med hänsyn till de allt fortfarande rådande utrikespolitiska förhållandena och därav påkallad nödvändighet att iakttaga den största sparsamhet med statens medel ansåge sig överstyrelsen dock icke kunna för närvarande tillstyrka den begärda anslagsökningen. Som ytterligare skäl härför talade den omständigheten, att det i nu förevarande fall syntes gälla tillämpningen av en ny princip samt att ett jämförelsevis ringa antal barn skulle erhålla del av den utvidgade undervisningen.

Vad slutligen beträffar den undervisning, som uppehållits genom svenska föreläsningföreningen i Paris, har från utrikesdepartementet med skrivelse den 30 oktober 1915 överlämnats i avskrift en den 22 oktober 1915 dagtecknad framställning från föreningens ordförande, däri denne meddelat, att ifrågasvarande undervisning ej heller under skolåret 1915—1916 kunnat återupptagas, samt anhållit, att det på 1915 års stat beviljade anslaget måtte, i likhet med föregående år, tills vidare reserveras för att, därest förhållandena skulle sådant medgiva, ställas till föreningens disposition för skolåret 1916—1917.

Paris.

Av förut omförmälda årsredogörelser synes mig framgå, att ifrågasvarande, hittills med statsbidrag understödda skolor, där nu rådande förhållanden ej lagt oöverstigliga hinder i vägen, med framgång arbetat för fyllande av det med dem avsedda ändamålet. Jag anser därför, att denna skolverksamhet fortfarande bör av staten uppmuntras och stödjas. Emellertid torde icke tillräckliga skäl föreligga att för närvarande utsträcka statsunderstödet till den art av undervisning, som påbörjats inom den nya skolavdelningen i London.

Departementschefen.

Till de skolor, som uppehållas i Berlin, London och Hamburg, torde understöd för läsåret 1916—1917 böra utgå med de senast beviljade beloppen. Beträffande motsvarande undervisning i Paris torde riksdagens

[166.] medgivande böra utverkas därtill, att de för läsåret 1914—1915 avsedda medlen få för enahanda ändamål tagas i anspråk under läsåret 1916—1917.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels bevilja på *extra stat* för år 1917 till upprätthållande under läsåret 1916—1917 av svensk undervisning åt svenska barn: i Berlin 1,800 kronor, i London 2,000 kronor och i Hamburg 1,600 kronor,

dels ock medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 beviljade belopp av 1,700 kronor till upprätthållande under läsåret 1914—1915 av svensk undervisning åt svenska barn i Paris må för enahanda ändamål användas under läsåret 1916—1917,

samtliga belopp att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa, och med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1916 av tillgängliga medel utanordna ifrågavarande belopp eller delar därav.

73.	Till anordnande av manlig slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	kronor 440,000: —
74.	Till anordnande av kvinnlig slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	» 315,000: —
75.	Till anordnande av undervisning i huslig ekonomi i folkskola, högre folkskola och folkhögskola, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i> ...	» 140,000: —
76.	Undervisningsmaterieell m. m. för folkskolor, <i>oförändrat ordinarie reservationsanslag</i> ..	» 30,000: —

77. Till understödjande av folkskolebarns
ferie- och studieresor, *oförändrat*
ordinarie förslagsanslag ..... kronor 30,000: —

Fortsättningsskolor.

78. Understöd för avlönande av lärare
vid fortsättningsskola, *oförändrat*
ordinarie förslagsanslag ..... » 163,000: —

Högre folkskolor.

79. Understöd åt högre folkskolor, *oför-*
ändrat ordinarie förslagsanslag ... » 92,000: —

80. **Tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid högre folkskolor.** I skrivelse den 30 september 1915 har folkskolöverstyrelsen hemställt, att tillfällig löneförbättring under år 1917 måtte beredas vissa av de lärare vid högre folkskola, som i vederbörlig ordning erhållit ordinarie anställning. Överstyrelsen yttrar härom:

[167.]

Tillfällig
löneförbättring
åt vissa
lärare vid
högre folk-
skolor

I annat sammanhang hade folkskolöverstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes framlägga förslag till 1916 års riksdag om förnyelse av riksdagens år 1915 på grund av motion fattade beslut om beviljande av ett förslagsanslag å 750,000 kronor för beredande av tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid folk- och småskolor.

Den sambörighet, som funnes mellan olika skolarter inom folkskoleväsendet, ledde givetvis därtill, att en löneförbättring inom en del av området borde följas av en motsvarande förbättring inom andra delar med likartade förhållanden. Nu vore lärarna vid de högre folkskolorna i väsentliga avseenden jämförliga med lärarna vid folk- och småskolorna. Till en början syntes böra uppmärksammas, att lönen för den högre folkskolans lärare vore fastställd till belopp, som stode i ett visst förhållande till folkskollärarnas. Vidare vore att märka, att fastän statsbidraget till de högre folkskolorna ej utginge på samma sätt som till folkskolorna, det dock kunde anses, att staten i det hela bidroge till de förra i liknande proportion som till de senare. Slutligen vore visserligen lönebeloppen för den högre folkskolans lärare större än för folkskolans, men de vore dock hållna på ett löneplan, som stode folkskolans nära och som icke alls eller endast föga överstege vad som utginge till folkskollärarna i de samhällen, i allmänhet städer och industrisamhällen, där de högre folkskolorna vore belägna.

Det syntes därför överstyrelsen vara i överensstämmelse med billighet, att den högre folkskolans lärare nu erhöle tillfällig löneförbättring efter samma grunder som folkskolans.

[167.]

Till stöd härför finge överstyrelsen särskilt framhålla följande.

Under de senaste åren hade i fråga om de högre folkskolorna en glädjande utveckling börjat, i det att en påtaglig strävan förmärktes att anordna dem för lärjungarnas utbildning i bestämda praktiska riktningar. Då lönebeloppen med hänsyn till de krav, som måst ställas på lärarna vid ifrågavarande skolor, redan i och för sig vore lägre än de, som utginge för motsvarande arbete inom de flesta andra läroanstalter, hade det visat sig, att svårigheter uppstode att erhålla därför erforderliga, väl kvalificerade lärarkrafter. Skulle nu ifrågavarande lärare bliva i ekonomiskt hänseende sämre ställda än den lärargrupp, som i lönehänseende stode dem närmast inom folkskoleväsendet, nämligen folkskollärarna i de större samhällena, kunde detta innebära betänkliga vådor för att den omnämnda lovande utvecklingen komme att avstanna.

Angående beloppet av den sålunda av överstyrelsen förordade löneförbättringen ville överstyrelsen erinra därom, att lärarlönenämnden i sitt betänkande beräknat, att familjetillägg skulle utgå till den högre folkskolans lärare efter samma grunder och med samma belopp, som föreslagits för folkskollärarna. Då nämndens beräkningar väsentligen lagts till grund för bestämmelserna rörande den tillfälliga löneförbättringen för folkskolans lärare, torde den uppfattning, som nämnden gjort gällande om högre folkskolan, även böra vinna tillämpning vid motsvarande löneförbättring för dess lärarkår.

Med hänsyn härtill ville överstyrelsen föreslå, att tillfällig löneförbättring åt lärarna vid de högre folkskolorna måtte få utgå med samma belopp och efter samma grunder, som föreslagits rörande folk- och småskollärare.

Slutligen ville överstyrelsen fästa uppmärksamheten på ännu en omständighet.

Som bekant stode den högre folkskolan i organisatoriskt avseende i nära samband med den kommunala mellanskolan. Uppenbart syntes därför vara, att i den händelse förslag om löneförbättring, mera omfattande än vad nu föreslagits för den högre folkskolans lärare, skulle komma att framläggas för kommande riksdag rörande lärarna vid den kommunala mellanskolan, borde vad nu föreslagits för den förra lärargruppen fullständigas med vad därutöver kunde komma att föreslås för den senare.

Rörande beräkningen av det här ovan förordade anslagets storlek ville överstyrelsen anföra följande.

Under höstterminen 1915 vore 40 högre folkskolor i verksamhet. Vid dessa vore anställda 80 lärare med full tjänstgöring. 26 av dessa hade barn under 18 år. Under år 1915 hade upprättats sex nya högre folkskolor. Om nya skolor antoges bliva upprättade till samma antal under år 1916 och förhållandevis lika många av de vid dem anställda lärarna antoges hava barn under 18 år, skulle lönetilläggen under år 1917 bliva 30 à 250 kronor, det vill säga, att för den föreslagna tillfälliga löneförbättringen skulle erfordras ett anslag av 7,500 kronor, vilket dock syntes böra bliva av förslagsanslags natur.

Departementschefen.

Särskilt med hänsyn därtill, att lärarna vid de högre folkskolorna i många fall äro i avlöningshänseende ungefär jämställda med folkskollärarna i de samhällena, där de högre folkskolorna äro belägna, synes det mig billigt, att en tillfällig löneförbättring efter enahanda grunder, som gälla beträffande lärarna vid folkskolor, också beredes de högre folkskolornas lärare. Sådan löneförbättring synes emellertid böra tillerkännas dem även för år 1916. Det för år 1916 och 1917 erforderliga anslags-

beloppet, 15,000 kronor, torde böra såsom förslagsanslag uppföras på extra stat för år 1917, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1916 förskottsvis utanordna erforderliga medel. [167.]

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att till de lärare vid högre folkskola, som i vederbörlig ordning erhållit ordinarie anställning, må under åren 1916 och 1917 utgå tillfällig löneförbättring enligt enahanda grunder, som av riksdagen stadgats beträffande tillfällig löneförbättring under år 1916; åt vissa ordinarie lärare vid folkskolor, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder må finnas erforderliga,

dels ock för beredande av ifrågavarande löneförbättring anvisa på *extra stat* för år 1917 ett förslagsanslag av 15,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att för ändamålet låta av tillgängliga medel redan under år 1916 förskottsvis utanordna erforderligt belopp.

Nytt anslag.

81. Till anordnande av slöjd i högre folkskolor, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	›	8,500: —
82. Bidrag till avlönande av vikarie för lärare vid högre folkskola, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i> ...	›	2,000: —
83. Sällskapet för folkundervisningens befrämjande, <i>oförändrat ordinarie anslag</i>	›	4,500: —

Folkhögskolor.

84. Understöd åt folkhögskolor, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	›	420,000: —
85. Stipendier åt elever vid folkhögskolor, <i>oförändrat ordinarie anslag</i> ...	›	110,000: —

G. Folkbildningsåtgärder i övrigt.

Folkbibliotek.

1. Understöd åt folkbibliotek, *oförändrat*
ordinarie förslagsanslag ..... kronor 170,000: —

[168.] 2. **Årliga tillägg till grundkatalogen över för folk- och skolbibliotek lämplig litteratur.** I överensstämmelse med beslut av 1912 års riksdag förordnades genom nådig kungörelse den 23 september 1912, att statsbidrag till folk- och skolbibliotek samt till vissa riksförbund finge uppbäras endast i form av bundna böcker, valda ur av ecklesiastikdepartementet utgivna kataloger och förmedlade till biblioteket genom statsunderstödd förmedlingsanstalt; och efter det riksdagen å extra stat för år 1913 anvisat ett belopp av 20,000 kronor till utarbetande av en grundkatalog över för folk- och skolbibliotek lämplig litteratur, ställdes genom nådigt beslut den 24 januari 1913 nämnda anslag till förfogande av förste bibliotekskonsulenten Fredrik Hjelmqvist att enligt de närmare bestämmelser, chefen för ecklesiastikdepartementet ägde meddela, av Hjelmqvist mot redovisningsskyldighet användas för det med anslaget avsedda ändamål. Sedermera har åt Hjelmqvist uppdragits att utgiva och med anlitande av omförmälda, av riksdagen anvisade anslag föranstalta om tryckning av ifrågavarande grundkatalog.

Årliga tillägg till grundkatalogen över för folk- och skolbibliotek lämplig litteratur.

Nu har Hjelmqvist i skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet framhållit, att årliga tilläggshäften till grundkatalogen borde utgivas från och med år 1917 fram till det år, då en ny grundkatalog kunde vara av nöden, och ifrågasatt förslag till riksdagen därom, att kostnaderna för sagda tilläggshäften måtte få bestridas från det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbibliotek. Hjelmqvist har därvid anfört bland annat:

I det förslag angående statsunderstöd åt kommunala bibliotek, skolbibliotek och vissa riksorganisationers bibliotek, som av tillkallade sakkunniga avgivits den 25 januari 1912, hade i fråga om dessa kataloger framhållits, att de borde bestå dels av grundkataloger, som borde upprättas med vissa års mellanrum, dels av under mellantiden utgivna årliga tilläggsförteckningar. Chefen för ecklesiastikdepartementet utginge också i det yttrande, som funnes bifogat Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen år 1912 (nr 179) angående understödjande av folkbiblioteksväsendet, från nödvändigheten av att, sedan en grundkatalog upprättats över för folk- och skolbibliotek lämplig litteratur, årliga tillägg till densamma utgäves.

Den första grundkatalogen, till vars utgivande — däri även inberäknat arvode till sakkunniga biträden inom de olika litteraturområdena — 1912 års riksdag beviljat ett belopp av 20 000 kronor och vilken beräknades komma att omfatta omkring 6 000 arbeten och mellan 500 och 600 sidor, kunde väntas föreligga i tryck under förra hälften av år 1916. Från och med år 1917 och fram till det år, då en ny grundkatalog kunde vara av nöden, behövdes alltså årliga tilläggsböckerna, innehållande nytillkommen eller i föregående kataloger förbisedd litteratur. Dessa tilläggsböckerna, vilka borde utarbetas efter samma plan som grundkatalogen, komme givetvis att bliva av mycket mindre omfång än denna. Kostnaderna för deras utgivande — däri även inberäknat arvode för det biträde av sakkunniga, som, beträffande vissa områden, alljämt torde vara nödvändigt — kunde ej bestämt angivas, men med hänsyn till det pris, som betingats för utarbetandet och tryckningen av grundkatalogen, torde man kunna beräkna, att för tilläggsböckerna årligen skulle behövas ett belopp ej överstigande 2,500 kronor.

På grund av remiss har folkskolöverstyrelsen den 21 oktober 1915 avgivit utlåtande i detta ärende och därvid anfört följande.

Överstyrelsen ansåge sig böra biträda den nu ifrågavarande framställningen.

Tillika finge överstyrelsen meddela, att, enligt vad överstyrelsen inhämtat, av förslagsanslaget till understöd åt folkbibliotek, som i riksstaten funnes upptaget med ett belopp av 170,000 kronor, under år 1915 tagits i anspråk 159,285 kronor 2 öre, i vilket belopp samtliga eller i det närmaste samtliga de utgifter, som under nämnda år skulle av anslaget bestridas, vore medräknade. Även om, såsom sannolikt torde bliva förhållandet, statsbidragen till bibliotek och förmedlingsanstalter under år 1917 komme att något ökas, syntes sålunda ingen anledning förefinnas att med hänsyn till kostnaderna för katalogtilläggen höja det ifrågavarande, till Kungl. Maj:ts disposition ställda förslagsanslaget.

En av huvudpunkterna i det förslag till organisation av folkbiblioteksväsendet, som godkändes av 1912 års riksdag, utgjordes av den i det föregående omnämnda bestämmelsen, att statsbidrag såväl till folk- och skolbibliotek som till vissa riksförbund skulle utgå i form av böcker, valda ur kataloger, som utgaves av ecklesiastikdepartementet. Beträffande dessa kataloger yttrade dåvarande departementschefen i sitt anförande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 12 april 1912, att sedan en grundkatalog upprättats över de böcker, vilka finge utdelas som statsbidrag, den nytutkommande litteraturen måste granskas för uppgörande av årliga tillägg till grundkatalogen. Mot vad härutinnan anfördes förekom från riksdagens sida icke någon erinran.

Departementschefen.

Det påbörjade arbetet med utgivande av oförmälda kataloger synes mig böra fortgå i överensstämmelse med den sålunda angivna planen. Då nu av den ifrågavarande grundkatalogen redan en del utkommit och katalogen i dess helhet enligt förste bibliotekskonsulentens uppgift kan väntas föreligga i tryck under förra hälften av innevarande år, skulle årliga tilläggskataloger bliva behöfliga tills vidare från och med år 1917.

Givetvis komma dessa tilläggs kataloger att få betydligt mindre omfattning än grundkatalogen och således även att kräva mindre kostnader. I likhet med förste bibliotekskonsulenten antager jag, att kostnadsbeloppet bör kunna begränsas till högst 2,500 kronor för år.

Det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbibliotek, vilket från och med år 1913 utgjort 170,000 kronor, togs under år 1913 endast till en ringa del i anspråk och har för år 1914 lämnat en behållning av 29,668 kronor 26 öre. Även för år 1915 synes en avsevärd behållning å anslaget vara att motse. Under dessa förhållanden torde medel till bestridande av kostnaderna för de ifrågavarande tilläggshäftenas utgivande kunna tills vidare utgå från berörda anslag, utan att någon höjning av detsamma behöver ifrågasättas.

I anslutning till det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen medgiva,

att från det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till understöd åt folkbibliotek må för utgivande av årliga tillägg till grundkatalogen över för folk- och skolbibliotek lämplig litteratur tills vidare utgå ett belopp av högst 2,500 kronor årligen.

Populärvetenskapliga föreläsningar.

[169.]
Populär-
vetenskapliga
föreläsningar.

3. **Populärvetenskapliga föreläsningar.** För år 1885 ställde riksdagen till Kungl. Maj:ts förfogande ett extra anslag av 15,000 kronor att under vissa villkor användas till understöd åt sådana anstalter och föreningar, som anordnade föreläsningkurser för arbetsskassen. År efter år hava sedermera anslag för nämnda ändamål av Kungl. Maj:t äskats med ökade belopp, som av riksdagen beviljats. Under åren 1909—1911 utgick anslaget under namnet: anslag till sådana anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningkurser i folkbildningssyfte, vilket namn numera ändrats till: understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

För åren 1913 och 1914 har anslaget utgjort 270,000 kronor. Villkoren beträffande anslagets användande och de av Kungl. Maj:t i ämnet utfärdade närmare föreskrifterna återfinnas i en den 10 juni 1912 utfärdad kungörelse.

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning höjdes anslaget för år 1915 till 290,000 kronor, av vilket anslag enligt av Kungl. Maj:t fast-

ställda villkor finge användas dels högst 12,000 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av dylika föreläsningar, dels 2,000 kronor till en hos folkskolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, dels högst 3,000 kronor för understöd åt sådana nybildade anstalter, vilkas ordsbidrag ej uppginge till 200 kronor, dels ock högst 8,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare.

[169.]

På grund av rådande ekonomiska förhållanden disponerades av det sålunda beviljade anslaget för år 1915 allenast 192,000 kronor, under det att återstående 98,000 kronor besparades. Denna besparing gjordes genom nedsättning av understöden för de anstalter och föreningar, som förut haft de största bidragen.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet beviljade 1915 års riksdag för ovanberörda ändamål på extra stat för år 1916 ett anslag av 94,000 kronor, varjämte riksdagen medgav, att vad som besparades å 1915 års anslag finge för samma ändamål användas under år 1916. Härigenom ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande för år 1916 samma belopp, eller 192,000 kronor, som år 1915 utdelats såsom understöd åt anstalter och föreningar av ifrågavarande slag.

I underdånig skrivelse den 30 september 1915 har folkskolöverstyrelsen hemställt om beredande av anslag för ifrågavarande ändamål även för år 1917 och därvid anfört följande:

Ehuru föreläsningsverksamheten på grund av det minskade statsanslaget ej kunde pågå i samma önskvärda omfattning som förut, ansåge sig överstyrelsen, som i ärendet inhämtat yttrande av föreläsningskonsulenten, med tagen hänsyn till fortfarande rådande ekonomiska förhållanden ej för år 1917 böra göra framställning om högre belopp än det, som ställts till förfogande för vart och ett av de båda närmast föregående åren, eller 192,000 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för understöd under de av mig avgivna villkor
åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 192,000 kronor ävensom medgiva, att av detta anslag må enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas dels högst 12,000 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av dylika föreläsningar, dels 2,000 kronor till en hos folkskolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, dels högst 3,000 kronor för

Ökat anslag.

understöd åt sådana nybildade anstalter, vilkas ors-
bidrag ej uppgår till 200 kronor, dels ock högst 8,000
kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar
för av dem havda resekostnader för föreläsare.

[170.]
Sommar-
kurser vid
universitetet
i Uppsala.

4. **Sommarkurser vid universitetet i Uppsala.** Allt sedan år 1893
hava vid våra universitet och högskolor hållits så kallade sommarkurser,
avsedda för personer, som icke äro i tillfälle att begagna sig av den regel-
bundna akademiska undervisningen. Såsom bidrag till dessa kurser hava
från och med år 1903 utgått särskilda anslag å riksstaten. Till bestridande
av kostnaderna för dylika föreläsningsserier, avsedda att anordnas under
somrarna 1903, 1905, 1907, 1909 eller senare och 1912 eller senare vid
universitetet i Uppsala samt under somrarna 1904, 1906, 1908, 1910 eller
senare och 1913 eller senare vid universitetet i Lund har nämligen riks-
dagen beviljat på extra stat för år 1903 4,000 kronor, för år 1904 3,000
kronor, för år 1905 5,000 kronor, för vart och ett av åren 1906—1908
4,000 kronor, för år 1909 7,000 kronor, för år 1910 5,000 kronor, för
år 1912 7,000 kronor och för år 1913 5,000 kronor. Därjämte hava an-
visats till likartade sommarkurser i Stockholm, avsedda att hållas åren
1904, 1907, 1910 och 1913 eller senare, på extra stat för vart och ett
av sistnämnda fyra år 4,000 kronor och till dylika kurser, avsedda att
hållas vid Göteborgs högskola åren 1908, 1911 eller senare och 1915 eller
senare, på extra stat för år 1909 2,000 kronor, för år 1912 2,500 kronor
och för år 1915 4,000 kronor.

I skrivelse till Kungl. Maj:t har nu professorn Otto von Friesen å
föreläsningsutskottets vid universitetet i Uppsala vägnar anhållit om be-
redande av ett anslag å 5,600 kronor såsom bidrag till bestridande av
kostnaderna för de föreläsningsserier, som vore avsedda att under som-
maren 1917 eller senare anordnas vid nämnda universitet. I berörda
skrivelse har von Friesen anfört följande:

Med understöd av det statsanslag å 7,000 kronor, som blivit ställt till föreläs-
ningsutskottets förfogande för anordnande av sommarkurser vid universitetet år 1912,
hade dylika sommarkurser anordnats under tiden den 15—den 29 augusti 1912. Kurserna
hade omfattat dels tre grupper sammanhängande föreläsningar, dels en grupp fristående
föreläsningar. Den första gruppens föreläsningsserier hade alla behandlat ämnen
stående i samband med Uppland och Uppsala (15 serier); inom den andra gruppen
hade sammanförts föreläsningar rörande ärftlighetslära och rashygien (3 serier), och
den tredje gruppen hade omfattat kemiska laborationsövningar. Fristående föreläs-
ningsserier hade varit till antalet 11. Dessutom hade anordnats föreläsningar av i
Uppsala och dess omgivning befintliga samlingar och institutioner samt historiska och

naturhistoriska minnesmärken och sevärdheter. Deltagarantalet hade, oberäknat åhörare av enstaka föreläsningar eller föreläsningsserier, varit 417 personer.

För kursernas iståndbringande hade funnits att tillgå en besparing från föregående sommarkurser av 237 kronor 75 öre samt ett statsanslag av 7,000 kronor; därtill hade 4,000 kronor beräknats skola inflyta i avgifter från deltagare och 100 kronor för försäljning av grundlinjer; summa 11,337 kronor 75 öre. Dels genom de beräknade inkomsternas ökning, dels genom besparingar på utgifterna hade å kurserna uppkommit en behållning utgörande 1,483 kronor 15 öre.

Då med höjning av tidigare lägre belopp ett anslag av 7,000 kronor till sommarkurser i Uppsala blivit beviljat för såväl år 1909 som år 1912, hade härmed avsetts att möjliggöra dels en sådan ökning av arvodena till föreläsarna, att man i större utsträckning än hittills måtte kunna välja lämpliga föreläsare, dels även en ökning av de ur ämnessynpunkt sammanhängande föreläsningssyftena från två till tre. Erfarenheten hade jämväl utvisat, att dessa syften med ett anslag av denna storlek stode att vinna. Då emellertid, såsom nyss anförts, föreläsningssyftena ägde en besparing av 1,483 kronor 15 öre, ansågo sig utskottet för nästkommande sommarkursers genomförande efter samma huvudplan och i samma utsträckning, som de närmast föregående kurserna ägt, vara i behov av ett statsanslag å endast 5,600 kronor.

Med avseende på tiden för dessa sommarkurser hade med vederbörande styrelser i Lund, Stockholm och Göteborg avtalats, att sommarkurser vid Uppsala universitet skulle avhållas sommaren 1916. Som emellertid på grund av den utrikespolitiska situationen Lunds universitets sommarkurser uppskjutits till år 1915 och kurserna i Göteborg i följd därav till år 1916, hade utskottet funnit lämpligt att förlägga Uppsala universitets sommarkurser till år 1917 eller, om hinder då skulle möta, till ett senare år.

På grund av remiss har kanslern för rikets universitet den 5 oktober 1915 avgivit utlåtande i ämnet och därvid tillstyrkt bifall till ansökningsen.

Även jag finner mig böra förorda densamma och får därför hemställa om förslag till riksdagen

att såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för de föreläsningssyftena, som äro avsedda att under sommaren 1917 eller senare vid universitetet i Uppsala anordnas för allmänheten, på *extra stat* för år 1917 anvisa ett belopp av 5,600 kronor.

Minskat
anslag.

5. Populära föreläsningssyftena, anordnade från universitetet i Uppsala och Lund. Såsom bidrag till täckande av kostnaderna för de föreläsningssyftena, som från universitetet i Uppsala och Lund bleve anordnade på begäran vare sig av institution, som ej åtnjöte särskilt till populärvetenskapliga föreläsningar beviljat statsunderstöd, eller av viss kommun eller enskild person och som skulle hållas utom universitetsstäderna, beviljade riksdagen för vart och ett av åren 1903—1908 ett extra anslag

[171.]

Populära
föreläsningssyftena,
anordnade från
universitetet
i Uppsala
och Lund.

[171.] av 6,000 kronor, därav 3,000 kronor till vardera universitetet, att utgå under villkor att den, som begärt föreläsning, tillskote för täckande av föreläsarens resekostnad och arvode minst lika mycket som staten. För motsvarande ändamål har riksdagen under nyssnämnda villkor anvisat för vårt och ett av åren 1909—1911 samt 1913—1915 ett belopp av 7,000 kronor, varav 4,000 kronor till universitetet i Uppsala och 3,000 kronor till universitetet i Lund, för år 1912 ett belopp av 5,500 kronor, varav 2,500 kronor till Uppsala universitet och 3,000 kronor till Lunds universitet, och för år 1916 ett belopp av 4,000 kronor, varav 2,000 kronor till Uppsala universitet och 2,000 kronor till Lunds universitet.

Såsom jag omförmälde i mitt anförande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1915, punkten 155, var av 1915 års anslag ett belopp av 3,000 kronor avsett att komma till användning först under år 1916. Sistnämnda belopp jämte det för år 1916 beviljade anslaget har numera genom nådigt beslut den 26 juni 1915 ställts till förfogande av vederbörande universitetsrektorerna med 4,000 kronor till universitetet i Uppsala och 3,000 kronor till universitetet i Lund, och har med anslagen förbundits skyldighet att avgiva redovisning till kammarrätten och att inom viss tid till ecklesiastikdepartementet insända kortfattade redogörelser för användningen av de anvisade beloppen.

Framställningar hava nu från båda universiteterna inkommit om beredande av anslag till ifrågasvarande ändamål jämväl för år 1917.

I fråga om universitetet i Uppsala har professorn Otto von Friesen, å styrelsens för föreläsningsbyrån vid universitetet vägnar, anført:

Under år 1915 hade föreläsningsbyrån anordnat följande sammanhängande föreläsningskurser, nämligen:

i Vagnhärad (Södermanland), juni 1915, med 25 föreläsningar; i Östersund (Jämtland), augusti 1915, med omkring 40 föreläsningar; i Vansbro (Dalarna), september 1915, med 20 föreläsningar; och i Dala-Järna (Dalarna), september 1915, med 18 föreläsningar.

Föreläsningsbyrån hade under den vid redogörelsens avgivande gångna delen av år 1915 även förmedlat ett antal föreläsningar till olika föreläsningsföreningar utan bidrag av de till föreläsningsbyråns disposition ställda statsmedlen, enär föreningarna åtnjutit statsunderstöd av anslaget till populärvetenskapliga föreläsningar.

Föreläsningsbyråns verksamhet hade sålunda även detta år utövats efter samma principer som förut, d. v. s. den hade i huvudsak varit inriktad på anordnandet av sammanhängande föreläsningskurser.

Då föreläsningsbyrån sedan år 1914 ägt en besparing av omkring 2,000 kronor, hade även år 1915 en summa av 4,000 kronor stått till föreläsningsbyråns förfogande, vilken summa också liksom i allmänhet under tidigare år visat sig ungefär motsvara föreläsningsbyråns behov.

Genom nådigt brev av den 26 juni 1915 hade Kungl. Maj:t jämväl för år 1916 ställt ett belopp av 4,000 kronor till föreläsningsbyråns förfogande. Styrelsen ansåge

sig icke kunna beräkna, att någon besparing på detta belopp kunde göras, utan måste, därest föreläsningsbyråns verksamhet också under år 1917 skulle kunna bedrivas efter samma plan och i samma utsträckning som under de närmast föregående åren, räkna med ett statsanslag av 4,000 kronor.

Beträffande universitetet i Lund hava f. d. professorn S. Ribbing, professorerna C. G. Björling, C. Lindskog, A. Stille och H. Wallengren samt statens föreläsningskonsulent, folkskolläraren N. Lundahl gjort framställning därom, att för likartat ändamål ett anslag av 3,000 kronor måtte utverkas för år 1917.

Kanslern för rikets universitet, vilkens utlåtande genom särskilda remisser inforrats, har tillstyrkt bifall till framställningarna.

På grund av vad sålunda förekommit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att såsom bidrag till täckande av kostnaderna för Ökat anslag-
de föreläsningskurser, som från universiteten i Uppsala och Lund varda på begäran vare sig av institution, som ej åtnjuter särskilt till populärvetenskapliga föreläsningar beviljat statsunderstöd, eller av viss kommun eller enskild person anordnade att under år 1917 eller senare hållas utom universitetsstäderna, anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 7,000 kronor, varav 4,000 kronor till Uppsala universitet och 3,000 kronor till Lunds universitet, att utgå under villkor att den, som begärt föreläsning, tillskjuter för täckande av föreläsarens resekostnad och arvode minst lika stort belopp som statsbidraget.

Nykterhetsundervisning.

6. Nykterhetsundervisning. På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning anvisade riksdagen under riksstatens sjätte huvudtitel på extra [172.]
stat för år 1915 ett anslag av 252,746 kronor till främjande av nykterhet Nykterhets-
och motarbetande av dryckenskapens följder. undervisning.

Vissa av de i detta anslag ingående specialbelopp ansågos emellertid vara av beskaffenhet att, såvitt de skulle fortfarande utgå, böra överföras från sjätte till åttonde huvudtiteln. I enlighet därmed anvisade 1915 års riksdag, på grund av Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1916 ett anslag av 90,500 kronor till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande.

[172.]

I skrivelse den 24 maj 1912 hade emellertid riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, i vad mån ett mera planmässigt och effektivt undervisnings- och upplysningsarbete i nykterhetsfrågan vore erforderligt och kunde genomföras såväl inom som utom skolan. Sedan socialstyrelsen yttrat sig i detta ärende, bemyndigade Kungl. Maj:t genom särskilda nädiga beslut den 27 juni och den 23 oktober 1914 chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst sju sakkunniga för att inom departementet biträda vid frågans utredning. De sakkunniga, som på grund av berörda bemyndigande anlåtats för utredningens verkställande, hava den 16 mars 1915 avgivit sitt utlåtande.

I detta utlåtande hava de sakkunniga framställt vissa önskemål och förslag angående nykterhetsundervisningens anordnande vid olika slag av läroanstalter, angående nykterhetsfrågans behandling i samband med de värnpliktigas utbildning och vid konfirmationsundervisningen, angående vissa förändringar med avseende å de nuvarande kurserna i alkohologi och hälsolära, angående anordnande i kommunerna av instruktionskurser i nykterhetsfrågan, angående utarbetande av en handbok i nykterhetsfrågan, angående spridande av s. k. flygblad i samma ämne m. m.

För genomförande av dessa önskemål och förslag, i den mån de kräva anslag under åttonde huvudtiteln, skulle, enligt av de sakkunniga verkställd beräkning, utöver det anslag å 90,500 kronor, som för närvarande utgår till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande, erfordras ytterligare ett belopp av 27,900 kronor, vadan slutsumman skulle uppgå till 118,400 kronor.

Över de sakkunnigas utlåtande hava yttranden infordrats från vederbörande myndigheter. Ett flertal av dessa har redan avgivit sådant yttrande, och enligt vad jag inhämtat lärer utlåtande från de övriga vara att infövänta under den närmast kommande tiden. Det synes sålunda icke vara uteslutet, att ärendets beredning skulle kunna slutföras så tidigt, att framställning i detsamma kan göras hos 1916 års riksdag. I vad mån de önskemål och förslag, som av de sakkunniga blivit framställda, därvid kunna vinna beaktande kan tydligen icke nu avgöras, men det synes i alla händelser lämpligt, att medel för ändamålet göras tillgängliga.

Jag torde i detta sammanhang böra nämna, att centralförbundet för nykterhetsundervisning i särskilda underdåniga skrivelser anhållit, att hos riksdagen måtte utverkas anslag till vissa, av centralförbundet angivna ändamål, som delvis falla utom ramen för de sakkunnigas förslag. Dessa framställningar torde få prövas i sammanhang med övriga hithörande spörsmål.

Under nuvarande förhållanden synes det mig tillräckligt, att för den verksamhet, varom här är fråga, ett belopp av 118,400 kronor reserveras på 1917 års stat, och hemställer jag fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående anslag till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande, för ändamålet beräkna under åttonde huvudtiteln på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 118,400 kronor. Ökat anslag.

Musikföreställningar för allmänheten.

7. **Musikföreställningar för allmänheten.** På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning beviljade 1911 års riksdag för vidtagande av åtgärder till höjande av musiklivet i landet på extra stat för år 1912 ett belopp av 28,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

[173.]
Musikföreställningar
för allmänheten.

Efter hörande av musikaliska akademien meddelade Kungl. Maj:t genom kungörelse den 6 oktober 1911 bestämmelser rörande användningen av ifrågavarande anslag att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för berörda ändamål anvisades.

Genom beslut den 24 november 1911 utdelades från ifrågavarande anslag understöd till Gävleborgs läns orkesterförening och Nordvästra Skånes orkesterförening med ett belopp av 13,500 kronor för vardera föreningen, varjämte återstående anslagsbeloppet, 1,000 kronor, ställdes till musikaliska akademiens förfogande att användas till bestridande av kostnaden för inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet. På enahanda sätt fördelades, enligt beslut den 6 december 1912, ett för ändamålet av riksdagen på extra stat för år 1913 beviljat anslag å 28,000 kronor.

I syfte att understöd skulle kunna beredas en tredje orkesterförening, föreslog Kungl. Maj:t 1913 års riksdag att till understöd åt föreningar, som anordnade god orkestermusik för allmänheten, samt för inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet anvisa på extra stat för år 1914 ett belopp av 42,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, och sedan denna framställning blivit av riksdagen bifallen, tilldelades genom nådigt beslut den 12 december 1913 understöd från ifrågavarande anslag åt Gävleborgs läns orkesterförening, Nordvästra Skånes orkesterförening och Norr-

[173.] köpings orkesterförening med 13,500 kronor för vardera föreningen, varjämte återstående anslagsbeloppet, 1,500 kronor, ställdes till musikaliska akademiens förfogande att användas till bestridande av kostnaden för inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet.

Samma anslagsbelopp, 42,000 kronor, anvisades för ifrågavarande ändamål jämväl på extra stat för vardera av åren 1915 och 1916 samt fördelades genom särskilda nådiga beslut den 11 december 1914 och den 10 december 1915 på enahanda sätt, som nyss är nämnt.

I underdånig skrivelse den 30 september 1915 har musikaliska akademien anhållit, att för berörda ändamål ett anslag för år 1917 å 42,000 kronor måtte utverkas hos riksdagen.

Akademien har därvid erinrat, att då anslag av ifrågavarande art gång efter annan beviljats, det från alla sidor varit förutsatt, att anslaget skulle komma att utgå under en följd av år och att förening, som kommit i åtnjutande av understöd från anslaget, skulle, så framt den befundes hava nöjaktigt fullgjort sina förpliktelser, tills vidare kunna påräkna att bibehållas vid den beviljade förmånen.

Med anslutning till vad förut uttalats ansåge akademien sålunda de nuvarande orkestrarna bära för år 1917 komma i åtnjutande av enahanda anslag, som hittills utgått. Akademien ansåge sig hava all anledning härtill, då orkesterföreningarnas verksamhet visat sig synnerligen väl förtjänt av statens understöd. Resultaten av densamma hade i hög grad motsvarat de förhoppningar, akademien hyste, när den första gången framlade sitt underdåniga förslag om statsunderstöd för orkesterföreningar i landet. Samstämmiga uttalanden från ej blott de städer, där orkestrarna varit förlagda, utan även kringliggande orter vittnade likaledes om, vilken stor anslutning konserterna rönt, med vilket stort intresse verksamheten omfattats samt huru den på de olika orterna ansetts vara av största gagn och betydelse för samhällena.

Med åberopande av vad sålunda förekommit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt föreningar, som anordna god orkestermusik för allmänheten, samt till inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet anvisa på *extra stat* för år 1917 ett belopp av 42,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott fastställa.

H. Abnormundervisningen.

1. Till befrämjande av dövstumundervisningen, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 200,000: —
2. Kyrklig själavård åt dövstumma, *oförändrat ordinarie förslagsanslag*, högst > 14,000: —

3. **Ordbok för dövstumma.** På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1914 års senare riksdag till understöd för utgivande av en ordbok för dövstumma ett anslag av 5,000 kronor att på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, utgå med 1,000 kronor årligen under fem år samt anvisade därav på extra stat för år 1915 ett belopp av 1,000 kronor.

[174.]
Ordbok för
dövstumma.

Enär igångsättandet av ifrågavarande ordboksarbete syntes kunna tills vidare anstå, gjordes till 1915 års riksdag icke någon framställning om anslag för berörda ändamål.

Sedan emellertid Kungl. Maj:t den 26 juni 1915 anbefallt folkskolöverstyrelsen att inkomma med förslag till de närmare villkor, under vilka anslaget i fråga borde utgå, och sådant förslag den 20 september 1915 avgivits av överstyrelsen, har Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 10 december 1915 funnit gott ställa omförmälda av riksdagen för år 1915 anvisade belopp, 1,000 kronor, till centralstyrelsens för svenska dövstumlärsällskapet förfogande under villkor, att hos statskontoret styrkes, att från de till styrelsernas för dövstumskoldistriktens disposition stående donationsmedel eller av kommuner eller enskilda lämnats bidrag till ifrågavarande ordboksarbete av sammanlagt minst 5,000 kronor, att ordboksarbetet ställes under inseeende och ledning av inspektören för dövstumundervisningen, att centralstyrelsen, innan anslagsbeloppet för år 1915 utbetalas och därefter årligen, till dess arbetet i sin helhet är färdigt, till folkskolöverstyrelsen avgiver redogörelse för arbetets fortgång och företagets ekonomiska ställning samt att centralstyrelsen ställer sig till efterrättelse de anvisningar i fråga om ordboksarbetet eller anslagsmedlens användning, som framställas av överstyrelsen eller nämnda inspektör.

I skrivelse den 30 september 1915 har folkskolöverstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen rörande anvisande för år 1917 av 1,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Då omförmälda ordboksarbete kan taga sin början under år 1916 och sedermera torde kunna oavbrutet fortgå, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att av det utav 1914 års senare riksdag till understöd för utgivande av en ordbok för dövstumma beviljade anslaget å 5,000 kronor anvisa på *extra stat* för år 1917 ett belopp av 1,000 kronor.

[175.]
Tidning för
dövstumma.

4. **Tidning för dövstumma.** Till understöd för utgivande under åren 1913 och 1914 av Tidning för dövstumma beviljade 1913 års riksdag på *extra stat* för år 1914 ett anslag av 1,000 kronor att utgå enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna skäl meddela. Sedermera har för tidningens utgivande under åren 1915 och 1916 på *extra stat* för vart och ett av dessa år anvisats ett belopp av 500 kronor.

Genom nådigt beslut den 26 juni 1915 ställde Kungl. Maj:t det för år 1916 beviljade anslaget till typografen B. G. Fondelius' i Sundbyberg förfogande för fortsatt utgivande under sistnämnda år av ifrågavarande tidning, under villkor att av tidningen för samma år, i den mån den utkomme, avgiftsfritt överlämnades ett exemplar till ecklesiastikdepartementet, ett exemplar till folkskolöverstyrelsen, ett exemplar till inspektören för dövstumundervisningen och ett exemplar till varje dövstumskola i riket.

Nu har Fondelius anhållit att i likhet med de föregående åren få sig av statsmedel tilldelat ett understöd å 500 kronor för år 1917 för möjliggörande av tidningens fortsatta utgivande under sagda år.

I skrivelse den 30 september 1915 har folkskolöverstyrelsen tillstyrkt bifall till denna anhållan.

Då understöd av statsmedel till ifrågavarande ändamål synes böra beredas jämväl för år 1917, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd för utgivande under år 1917 av Tidning för dövstumma bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 500 kronor att utgå enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kan finna skäl meddela.

5. Institutet och förskolan för blinda å Tomte-
boda, *oförändrat ordinarie anslag* ..... kronor 78,200: —

6. **Täckande av brist i staten för institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1914 års senare riksdag dels medgivit, att de å staten för institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå under rubrik »övriga utgifter» upptagna titlar »vårdare och tjänstepersonal» samt »värme och lyshållning», vilka titlar dittills ingått i staten med ett belopp av 9,000 kronor vardera, finge från och med år 1915 upptagas till respektive 10,500 och 11,500 kronor, dels i anledning härav höjt det under rubriken »Institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå» i riksstaten uppförda anslaget från 74,200 kronor till 78,200 kronor eller med 4,000 kronor, dels ock å extra stat för år 1915 uppfört ett anslag å 12,225 kronor till täckande av under åren 1911 och 1912 uppkommen brist i institutets och förskolans stat.

[176.]
Täckande av
brist i staten
för institutet
och förskolan
för blinda å
Tomtebodå.

Nu har direktionen för institutet och förskolan i underdånig skrivelse den 2 september 1915 anhållit om beviljande å extra stat för år 1917 av ett anslag å 6,595 kronor att utgå under år 1916 till täckande av under åren 1913 och 1914 uppkommen brist i staten.

Till stöd för sin anhållan har direktionen anfört, bland annat, följande:

Den erfarenhet, som under flera år före år 1913 gjorts vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå beträffande omöjligheten att hålla vissa utgiftstitlar inom de för dessa titlar i staten upptagna belopp och vilken erfarenhet föranlett höjning med 4,000 kronor å dessa utgiftstitlar jämte motsvarande höjning i det ordinarie statsanslaget från och med år 1915, hade gjort sig gällande jämväl under åren 1913 och 1914. Detta förhållande hade vållat, att även för dessa båda år brist uppstått i institutets och förskolans stat, för år 1913 med 4,163 kronor 38 öre och för år 1914 med 2,431 kronor 63 öre eller med tillsammans 6,595 kronor 1 öre.

En bilagd tablå över inkomst- och utgiftsstaten för åren 1913 och 1914 visade, huru inkomsterna och utgifterna under de olika titlarna — utgifterna upptagna efter gjorda avdrag av vissa i räkenskapen utgiftstitlarna särskilt gottgjorda inkomster — för de nämnda åren förhölle sig till de i då gällande stat uppförda anslagsbeloppen samt huru förenämnda brist för åren 1913 och 1914 å sammanlagt 6,595 kronor 1 öre uppkommit dels på grund av överskjutande utgifter, dels genom den sålunda uppkomna bristens utjämning eller ökning på grund av överskott eller brist i inkomsterna.

Enär det icke torde finnas utsikt att genom besparingar å 1915 eller följande års anslag amortera denna brist eller någon del därav, funne direktionen det vara nödvändigt, att i likhet med vad som ägt rum dels beträffande bristen för åren 1907, 1908 och 1910, dels beträffande bristen för åren 1911 och 1912, särskilda medel anvisades och ställdes till direktionens disposition till bristens täckande.

[176.]

Den åberopade tablån var av följande innehåll:

	Enligt gällande stat.				Verkliga inkomster och utgifter.			
	1913.		1914.		1913.		1914.	
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
<i>Inkomster:</i>								
Statsanslag.....	72,500	—	74,200	—	72,500	—	74,200	—
Elevavgifter	46,500	—	46,500	—	47,700	—	46,369	16
Summa	119,000	—	120,700	—	120,200	—	120,569	16
<i>Utgifter:</i>								
A) Avlöningar.....	34,900	—	36,600	—	34,900	—	36,600	—
B) Övriga utgifter:								
Fastighetens underhåll	7,000	—	7,000	—	3,656	43	4,412	79
Undervisnings- o. arbetsmateriell	1,700	—	1,700	—	1,316	67	1,595	40
Inventarier.....	3,500	—	3,500	—	2,045	32	2,479	70
Kosthållet	30,000	—	30,000	—	30,110	40	29,337	52
Beklädnaden	11,000	—	11,000	—	13,530	25	12,528	63
Läkare och sjukvård.....	3,100	—	3,100	—	3,573	89	2,866	05
Vårdare och tjänstepersonal	9,000	—	9,000	—	12,708	92	12,365	96
Tvätt och renhållning.....	3,000	—	3,000	—	2,937	51	3,157	—
Värme och lyshållning	9,000	—	9,000	—	12,470	47	11,728	47
Stallet	750	—	750	—	510	71	615	81
Diverse utgifter	6,050	—	6,050	—	6,602	81	5,313	46
Summa »övriga utgifter»	84,100	—	84,100	—	89,463	38	86,400	79
Summa utgifter	119,000	—	120,700	—	124,363	38	123,000	79

Jämföras de verkliga inkomsterna och utgifterna med motsvarande belopp i gällande stat, erhålles följande sammanställning:

	1913.	1914.	1913—1914.
Överskott (+) eller brist (—) i inkomsterna... +	1,200: —	— 130: 84	+ 1,069: 16
Överskjutande utgifter	5,363: 38	2,300: 79	7,664: 17
Brist i staten	4,163: 38	2,431: 63	6,595: 01

På grund av remisser hava utlåtagen i ärendet avgivits av folkskolöverstyrelsen den 30 september 1915 och av statskontoret den 1 november 1915.

Folkskolöverstyrelsen har därvid anfört följande:

Sedan åtskilliga år tillbaka hade det visat sig, att utgifterna vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas icke kunnat hållas inom de i den fastställda staten

angivna belopp, vadan brist i staten gång efter annan uppstått. Till tackande av sådan brist, uppkommen under åren 1907, 1908 och 1910, hade 1912 års riksdag anvisat på extra stat för år 1913 ett belopp av 9,595 kronor, och för liknande ändamål beträffande åren 1911 och 1912 hade 1914 års senare riksdag beviljat på extra stat för år 1915 ett anslag av 12,225 kronor.

Då någon höjning av det ordinarie anslaget till ifrågavarande undervisningsanstalt icke vidtagits förrän med år 1915, hade det varit att jämväl för åren 1913 och 1914 brist skulle uppstå. Enligt direktionens framställning hade bristen uppgått till ett belopp av 6,595 kronor.

En granskning av den företedda tablån över inkomster och utgifter under nämnda år gäve vid handen, att nödig sparsamhet iakttagits å de utgiftstitlar, där sådan varit möjlig, såsom fastighetens underhåll, undervisnings- och arbetsmateriell samt inventarier, och att följaktligen bristen uppstått genom prisstegringar å sådana förnödenheter, som för anstaltens behöriga uppehållande och drift vore oundgängliga. Då det med hänsyn till nu rådande abnorma prisförhållanden icke heller kunde antagas bliva möjligt att, trots den vidtagna ökningen från och med år 1915 av anstaltens ordinarie anslag, genom besparingar å staten under år 1915 eller närmast följande år amortera den uppkomna bristen utan fastmer kunde befaras, att underskott fortfarande skulle uppkomma, syntes det oundgängligt, att den nu förefintliga bristen täcktes genom särskilt anslag, i likhet med vad förut i liknande fall ägt rum.

Statskontoret har såsom sin mening uttalat, att ett extra anslag till tackande av ifrågavarande för åren 1913 och 1914 uppkomna brist syntes böra äskas hos riksdagen.

I likhet med folkskolöverstyrelsen och statskontoret anser jag, att omförmälda brist bör täckas, på sätt förut i liknande fall skett, genom anvisande av ett särskilt anslag.

Jag hemställer således, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till tackande av under åren 1913 och 1914 uppkommen brist i staten för institutet och förskolan för blinda å Tomteboda anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 6,595 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1916 förskottsvis av tillgängliga medel utanordna nämnda belopp.

Nytt anslag.

7. Till bekostande av elevers vid institutet och förskolan för blinda å Tomteboda ävensom åtföljande vårdares resor å statens järnvägar, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 2,000: —
8. Förskolan för blinda i Växjö, *oförändrat ordinarie anslag* ..... » 14,800: —

9. Hantverksskolan i Kristinehamn för blinda,
oförändrat ordinarie bestämt anslag..... kronor 9,000: —
oförändrat ordinarie reservationsanslag » 11,000: —

[177.]
 Tillfällig
 löneförbättring
 åt vissa
 lärare vid
 blindundervisningsan-
 stalterna.

10. **Tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid blindundervisningsanstalterna.** I skrivelse den 14 september 1915 har direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas med överlämnande av en till direktionen ingiven framställning samt däröver avgivet yttrande av läroanstaltens rektor hemställt om beredande av tillfällig löneförbättring under åren 1916 och 1917 åt tre vid nämnda anstalt anställda lärare, därav en ämneslärare och två arbetslärare, i enlighet med de grunder, enligt vilka av 1915 års riksdag tillfällig löneförbättring beviljats vissa lärare vid folkskolor.

Över denna ansökning har folkskolöverstyrelsen den 30 september 1915 avgivit infordrat utlåtande. Överstyrelsen har därvid anfört följande:

Jämlikt den för institutet och förskolan år 1908 av riksdagen antagna lönestaten åtnjöte ämneslärare därstädes en avlöning av, förutom bostad med värme, 2,200 kronor jämte tre ålderstillägg å 400 kronor, efter 5, 10 och 15 års tjänstgöring, och arbetslärare en avlöning av, förutom bostad med värme, 1,500 kronor jämte tre ålderstillägg å 200 kronor likaledes efter 5, 10 och 15 års tjänstgöring.

Vid bestämmandet av nämnda löneförhöjningar hade framhållits såväl av vederbörande myndigheter som inom riksdagen, att man vad ämneslärarna angående hade att taga hänsyn till de löner, som efter den i anledning av 1906 års beslut om folkskol-lärarkårens avlöning vidtagna lönerreglering utginge till folkskolans lärare i Stockholm, samt att blindskolans lärare på grund av såväl sin längre utbildning som sin mera ansträngande tjänstgöring borde i lönehänseende ställas något högre än nämnda lärarpersonal. Då blindskolan till sitt syfte i det hela vore att likställa med folkskolan, vore uppenbarligen en dylik jämförelse grundad i förhållandenas egen natur, och den proportion mellan löneförhöjningarna för lärarna vid blindskolan å Tomtebodas och avlöningen för folkskollärarna i Stockholm, som så fastslagits, torde böra även för framtiden upprätthållas. Skulle alltså en tillfällig löneförbättring beredas blindskolans lärare, syntes detta böra ske enligt samma grunder som de, vilka tillämpats i fråga om folkskolans lärarkår.

Nu vore tydligt, att genom 1915 års riksdags beslut om tillfällig löneförbättring för lärare vid folkskolor en viss förskjutning av nyssnämnda proportion inträtt. Redan på grund härav torde ett bifall till direktionens hemställan, i vad denna anginge en av ämneslärarna, vara betingat av billighet och rättvisa. Att ifrågakommande löneförbättring ur behovets synpunkt vore starkt motiverad framginge av vad institutets rektor därom anfört.

Vad arbetslärarna angående, för vilka löneförbättring likaledes begärts, vore uppenbart, att deras behov av löneförbättring vore minst lika stort som en ämneslärare. Däremot kunde ur formell synpunkt vissa betänkligheter framställas. Så hade ju ifrågakommande lärare icke folkskolläroavutbildning, och lärare i slöjd vid folkskolorna vore icke inbegripna i den för dessas lärare beviljade tillfälliga löneförbättringen. Härvid borde

emellertid märkas, att övnings- eller arbetslärare vid blindskolan uppbure av staten reglerad lön, under det att övningslärare vid folkskolorna avlönades med arvoden, som beständes av de särskilda kommunerna efter förhandenvarande förhållanden, ävensom att vid reglering av lärarpersonalens vid blindanstalten löner arbetslärarna allttjämt fått följa ämneslärarna åt. Detta torde sammanhånga därmed, att yrkesutbildningen inginge såsom en obligatorisk beståndsdel i blindundervisningen, vilken ju avsåge att bibringa de blinda icke blott ett kunskapsmått jämförligt med det, som inhämtades i fast folkskola, utan även en viss färdighet i hantverk och handarbete. Nu anförda omständigheter torde giva vid handen, att några oöverkomliga hinder av förmell art icke förefunnes mot att tilldela jämväl arbetslärarna löneförbättring. Starka billighetsskäl syntes ock tala för att så skedde, då det ju onekligen skulle vara föga tilltalande, om bland vid samma anstalt verk samma lärare de lägst avlönade skulle ställas utanför delaktighet i en löneförbättring, som för dem torde vara minst lika behöflig som för deras högre avlönade kamrater.

Det torde emellertid kunna ifrågasättas, om löneförbättringen borde utgå till arbetslärarna med samma belopp som till ämneslärare. Arbetslärarna syntes nämligen i det hela snarare vara att jämställa med småskollärare än med folkskollärare, och man kunde därför tänka sig, att löneförbättringen för dem med hänsyn härtill bestämdes till 150 kronor för varje. Det syntes emellertid överstyrelsen, som om man i detta fall icke skulle behöva göra någon skillnad. Behovet av understöd vore helt visst, såsom redan antytts, lika stort å båda hållen; det belopp, som för ändamålet skulle erfordras, vore jämförelsevis ringa, och på grund av den särställning, ifrågavarande lärare intoge, skulle ett beslut om samma delaktighet i löneförbättringen för dem som för ämneslärarna näppeligen behöva medföra några konsekvenser på andra håll.

Skulle på sätt överstyrelsen nu förordat tillfällig löneförbättring komma att beredas vissa bland lärarna vid blindanstalten å Tomtebodas, syntes rättvisan fordra, att sådan bereddes jämväl eventuellt befintliga, med dem likställda lärare vid de övriga blindanstalterna, förskolan i Växjö och hantverksskolan i Kristinehamn. Därvid torde rektorerna, vilkas avlöning uppginge till, förutom bostad med värme, 3,000 kronor jämte två ålderstillägg å 500 kronor efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring, näppeligen kunna komma i betraktande redan av det skäl, att deras avlöning snarare kunde sägas vara reglerad enligt läroverkslärarnas än enligt folkskollärarnas lönetyp. Vid förskolan i Växjö vore förutom rektor ingen manlig lärare anställd, och vid hantverksskolan i Kristinehamn funnes, enligt vad överstyrelsen inhämtat, blott en arbetslärare, som fyllde de villkor, vilka gällde för delaktighet i den tillfälliga löneförbättringen för folkskollärare. Denne lärare borde alltså enligt överstyrelsens mening medräknas, och delaktigheten i löneförbättringen skulle följaktligen gälla tillhoppa fyra personer, en ämneslärare och tre arbetslärare. Enligt de grunder för löneförbättringen, överstyrelsen förordat, skulle alltså för ändamålet erfordras ett årligt belopp av 1,000 kronor.

Direktionen hade hemställt, att den tillfälliga löneförbättringen skulle, liksom löneförbättringen för lärare vid folkskolor, utgå under år 1916 och, därest sådan förmån bereddes sistnämnda lärare för år 1917, jämväl under sagda år.

I och för sig måste överstyrelsen givetvis finna det högeligen önskvärt, att det behov av någon lindring i de svåra ekonomiska villkoren, som rådde bland ifrågavarande lärarpersonal, bleve tillgodosett icke blott i fråga om år 1917 utan även i fråga om år 1916. Då emellertid sadant icke kunnat ifrågasättas beträffande övriga lärarkårer, för vilka överstyrelsen ansett sig böra påyrka tillfällig löneförbättring, och då några utsikter knappast torde finnas att utverka en sådan förmån enbart för de lärare,

om vilka nu vore fråga, vågade överstyrelsen icke ansluta sig till direktionens yrkande om löneförbättring för år 1916, huru behjärtansvärt överstyrelsen än funne detsamma.

Departement-
schefen.

Det synes mig, att folkskolöverstyrelsen anfört goda skäl för att en tillfällig löneförbättring beredes även de nu ifrågavarande lärarna. Beträffande det av överstyrelsen uppställda spörsmålet, huruvida de tre arbetslärarna böra i förevarande avseende likställas med folkskollärare eller med småskollärare, måste jag ansluta mig till det senare alternativet. Jag anser mig emellertid böra förorda, att löneförbättring tillerkännes den ifrågavarande personalen, ämneslärare såväl som arbetslärare, även för år 1916.

Jag har inhämtat, att bland den kvinnliga lärarpersonalen vid blindundervisningsanstalterna icke finnes någon, som uppfyller de villkor, vilka äro stadgade för delaktighet i den tillfälliga löneförbättringen för folk- och småskollärare.

I enlighet med vad jag nu anfört skulle för beredande av den tillfälliga löneförbättring, om vilken under förevarande punkt är fråga, erfordras ett årligt anslag av 700 kronor, således för åren 1916 och 1917 tillhoppa 1,400 kronor, och torde detta belopp böra såsom förslagsanslag uppföras på extra stat för år 1917, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1916 låta förskottsvis utanordna erforderliga medel.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att till ämneslärare och arbetslärare vid statens blindundervisningsanstalter må under åren 1916 och 1917 utgå tillfällig löneförbättring enligt enahanda grunder, som av riksdagen stadgats beträffande tillfällig löneförbättring under år 1916 åt vissa lärare vid folk- och småskolor, därvid ämneslärare skall likställas med ordinarie lärare vid folkskola och arbetslärare med lärare vid småskola, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder må finnas erforderliga,

Nytt anslag.

dels ock för beredande av ifrågavarande löneförbättring anvisa på *extra stat* för år 1917 ett förslagsanslag av 1,400 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att för ändamålet låta av tillgängliga medel redan under år 1916 förskottsvis utanordna erforderligt belopp.

[178.]

Bidrag till
avlönande av
vikarie för
lärare vid
blindunder-
visnings-
anstalt.

11. Bidrag till avlönande av vikarie för lärare vid blindundervisningsanstalt. I enlighet med Kungl. Maj:ts framställning godkände 1915 års riksdag vissa grunder för avlönande av vikarier för lärarpersonalen vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda och medgav i sam-

manhang därmed, att statsbidrag till dessa vikariers avlönande finge utgå från det under riksdagens åttonde huvudtitel uppförda ordinarie förslagsanslaget: Bidrag till avlönande i vissa fall av vikarie för lärare och lärarinnor vid blindundervisningsanstalterna å Tomtebodas och i Växjö.

Till det vid Kungl. Maj:ts proposition (nr 138) angående stat för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda m. m. fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 30 mars 1915 anförde jag beträffande statsbidrag till avlönande av vikarier för lärare och lärarinnor vid hantverksskolan följande:

Det statsbidrag, som här erfordrades, torde lämpligen kunna bestridas från förslagsanslaget å 1,200 kronor till avlönande av vikarier vid blindundervisningsanstalterna å Tomtebodas och i Växjö. Någon höjning av detta anslag, som under de senare åren lämnat avsevärda överskott, borde av då förevarande anledning icke ifrågakomma. Däremot torde anslaget rubrik böra ändras. Då emellertid, efter vad känt vore, riksstaten för år 1916 i denna del redan blivit genom beslut av riksdagens kamrar fastställd, syntes med nyssberörda ändring böra tills vidare anstå.

Den åsyftade ändringen av anslaget rubrik synes mig nu böra komma till stånd. Med anledning härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att besluta, att det under riksstatens åttonde huvudtitel nu uppförda ordinarie förslagsanslaget å 1,200 kronor: Bidrag till avlönande i vissa fall av vikarie för lärare och lärarinnor vid blindundervisningsanstalterna å Tomtebodas och i Växjö, skall med oförändrat belopp uppföras under rubriken: Bidrag till avlönande av vikarier för lärare vid blindundervisningsanstalter.

12. **Tryckning av blindskrifter.** För vart och ett av åren 1883—1916 har riksdagen på extra stat beviljat ett anslag av 2,500 kronor till tryckning av blindskrifter.

[179.]
Tryckning
av blind
skrifter.

I underdånig skrivelse den 2 september 1915 har nu direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas hemställt om förslag till riksdagen att på extra stat för år 1917 bevilja enahanda anslag till ifrågasvarande ändamål.

På grund av nådig remiss har folkskolöverstyrelsen den 30 september 1915 avgivit utlåtande i ärendet och därvid tillstyrkt bifall till ansökningsen.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att på *extra stat* för år 1917 till tryckning av blindskrifter bevilja ett anslag av 2,500 kronor.

[180.] 13. **Understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare.** I likhet med vad för flera föregående år ägt rum har riksdagen på extra stat för år 1916 beviljat ett anslag av 1,200 kronor till understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare.

Understöd åt
blindlärare-
elever och
reseunderstöd
åt blindlärare.

I underdånig skrivelse den 2 september 1915 har direktionen över institutet och förskolan för blindas Tomtebodas anhållit om förslag till riksdagen att på extra stat för år 1917 bevilja enahanda anslag till ifrågakvarande ändamål. På grund av nådig remiss har folkskolöverstyrelsen den 30 september 1915 avgivit utlåtande i ärendet och därvid, med förklarande att, enligt vad överstyrelsen inhämtat, under år 1915 från ifrågakvarande anslag understöd huvudsakligen utgått till blindlärarelever och blott med ett ringa belopp för en blindlärares resa inom landet, tillstyrkt bifall till direktionens anhållan.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att på extra stat för år 1917 bevilja till understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare ett anslag av 1,200 kronor.

[181.] 14. **De blindas förening.** Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen till understöd åt De blindas förening anvisat på extra stat för vart och ett av åren 1911—1914 ett anslag av 25,000 kronor och för vart och ett av åren 1915 och 1916 ett anslag av 35,000 kronor, att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

De blindas
förening.

Föreningens styrelse har nu hemställt, att även för år 1917 ett anslag av 35,000 kronor måtte beredas föreningen till upprätthållande av dess filantropiska verksamhet. Till stöd härför har styrelsen särskilt framhållit, att den enskilda offervilligheten, som hittills i så väsentlig grad utgjort det ekonomiska underlaget för föreningens verksamhet, i anseende till världskriget varit långt ifrån så givande under år 1915 som vanligt och ej heller, av enahanda anledning, under närmaste tiden torde vara att påräkna i samma utsträckning som hittills. Föreningen har därjämte meddelat, att det i föregående års ansökning omnämnda förslaget om upprättande av en försäljningsbod i Malmö, avsedd att för södra Sveriges blindas hantverkare underlätta avsättningen av deras arbetsprodukter, blivit förverkligat; att utvidgningen av föreningens borstbinderiverkstäder fortgått, så att antalet å nämnda verkstäder sysselsatta blindas arbetare under året utgjort 41 och sålunda ökats med 16 av beräknade 25; samt att föreningen, i syfte att skapa nya verksamhetsområden, där blindas lämpligen kunde vinna sin utkomst utan att nödgas tillgripa de nu hårt

tryckta specialhantverken för blinda, nämligen korgmakeriet och borstbinderiet, bland annat upprättat en maskinskrivningsbyrå, avsedd att giva stadigvarande sysselsättning åt ett antal såväl manliga som kvinnliga blinda maskinskrivare.

På grund av nådig remiss har folkskolöverstyrelsen den 30 september 1915 avgivit utlåtande i ärendet. Överstyrelsen har därvid anfört följande:

Föreningens erkännansvärda verksamhet att bereda möjlighet för de blinda i landet att genom eget arbete skaffa sig försörjning samt att i övrigt lämna de blinda stöd och hjälp, en strävan, som redan under vanliga omständigheter ansetts värd understöd från det allmännas sida, måste under nu rådande ekonomiska förhållanden i högre grad än eljest vara beroende av sådant understöd, då föreningen nu och under närmast kommande år ej torde kunna påräkna bidrag från enskilda i samma utsträckning som hittills.

Den redogörelse, föreningens styrelse lämnat för den fortgående utvecklingen av föreningens verksamhet, syntes överstyrelsen giva vid handen, att man med klokhets och förtänksamhet sökt anpassa sig efter det förändrade läge, vari de blinda hantverkarna genom krigets verkningar blivit försatta. Det stode ock för överstyrelsen klart, att de blinda under sina strävanden att skaffa sig försörjning nu mer än någonsin vore i behov av det bistånd, som föreningen genom sin noggranna kännedom om deras villkor och behov vore i särskild grad skickad att lämna dem.

Folkskolöverstyrelsen finge därför varmt understödja föreningens anhållan att även för år 1917 få åtnjuta understöd av statsmedel till oförändrat belopp.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till understöd åt De blindas förening anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 35,000 kronor att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

15. **Vården av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.**

[182.]

På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beslöt 1914 års senare riksdag att för anordnande genom statens försorg av nödig anstaltsvård för blinda med komplicerat lyte upprätta en för ändamålet erforderlig vårdanstalt samt beviljade för uppförande av därför behövliga byggnader med tillhörande anläggningar å ett av Lunds stad erbjudet tomtområde ett anslag av 521,000 kronor, varav på *extra stat* för år 1915 anvisades ett belopp av 150,000 kronor. Därjämte bemyndigade riksdagen Kungl. Maj:t att vid den tid, då den föreslagna statsanstalten trädde i verksamhet, för statsverkets räkning övertaga drottning Sofias stiftelses och den till denna stiftelse anknutna vårdanstaltens dåvarande tillgångar under utfästelse å statens vägnar om fullgörande av de särskilda villkor och för-

Vården av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.

[182.] behåll, som innehölles i stiftelsens reglemente eller eljest kunde vara fästade vid sagda tillgångar eller särskilda delar därav.

I statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1915 anförde jag, att det på grund av rådande ekonomiska förhållanden vore avsett, att av det för år 1915 anvisade beloppet, 150,000 kronor, endast en mindre del, förslagsvis beräknad till 10,000 kronor, skulle under sagda år tagas i anspråk, nämligen till vissa förberedande åtgärder för byggnadsarbetets utförande. Återstoden, 140,000 kronor, skulle reserveras för arbetets fortsatta bedrivande, när förhållandena ansåges sådant medgiva.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 29 januari 1915 hava föreskrifter meddelats rörande vissa förberedande åtgärder för byggnadsarbetets igångsättande. Därvid uppdrogs åt överintendentsämbetet att i samråd med högst tre särskilda sakkunniga, vilka chefen för ecklesiastikdepartementet skulle äga utse, dels, efter förhandlingar med vederbörande lokala myndigheter, före utgången av september 1915 till Kungl. Maj:t inkomma med förslag rörande begränsningen av det tomtområde, som borde tagas i anspråk för ifrågavarande ändamål, vilket förslag skulle åtföljas av karta över området och plan till byggnadernas förläggande å detsamma, dels ock låta upprätta och till Kungl. Maj:t överlämna fullständiga ritningar till berörda byggnader jämte tillhörande kostnadsförslag.

Till sakkunniga att biträda överintendentsämbetet vid ifrågavarande uppdrags fullgörande utsåg jag den 4 februari 1915 föreståndarinnan för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten i Vänersborg, fru Elisabeth Anrep-Nordin och apotekaren i Lund Adolf Fredrik Montelin.

Med anledning av det överintendentsämbetet meddelade uppdraget överlämnade ämbetet med utlåtande den 21 september 1915 till Kungl. Maj:t, efter samråd med förenämnda sakkunniga samt förhandlingar med vederbörande lokala myndigheter, *dels* ett den 9 i samma månad utfärdat gåvobrev, varigenom drätselkammaren i Lund å stadens vägnar till Kungl. Maj:t och kronan under vissa åtaganden och förbehåll såsom gåva med full äganderätt till en statens anstalt för blinda med komplicerat lyte gravationsfritt överlätit. ett jordområde, omfattande fem hektar av stadens norra fälad och beläget på sätt närmare framginge av en av t. f. stadsingenjören Ivar Jakobsson år 1915 upprättad, ämbetets utlåtande jämväl bifogad karta, *dels* en av bemälda Jakobsson upprättad, den 29 april 1915 dagtecknad specialkarta, varå ifrågavarande område utmärkts och angivits omfatta 5 hektar, därav omkring 17,350 kvadratmeter av ägolotten nr 20 och omkring 32,650 kvadratmeter av ägolotten nr 21, *dels ock* plan till byggnadernas förläggande å området.

Vid föredragning av detta ärende den 3 december 1915 fann Kungl.

Maj:t gott att, med förklarande att omförmälda gåvobrev blivit av Kungl. Maj:t godkänt, *dels* förordna, att till det av staden sålunda överlättna området skulle i enlighet med av riksdagen fattat beslut förläggas en vårdanstalt för blinda med komplicerat lyte med i huvudsak den omfattning, som i ett av särskilda sakkunniga avgivet betänkande i ärendet angivits, *dels ock* uppdraga åt Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län att tillse, att ifrågavarande område bleve överlämnat gravationsfritt, ävensom föranstalta därom, att lagfart å området söktes; och borde, sedan lagfart beviljats, vederbörliga expeditioner härom jämte övriga handlingar angående området insändas till ecklesiastikdepartementet.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1915 års riksdag till hyresbidrag åt den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl. på extra stat för år 1916 ett anslag av 5,000 kronor. Den 26 juni 1915 ställde Kungl. Maj:t anslaget till styrelsens för drottning Sofias stiftelse förfogande för det med anslaget avsedda ändamålet.

Framställningen om ifrågavarande anslag hade föranletts av en utav styrelsen för drottning Sofias stiftelse därom gjord ansökning, i vilken styrelsen framhållit, att stora ekonomiska svårigheter förefunnes för anstalten under övergångstiden, innan staten vid tiden för den beslutade nybyggnadens tagande i anspråk komme att övertaga anstalten. Särskilt vore det stegringen av priset för olika slags förnödenheter samt väntad höjning av hyran för anstaltens lokaler, som beredde svårigheter, vartill komme, att anstalten efter år 1915 ej längre hade att påräkna från enskild person åtnjutet hyresbidrag å 5,000 kronor.

I skrivelse den 30 september 1915 har nu folkskolöverstyrelsen anhallit om anvisande på extra stat för år 1917 av ett anslag å 5,000 kronor till hyresbidrag åt ifrågavarande anstalt. Överstyrelsen har därvid bifogat en från anstaltens styrelse inkommen skrivelse i ärendet, i vilken sagda styrelse bland annat anfört följande:

Det hyresbidrag av allmänna medel, 5,000 kronor, som enligt nådigt brev den 26 juni 1915 av riksdagen beviljats att utgå år 1916, motsvarade icke det hyresbelopp, som anstalten måste erlägga för de förhyrda lägenheterna och vilket redan nu uppginge till 7,850 kronor för år. Anstalten hade utsikt att möjligen år 1916 kunna få hyra ytterligare ett hus i Grästorp, varigenom den värsta trångboddheten i anstaltens avdelning därstädes borde kunna avhjälpas. Denna eventuella tillökning komme att medföra en ökad kostnad av måhända ända till 1,500 kronor för år.

Under nu rådande svåra dyrtidsförhållanden, vilka också alltjämt visade tendens att ytterligare förvärras, vore det omöjligt att så långt förut som för år 1917 beräkna utgifterna för en så pass stor anstalt som den ifrågavarande, vilken därtill alltjämt växte. Kostnaderna för livsförnödenheter i allmänhet ävensom hyresbeloppet kunde

stiga till en sådan höjd, att anstaltens starkt begränsade inkomster — däri inbegripet det ovan nämnda hyresbidraget av 5,000 kronor — komme att visa sig otillräckliga. Styrelsen ville därför anhålla att, om förhållandena så skulle kräva, under år 1916 få inkomma med en ny framställning om hyresbidragets höjande, så att detsamma komme att motsvara de verkliga hyresbeloppen och det dålförefintliga behovet av ökat hyresbidrag. Under avvaktan på huru omständigheterna härutinnan komme att utvecklas finge styrelsen framhålla nödvändigheten av att framställning av folkskolöverstyrelsen måtte göras hos Kungl. Maj:t om att samma belopp, 5,000 kronor, måtte få utgå under år 1917 såsom hyresbidrag åt uppfostringsanstalten i Vänersborg för blinda med komplicerade lyten.

Departementschefen.

På grund av nu rådande förhållanden måste det tyvärr ännu någon tid anstå med uppförande av de nybyggnader i Lund, där ifrågavarande vårdanstalt skall inrymmas. Jag finner det då i sin ordning, att staten bidrager till bestridande av kostnaderna för de lokaler, som äro behöfliga för uppehållande av anstaltens verksamhet.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till hyresbidrag åt den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl. anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 5,000 kronor.

[183.]

Resestipendier åt abnormlärare.

16. **Resestipendier åt abnormlärare.** Till resestipendier åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid rikets abnormskolor (dövstumskolor, blindskolor och sinnesslöanstalter) på de villkor och under de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskriva, anvisade 1914 års senare riksdag på *extra stat* för år 1915 ett belopp av 1,000 kronor.

Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade belopp av 1,000 kronor till resestipendier åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid rikets abnormskolor (dövstumskolor, blindskolor och sinnesslöanstalter) må på de villkor och under de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1917.

17. Uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn, *oförändrat ordinarie förslagsanslag*... kronor 70,000: —

I. Den tekniska undervisningen.

1. De tekniska läroverken, *oförändrat ordinarie anslag* ..... kronor 783,125: —

2. **Tekniska högskolans omorganisation.** Styrelsen för tekniska högskolan har i skrivelse den 29 september 1915 gjort framställning rörande de anslag, som med anledning av högskolans omorganisation borde uppföras å högskolans stat för år 1917.

[184.]
Tekniska
högskolans
omorganisa-
tion.

Till grund för högskolans år 1911 beslutade omorganisation har i huvudsak legat en plan, utarbetad av en år 1906 tillsatt kommitté och i vissa delar modifierad vid den granskning, densamma undergått av särskilt tillkallade sakkunniga. Planens detaljer och tidsföljden för dess genomförande i sina särskilda delar angavos i en tablå, som var förelagd 1911 års riksdag och vilken sedermera pläгат återopas i de framställningar rörande omorganisationen, som de följande åren avlåtits till riksdagen.

Enligt nämnda organisationsplan skulle vid högskolan finnas 31 professorsbefattningar, och detta antal är nu genom tillkomsten av nyinrättade professorer fyllt. Emellertid påyrkar högskolestyrelsen i sin ovan nämnda framställning, att ännu en professur måtte upprättas på ordinarie stat. Ur den nya, från den 1 juli 1914 uppehållna professuren i bergsmekanik, vilken ännu ej blivit tillsatt, skulle nämligen ämnet hyttmekanik utbrytas och sammanföras med ämnet järnets manufakturering till en ny professur i »hyttmekanik samt järnets bearbetning och behandling», medan den nuvarande professuren i bergsmekanik skulle omfatta »allmän bergsmekanik och gruvmekanik». Denna anordning skulle medföra, att en för år 1916 på extra stat uppförd specialläroarbefattning i järnets manufakturering, för vilken utgår ett arvode av 1,500 kronor, ej vidare bleve behöfvig.

Det är med ej ringa betänksamhet man finner, att den väl förberedda omorganisationen knappt blivit genomförd i avseende å professorskårens numerär, förrän yrkande väckts om en ny professors inrättande. Trots de skäl, som onekligen blivit anförda till stöd för styrelsens förslag i detta avseende, synes det mig väl tidigt att redan nu tudela den så nyligen tillkomna professuren i bergsmekanik. Jag finner under sådana förhållanden icke anledning att yttra mig om huruvida den nu föreslagna anordningen för den bergsmekaniska undervisningens upphjälpande kan

[184.] vara den bästa. Fördenskull vill jag, oavsett den ekonomiska sidan av saken, ej nu tillstyrka framställning till riksdagen om den nya professurens inrättande och ändring av den nuvarande professurens i bergsmekanik ämnesomfattning.

Vid sådant förhållande måste jag emellertid hemställa, att fortsatt extra anslag till enahanda belopp som för år 1916, 1,500 kronor, utverkas till arvode åt en speciallärare i järnets manufakturering.

Extra anslag. Högskolestyrelsens övriga under denna punkt föreliggande anslags-
 äskanden avse uteslutande frågor om beviljande av medel å extra stat för
 år 1917. Dessa äskanden avse till stor del anslag, som hava sin motsva-
 righet å 1916 års extra stat för högskolan.-

Styrelsen har hemställt om anslag till

1.	arvode åt en speciallärare i kemi	kronor	1,200:—
2.	» » » » » skogsskötsel	»	600:—
3.	» » » » » bokföring	»	750:—
4.	» » » » » fotografi	»	500:—
5.	» » » » » elektroteknik	»	3,000:—
6.	» » » » » intendent	»	5,400:—
7.	förhöjning av kamrerarens arvode	»	700:—
8.	» » » » » sekreterarens »	»	1,000:—
9.	arvode åt en vaktmästare vid huvudbyggnaden	»	1,200:—
10.	» » » » » laboratorietjänare vid bergsskolan	»	1,200:—
11.	» » » två » » elektrotekniska och fysiska laboratorierna	»	2,400:—
12.	» » » tre » » mekaniska laboratorier	»	3,600:—
13.	» » » en verkmästare	»	2,500:—
14.	» » » maskinist	»	2,000:—
15.	» » » reparatör	»	1,500:—
16.	» » » två portvakter	»	300:—
17.	samlingar och laborationer	»	36,600:—
18.	belysning samt uppvärmning och ventilation	»	40,000:—

Under punkter, motsvarande dem, varmed jag betecknat styrelsens
 äskanden om extra anslag, skall jag nu ingå på behandling av dessa
 äskanden och de till grund för dem liggande, av högskolans lärarkollegium
 i en till styrelsen den 22 september 1915 avlåten skrivelse framställda
 förslagen.

Speciallärare
 i kemi, skogs-
 skötsel, bok-
 föring och
 fotografi.

1, 2, 3, 4. För fyra speciallärare: i kemi, i skogsskötsel, i bokföring
 och i fotografi, begär styrelsen för år 1917 enahanda arvodesbelopp, som
 av riksdagen för år 1916 beviljats till dem, nämligen respektive 1,200
 kronor, 600 kronor, 750 kronor och 500 kronor. Kollegiet har erinrat,

att arvoden å till speciallärarna i bokföring och fotografi, nu liksom för år 1916, av sparsamhetsskäl satts till hälften av det för vardera av dessa lärare av 1906 års kommitté föreslagna beloppet.

[184.]

Jag har intet att erinra mot styrelsens förslag i nu omförmälda avseenden.

5. Till arvode å till en speciallärare i elektroteknik har för vardera av åren 1915 och 1916 beviljats ett belopp av 2,500 kronor. I fråga om denne lärares arvode för år 1917 yttrar lärarkollegiet:

Speciallärare
i elektrotek-
nik.

Under förut-sättning att högskolans nya laboratorier bliva färdigutrustade till 1917 års ingång, kommer denne lärare enligt omorganisationsplanen att få full tjänstgöring, enär de av 1906 års kommitté föreslagna laborationskurserna då kunna införas i full utsträckning. Arvodet bör därför för år 1917 upptagas till det av kommittén föreslagna beloppet, 3,000 kronor. Då det emellertid ännu ej torde vara fullt säkert, att laboratorierna hinna bliva färdigutrustade till 1917 års ingång, bör arvodet för år 1917 uppföras på extra stat.

Jag ansluter mig till styrelsens i enlighet härmed framställda förslag.

6, 7. Till arvode å till en intendent har styrelsen, i enlighet med lärarkollegiets förslag, begärt ett anslag av 5,400 kronor. Inrättandet av en sådan befattning föreslogs av 1906 års kommitté och i den för 1911 års riksdag framlagda tablån, vilken i stort sett legat till grund för högskolans progressiva utveckling och förseende med nya lärar- och andra befattningar, fanns intendenten uppförd å ordinarie stat för år 1914. Detta överensstämde med de sakkunnigas mening, vilka, såsom jag ovan i förbigående antytt, bearbetat kommittéförslaget — att först nu begäres avlöning för intendenten, sammanhänger med de nya högskolebyggnadernas förseende fullbordande.

Intendent.
Höjning av
kamrerarens
arvode.

I avseende å intendentsbefattningen yttrade 1906 års kommitté:

För tillsynen över vatten- och gasanläggningarna samt över den elektriska belysningen och byggnaderna är till rektors biträde för närvarande anställd en sakkunnig ingenjör med ett sammanlagt arvode av 1,600 kronor om året. Därjämte utgår till en kamrerare ett arvode av 800 kronor, varjämte kamreraren äger att av högskolans donationsmedel för arbetet med dessa medels förvaltning uppbära ett tilläggsarvode av 200 kronor.

Det är tydligt, att vid de nya förhållanden, som skulle inträda i följd av högskolans utvidgning, de med nämnda befattningar förenade göromälen komma att högst betydligt ökas och att därför den nuvarande anordningen svårligen kan bliva lämplig för framtiden. Det ökade behovet av tillsyn över den i förhållande till de nuvarande byggnaderna mycket stora byggnad-komplexen ävensom ökningen i arbetet med högskolans räkenskaper kräver utan tvivel, att den, som skall handhava dessa göromål, bör kunna ägna sig vida mera åt sin befattning, än hittills varit erforderligt eller, i följd av bristande medel, kunnat påräknas.

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

[184.]

Kommittén har för sin del ansett, att om avlöningen bliver tillräcklig, intendants- och kamrerargöromålen med fördel skulle kunna skötas av en och samma person, som dagligen vore till-tädes och av denna anledning borde erhålla bostad inom läroverkets omrade. Sävitt kommittén kunnat finna, skulle ej heller kostnaden för nämnda göromåls bestridande genom en dylik anordning bliva större, än om göromålen delades på två personer, vilkas sammanlagda avlöning i sådant fall åtminstone icke skulle kunna sättas lägre än enligt kommitténs förslag.

Kommittén föreslår därför, att till de omnämnda göromålens bestridande vid högskolan anställas en tekniskt bildad intendent, för vilken avlöningen borde bestämmas till 3.600 kronor i lön och 1.800 kronor i tjänstgöringspenningar, med rätt till två ålderstillägg, vardera å 500 kronor, efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring. För intendenten skulle dessutom beredas fri bostad vid läroverket jämte fritt bränsle.

Lärarkollegiet anförde vid framläggande av sitt nyss nämnda förslag:

Lärarkollegiet anser det i likhet med 1906 års kommitté nödvändigt, att en intendent anställs, vilken det bör åligga att hava tillsyn över högskolans fastigheter ävensom de inventarier, som icke tillhöra de särskilda institutionerna, över anordningarna för uppvärmning, belysning, kraft och ventilation samt över vatten- och avloppsledningarna.

Enligt 1906 års kommittés förslag skulle emellertid vid högskolan icke finnas någon särskild kamrerare, utan intendenten skulle såväl utföra rena kassörsgöromål som ock hava närmaste vård om högskolans räkenskaper. Denna kombination anser kollegiet dock icke erbjuda den grad av kontroll, som, i betraktande av att det gäller handhavandet av mycket betydande penningbelopp, måste anses nödvändig.

Det synes kollegiet däremot vara ur kontrollsynpunkt synnerligen lämpligt, att de olika göromålen rörande högskolans ekonomi fördelas mellan intendenten och kamreraren.

Sålunda borde det åligga *intendenten* att emottaga alla inbetalningar och verkställa vederbörligen attesterade och anordnade utbetalningar. Intendenten skulle å vissa bestämda tider vara å sitt tjänsterum tillgänglig för allmänheten.

Kamreraren borde å andra sidan åligga att i därtill bestämd dagbok göra anteckning för varje till högskolan gjord inbetalning, och borde han i övrigt hava närmaste vård om högskolans räkenskaper, upprätta avlöningslistor, till siffran granska inkomna räkningar och uppgöra kassaförslag.

Kollegiet far därför föreslå, att anslag begäras till såväl intendent som kamrerare. Intendentens göromål under år 1917 skulle avse, förutom ovannämnda kassörsgöromål, värden om dels högskolans nybyggnader, dels de nuvarande byggnaderna, vilka tills vidare skola användas för de två första årskurserna samt för hela kemiska avdelningen. Intendenten kommer sålunda att få göromål i ungefärligen lika omfattning vad beträffar värden av högskolans fastigheter m. m., som då nybyggnaderna blivit fullbordade för högskolan i dess helhet. Då emellertid intendenten enligt kollegiets förslag ej skulle handhava kamrerargöromål utan endast ovannämnda kassörsgöromål, torde avlöningsförmånerna för intendenten kunna sättas lägre än 1906 års kommitté föreslagit. I betraktande härav far lärarkollegiet föreslå, att intendenten erhåller en årsavlöning av 5,400 kronor, dock utan fri bostad och bränsle. Avlöningsbeloppet bör begäras å extra stat för år 1917.

Till arvode åt kamreraren är för närvarande å ordinarie stat upptaget ett belopp av 800 kronor, varjämte å extra stat är beviljad en förhöjning med 700 kronor för år.

[184.]

Ehuru kamrerarens göromål till följd av högskolans utvidgning väsentligt ökas, anser kollegiet sig med hänsyn till de förhandenvarande statsfinansiella förhållandena och i betraktande av att kamrerarens göromål komma att minska därigenom, att intendenten skulle bandhava ovannämnda kassörsgöromål, ej böra föreslå någon ökning av kamrerarens arvode. Å extra stat bör därför i likhet med föregående år begäras 700 kronor till förhöjning av kamrerarens arvode.

Lika med 1906 års kommitté och förutnämnda sakkunniga måste man finna, att vid de nya högskolebyggnadernas färdigblivande och tagande i bruk vida större krav måste ställas på den person, som i fortsättningen kommer att vara rektors biträde vid den ifrågavarande tillsynen över byggnaderna samt de olika anläggningarna och ledningarna därstädes. Detta inses lätt, då man besinnar de nya byggnadernas omfång samt vikten av att de vidlyftiga anordningarna för kraft, belysning, vattentillförsel m. m. skötas på ett i ekonomiskt avseende tillfredsställande sätt. Det bör härvid ihågkommas, att högskolan tills vidare även blir kvarboende å sitt gamla område och att tillsyn över de därvarande byggnaderna m. m. fortfarande måste utövas.

Departementschefen.

Den omständigheten, att högskolans byggnader stå under överintendentsämbetets allmänna tillsyn, kan naturligen lika litet framdeles som hittills göra nu ifrågavarande speciella tillsyn onödig.

1906 års kommitté hade avsett, att den nye intendenten jämväl skulle övertaga kamrerargöromålen i deras helhet. Häruti har lärarkollegiet, med anslutning av styrelsen, föreslagit den ändring, att den nuvarande kamrerarbefattningen skulle bibehållas men att de kamreraren hittills åliggande kassörsgöromålen skulle från honom överflyttas till intendenten. Kamreraren skulle bibehålla räkenskapsföringen m. m. De skäl, som lärarkollegiet anfört för denna uppdelning av de hittillsvarande kamrerargöromålen på två befattningshavare, synas mig giltiga.

Vad beträffar de avlöningsförmåner, som kollegiet och styrelsen för år 1917 tilltänkt intendenten och kamreraren, finner jag mig ej böra göra någon erinran mot vad i avseende härå föreslagits.

8. I högskolans ordinarie stat fanns före omorganisationen ett belopp av 1,200 kronor upptaget såsom arvode åt en sekreterare. För senare halvåret av år 1912 erhöll sekreteraren å extra stat ett tilläggsbelopp av 400 kronor, och från och med år 1913 utgår det ordinarie anslaget till arvode åt sekreteraren med ett belopp av 2,000 kronor. Denna ökning av sekreterarens arvode överensstämmer med vad 1906 års kommitté föreslagit och innehållet av ovannämnda tablå.

Höjning av sekreterarens arvode.

[184.] Högskolans lärarkollegium och styrelse hava nu påyrkat, att sekreterarens arvode måtte ytterligare förhöjas.

Under de senaste åren, yttrar lärarkollegiet, hava, i samma mån som omorganisationen genomförts, sekreterarens göromål ökats i så avsevärd grad, att avlöningen måste anses allt för ringa i förhållande till de med befattningen förenade göromålen. Dessa hava nämligen numera antagit proportioner, vilka icke kunnat förutses och som sekreteraren måste använda 4—5 timmar dagligen för att sköta.

Kollegiet vill därför uttala, att därest denna befattning skulle avlönas någorlunda i proportion till de med befattningen förenade göromålen, avlöningen ej borde sättas lägre än 4.000 kronor. Kollegiet tror sig dock för närvarande av sparsamhets-skäl böra föreslå en förhöjning av sekreterarens arvode å endast 1,000 kronor, att begäras å extra stat för år 1917.

Med hänsyn till att sekreterarens arbete under tiden för högskolans omorganisation nått ett omfång, som ej synes varit förväntat vid den på initiativ av 1906 års kommitté företagna regleringen av hans avlöning, kan jag ej undgå att finna en ökning av hans arvode behöfvig. Mot det för år 1917 begärda beloppet av denna ökning torde ej vara något att invända.

Vaktmästare.
Laboratorie-
tjänare. Verk-
mästare.
Maskinist.
Reparatör.
Portvakter.

9—16. I framställning den 30 september 1914 om tekniska högskolans anslagskrav för år 1916 påyrkade högskolans styrelse, i enlighet med lärarkollegiets förslag, uppförande å ordinarie stat av 6 laboratorie-tjänare, en förste maskinist och en reparatör samt å extra stat av en vaktmästare, en andre maskinist och två portvakter. För den personal, som skulle uppföras å extra stat, begärdes anslag till arvoden blott för senare halvåret.

Vid anmälan av styrelsens nämnda anslagsäskanden fann jag mig böra förorda, att samtliga dessa befattningshavare måtte uppföras å extra stat för år 1916, med arvoden blott för senare halvåret. Bland de skäl, som medverkade till min mening härutinnan, var någon ovisshet, huruvida nybyggnaderna kunde, såsom avsett, bliva färdiga att tagas i bruk med ingången av 1916 års hösttermin.

I ett annat avseende fann jag mig ej heller kunna biträda styrelsens förslag, nämligen i fråga om avlöningen åt förste maskinisten, andre maskinisten samt reparatören. Styrelsens och mina förslag framgå av följande sammanställning, utvisande den ifrågasatta avlöningen *för år räknat*.

	Styrelsens förslag. Kronor.	Mitt förslag. Kronor.
Förste maskinisten.....	2,500: —	1,800: —
Andre maskinisten.....	2,000: —	1,500: —
Reparatören.....	1,500: —	1,200: —

Enligt mitt förslag skulle styrelsen äga bereda de båda maskinisterna fri bostad med bränsle.

Med anledning av vad jag hemställde föreslog Kungl. Maj:t 1915 års riksdag att på extra stat för år 1916 anvisa till

arvode åt en vaktmästare.....	kronor	600: --
» » » laboratorietjänare vid bergs-kolan	»	600: —
» » två laboratorietjänare vid elektrotekniska och fysiska laboratorierna, vardera 600 kronor	»	1,200: —
» » tre laboratorietjänare vid mekaniska laboratorierna, vardera 600 kronor.....	»	1,800: —
» » en förste maskinist	»	900: —
» » » andre »	»	750: —
» » » reparatör	»	600: —
» » två portvakter	»	150: —
Tillhopa kronor		6,600: —

Dessa arvoden skulle som sagt avse *senare halvåret av 1916.*

Kungl. Maj:ts omförmälda förslag bifölls av riksdagen.

Beträffande de sålunda beviljade arvodesbeloppen för år 1916 och dem, som av styrelsen nu begäras för år 1917, må först erinras, att de senare avse *hela år 1917.* Vidare finner man, att »en förste maskinist» är utbytt mot »en verkmästare» och »en andre maskinist» mot »en maskinist» samt att för befattningarna under dessa nya benämningar begäras samma arvodesbelopp, som av styrelsen år 1914 ifrågasattes för förste maskinisten och andre maskinisten. I övrigt påyrkas i fråga om avlöningsförmånerna även den förändring, att reparatörens arvode skulle utgöra det av styrelsen år 1914 begärda beloppet.

Till stöd för de ändringsförslag, som innebäras i högskolestyrelsens på lärarkollegiets hemställda grundade, nu ifrågavarande äskanden, har av lärarkollegiet till en början hänvisats till vad kollegiet yttrade beträffande motsvarande anslagskrav för år 1916. Härför har jag redogjort vid min anmälan av högskolans riksdagspetita till 1915 års riksdag, och jag vill nu blott erinra om kollegiets betonande därav, att på maskinisterna — liksom även på laboratorietjänarna — måste ställas vissa anspråk i fråga om utbildning. Då levnadsomkostnader och avlöningar under senare åren varit i stigande, måste de begärda avlöningarna i allmänhet anses för knappt beräknade. Vidare yttrar lärarkollegiet rörande nu förevarande anslagsyrkande:

Rörande en av befattningarna, nämligen den, som i kollegiets skrivelse år 1914 i överensstämmelse med 1906 års kommittés förslag benämnes »förste maskinist», anser kollegiet benämningen för densamma ej lämplig utan föreslår i stället benämningen »verkmästare». Denna person skall nämligen väl sköta maskinistsysslor men

[184.] även hava tillsyn över och ansvar för de olikartade maskinella anordningarna i högskolans laboratorier samt ombesörja förekommande reparations- och underhållsarbeten. Personen i fråga måste därför uppfylla högre anspråk i fråga om utbildning, än som kunna ställas å en förste maskinist. Som en följd av denna förändring bör »andra maskinisten» benämnas »maskinist».

Kollegiet tillägger, att de för samtliga nu ifrågavarande befattningshavare å extra stat föreslagna avlöningsförmåner måste anses vara synnerligen knappt beräknade.

Departementschefen.

Det torde för en icke fackman ej vara lätt att på förhand bedöma vare sig kvaliteten eller kvantiteten av det arbete, som kommer att fordras av de tre befattningshavare vid den ännu ej färdiga nya högskolan, för vilka ökade avlöningsförmåner nu begäras.

Då förste maskinistens avlöningsförmåner för år 1916 bestämdes, beräknades de efter den måttstock, som tillämpats beträffande maskinistbefattningen vid naturhistoriska riksmuseet och Sveriges geologiska undersökning. Kollegiet har numera beträffande arten och omfånget av den nya »verkmästarens» arbete meddelat upplysningar, som synas berättiga till att öka avlöningsförmånerna för honom. Jag skulle vilja föreslå, att avlöningen för verkmästaren vid tekniska högskolan nu sättes till 2,000 kronor, styrelsen fortfarande obetaget att bereda honom fri bostad med bränsle.

Vad den nye maskinisten angår anser jag mig böra ifrågasätta, att han får åtnjuta ett arvode av 1,600 kronor för år, varjämte styrelsen må äga att bereda honom förmånen av fri bostad och bränsle.

Beträffande slutligen reparatören finner jag ej tillräckliga skäl anförda för att hans arvode skulle höjas över 1,200 kronor för år räknat.

Vid bedömande av frågan om avlöningsförhöjning för nu nämnda tre befattningshavare här jag ej tagit hänsyn till vad kollegiet framhållit om ökade levnadskostnader. En dylik grund till löneförbättring kan ej få göra sig gällande i dessa enstaka fall. Jag vill även erinra därom, att löneregleringskommittén för närvarande har under behandling den allmänna frågan om förbättrade avlöningsförmåner för befattningshavare i ställning, jämförlig med den, som verkmästaren, maskinisten och reparatören vid tekniska högskolan skulle komma att intaga. Resultatet av denna utredning torde böra avvaktas, innan någon definitiv reglering sker av de nu berörda, vid högskolan anställda befattningshavarnas avlöningsförhållanden.

Övriga nu begärda arvodesbelopp föranleda ingen erinran från min sida. De utgöra för år 1917 en fördubbling av de för halva år 1916 bestämda arvoden till ifrågavarande befattningshavare.

17. År 1914 begärde tekniska högskolans styrelse, i enlighet med lärarkollegiets hemställan, att till ökande av det i högskolans ordinarie stat uppförda anslaget av 17,500 kronor till samlingar och laborationer ett belopp av 18,300 kronor måtte anvisas å extra stat för år 1916. Sistnämnda belopp framkom genom följande beräkning:

1906 års kommitté ansåg, att för samlingar och laborationer årligen	
erfordrades ett belopp av	kronor 54,100: —
Det redan befintliga ordinarie anslaget å högskolans stat för sagda	
ändamål utgjorde	» 17.500: —
	<hr/>
	Erforderligt tillskott kronor 36 600: —

Då tillskottet krävdes blott för halva året 1916, blev behovet för sagda år enligt styrelsens framställning $\frac{1}{2}$. 36,600 kronor = 18,300 kronor.

På min hemställan åskade Kungl. Maj:t för ändamålet av riksdagen ett extra anslag av 12,800 kronor. Jag vill i korthet nämna vilka beräkningar, som lågo till grund för detta anslagsäskande, vilket bifölls av riksdagen.

Jag trodde, att ovannämnda siffra, 54,100 kronor, kunde anses vara något hög. Den hade av 1906 års kommitté beräknats för den fullständigt utbyggda högskolan. Men från det igångsatta nybyggnadsarbetet hade, såsom bekant, utslutits den kemiska fackskolan m. m. Även den omständigheten, att antalet i första årskursen inträdande elever vid 1911 års omorganisation satts lägre, än 1906 års kommitté beräknade, kunde enligt mitt förmenande ej alldeles undgå att verka till nedsättning av medelsbehovet för samlingar och laborationer. Att denna nedsättning emellertid icke på långt när fick ställas i full proportion till elevantalets minskning, framgick av vissa upplysningar i ärendet. Man syntes kunna sätta medelsbehovet till ett jämnat belopp av 50,000 kronor. Detta belopp borde vara tillräckligt även om det av kommittén angivna beloppet, 54,100 kronor, såsom lärarkollegiet förmenade, beräknats knappt.

Jag ansåg mig vidare, efter en längre utredning, äga skäl att antaga, att ur elevavgifterna kunde, såsom 1906 års kommitté antagit, påräknas bidrag till täckande av behovet för samlingar och laborationer. Beloppet av detta bidrag fann jag kunna, med försiktig beräkning, sättas till 7,000 kronor. Med beaktande att, såsom nyss nämnts, ett belopp av 17,500 kronor fanns att för ändamålet tillgå å ordinarie stat, borde på sådant sätt enligt min mening en summa av 24,500 kronor stå till buds. Till fyllande av ovannämnda belopp av 50,000 kronor kvarstod då behovet av ett anslag av 25,500 kronor, och för halva året 1916 borde ett till 12,800 kronor avrundat belopp å extra stat begäras till samlingar och laborationer. Detta belopp åskades av Kungl. Maj:t hos riksdagen, som beviljade detsamma.

Såsom jag nämnde hade 1906 års kommitté antagit, att till kostna-

[184.]
Samlingar
och labora-
tioner.

[184.] derna för samlingar och laborationer kunde förväntas bidrag ur elevavgifterna. Kommittén hade i själva verket antagit detta bidrag till omkring 40,000 kronor; statsanslag hade i enlighet härmed beräknats komma att vara erforderligt till ett belopp av 14,000 kronor. Dessa avgifter skulle enligt kommitténs mening vidare lämna tillgång till ett belopp av 90,000 kronor för bestridande av assistentarvoden. Efter erinran om kommitténs tankar i avseende lära framhöll jag såsom önskvärt, att då nu den nya organisationen av tekniska högskolan närmade sig sin fullbordan, en närmare utredning komme till stånd rörande elevavgifterna och deras blivande användning. Med anknytning härtill anbefalldes Kungl. Maj:t den 26 juni 1915 vid fastställande av tekniska högskolans stat för år 1916 styrelsen att, så snart förhållandena medgäve åstadkommandet av en närmare utredning rörande det antagliga stadigvarande behovet av anslag till samlingar och laborationer, draga försorg om en sådan utredning och överlämna densamma till Kungl. Maj:t samt därvid tillika avgiva förslag till de ändringar i staten, som bleve av nöden, därest, såsom vid förarbetena till den pågående omorganisationen av högskolan avsetts, bidrag ur elevavgifterna skulle utgå endast till täckande av kostnader för assistentarvoden samt för samlingar och laborationer.

I avseende härå samt beträffande behovet av extra anslag till samlingar och laborationer för år 1917 yttrar nu lärarkollegiet i sin förutnämnda skrivelse till styrelsen den 22 september 1915:

Lärarkollegiet, åt vilket styrelsen uppdragit att verkställa nyssnämnda, av Kungl. Maj:t anbefallda utredning, finner sig ännu, innan någon som helst erfarenhet kunnat vinnas rörande omkostnaderna för de nya laboratorierna och samlingarna, ej i stand att med nödig grad av tillförlitlighet kunna beräkna det antagliga stadigvarande behovet av ifrågavarande anslag.

Lärarkollegiet får därför föreslå, att, intill dess den nämnda utredningen kunnat företagas, det av 1906 års kommitté beräknade årliga anslaget till samlingar och laborationer, utgörande 54.100 kronor för år, och vilket belopp kollegiet befäradt komma att visa sig snarare för lågt än för högt beräknat, lägges till grund för högskolans anslagskrav. För närvarande är i högskolans ordinarie stat upptaget ett belopp av 17,500 kronor för »samlingar och laborationer». Skillnaden mellan detta belopp och det ovan nämnda, utgörande 36,600 kronor, bör sålunda begäras å extra stat.

På grunder, som jag nyss angivit, ansåg jag, att högskolans behov av extra anslag för år 1916 till samlingar och laborationer kunde beräknas till 25,500 kronor för helt år räknat. Jag finner ingen anledning att för närvarande frångå denna beräkning av årsbehovet, helst den ökning av elevantalet, som förutsättes kunna äga rum från och med höstterminen 1916, under år 1917 fortskridit och ej lär kunna undgå att i någon mån möjliggöra ökade bidrag ur elevavgifterna till samlingar och laborationer. Härtill kommer, att ett belopp av 1,600 kronor, som hittills utgått till

rektors biträde vid tillsyn av byggnaderna m. m., för år 1917 kan, om den nya intendentsbefattningen inrättas, användas till betäckande av kostnader för samlingar och laborationer.

[184.]

Jag torde i detta sammanhang böra erinra om följande uttalande av riksdagen i dess skrivelse den 27 maj 1915 angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel:

Riksdagen har ej kunnat undgå att finna det totalbelopp, som skulle erfordras för samlingar och laborationer, synnerligen högt beräknat, men har riksdagen i betraktande av svårigheten att i detalj avvåga beloppen till ifrågakvarande ändamål för de olika läroämnena och under uttalande av önskvärdheten utav en blivande utredning rörande detta anslag, ej ansett sig böra motsätta sig förslaget i förevarande del.

18. Till täckande av kostnader för de nybyggda lokalernas belysning, uppvärmning och ventilation begärde högskolestyrelsen, lika med kollegiet, för år 1916 ett statsanslag av 14,500 kronor. Anslaget var beräknat för höstterminen 1916, i fråga om uppvärmning och ventilation närmare bestämt för tiden den 1 oktober—den 31 december 1916. Med anledning härav äskade Kungl. Maj:t i 1915 års statsverksproposition till diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m. nyssnämnda belopp på extra stat för år 1916. Riksdagen biföll denna framställning.

Bränsle, lyshållning m. m.

Såsom förut nämnts har högskolans styrelse nu för år 1917 påyrkat ett statsanslag för berörda ändamål till belopp av 40,000 kronor. Styrelsens begäran härom grundar sig på följande yttrande av lärarkollegiet:

Kostnaderna för de nybyggda lokalernas belysning samt uppvärmning och ventilation kunna under de förhandenvarande förhållandena icke beräknas med någon grad av sannolikhet på grund av de ytterst obestämda, på senare tider alltjämt stigande bränslepriserna.

Uppskattas de erforderliga anslagen för belysning, uppvärmning och ventilation efter samma grunder, vartill de i kollegiets skrivelse till styrelsen rörande högskolans anslagskrav för år 1916 beräknades, ställa de sig på följande sätt:

För belysningen (höstterminen 16 veckor, vårterminen 20 veckor)...	kronor 11,300:—
För uppvärmning och ventilation, 900 ton stenkol à 20 kronor	» 18,000:—
4 eldare och 1 skötare av värmeledningen, för vilkas avlöning kollegiet beräknar 1,200 kronor för person och år	» 6,000:—

Tillhopa kronor 35,300:—

Då kollegiet befarar, att särskilt ovannämnda belopp för stenkol kommer att visa sig mycket för lågt uppskattat, anser sig kollegiet nödsakat att föreslå, att beloppet för belysning samt uppvärmning och ventilation av de nybyggda lokalerna höjes till åtminstone 40,000 kronor, vilket belopp bör begäras för år 1917, men allenast å extra stat med hänsyn till den möjligheten, att utrustningen av högskolans nya byggnader kanske först under loppet av år 1917 kan fullbordas.

För nu ifrågakvarande ändamål finnes å ordinarie staten uppfört ett anslag av 25,000 kronor. Detta lär ej hava räckt till täckande av kost-

[184.] naderna för samma ändamål vid de nuvarande byggnaderna, vilka även efter nybyggnadernas tagande i bruk komma att begagnas. Tillskott till bestridande av dessa kostnader har därför måst tagas ur elevavgifterna, och till dess att frågan om elevavgifternas reglerade användning på annat sätt blivit avgjord, lärar dylikt tillskott fortfarande komma att äga rum.

Vad nu angår det av kollegiet och styrelsen begärda, nyss omfördä beloppet av 40,000 kronor, vilket är proportionsvis större än motsvarande för år 1916 beviljade anslag, vill jag ej ifrågasätta någon minskning därav. De ökade tillgångar till täckande av s. k. allmänna utgifter, som elevavgifterna kunna tänkas lämna under år 1917, har jag i första hand beräknat till bestridande av kostnader för samlingar och laborationer.

I de yttranden, lärarkollegiet avgivit i ett par anslagsfrågor, har kollegiet, såsom av det föregående framgår, antytt möjligheten av att de nya lokalernas utrustning ej skulle hinna fullbordas före ingången av år 1917. Detta skulle komma att hava inflytande på vissa anslagsbehov; lärarkollegiet har särskilt nämnt arvodet till en speciallärare i elektroteknik samt kostnaderna för bränsle, lyshållning m. m.

Så vitt jag känner kunna endast hittills oförutsedda händelser hindra, att de nya byggnaderna komma att stå färdiga och utrustade vid 1917 års ingång. Men full visshet att så blir förhållandet äger man naturligen ej. Det ankommer på styrelsen att efter omständigheterna, och i den mån behov föreligger, handhava de extra anslag, vilkas användning är beroende av tidpunkten för de nya byggnadernas tagande i effektivt bruk.

I avseende å högskolans ordinarie stat har jag i det föregående icke haft att föreslå någon förändring. Till vinnande av förenkling i handläggningen av detta ärende synes det emellertid lämpligt, att den ordinarie staten, som under övergångstiden pläгат fastställas endast för det närmaste året, nu fastställas utan dylik begränsning.

Vad den extra staten angår utgör den för år 1916 52,725 kronor. För år 1917 skulle den, med iakttagande av mina i det föregående gjorda uttalanden, komma att belöpa sig till 93,650 kronor, d. v. s. 40,925 kronor mer än år 1916. Härvid äro då ej tagna i betraktande de extra anslagen för tekniska högskolans nybyggnad under åren 1916 och 1917. En jämförelse mellan det belopp, som för sådant ändamål står å 1916 års extra stat, samt det, som, om min hemställan i nästa punkt vinner bifall, kommer att uppföras å 1917 års extra stat, utvisar för sistnämnda år en minskning av nära 1,000,000 kronor.

Den ordinarie stat för högskolan, som jag, på sätt nyss är nämnt, nu föreslår till fastställelse, har följande utseende:

	Löner och arvoden. Kronor.	Tjänst- görings- pen- ningar. Kronor.	Orts- tillägg. Kronor.	Summa. Kronor.	
1 professor	5,000	2,500	—	7,500	} Samtliga professorer åt- njuta efter fem års väl vits- ordad tjänstgöring rätt till ett ålderstillägg å lönen av 600 kronor.
30 professorer	150,000	75,000	—	225,000	
<i>Anmärkning:</i> Förestående 31 läro- stolar omfatta vardera ett av följande ämnesområden: 1) matematik; 2) me- kanik; 3) ångmaskinlära; 4) läran om vattenmotorer; 5) mekanisk teknologi; 6) elektrisk anläggningsteknik; 7) oor- ganisk och elektrokemi; 8) kemisk tek- nologi; 9) väg- och brobyggnadslära; 10) arkitektur; 11) teoretisk elektroteknik; 12) järnets metallurgi; 13) gruvvetenskap; 14) vattenbyggnadslära; 15) matematik och mekanik; 16) geodesi; 17) beskre- vande geometri; 18) fysik; 19) maskin- lära; 20) skeppsbyggnadslära; 21) mine- ralogi och geologi; 22) bergskemi och metallurgi; 23) byggnadsstatik; 24) hus- byggnadslära; 25) läran om maskinele- ment; 26) bergsmekanik; 27) bygg- nadsteknik; 28) organisk och analytisk kemi; 29) elektromaskinlära; 30) järn- byggnadslära; samt 31) läran om för- bränningsmotorer.					
1 speciallärare i jäsningsteknik, arvode	—	—	—	1,200	
1 dito i frihandsteckning, d:o	—	—	—	1,800	
1 dito i ornamentik, d:o	—	—	—	1,800	
1 dito i modellering, d:o	—	—	—	1,500	
1 dito i industriell ekonomi och stats- kunskap, d:o	—	—	—	6,000	
1 dito i materiallära och materialprov- ning, d:o	—	—	—	3,000	
1 dito i teknisk hygien, d:o	—	—	—	1,800	
1 dito i metallografi, d:o	—	—	—	1,600	
1 dito i maskinkrokirritning, d:o	—	—	—	1,500	
1 dito i byggnadskrokirritning, d:o	—	—	—	900	
1 dito i hydromekanik, d:o	—	—	—	1,200	
1 dito i stadsanläggningslära, d:o	—	—	—	900	
1 dito i arkitekturens historia, d:o	—	—	—	2,400	
1 dito i metallurgi, d:o	—	—	—	1,600	
1 dito i läran om hiss- och transport- anordningar, d:o	—	—	—	2,000	
1 dito i gruvvetenskap, d:o	—	—	—	1,500	
1 dito i förbränningslära, d:o	—	—	—	1,800	
1 dito i läran om uppvärmnings- och ventilationsanordningar, d:o	—	—	—	750	

[184.]

	Löner och arvoden.	Tjänst- görings- pen- ningar.	Orts- tillägg.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
1 speciallärare i byggnadshygien, arvode	—	—	—	2,000	
1 dito i geologi, d:o	—	—	—	1,200	
1 dito i varvsanläggningar, d:o	—	—	—	1,800	
1 dito i arkitektonisk formlära, d:o	—	—	—	900	
Anslag till tillfälliga lärarbiträden och assistenter	—	—	—	14,300	
Arvode åt en professor såsom högskolans rektor	—	—	—	1,500	
Hysesbidrag åt rektor	—	—	—	1,000	
Arvode åt ett biträde för uppehållande av en del av rektors undervisnings-skyldighet såsom professor	—	—	—	2,000	
Arvode till bergsskolans föreståndare	—	—	—	600	
» » sekreteraren	—	—	—	2,000	
1 kvinnligt skrivbiträde	700	350	150	1,200	Efter fem år kan lönen höjas med 200 kronor och efter tio år med ytterligare 200 kronor.
Arvode till bibliotekarien	—	—	—	2,400	
» » biblioteksamanuensen	—	—	—	1,200	
» » kamreraren	—	—	—	800	
1 förste vaktmästare	900	450	150	1,500	Efter fem år kan lönen höjas med 100 kronor och efter tio år med ytterligare 100 kronor.
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	
1 laboratorietjänare	700	350	150	1,200	
3 dito	2,100	1,050	450	3,600	
1 maskinist	700	350	150	1,200	
<i>Anmärkning 1.</i> Av laboratorietjänarna äro två anställda vid kemiska laboratoriet, en vid bergsskolan samt en vid elektrotekniska och fysiska laboratorierna.					
<i>Anmärkning 2.</i> Därest förste vaktmästaren, vaktmästaren, laboratorietjänarna och maskinisten i sådan egenskap åtnjuta fri bostad och bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej utgå ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen.					
1 portvakt, arvode	—	—	—	150	
1 d:o d:o	—	—	—	150	
Anslag till biblioteket	—	—	—	8,000	
» » samlingar och laborationer	—	—	—	17,500	
» » diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m.	—	—	—	25,000	
» » elevstipendier	—	—	—	3,000	
» » stipendier åt lärare vid högskolan för utrikesstudieresor	—	—	—	1,800	
Summa kronor	—	—	—	362,950	

Under åberopande av vad nu anförts tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels fastställa den av mig framlagda staten för tekniska högskolan, att tillämpas från och med år 1917,

dels ock anvisa på *extra stat* för år 1917 till

Ökade anslag.

arvode åt en speciallärare i järnets manufakturering	kronor	1,500: —
• arvode åt en speciallärare i kemi	»	1,200: —
» » » » i skogsskötsel	»	600: —
» » » » » bokföring	»	750: —
» » » » » fotografi	»	500: —
» » » » » elektroteknik	»	3,000: —
» » » » » intendent	»	5,400: —
förhöjning av kamrerarens arvode	»	700: —
» » » sekreterarens »	»	1,000: —
arvode åt en vaktmästare	»	1,200: —
» » » laboratorietjänare vid bergsskolan	»	1,200: —
» » två laboratorietjänare vid elektrotekniska och fysiska laboratorierna, vardera 1,200 kronor	»	2,400: —
» » tre laboratorietjänare vid mekaniska laboratorierna, vardera 1,200 kronor	»	3,600: —
» » en verkmästare	»	2,000: —
» » » maskinist	»	1,600: —
» » » reparatör	»	1,200: —
» » två portvakter	»	300: —
samlingar och laborationer	»	25,500: —
diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m.	»	40,000: —

Summa kronor 93,650: —

3. **Nybyggnad m. m. för tekniska högskolan.** Med skrivelse den 29 september 1915 har styrelsen för tekniska högskolan till Kungl. Maj:t överlämnat en den 27 september 1915 avlåten framställning från den av Kungl. Maj:t tillsatta byggnadskommittén för högskolans nybyggnad.

[185.]

Nybyggnad
m. m. för
tekniska hög-
skolan.

[185.]

Kommittén har till en början meddelat, att kommittén efter verkställd utredning funnit, att för bestridande av kostnaderna för högskolans nybyggnader

för år 1912 utbetalts	kronor	55,891: 21
» » 1913	»	143,660: 82
» » 1914	»	741,974: 41
» » 1915 beräknas komma att åtgå	»	1,478,637: 73
» » 1916	»	1,762,319: 69
» » 1917	»	436,516: 14

eller tillsammans före ingången av år 1918..... kronor 4,619,000: —

Ehuru nybyggnaden väntas kunna tagas i bruk med ingången av höstterminen 1916, hade, såsom jag anmärkte vid anmälan av det anslagsbehov för år 1916, som borde föreläggas 1915 års riksdag, vissa utgifter, beräknade till ett sammanlagt belopp av 408,313 kronor 14 öre, ansetts kunna skjutas över till år 1917. Ovan intagna tablå anger, att nu ett belopp av 436,516 kronor 14 öre beräknas komma att kvarstå till utgående under år 1917. Skillnaden mellan dessa båda belopp beror naturligen på vissa arbetens fördröjande till år 1917.

Vid byggnadskommitterades ovannämnda framställning är fogad en utredning rörande de medel, som utbetalts under åren 1912—1914 och år 1915 intill den 26 augusti, samt de kostnader, vilka återstå för senare delen av år 1915 ävensom åren 1916 och 1917. Denna utredning, som gäller användningen av hela byggnadsanslaget, 4,619,000 kronor, upptager för år 1917 poster å tillhoppa nyssnämnda belopp 436,516 kronor 14 öre.

I sin förutnämnda framställning har byggnadskommittén erinrat, att för byggnadsföretaget redan av riksdagen anvisats:

för år 1912	kronor	300,000: —
» » 1913	»	750,000: —
» » 1914	»	750,000: —
» » 1915	»	1,000,000: —
» » 1916	»	1,400,000: —

eller tillsammans kronor 4,200,000: —

Kommittén begär nu, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen utverka ett extra anslag för år 1917 av 419,000 kronor, motsvarande skillnaden mellan vad som redan blivit anvisat 4,200,000 kronor och hela nybyggnadsanslaget.

Minskat
anslag.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att av det redan beviljade anslaget till nybyggnad m. m. för tekniska högskolan å 4,619,000 kronor anvisa på extra stat för år 1917 återstående beloppet, 419,000 kronor.

4. **Nybyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi.** Då tekniska högskolans nybyggnadsfråga år 1911 förelades riksdagen, hade ej oväsentliga delar av det ursprungliga nybyggnadsförslaget tills vidare undanskjutits. Sälunda lämnades det önskemålet, att fackskolan för kemisk teknologi måtte snarast möjligt erhålla nya lokaler, i detta sammanhang obeaktat.

Denna för landets kemiska industri så viktiga fråga har emellertid icke låtit sig avvisas; såväl år 1914 som år 1915 har den gjort sig påmint genom särskilda framställningar till Kungl. Maj:t. Man synes knappast kunna längre dröja att tillmötesgå det härutinnan framställda kravet, vilket enligt en av överintendentensämbetet verkställd utredning gäller beviljande av ett anslag av i runt tal 1,128,000 kronor. I detta belopp skulle då vara inbegripna erforderliga kostnader för gas-, vatten- och andra ledningar, för inventarier, inredningar, apparater m. m.

Anslaget bör naturligen ej på en gång uppföras i riksstaten; för år 1917 torde det vara lämpligt att på extra stat uppföra ett anslag av 170,000 kronor. Jag är ej beredd att nu till Kungl. Maj:ts avgörande framlägga frågan om anslaget äskande hos riksdagen men vill hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition om anslag till nybyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi, för detta ändamål beräkna på *extra stat* för år 1917 ett anslag å 170,000 kronor.

[186.]

Nybyggnad
m. m. för
tekniska
högskolans
fackskola
för kemisk
teknologi.

Nytt anslag.

5. **Chalmers tekniska institut.** I skrivelse den 28 september 1915 har styrelsen för Chalmers tekniska institut anhållit om utverkande av följande anslag å extra stat för institutet, nämligen dels 6,000 kronor till förstärkning av det i institutets stat upptagna anslaget å 9,000 kronor till bibliotek, samlingar och laboratorier, dels 15,000 kronor till förstärkning av det i staten upptagna anslaget å 12,000 kronor till uppvärmning, belysning och diverse utgifter, dels ock 9,235 kronor 97 öre till täckande av brist, som uppkommit å det av 1911 års riksdag beviljade anslaget å 455,000 kronor till om- och tillbyggnadsarbeten vid läroanstalten.

[187.]

Chalmers tek-
niska institut.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1914—1916 till *förstärkning av anslaget till bibliotek, samlingar och laboratorier* anvisat 6,000 kronor. Då en dylik förstärkning av anslaget fortfarande är av behovet påkallad, torde enahanda extra anslag jämväl för år 1917 böra äskas hos riksdagen.

[187.]

För vart och ett av åren 1914—1916 har riksdagen på grund av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar beviljat ett belopp av 6,000 kronor till *förstärkning av anslaget till uppvärmning, belysning och diverse utgifter.*

Därjämte har Kungl. Maj:st genom nådigt brev den 12 mars 1915 medgivit institutet rätt att av de under år 1915 inflytande elevavgifterna använda bland annat ett belopp av 1,250 kronor för tillgodoseende av materiella behov.

Med förmålan att de för täckande av ifrågakvarande utgifter tillgängliga medel visat sig otillräckliga har nu styrelsen anhållit om framställning till riksdagen angående ökning av berörda anslag samt till stöd för sin hemställan i detta hänseende anfört:

Utgifterna under åren 1910—1914 för uppvärmning och belysning, inventarier och reparationer, renhållning, brandstodsavgifter, vattenförbrukning, annonser, trycksaker, skrivmaterial, bokbinderiarbeten och porto samt diverse utgifter vore sammanförda i nedanstående tabell.

	År 1910.		År 1911.		År 1912.		År 1913.		År 1914.	
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
Uppvärmning och belysning	7,601	57	9,049	12	11,344	90	12,117	02	13,497	15
Inventarier och reparationer	6,253	34	2,180	13	3,819	83	12,565	73	6,683	76
Renhållning	2,699	36	2,772	82	2,963	33	2,957	54	3,477	03
Brandstodsavgifter	615	30	615	30	594	11	706	53	861	09
Vattenförbrukning	361	35	504	35	466	10	347	95	537	55
Annons- och tryckningskostnader, skrivmaterialier m. m.	1,205	26	1,006	42	1,279	36	1,524	66	1,425	53
Diverse	698	05	822	32	459	66	596	10	980	57
Summa	19,434	23	16,950	46	20,927	29	30,815	53	27,462	68

Av denna tabell framginge, att utgifterna för renhållning, brandstodsavgifter, vattenförbrukning, annonser etc. samt diverse utgifter i det närmaste hållit sig konstanta under de senaste fem åren. Utgifterna för inventarier och reparationer varierade högst betydligt under årens lopp och vore särskilt stora under år 1913, beroende därpå att i samma mån som institutets byggnadskomplex ökats, behovet av inventarier gjort sig mera gällande. Och då institutet ej erhållit något särskilt anslag till inventarier för nybyggnaderna, hade denna utgiftspost under år 1913 blivit synnerligen stor. Utgifterna för uppvärmning och belysning hade år från år ökats, beroende i första hand på tillkomsten av de nyuppförda byggnaderna. Under senaste året hade även stigande priser på bränsle vällat ökade utgifter.

Till bestridande av ifrågakvarande utgifter hade använts dels det ordinarie anslaget å 12,000 kronor, dels från och med år 1914 ett anslag å extra stat å 6,000 kronor,

dels inskrivnings- och terminsavgifter samt räntor och hyresmedel såsom nedanstående tabell utvisade: [187.]

I n k o m s t e r.	År 1910.		År 1911.		År 1912.		År 1913.		År 1914.	
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
Ordinarie statsanslag	12,000	—	12,000	—	12,000	—	12,000	—	12,000	—
Extra d:o	—	—	—	—	—	—	—	—	6,000	—
Terminsavgifter, försäljnings- och hyresmedel, räntor	3,049	61	8,496	84	8,045	97	15,759	26	8,380	83
Balans (brist) till följande år	4,972	67	1,426	29	2,307	61	5,363	88	6,445	73
Summa	20,022	28	21,923	13	22,353	58	33,123	14	32,826	56

U t g i f t e r.	År 1910.		År 1911.		År 1912.		År 1913.		År 1914.	
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
Balans från föregående år	588	05	4,972	67	1,426	29	2,307	61	5,363	88
Utgifter för uppvärmning och belysning, inventarier och reparationer, renhållning, brandstodsavgifter, vattenförbrukning, annonser, trycksaker m. m. (se ovan)	19,434	23	16,950	46	20,927	29	30,815	53	27,462	68
Summa	20,022	28	21,923	13	22,353	58	33,123	14	32,826	56

Under årens lopp hade således uppstått en brist, som vid 1914 års slut uppgått till 6,445 kronor 73 öre.

Den sista av de byggnader, vartill 1911 års riksdag beviljat medel, hade blivit färdig och tagits i bruk hösten 1914. För att ungefärligen kunna uppskatta utgifterna för nu anförda ändamål hade därför styrelsen genomgått räkenskaperna under tiden den 1 juli 1914—30 juni 1915 och funnit de nämnda utgifterna uppgå till 28,431 kronor 44 öre. Då emellertid andra priser för bränslematerial nu vore rådande, torde en mera detaljerad undersökning vara nödvändig. Under sistnämnda tidsperiod förbrukades 1,200 hl. stenkol, 993 hl. småkol och 5,538 hl. koks. Kostnaderna härför belöpte sig till 12,102 kronor 90 öre. Under antagande att samma kvantitet kol och koks vore erforderlig under kommande år skulle utgifterna härför med nu gällande pris uppgå till 18,850 kronor. Härvid hade styrelsen beräknat för kol 4 kronor, för småkol 3 kronor och för koks 2 kronor, allt för hl. Under förutsättning att övriga utgifter hölle sig konstanta skulle ökningen i utgifter för ovan anförda ändamål uppgå till 6,750 kronor och utgifterna inalles till ungefär 35,000 kronor.

Till bestridande av denna utgiftspost hade institutet det ordinarie anslaget av 12,000 kronor. För ändamålet disponibla medel av elevavgifter utgjorde för år

[187.] 1915 1,250 kronor, vartill komme donationsräntor och hyresmedel. Sammanlagda beloppet av de tre sistnämnda inkomsttitlarna kunde antagas uppgå till ungefär 3,000 kronor.

Med beräkning av dessa båda poster, 12,000 kronor och 3,000 kronor, ansåge styrelsen, att ett till 15,000 kronor förhöjt extra anslag vore erforderligt. Utgifterna kunde visserligen ej i sin helhet bestridas av nu nämnda medel, tillhoppa 30,000 kronor, men om Kungl. Maj:t framdeles på därom gjord framställning lämnade institutet tillstånd att för ändamålet använda terminsavgifter i något större utsträckning än för år 1915, syntes, med användande tillika i någon mån av donationsräntor, utgifterna till fullo kunna bestridas.

På given anledning har institutets rektor, professorn B. H. Grauers, upplyst, att den i förestående inkomsttablå upptagna posten försäljningsmedel, vilka endast uppgått till ringa belopp, utgjorts av medel, som influtit genom försäljning dels av lösa exemplar av en i anledning av institutets sjuttiofemårsjubileum utgiven minnesskrift, dels ock av diverse äldre inventarier.

På grund av nådig remiss har kammarrätten den 2 december 1915 avgivit utlåtande i ärendet och därvid åberopat yttrande av sin revisionsavdelning, som förklarar, att vid granskning av institutets räkenskaper för de senare åren någon anmärkning icke framställts beträffande anslaget i fråga.

Departementschefen.

Styrelsen har vid beräkning av ifrågakvarande utgifter för år 1917 tagit till utgångspunkt summan av utgifterna under tiden den 1 juli 1914 — den 30 juni 1915, undet vilken tid institutets nya byggnader varit tagna i bruk. Under förutsättning att bränsleåtgången skulle bliva ungefär densamma som under sistnämnda tid, har styrelsen, med hänsyn till de under hösten 1915 rådande höga kolprisen, beräknat, att utgifterna för uppvärmning, belysning m. m. under år 1917 skulle komma att uppgå till i runt tal 35,000 kronor. Till täckande av denna utgiftssumma har styrelsen tänkt sig följande tillgångar, nämligen:

elevavgifter till samma mått som under år 1915 samt		
donationsräntor och hyresmedel	kronor	3,000:—
ordinarie anslag	»	12,000:—
extra anslag	»	15,000:—
ytterligare tillskott av elevavgifter och donationsräntor	»	5,000:—
		<hr/>
	Summa kronor	35,000:—

Vad först vidkommer styrelsens utgiftsberäkning har styrelsen nått sin slutsiffra genom att, på grund av nu rådande utomordentligt höga bränslepris, för år 1917 beräkna en ökning i kostnader av omkring 6,750

kronor. En sådan beräkning kan dock ej vara lämplig. Den utgår från att de omständigheter, som medverkat till de nuvarande undantagsförhållandena, skulle orubbade kvarstå till nämnda tid. Utan att vilja förneka möjligheten därav, måste man dock ifrågasätta sannolikheten. Jag skulle vilja föreslå, att utgifterna beräknas till 30,000 kronor, vilket belopp med omkring 1,600 kronor överskrider det, som styrelsen tagit till utgångspunkt för sina beräkningar. På detta sätt torde någon tillgång kunna vinnas till avplanande av den förefintliga bristen å ifrågavarande konto, vilken kan antagas hava under den senaste tiden ytterligare ökat. Posten å 5,000 kronor vill jag ej beräkna högre än till 3,000 kronor; skulle ur donationsräntor och elevavgifter ytterligare medel kunna vara till förfogande, böra även dessa medel lämpligen användas till avarbetande av den nyssnämnda bristen.

Under sådana förhållanden bör det extra anslag, som är av nöden, bestämmas till ett belopp av 12,000 kronor, varigenom summan 30,000 kronor skulle utfyllas.

Huruvida, sedan den omförmälda bristen guldits, någon nedsättning bör ske i det extra anslaget, bör givetvis tagas i övervägande, när fråga om fortsatt beviljande av sådant anslag framdeles föreligger till prövning.

Jag bör nämna, att donationsräntorna vid den ursprungligen såsom enskild stiftelse upprättade läroanstalten numera förnämligast utgå till stipendier och premier men att de ock i viss mån kunnat användas till uppvärmning, belysning m. m. — Elevavgifterna tillkommo från början för att bereda ökade tillgångar för skolrummens belysning, uppvärmning o. d. men kommo sedermera till användning även för andra ändamål. Numera bestämmer Kungl. Maj:t om deras användande. De hava för år 1915 beräknats till ungefär 18,500 kronor. Genom ovannämnda nådiga brev den 12 mars 1915 har medgivits, att ur dessa avgifter finge utgå:

till ränta och amortering av lån	kronor	7,000: —
» assistentarvoden	»	8,500: —
» föreläsningar i arbetarskydd	»	200: —
» skrivbiträde	»	900: —
» instruktör för gymnastikundervisningen	»	250: —
» ledare för sångföreningen	»	400: —
» materiella behov	»	1,250: —

Summa kronor 18,500: —

Kungl. Maj:t föreskrev, att de för de särskilda posterna angivna beloppen skulle vara maximibelopp samt att, därest med iakttagande härav överskott uppkomme å 1915 års elevavgifter, även detta överskott skulle

[187.] användas till betalning av ränta och amortering å lån. Angående överskottet hava i viss mån ändrade bestämmelser meddelats genom nådigt beslut den 1 oktober 1915.

Beträffande donationsräntor och elevavgifter tillåter jag mig i övrigt hänvisa till vad jag angående dessa inkomster för institutet anförde, då jag den 29 maj 1914 inför Kungl. Maj:t anmälde frågan om omorganisation av Chalmerska institutet. Mitt anförande återfinnes i det vid proposition nr 144 till 1914 års senare riksdag i utdrag fogade statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nyssnämnda dag.

Jag vill slutligen tillägga, att Kungl. Maj:t i meranämnda brev den 12 mars 1915 erinrade styrelsen, att lån för institutets räkning icke borde upptagas, utan att frågan därom underställts Kungl. Maj:ts prövning.

Till *om- och tillbyggnadsarbeten* vid institutet beviljade 1911 års riksdag ett belopp av 455,000 kronor, vilket sedermera i särskilda poster utgick på extra stat under åren 1912—1914.

Beträffande detta anslag har styrelsen i sin ovanberörda skrivelse anført följande:

Till övervakande av utförandet av de byggnadsarbeten, vartill 1911 års riksdag anslagit medel, hade institutets styrelse utsett en kommitté. Denna hade nu till styrelsen inkommit med redogörelse för det ekonomiska resultatet av de arbeten, den haft att utföra. Av redogörelsen framginge, att kostnaderna för byggnadernas utförande överskrede det lämnade anslaget med 9,235 kronor 97 öre. I anslutning till kommitténs förslag finge styrelsen hemställa, det Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen begära denna brists täckande.

Den i skrivelsen omförmälda redogörelsen är av följande lydelse:

Till styrelsen för Chalmers tekniska institut.

Då nu de om- och tillbyggnadsarbeten vid Chalmers tekniska institut, vartill 1911 års riksdag lämnat ett anslag av 455.000 kronor, äro färdiga, avsynade och godkända, får byggnadskommittén avlämna följande redogörelse för arbetena.

Dessa påbörjades sommaren 1911 med den flygel (B-flygeln), som sammanbinder huvudbyggnaden med kemiflygeln och innehåller elektrotekniska laboratoriet med flera lokaler. Denna byggnad utfördes genom särskild entreprenad å såväl själva byggmästararbetena som å anordningarna för värme-, ventilations-, vatten- och avloppsledningar samt å elektriska installationen och blev färdig att tagas i bruk redan höstterminen 1912.

Övriga byggnadsarbeten, som innefattats i *en* entreprenad för de egentliga byggmästararbetena och särskilda entreprenader för dels värmeledning, ventilation, vatten- och avloppsledningar och dels den elektriska ljusanläggningen, påbörjades sommaren 1912. Vid alla entreprenaderna hava lägsta anbudet kunnat antagas, enär entreprenörerna kunnat ställa fullgoda säkerheter.

Kostnaderna för arbetena i sin helhet ställa sig sålunda:

[187.]

byggmästararbeten	kronor	384,283: 64
värmeledning, ventilation, gas-, vatten- och avloppsledningar.....	»	35,553: 12
elektriska belysningsanläggningar	»	5,925: 15
arkitekt- och ingenjörsarvoden, kontroll och besiktning.....	»	23,595: —
linoleum, kopiering av ritningar, renskrivning, annonser och diverse	»	13,979: 06
sekreterrarvode	»	900: —
Summa kronor		464,235: 97

Dessa kostnader överskrida det lämnade anslaget med 9,235 kronor 97 öre. Om anledningen till detta överskridande få vi anföra följande:

I den nädiga propositionen till 1911 års riksdag angående anslaget till institutets om- och tillbyggnader fann Kungl. Maj:t nödvändigt att höja det av styrelsen äskade anslaget 440,000 kronor med 15,000 kronor. I det av styrelsen begärda anslaget var B-flygeln upptagen till 64,500 kronor, vilket förslagsbelopp liksom alla de övriga stödde sig på av en större byggmästarfirma i Göteborg avgiven beräkning. Vid den för denna flygel anordnade entreprenaden befanns dock det lägsta anbudet med tillägg av kostnaderna för värmeledning, gas-, vatten- och elektriska ledningar m. m. väsentligt överstiga ovanstående belopp, detta huvudsakligen beroende på de betydande opåräknade förstärkningsarbeten, som enligt hörda experters råd måste företagas på grund och murverk i angränsande, äldre byggnadsdelar, vilka delvis befunnos vara i oväntat dåligt skick. Den slutliga byggnadskostnaden för denna flygel uppgick till ej mindre än 85,676 kronor.

När styrelsen, oaktat ovannämnda förhållande, beslöt sig för att genomföra den vid tiden i fråga ytterst behövliga B-flygeln, skedde det i den grundade förhoppningen, att vid återstående fortsättningsbyggnadsarbeten skulle kunna åstadkommas besparingar, som skulle motsvara den uppkomna fördyringen. Till en viss grad har också så kunnat ske, i det att byggnadskostnaderna för arbetena i sin helhet endast överskridit anslaget med förutnämnda 9,235 kronor 97 öre.

Då institutet icke äger några medel att betäcka denna brist, få vi föreslå styrelsen att hos Kungl. Maj:t göra underdånig hemställan om proposition till nästa års riksdag om ett extra anslag till betäckande av den uppkomna bristen.

Göteborg den 2 september 1915.

Hugo Grauers. Hans Hedlund. Figge Blidberg. O. F. Jacobson.

Över styrelsens hemställan i förevarande avseende har överintendents-ämbetet, på grund av nädig remiss, den 5 oktober 1915 yttrat sig samt för sin del tillstyrkt bifall till densamma, enär skälet för byggnadsanslagets överskridande huvudsakligast legat däri, att opåräknade betydande förstärkningsåtgärder befunnits nödiga. Behovet av dylika åtgärder vore vid byggnadsarbeten av ifrågavarande art svårt och ofta omöjligt att tillförlitligt beräkna och förutse.

Kammarrätten, som i sin förutnämnda skrivelse jämväl yttrat sig i denna del av ärendet, har förklarat, att vid ovanberörda granskning icke heller beträffande detta anslag någon anmärkning framställt.

Departementschefen.

Jag finner sådana omständigheter vara förebragta, att staten bör träda emellan för täckande av ifrågavarande brist. För undvikande av öretal i riksstaten torde anslagsbeloppet bära sättas till 9,236 kronor.

På grund av vad jag nu anfört hemställer jag om förslag till riksdagen

Ökat anslag.

att på *extra stat* för år 1917 anvisa
dels till förstärkning av det i staten för Chalmers tekniska institut upptagna anslaget å 9,000 kronor till bibliotek, samlingar och laboratorier ett belopp av 6,000 kronor,

dels till förstärkning av det i institutets stat upptagna anslaget å 12,000 kronor till uppvärmning, belysning och diverse utgifter ett belopp av 12,000 kronor,

dels ock till täckande av uppkommen brist å det av 1911 års riksdag beviljade anslaget å 455,000 kronor till om- och tillbyggnadsarbeten vid institutet ett belopp av 9,236 kronor,

tillhopa 27,236 kronor.

[188.]

Uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm.

6. **Uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm.** Från och med år 1900 hava av riksdagen beviljats medel för uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm. Till detta ändamål har sålunda för vart och ett av åren 1911—1916 anvisats ett belopp av 16,161 kronor, under villkor att Stockholms stad med samma belopp lämnade ökat bidrag till skolan. Under anslaget hava ingått följande poster:

för höjning av betjäningens avlöning	kronor	446: —
» » » underlärarnas »	»	9,905: —
» » » anslaget för den extra ordinarie undervisningen	»	260: —
» » » anslaget till belysning	»	750: —
» » » anslaget till inventariers anskaffande och underhåll	»	1,000: —
» » » anslaget till undervisningsmateriell	»	1,750: —
» » » anslaget till diverse utgifter	»	2,050: —

tillhopa kronor 16,161: —

Då fortsatt anslag påkallats för enahanda ändamål och under samma villkor som hittills, tillstyrker jag förslag till riksdagen

att till uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm anvisa på *extra stat* för år 1917:

för höjning av betjäningens avlöning	kronor	446: —
» » » underlärarnas » »		9,905: —
» » » anslaget för den extra ordinarie undervisningen	»	260: —
» » » anslaget till belysning »		750: —
» » » anslaget till inventariers anskaffande och underhåll	»	1,000: —
» » » anslaget till undervisningsmateriell	»	1,750: —
» » » anslaget till diverse utgifter.....	»	2,050: —
		<hr/>
	tillhopa kronor	16,161: —

under villkor att Stockholms stad för år 1917, utöver förut anslagna medel å 7,500 kronor, för berörda ändamål bidrager med 16,161 kronor.

7. **Provisorisk löneroglering vid tekniska skolan i Stockholm.**

[189.]

Provisorisk
löneroglering
vid tekniska
skolan i
Stockholm.

Till beredande av provisorisk löneroglering med 20 procent å i stat uppförda avlöningsförmåner åt befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm, med undantag för föreståndaren i hans egenskap av föreståndare för hela skolan samt föreståndare för högre konstindustriella skolan och överlärare inom denna avdelning, har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1912—1916 beviljat ett anslag av 4,600 kronor, med beräkning att till lönerogleringen bidrag skulle lämnas av Sjöstedtska fonden med ett belopp av 480 kronor samt under villkor, att Stockholms stad för ändamålet särskilt tillskötte 4,600 kronor.

Då medel för sådan provisorisk löneroglering erfordras jämväl för år 1917, tillstyrker jag förslag till riksdagen

att till beredande av provisorisk löneroglering med 20 procent å i stat uppförda avlöningsförmåner åt befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm, med undantag för skolans föreståndare i hans egenskap av sådan samt såsom föreståndare för högre konstindustriella skolan och överlärare inom denna avdelning, bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 4,600

kronor, med beräkning att till denna lönereglering bidrag lämnas av Sjöstedtska fonden med ett belopp av 480 kronor samt under villkor, att Stockholms stad för ändamålet särskilt tillskjuter ett belopp av 4,600 kronor.

[190.]

Inredning av
av nya
lokaler för
tekniska
skolan i
Stockholm
m. m.

8. **Inredning av nya lokaler för tekniska skolan i Stockholm** m. m. Styrelsen för tekniska skolan i Stockholm har hos Kungl. Maj:t gjort framställning om anslag till inredning och aptering av vissa nya lokaler för skolan, till inventarier m. m. för dessa lokaler samt till vissa i samband med de nya lokalernas tillkomst stående förhöjningar av avlöningsanslag m. m. Yttrande i ämnet har infordrats från stadsfullmäktige i Stockholm. Detta yttrande har ännu icke inkommit, vadan ärendet ej nu kan för Kungl. Maj:t framläggas till slutlig prövning. Jag anser emellertid, att medel böra för ändamålet reserveras, och tillstyrker därför, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Nytt anslag.

att i avbidan på proposition om anslag till inredning av nya lokaler för tekniska skolan i Stockholm m. m. beräkna på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 25,300 kronor.

[191.]

Tekniska
elementar-
skolan i
Norrköping

9. **Tekniska elementarskolan i Norrköping.** Under vart och ett av åren 1902—1910 utgick ett av riksdagen för tekniska elementarskolan i Norrköping beviljat extra anslag till belopp av 2,800 kronor. Anslaget var uppdelat i särskilda poster, avseende betjäningens avlöning, lyshållning, uppvärmning m. m. Frånsett ett tillfälligt anslag för inköp av modeller har riksdagen till i huvudsak samma ändamål som under åren 1902—1910 beviljat extra anslag till höjda belopp för de följande åren, nämligen för vardera året 1911 och 1912 4,250 kronor, för vardera året 1913 och 1914 4,950 kronor, för år 1915 5,250 kronor samt för år 1916 5,950 kronor. Det belopp som sålunda utgår för innevarande år, är uppdelat på följande poster:

till undervisning i svenska språket	kronor	200: —
» betjäningens avlöning	»	400: —
» lyshållning, uppvärmning m. m.	»	2,300: —
» assistenter och repetitörer	»	400: —
» undervisning i främmande språk	»	400: —
» höjd avlöning åt läraren i frihandsteckning	»	150: —
» bibliotek och samlingar	»	300: —
» undervisning i verkstadsarbete	»	1,800: —

Summa kronor 5,950: —

För år 1917 har skolans styrelse i skrivelse den 25 september 1915 begärt, att anslag måtte för enahanda ändamål utverkas till ett belopp av 6,750 kronor, eller 800 kronor mera än för år 1916. Højningen fördelar sig med 400 kronor på vardera av de båda posterna lyshållning, uppvärmning m. m., för vilket ändamål nu begäres ett anslag av 2,700 kronor, samt assistenter och repetitörer, för vilka det begärda anslagsbeloppet utgör 800 kronor.

Till stöd för højningen av den första av dessa båda poster åberopar styrelsen, att kol- och vedprisen för närvarande äro höga och att man kan befara, det prisförhøjningarna å dessa förnödenheter även efter nu pågående krigs slut komma att fortfara en tid framåt.

I likhet med vad jag yttrat vid anmälan av Chalmerska institutets anslagsbehov är jag ej benägen att lägga nuvarande osedvanligt uppdrivna bränslepris till grund för en beräkning av tekniska elementarskolans i Norrköping anslagsbehov i denna del för år 1917. För lyshållning, uppvärmning m. m. bör alltså fortfarande äskas ett belopp av 2,300 kronor.

Vad vidare beträffar højningen av det extra anslaget till assistenter och repetitörer har styrelsen vid några föregående tillfällen under de senare åren anmärkt, att de medel, som utginge till arvoden åt assistenter och repetitörer, nämligen 800 kronor å ordinarie och 400 kronor å extra stat, vore otillräckliga. Enligt vad styrelsen anfört har det, med hänsyn till de knappa ekonomiska tillgångarna, varit nödigt att låta flera av lektorerna samtidigt undervisa i två, ibland i tre avdelningar tillsammans. Detta kunde ej få fortgå i längden.

Då styrelsen nu ånyo gjort framställning om højning av berörda extra anslag, har jag låtit från läroanstalten infordra upplysning om den utsträckning, i vilken omförmälda samundervisning under senare tid måst äga rum. Med anledning därav har läroanstaltens rektor till ecklesiastikdepartementet insänt en promemoria rörande förhållandena i berörda avseende under vårterminen 1913—vårterminen 1916, sistnämnda termin så vitt det föreslagna schemat utvisar.

Enligt denna promemoria har rektorn — tillika lektor i byggnads-konst m. m. — två av de tre övriga lektorerna, nämligen lektorn i kemi m. m. samt lektorn i mekanik m. m., ävensom verkmästaren i stor utsträckning måst samtidigt undervisa två, i vissa fall tre olika avdelningar. De ämnen, i vilka samundervisningen ägt rum, hava varit byggnadsritning, linearritning, maskinritning, kemi, kemiska laborationer samt verkstadsarbete. I flera fall har denna samundervisning i de särskilda ämnena gällt ett fåtal veckotimmar, men i elva fall — jag räknar här med det antal ämnen, där samundervisning förekommit under varje särskild termin — har

veckotimmarnas antal varit avsevärt: 6—13. Elevernas antal vid samundervisningen har i 8 fall icke överstigit 10, i 7 fall växlat mellan 14 och 19, i 22 fall varit minst 21, högst 29, i två fall 30, i ett fall 31 och i ett fall 33.

Då det extra anslaget till verkstaden för år 1916 utgår med höjt belopp, är det av intresse att anmärka, att under vårterminen 1916 verkmästaren kommer att under 4 veckotimmar samtidigt undervisa 25 elever från andra och tredje avdelningarna i verkstadsarbete. Anslagsökningen har således ej kunnat undanröja nödvändigheten av samundervisning i detta ämne. Och såväl rektorn som de båda lektorerna komma att under nämnda termin undervisa ett större eller mindre antal elever från olika avdelningar samtidigt: rektorn under 17 timmar, lektorn i kemi m. m. under 10 timmar och lektorn i mekanik m. m. under 3 timmar. Att dessa förhållanden icke äro tillfredsställande måste erkännas. Rektorn anmärker i sin promemoria, att undervisningen därav blir lidande, även om avdelningarna äro små — ehuru naturligen olägenheterna äro större, ju större de sammanslagna avdelningarna äro. Särskilt måste svårigheterna bliva kännbara, då, såsom det förekommer, de olika avdelningarna ej kunna undervisas i samma rum.

På grund av vad sålunda förekommit anser jag mig böra understödja styrelsens framställning om höjning av nu ifrågakvarande anslagspost. Vad beträffar de anslagsposter, i vilka någon höjning icke ifrågasatts av styrelsen, torde dessa böra bibehållas vid sitt nuvarande belopp.

Jag tillstyrker, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att till uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Norrköping anvisa på *extra stat* för år 1917: till undervisning i svenska språket 200 kronor, till betjäningens avlöning 400 kronor, till lyshållning, uppvärmning m. m. 2,300 kronor, till assistenter och repetitörer 800 kronor, till undervisning i främmande språk 400 kronor, till höjd avlöning åt läraren i frihandsteckning 150 kronor, till bibliotek och samlingar 300 kronor samt till undervisning i verkstadsarbete 1,800 kronor, eller tillhoppa 6,350 kronor.

[192.]
Tekniska
elementarsko-
lan i Malmö.

10. **Tekniska elementarskolan i Malmö.** För uppehållande av undervisningen vid denna läroanstalt hava för åren 1901—1916 extra anslag beviljats av riksdagen. Följande belopp hava utgått: under åren 1901—1903 respektive 9,350 kronor, 9,623 kronor och 12,717 kronor (där-

vid dock en del av 1902 och 1903 års anslag avsåg höstterminen föregående år), under vart och ett av åren 1904—1907 12,050 kronor samt under vart och ett av åren 1908—1914 14,450 kronor, vartill för år 1908 kom ett belopp av 18,842 kronor till inredning av ny verkstad och nya laboratorier m. m. Slutligen har för vartdera av åren 1915 och 1916 anvisats ett belopp av 18,700 kronor, med följande fördelning på olika poster:

till betjäningens avlöning	kronor	1,000: —
» lyshållning, uppvärmning m. m.	»	6,000: —
» en parallellavdelning i första årskursen	»	4,500: —
» » » » andra »	»	5,000: —
» » » » tredje »	»	1,000: —
» inköp av undervisningsmaterieell	»	1,200: —
Summa kronor		18,700: —

Med anledning av styrelsens för ifrågavarande läroanstalt i skrivelse den 11 september 1915 gjorda framställning om fortsatt extra anslag för läroanstalten tillstyrker jag förslag till riksdagen

att till uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Malmö anvisa på *extra stat* för år 1917: till betjäningens avlöning 1,000 kronor, till lyshållning, uppvärmning m. m. 6,000 kronor, till en parallellavdelning i första årskursen 4,500 kronor, till en parallellavdelning i andra årskursen 5,000 kronor, till en parallellavdelning i tredje årskursen 1,000 kronor samt till inköp av undervisningsmaterieell 1,200 kronor, eller tillhoppa 18,700 kronor.

11. **Tekniska elementarskolan i Örebro.** Liksom för tekniska elementarskolorna i Norrköping och Malmö hava även för motsvarande läroanstalt i Örebro extra anslag under en följd av år varit beviljade. Till uppehållande av verksamheten där hava under åren 1902—1916 på extra stat utgått: för år 1902 35,233 kronor, för år 1903 11,763 kronor, för år 1904 17,530 kronor, för vart och ett av åren 1905—1907 16,045 kronor (vartill för år 1907 kom ett belopp av 2,000 kronor för inköp av en maskin), för vart och ett av åren 1908—1914 19,920 kronor, för år 1915 22,170 kronor samt för år 1916 24,070 kronor. En stor del av anslaget för år 1902 var avsedd till inköp av materieell samt till höjning av vissa avlöningar under höstterminen 1901. Till sistnämnda ändamål användes ock för höstterminerna 1902 och 1903 en del av anslagen för åren 1903 och 1904.

[193.]

Tekniska
elementarsko-
lan i Örebro.

Anslaget är för år 1916 fördelat å följande poster:

till	höjda avlöningar åt extra lärarna i svenska språket, främmande språk, frihandsteckning och modellering	kronor	825: —
›	höjd ersättning för bestridande av sekreterar- och kamrerargöromålen	›	100: —
›	arvode åt extra lärare för undervisning i parallellklasser	›	13,075: —
›	biträden i lantmäteri m. m.	›	200: —
	› på verkstaden	›	1,570: —
›	betjäningens avlöning	›	850: —
›	lyshållning, uppvärmning m. m.	›	3,300: —
›	provisorisk utvidgning av skolan med en elektroteknisk avdelning	›	4,150: —
			<hr/>
		Summa kronor	24,070: —

I underdånig skrivelse den 28 september 1915 har styrelsen för ifrågasvarande läroanstalt gjort framställning om fortsatt extra anslag för läroanstalten.

Då ifrågasvarande läroanstalts undervisning under år 1917 bör vidmakthållas i samma omfång, som under år 1916 avsetts för densamma, tillstyrker jag förslag till riksdagen

att till uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Örebro anvisa på *extra stat* för år 1917: till höjda avlöningar åt extra lärarna i svenska språket, främmande språk, frihandsteckning och modellering 825 kronor, till höjd ersättning för bestridande av sekreterar- och kamrerargöromålen 100 kronor, till arvode åt extra lärare för undervisning i parallellklasser 13,075 kronor, till biträden i lantmäteri m. m. 200 kronor, till biträden på verkstaden 1,570 kronor, till betjäningens avlöning 850 kronor, till lyshållning, uppvärmning m. m. 3,300 kronor samt till provisorisk utvidgning av skolan med en elektroteknisk avdelning 4,150 kronor, eller tillhopa 24,070 kronor.

[194.]
Tekniska
elementarskolan
i Borås.

12. **Tekniska elementarskolan i Borås.** För uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Borås har riksdagen beviljat på *extra stat* för år 1916 anslag för följande ändamål:

till undervisning i verkstadsarbete	kronor	700: —
» » » svenska och främmande språk	»	500: —
» » » frihandsteckning	»	200: —
» betjäningens avlöning	»	850: —
» lyshållning, uppvärmning m. m.	»	2,000: —
		Summa kronor 4,250: —

Med enahanda belopp hava årligen från och med år 1903 anslag utgått för ifrågavarande ändamål, med det undantag att anslaget till lyshållning, uppvärmning m. m. vart och ett av åren 1903—1910 utgjort 1,600 kronor.

Med anledning av vederbörande skolstyrelses i skrivelse den 17 september 1915 gjorda framställning om anslag till ifrågavarande ändamål för år 1917 tillstyrker jag förslag till riksdagen

att till uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Borås anvisa på *extra stat* för år 1917 följande anslag: till undervisning i verkstadsarbete 700 kronor, till undervisning i svenska och främmande språk 500 kronor, till undervisning i frihandsteckning 200 kronor, till betjäningens avlöning 850 kronor samt till lyshållning, uppvärmning m. m. 2,000 kronor, eller tillhopa 4,250 kronor.

13. **Tekniska elementarskolan i Härnösand.** Till uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Härnösand har riksdagen under en följd av år anvisat anslag å *extra stat*. För år 1904 beviljades sålunda 3,675 kronor och för år 1905 6,250 kronor. Av det förra anslaget var viss del avsedd för höstterminen 1903 och av det senare viss del för höstterminen 1904. Vidare har för vartdera av åren 1906 och 1907 beviljats ett belopp av 4,350 kronor samt för vart och ett av åren 1908—1914 ett belopp av 4,550 kronor, varförutom för år 1908 beviljats 90 kronor, avsedda till viss undervisning under höstterminen 1907.

För år 1915 har riksdagen på *extra stat* anvisat dels för uppehållande av verksamheten vid nämnda skola tillhopa 5,050 kronor, dels och för täckande av brist i skolans räkenskaper vid 1912 års utgång 374 kronor.

Nyssnämnda belopp å 5,050 kronor innefattar följande poster:

till undervisning i svenska språket	kronor	200: —
» » » främmande språk	»	400: —
» lyshållning, uppvärmning m. m.	»	3,400: —
» betjäningens avlöning	»	850: —
» förhöjning av arvodet till gymnastiklärare	»	200: —
		Summa kronor 5,050: —

[195.]

Tekniska elementarskolan i Härnösand.

Samma belopp är av riksdagen anvisat på extra stat för år 1916.

För år 1917 har styrelsen för läroanstalten begärt anslag för enahanda ändamål som under de senare åren ävensom till enahanda belopp, med det undantag att för lyshållning, uppvärmning m. m. påyrkats ett belopp av 4,000 kronor. Till stöd för höjningen har åberopats nu rådande höga pris å koks.

Då jag av skäl, som i det föregående antytts, icke finner anledning att på den av styrelsen anförda grunden förorda, att ifrågavarande post ökas för år 1917, utan anser, att såväl denna som övriga poster böra för år 1917 bibehållas oförändrade, tillstyrker jag förslag till riksdagen

att till uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Härnösand anvisa på *extra stat* för år 1917: till undervisning i svenska språket 200 kronor, till undervisning i främmande språk 400 kronor, till lyshållning, uppvärmning m. m. 3,400 kronor, till betjäningens avlöning 850 kronor samt till förhöjning av arvodet till gymnastiklärare 200 kronor, tillhoppa 5,050 kronor.

[196.]

Tekniska
skolan i
Eskilstuna.

14. **Tekniska skolan i Eskilstuna.** Riksdagen har för beredande av tillfällig löneförbättring under åren 1914—1916 enligt vissa av vederbörande departementschef i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1913 angivna grunder åt rektor, ordinarie lärare, tjänstemän och vaktmästare vid tekniska skolan i Eskilstuna beviljat på extra stat för vart och ett av förstnämnda tre år 1,337 kronor, under villkor att Eskilstuna stad för ändamålet bidroge med 1,336 kronor under samma år.

Genom nädigt beslut den 26 juni 1915 anbefalldes Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län att från stadsfullmäktige i Eskilstuna infordra och till Kungl. Maj:t överlämna yttrande, huruvida fullmäktige, beträffande det för år 1916 beviljade anslaget, iklädde sig uppfyllandet av nyssnämnda villkor. Sedan stadsfullmäktige fattat beslut härom, har Kungl. Maj:t den 19 november 1915 ställt statsanslaget till förfogande av skolans direktion.

Med anledning av en utav direktionen gjord framställning om fortsatt anslag för samma ändamål tillstyrker jag förslag till riksdagen

att till beredande av tillfällig löneförbättring under år 1917, enligt de av vederbörande departementschef i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1913 angivna grunderna, åt rektor, ordinarie lärare, tjänstemän och vaktmästare vid tekniska skolan i Eskilstuna anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag

av 1,337 kronor, under villkor att Eskilstuna stad för nämnda ändamål bidrager med 1,336 kronor.

15. **Slöjdföreningens i Göteborg skola.** Till understöd åt slöjdföreningens i Göteborg skola har riksdagen för vart och ett av åren 1907—1916 anvisat på extra stat 30,000 kronor att, under villkor att Göteborgs stad tillsköte minst lika mycket för år ävensom på de övriga villkor, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, ställas till skolstyrelsens förfogande för därmed avsett ändamål. Genom särskilda beslut har Kungl. Maj:t förordnat om anslagens tillhandahållande åt styrelsen och därvid för åtnjutande av statsbidraget fastställt vissa villkor, som finnas omförmälda i det vid 1907 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 12 januari 1907, punkten 122.

I skrivelse den 20 september 1915 har nu styrelsen för nämnda skola anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes göra framställning till 1916 års riksdag om beviljande av ett anslag till skolan å enahanda belopp för år 1917. Denna styrelsens hemställan har tillstyrkts av magistraten i Göteborg samt av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län.

Av handlingarna framgår, att Göteborgs stad för år 1915 till slöjdföreningens skola anslagit 42,170 kronor samt att skolstyrelsen i förslag till stat för år 1916 bland beräknade inkomster upptagit ett anslag av Göteborgs stad å 53,875 kronor.

De skäl, som under en följd av år föranlett beviljande av statsanslag till ifrågavarande skola, gälla fortfarande, och jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till understöd för uppehållande av slöjdföreningens i Göteborg skola bevilja på *extra stat* för år 1917 ett belopp av 30,000 kronor att, under villkor att Göteborgs stad för skolan tillskjuter minst lika mycket för år 1917 ävensom på de övriga villkor, som Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, ställas till styrelsens för skolan förfogande för därmed avsett ändamål.

16. **Lägre tekniska yrkesskolor.** Till understöd åt lägre tekniska yrkesskolor hava allt sedan år 1877 anvisats extra anslag. För vartdera av åren 1913 och 1914 utgjorde anslaget 115,000 kronor samt för vartdera av åren 1915 och 1916 140,000 kronor.

De från och med år 1887 utgående anslagen hava varit avsedda jämväl till bestridande av kostnaden för skolornas inspektion, och från samma tid har vid anslagen varit fäst det villkoret, att bidrag, som av dessa medel utbetalas, icke må överskjuta vad vederbörande kommun kontant tillskjuter till skolan. Rörande detta villkor må hänvisas till vad därom

[197.]

Slöjdföreningens i Göteborg skola.

[198.]

Lägre tekniska yrkesskolor.

finnes omförmälat i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1906.

Det belopp, som i de från läroanstalterna inkomna ansökningarna sammanlagt begärdes såsom statsunderstöd för år 1915, utgjorde 140,501 kronor. I det yttrande, som i ärendet avgavs av styrelsen för tekniska skolan i Stockholm, fann sig emellertid styrelsen huvudsakligen i anledning av de på grund av världskriget rådande, tryckta ekonomiska förhållandena icke böra för år 1915 tillstyrka anslaget utnyttjande i dess helhet, och i enlighet med styrelsens förslag anvisade Kungl. Maj:t genom beslut den 24 april 1915 understöd från ifrågakvarande anslag till ett belopp av allenast 127,200 kronor. Då vidare från anslaget skulle utgå ett belopp av 1,500 kronor till bestridande av kostnaderna för skolornas inspektion, hade sålunda av det å riksstaten uppförda anslagsbeloppet, 140,000 kronor, för år 1915 utanordnats sammanlagt 128,700 kronor.

Även för den händelse ifrågakvarande anslag icke heller skulle för år 1916 i sin helhet tagas i anspråk, anser jag, att anslaget bör för år 1917 beräknas till enahanda belopp, som de senare åren av riksdagen beviljats till förevarande ändamål.

Jag tillstyrker därför, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till understöd åt lägre tekniska yrkesskolor, på det i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1906 angivna villkoret rörande bidrag från vederbörande kommun, samt till bestridande av kostnaden för inspektion av dessa skolor bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 140,000 kronor.

[199.]

Resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter.

17. Resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter. Riksdagen har år 1914 till resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, anvisat på *extra stat* för år 1915 ett belopp av 3,000 kronor.

Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade belopp av 3,000 kronor till resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter må under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1917.

J. Åtgärder för fysisk utbildning.

1. Gymnastiska centralinstitutet, *oförändrat*
ordinarie anslag ..... kronor 39,650: —

2. **Tillfällig avlösningsförbättring för personal vid gymnastiska centralinstitutet.** Med skrivelse den 29 maj 1915 har direktionen över gymnastiska centralinstitutet till Kungl. Maj:t överlämnat en framställning från institutets lärarkollegium om förhöjd tillfällig avlösningsförbättring för personal vid institutet; och har direktionen för sin del tillstyrkt den gjorda framställningen. På grund av nådig remiss har lönerogleringskommittén den 27 november 1915 avgivit underdånigt utlåtande i detta ärende.

[200.]

Tillfällig avlösningsförbättring för personal vid gymnastiska centralinstitutet.

Enligt den för gymnastiska centralinstitutet nu gällande staten utgå avlöningar till nedan angivna befattningshavare på följande sätt:

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
1 överlärare	3,500	1,500	5,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor.
2 dito	7,000	3,000	10,000	
1 lärare	2,200	800	3,000	
1 dito	2,000	500	2,500	
2 dito	4,000	1,000	5,000	
1 lärarinna	1,200	300	1,500	
1 dito	1,200	300	1,500	
Arvode åt föreståndaren			400	
Dito åt sekreteraren och räkenskapsföraren			900	
1 vaktmästare, utom fri bostad			800	
1 portvakt, utom fri bostad			500	

Anmärkingar:

a) Om överlärare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall, så länge denna förmån kvarstår, lönen minskas med 600 kronor.

b) Därest överläraren på militära avdelningen innehar annan allmän befattning, skall hans lön vid institutet minskas med ett mot avlöningen vid den andra befattningen svarande belopp, dock icke till lägre belopp än 3,000 kronor.

c) Om lärarinna i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall, så länge denna förmån kvarstår, lönen minskas med 300 kronor.

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

[200.]

För åtskilliga befattningshavare vid institutet har för åren 1912—1916 tillfällig avlöningsförbättring beviljats i stället för extra lönetillägg enligt allmänna grunder.

Vidare har på extra stat för vart och ett av åren 1909—1916 för uppehållande av gymnastiska centralinstitutets verksamhet anvisats ett anslag av 7,650 kronor, därav 800 kronor skulle användas till avlöning åt extra vaktmästarbiträde.

Nyssnämnda tillfälliga avlöningsförbättring tillkom efter framställning från direktionen samt efter det infordrade utlåtanden avgivits dels den 20 augusti 1910 utav den av Kungl. Maj:t den 8 april 1910 utsedda kommittén för omorganisation av gymnastiska centralinstitutet m. m., dels ock den 15 december 1910 av löneregleringskommittén.

Kungl. Maj:t framlade för 1911 års riksdag förslag i ämnet i nära anslutning till löneregleringskommitténs förslag.

I anledning av denna Kungl. Maj:ts framställning anmälde riksdagen i skrivelse den 31 maj 1911 angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, att riksdagen

dels medgivit, att tillfällig avlöningsförbättring för år 1912 skulle kunna tillkomma följande befattningshavare vid gymnastiska centralinstitutet med nedannämnda belopp:

överlärare 1,000 kronor, därav 500 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar;

lärare 1,000 kronor, därav 500 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar;

lärarinna 500 kronor, därav 250 kronor lön och 250 kronor tjänstgöringspenningar; samt

vaktmästaren och portvakten vardera 200 kronor;

dels för bestridande av berörda avlöningsförbättringar på extra stat för år 1912 anvisat ett förslagsanslag av högst 8,400 kronor;

dels ock godkänt följande villkor för åtnjutande av ifrågavarande avlöningsförbättringar,

att tjänstinnehavare, som erhållit tillstånd att med sin tjänst vid gymnastiska centralinstitutet förena militär beställning, icke finge tillgodonjuta avlöningsförbättring, varom då vore fråga,

att i övrigt, fränsett föreningen av föreståndarbefattningen vid institutet med överlärartjänst därstädes, tjänstinnehavare icke finge med den tjänst, för vilken avlöningsförbättring utginge, förena annan tjänstebefattning, allmän eller enskild, såframt ej, vad anginge överlärare, Kungl. Maj:t och, vad anginge annan tjänstinnehavare vid institutet, direktionen, uppå därom gjord framställning och efter prövning, att ifrågavarande tjänstebefattning ej finge anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid institutet, funne befattningen kunna få tills vidare mottagas och bibehållas, samt

att överlärare eller lärarinna, som i sådan egenskap åtnjöte fri bostad, skulle, utöver det för denna förmån i gällande stat för institutet bestämda avdrag å lönen, vidkännas ytterligare sådant avdrag med, överlärare 300 kronor och lärarinna 150 kronor.

Den tillfälliga avlösningsförbättringen för åren 1913—1916 har beviljats med samma belopp och under samma villkor, som gällt för år 1912.

Den sammanlagda avlöningen å ordinarie och extra stat vid institutet utgör sålunda för närvarande:

för överlärare 6,000 kronor och, om ålderstillägg åtnjutes, 6,500 kronor (om överlärare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall emellertid avlöningen minskas med tillsammans 900 kronor);

för en av lärarna 4,000 kronor och för de övriga 3,500 kronor;

för lärarinnorna 2,000 kronor (om lärarinna i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall avlöningen minskas med 450 kronor);

för vaktmästaren, utom fri bostad, 1,000 kronor; och

för portvakten, utom fri bostad, 700 kronor.

Jag torde härefter få lämna en närmare redogörelse för innehållet i den framställning om förhöjd tillfällig löneförbättring för institutets personal, som, efter vad jag redan nämnt, nu gjorts av lärarkollegiet och den 29 maj 1915 av direktionen med tillstyrkande utlåtande överlämnats till Kungl. Maj:t.

Såsom motiv för sin framställning har lärarkollegiet i första hand framhållit det allt djupare kända behovet av löneförbättring i dessa tider. Enligt lärarkollegiets uppfattning funnes det säkerligen icke någon statens löntagarkår, vilken liksom gymnastiska centralinstitutets personal räknade sin nuvarande ordinarie avlöningsstat så långt tillbaka som till år 1879. Vad som för 36 år sedan kunde anses vara skälig ersättning för det arbete, som då fordrades, syntes lärarkollegiet icke med fog kunna anses rimligt nu, helst då fordringarna på lärarnas prestationer säkerligen ökats.

Att behovet av löneförbättring även länge varit känt, framginge därav, att framställningar i detta syfte upprepade gånger avlämnats av lärarkollegiets medlemmar. Den löneförbättring som vunnits motsvarade ingalunda det verkliga behovet, sådant det angivits i nyssnämnda framställningar.

Behovet av väsentligt ökade löner syntes sålunda lärarkollegiet vara påtagligt. Det gällde då att bedöma, vilka löner skulle kunna anses skäliga.

Lärarkollegiet hade ansett den principen böra vara gällande, att lönerna för överlärare och lärare icke borde vara lägre än de, som ansetts lämpliga för statens tjänstemän i andra och första normalgraderna, för elementarläroverkens lektorer och adjunkter samt för militärer av majors grad med anställning i Stockholm och av kapten av 1:a klass grad.

Nödig hänsyn hade även ansetts böra fästas vid de ringa utsikterna till befordran för lärarna vid institutet. Det hade sålunda hänt, att lärare fått gå 25 år, innan de kommit till överlärarlön, ja till och med att lärare fått avgå som pensionsmässig utan att nå upp till befordran. Även borde fästas uppmärksamhet på att av ålderstillägg funnes endast ett för överlärarna, intet för lärarna, ett förhållande, som vore enastående för statstjänare av denna kategori.

Lärarinnornas löner hade på senare åren delvis höjts, delvis begärdes nu höjning av dem. I jämförelse med vad ämneslärarinnor vid statens läroverk erhöle, ansåge kollegiet, att lärarinnornas vid institutet löner borde väsentligt höjas.

[200.]

På dessa grunder ansågo lärarkollegiet sig böra fasthålla vid ett förslag, som kollegiet år 1907 framställt såsom lämpligt och billigt, dock med skälig höjning för lärarinnorna, och således föreslå följande avlöningar:

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Ålders-tillägg.	Högsta belopp.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Överlärare	4,000	1,800	3 à 500	7,300
Lärare	2,500	1,500	3 à 500	5,500
Lärlarinna	1,600	900	3 à 400	3,700
Arvode till föreståndaren	—	—	—	1,000
» » sekreterare och redogörare, vardera	—	—	—	750
» » bibliotekarie	—	—	—	500
1 portvakt	—	—	—	900
1 vaktmästare	—	—	—	1,200

Överlärarnas löneförhöjning borde emellertid utgå med 1,000 kronor, ökat avdrag för boställsvåning ej inräknat.

Arvodet för en tillförordnad lärare i sjukgymnastik borde likaledes höjas med 500 kronor.

Förut föreslagna förhöjningar i arvoden för föreståndare m. fl. borde nu komma till stånd, vadan hela tillökningen i lönestaten enligt lärarkollegiets förslag och med inräknande av de ålderstillägg, vartill vederbörande skulle bliva berättigade, skulle bliva:

För 3 överlärare	1,300 kronor vardera	kronor	3,900:— ¹⁾
» 1 lärare	1,000 » jämte 1,000 kronor i ålderstillägg	»	2,000:—
» 1 lärare	1,500 » » 500 » » »	»	2,000:—
» 1 lärare	1,500 »	»	1,500:—
» 1 t. f. lärare	1,500 »	»	1,500:—
» 1 lärlarinna	1,000 » jämte 800 kronor i ålderstillägg ..	»	1,800:—
» 1 t. f. lärlarinna	1,000 »	»	1,000:—
Arvode för föreståndaren	»	»	600:—
» » sekreteraren	»	»	300:—
» » redogöraren	»	»	300:—
» » bibliotekarien	»	»	500:—
Löneförhöjning för 1 vaktmästare	»	»	400:—
» » 1 portvakt	»	»	400:—

Summa kronor 16,200:—

Uti sitt förenämnda den 27 november 1915 avgivna utlåtande har löneregleringskommittén anfört följande:

Det är för visso lätt förståeligt, att det ej blott för överlärare utan även för andra befattningshavare vid gymnastiska centralinstitutet skall kännas rätt tungt, att

¹⁾ Därav skulle 300 kronor återgå till statsverket i form av ökat avdrag för boställsvåning.

frågan om den gamla ordinarie avlöningsstatens ersättande med en ny definitiv löne-reglering kommit att på grund av särskilda omständigheter så länge få vänta på sin lösning; och det torde ej kunna förnekas, att detta även inneburit olägenheter för institutets verksamhet.

Med hänsyn emellertid till att utredningen angående omorganisation av institutet ännu ej är avslutad utan tvärtom överlämnats åt en ny kommitté, anser sig löne-regleringskommittén ej kunna tillstyrka någon ytterligare förhöjning av de för över-lärare, lärare och lärarinnor i 1879 års stat upptagna avlöningar utöver de tillfälliga avlöningsförbättringar, som under de senare åren av riksdagen medgivits.

Vad särskilt lärare och lärarinnor angår kan kommittén så mycket mindre tillstyrka någon ytterligare förhöjning, som den år 1910 tillsatta kommittén för omorga-nisation av gymnastiska centralinstitutet m. m. i sitt betänkande den 7 mars 1912 föreslagit de ordinarie lärar- och lärarinnetjänsternas ersättande med assistentbefattningar, vilkas innehavare skulle erhålla allenast arvoden och förordnas på viss tid.

I avseende å överlärarna må det ock framhållas, att sedan frågan om avlönings-förbättring för befattningshavare vid gymnastiska centralinstitutet år 1910 förevar hos löne-regleringskommittén, två av överlärarna kommit i åtnjutande av ålderstillägg. Den tredje överlärarbefattningen, som efter nämnda tidpunkt blivit vakant, innehaves på förordnande av en av lärarna vid institutet mot åtnjutande av med överlärarbefattningen förenade avlöningsförmåner. En annan av lärarna har i anledning därav i sin tur tills vidare kommit i åtnjutande av den högre avlöningen för lärare.

För samtliga de nu nämnda fyra befattningshavarna personligen ställa sig av-löningsförmånerna sålunda gynnsammare än år 1910.

Vad åter de i 1879 års stat upptagna arvodena till föreståndare, sekreterare och räkenskapsförare angår voro dessa år 1910 icke föremål för prövning av löne-reglerings-kommittén.

Efter besök å stället och även eljest tagen del av arbetsförhållandena vid gym-nastiska centralinstitutet har kommittén emellertid nu funnit sig kunna tillstyrka en höjning av dessa arvoden, dock ej med de belopp, som i lärarkollegiets framställning föreslagits.

Vidkommande då först föreståndarens nuvarande arvode, 400 kronor, torde detta belopp ej kunna numera anses utgöra skälig ersättning för det särskilda arbete, som är förenat med föreståndarbefattningen. Lärarkollegiets förslag innebär en höjning av arvodet med 600 kronor. Med hänsyn till ovan omförmälda, ännu pågående utred-ning beträffande institutets organisation har kommittén icke ansett sig böra föreslå höjning av detta arvode med högre belopp än 300 kronor. Föreståndarens arvode skulle därigenom komma att uppgå till 700 kronor.

I 1879 års stat är såsom arvode åt sekreteraren och räkenskapsföraren upptaget 900 kronor. Enligt vad kommittén inhämtat, handhavas sekreterar- och räkenskaps-förargörömlen av skilda personer, vilka för sitt arbete uppbära vardera 450 kronor. Lärarkollegiet föreslår nu, att arvodena till sekreteraren och redogöraren må höjas för vardera med 300 kronor eller till 750 kronor. Av enahanda skäl, som ovan anförts beträffande höjning av föreståndarens arvode, har kommittén emellertid funnit höj-ningen för sekreteraren och räkenskapsföraren böra stanna vid 150 kronor för vardera. För sekreterar- och räkenskapsförargörömlens besörjande skulle alltså vid bifall till kommitténs förslag bliva tillgängliga arvoden till belopp av 600 kronor för vardera befattningshavaren.

Lärarkollegiets förslag upptager vidare ett nytt arvode, åt en bibliotekarie, till

[200.]

belopp av 500 kronor. Enligt kommittén meddelad uppgift omfattar institutets bibliotek för närvarande omkring 6,000 band. Hittills har denna boksamling enligt frivilligt åtagande skötts av en av institutets överlärare utan åtnjutande av någon ersättning härför.

Vid besök, som medlemmar av kommittén gjort vid institutet, har emellertid, med allt erkännande av det å biblioteket nedlagda frivilliga arbetet, befunnits, att biblioteket är i verkligt behov av mera vård, än som hittills, i saknad av medel att gottgöra en vårdare, kunnat begäras. 1910 års omorganisationskommitté har också föreslagit uppförande i stat av 500 kronor till arvode åt en bibliotekarie, och då det synes önskvärt, att biblioteket vid blivande omorganisation av institutet befines i så gott skick som möjligt, har löneruleringskommittén för sin del ansett goda skäl föreligga, att utan avvaktan på omorganisationen ett belopp anvisas till beredande av ersättning för biblioteksgöromålens besörjande.

Detta belopp torde dock åtminstone tills vidare kunna begränsas till 300 kronor,

Vad slutligen beträffar vaktmästaren och portvakten vid institutet har inom kommittén fråga förevarit, huruvida ej för dessa befattningshavare skulle kunna föreslås en reglering av deras avlöningsförhållanden, så att de komme i åtnjutande av enahanda avlöningsförmåner som med dem likställda befattningshavare vid vissa andra verk och inrättningar, varvid tilläventyrs den förstnämnde kunde erhålla ställning och avlöning lika med förste vaktmästare.

Kommittén har dock ej velat nu skrida därtill dels med hänsyn till den utredning beträffande institutet, som uppdragits åt den nya omorganisationskommittén, dels och i all synnerhet därför, att om avlöningsfrågan för dessa båda befattningshavare skall till definitiv lösning särskiljas från frågan om avlöningsförbättring för övriga befattningshavare vid gymnastiska centralinstitutet, densamma lämpligare torde böra upptagas i samband med den till löneruleringskommitténs utredning och yttrande remitterade frågan om en mera allmän lönerulering för statens vaktmästare och med dem likställda befattningshavare.

Under förhandenvarande omständigheter och efter tagen kännedom om de åligganden, som utföras av vaktmästaren och portvakten vid gymnastiska centralinstitutet, har kommittén velat för dem tillstyrka den ytterligare avlöningsförbättring av 200 kronor för vardera, som av lärarkollegiet föreslagits. Den kontanta avlöningen skulle då komma att uppgå för vaktmästaren till 1,200 kronor och för portvakten till 900 kronor.

För bestridande av kostnaderna för de för år 1916 medgivna avlöningsförbättringarna för befattningshavare vid gymnastiska centralinstitutet har å extra stat för samma år anvisats ett förslagsanslag av högst 8,400 kronor.

Vid bifall till vad kommittén här ovan ifrågasatt skulle till nämnda belopp komma för år 1917:

för höjning av arvodet åt föreståndaren	kronor	300: —
» höjning av arvode för sekreterargöromålens besörjande	»	150: —
» höjning av arvode för räkenskapsförargöromålens besörjande	»	150: —
» besörjande av biblioteksgöromålen	»	300: —
» höjning av den tillfälliga avlöningsförbättringen för vaktmästaren	»	200: —
» höjning av den tillfälliga avlöningsförbättringen för portvakten ...	»	200: —

Summa kronor 1,300: —

Kommittén har vidare avgivit förslag till den framställning i ämnet, som, därest kommitténs uttalanden vunne anslutning, borde av Kungl. Maj:t avlätas till riksdagen och vari borde upptagas även de villkor, som gällde för nu utgående tillfällig löneförbättring. [200.]

Frågan om gymnastiska centralinstitutets omorganisation är fortfarande svävande. Den är nu, såsom löneregeringskommittén omnämnt, överlämnad åt en ny omorganisationskommitté. Denna kommitté, som tillsatts genom Kungl. Maj:ts beslut den 9 juli 1915, har erhållit i uppdrag att efter verkställd utredning rörande omfattningen och arten av den undervisning i gymnastik och idrott, som borde meddelas vid sådana läroanstalter, där lärarkrafter med högre utbildning kunde beräknas komma till användning, till Kungl. Maj:t inkomma med utlåtande och förslag *dels* angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet samt rörande anskaffande av nya lokaler för detsamma, *dels ock* angående de övriga åtgärder, som kunde finnas erforderliga för tillgodoseende av landets behov av högre kvalificerade lärare i gymnastik och idrott.

Departement-
schefen.

Med behjärtande av det befogade i lärarkollegiets önskemål finner jag mig på de av löneregeringskommittén anförda skälen under nuvarande förhållanden ej kunna i vidsträcktare mån, än denna kommitté föreslagit, gå nämnda önskemål till mötes.

I enlighet med vad löneregeringskommittén hemställt tillstyrker jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att Ökat anslag.

dels medgiva, att tillfällig avlösningsförbättring för år 1917 må kunna tillkomma följande befattningshavare vid gymnastiska centralinstitutet med nedannämnda belopp:

överlärare 1,000 kronor, därav 500 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar;

lärare 1,000 kronor, därav 500 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar;

lärarinna 500 kronor, därav 250 kronor lön och 250 kronor tjänstgöringspenningar; samt

vaktmästaren och portvakten vardera 400 kronor; *dels* godkänna följande villkor för åtnjutande av ifrågavarande avlösningsförbättringar:

att tjänst innehavare, som erhållit tillstånd att med sin tjänst vid gymnastiska centralinstitutet förena mili-

tär beställning, icke må tillgodonjuta sådan avlöningsförbättring;

att i övrigt, fränsett föreningen av föreståndarbefattningen vid institutet med överlärartjänst därstädes, tjänst innehavare icke må med den tjänst, för vilken avlöningsförbättring utgår, förena annan tjänstebefattning, allmän eller enskild, såframt ej, vad angår överlärare, Kungl. Maj:t och, vad angår annan tjänst innehavare vid institutet, direktionen, uppå därom gjord framställning och efter prövning, att ifrågavarande tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid institutet, finner befattningen kunna få tills vidare mottagas och bibehållas; samt

att överlärare eller lärarinna, som i sådan egenkap åtnjuter fri bostad, skall, utöver det för denna förmån i gällande stat för institutet bestämda avdraget å lönen, vidkännas ytterligare sådant avdrag med: överlärare 300 kronor och lärarinna 150 kronor;

dels medgiva, att följande arvoden för särskilda göromål vid gymnastiska centralinstitutet må för år 1917 förhöjas med nedan angivna belopp:

arvodet åt föreståndaren med 300 kronor,

arvodet för sekreterargöromålens besörjande med 150 kronor och

arvodet för räkenskapsförargöromålens besörjande med 150 kronor, samt

att för år 1917 må utgå ersättning för besörjande av biblioteksgöromålen vid institutet med 300 kronor;

dels ock för bestridande av samtliga berörda kostnader på *extra stat* för år 1917 anvisa ett förslagsanslag av högst 9,700 kronor.

[201.]

3. **Uppehållande av gymnastiska centralinstitutets verksamhet.**

Uppehållande av gymnastiska centralinstitutets verksamhet.

Riksdagen har för vart och ett av åren 1909—1916 för uppehållande av gymnastiska centralinstitutets verksamhet beviljat på extra stat ett anslag av 7,650 kronor att med angivna belopp användas till förhöjning av anslaget till arvoden åt extra lärare, till förhöjning av anslaget till ved och ljus, materiell, samlingar m. m. samt till avlöning åt extra vaktmästarbiträde.

Nu har direktionen över nämnda institut anhållit, att för uppehåll-

lande av institutets verksamhet jämväl under år 1917 måtte beredas ett lika stort anslag för enahanda ändamål; och får jag, då behov av ett dylikt anslag fortfarande förefinnes, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till uppehållande av gymnastiska centralinstitutets verksamhet under år 1917 anvisa på *extra stat* för samma år ett anslag av 7,650 kronor att användas med nedanstående belopp till följande ändamål:

till förhöjning av anslaget till arvoden

åt extra lärare	kronor 5,400: —
» förhöjning av anslaget till ved, ljus, materiell, samlingar m. m.	» 1,450: —
» avlöning åt extra vaktmästarbiträde	» 800: —

eller tillhopa kronor 7,650: —

4. **Kvinnlig poliklinik vid gymnastiska centralinstitutet.** För fortsatt uppehållande under höstterminen 1914 samt åren 1915 och 1916 av undervisning jämte läkarvård vid en med gymnastiska centralinstitutet förenad kvinnlig poliklinik har riksdagen på *extra stat* beviljat medel, beräknade efter 500 kronor för år.

[202.]

Kvinnlig
poliklinik vid
gymnastiska
central-
institutet.

Direktionen över nämnda institut har nu anhållit, att för år 1917 ett anslag av 500 kronor måtte till enahanda ändamål beredas institutet, för vars undervisning under sagda år åt kvinnliga elever polikliniken med all säkerhet komme att vara oumbärlig.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till fortsatt uppehållande under år 1917 av undervisning jämte läkarvård vid en med gymnastiska centralinstitutet förenad kvinnlig poliklinik anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 500 kronor.

5. **Understödjande av idrotten.** För vardera av åren 1914 och 1915 beviljade riksdagen till understödjande av idrotten på *extra stat* ett anslag av 100,000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

[203.]

Understö-
djande av
idrotten.

Av 1914 års anslag anvisade Kungl. Maj:t genom beslut den 4 juli 1913 tillhopa 13,000 kronor till understödjande av dels den militära idrotten, dels ock skididrotten bland skolungdomen.

Beträffande användningen av återstoden av anslaget samt den behållna ränteavkastningen av vissa lotterimedel utfärdade Kungl. Maj:t genom

[203.] ovannämnda beslut den 4 juli 1913, med ändring av bestämmelser i nådigt brev den 21 februari 1908 angående sagda lotterimedel, föreskrifter, som skulle lända till efterrättelse tills vidare, så länge tillgångar av omförmälda art stode till buds. Nyssnämnda återstod och behållna ränteavkastning ställdes till förfogande av Sveriges centralförening för idrottens främjande samt svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund. Av det extra anslaget erhöll centralföreningen 51,000 kronor och riksförbundet 36,000 kronor.

Vid anmälan av 1914 års riksdags beslut angående idrottsanslaget för år 1915 innehölls enligt nådigt brev den 19 november 1914 ett belopp av 38,000 kronor, om vars disponerande Kungl. Maj:t förklarade sig vilja framdeles besluta. Av återstående 62,000 kronor anvisades liksom för år 1914 13,000 kronor till understödjande av den militära idrotten och skididrotten bland skolungdomen, medan Sveriges centralförening för idrottens främjande erhöll 14,000 kronor och riksförbundet 35,000 kronor. Dessa båda organisationers rätt i avseende å ränteavkastning av lotterimedlen bibehölls oförändrad.

Med den nedsättning av berörda idrottsanslag, som sålunda ägde rum, följde, att bestämmelserna i övrigt av den 4 juli 1913 icke kunde bibehållas orubbade. Dessa bestämmelser, vilka av vederbörande departementschef äro återgivna till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914, i utdrag bilagt statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag, blevo därför för tiden efter 1914 års utgång upphävda samt ersätta med andra, meddelade genom nämnda nådiga brev den 19 november 1914 och avsedda att lända till efterrättelse för år 1915.

Skillnaden mellan de nya bestämmelserna och dem, som gällt under år 1914, består förnämligast i begränsning av de belopp, som högst få användas för vissa angivna ändamål, bland annat utsändande av idrottsmän till utlandet och utländsk representation i övrigt samt deltagande i kongresser. De senast meddelade bestämmelserna angiva vidare mera uttryckligt än de gamla de olika ändamål, vartill de till centralföreningens och riksförbundets förfogande ställda medlen få användas.

I den av Kungl. Maj:t till 1915 års riksdag avlätna framställningen om anvisande av medel för år 1916 till berörda ändamål hemställde Kungl. Maj:t, att riksdagen ville dels till understödjande av idrotten bevilja på extra stat för år 1916 ett anslag av 37,000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma, dels ock medgiva, att vad som besparades å det för år 1915 för ändamålet beviljade anslaget finge för samma ändamål användas under år 1916. Till understödjande av idrottslivet under sistnämnda år var sålunda enligt Kungl. Maj:ts förslag ett sammanlagt belopp av 75,000 kronor avsett att utgå.

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t av detta anslagsbehov anförde jag, enligt vad som framgår av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1915, bland annat:

Då av det för år 1915 anvisade extra anslaget till understödjande av idrotten i landet endast 62,000 kronor av Kungl. Maj:t ställts till vederbörandes förfogande, har detta, såsom jag i det föregående framhållit, skett med hänsyn till nu rådande särskilda förhållanden. Man synes böra utgå från att dessa förhållanden skola, om ock i minskad grad, göra sig gällande under den statsregleringsperiod, vars behov nu böra framläggas för riksdagen. Med denna uppfattning anser jag mig icke kunna ifrågasätta, att för år 1916 hos riksdagen äskas det anslagsbelopp, som för ett fullt verksamt understödjande av idrottslivet under normala förhållanden ansetts av nöden, 100,000 kronor. Men å andra sidan synes man böra för år 1916 bereda idrotten ett något större statsunderstöd än för år 1915. Utan fara för bestående skada torde man nämligen icke böra fortsättningsvis hålla idrottsanslaget avsevärt nere.

Dessutom anmärkte jag, att man även av en annan anledning — behovet av ökat statsunderstöd till en av de i riksförbundet ingående sammanslutningarna, svenska gymnastikförbundet — borde tillse, att för år 1916 medel bleve för idrottens understödjande tillgängliga utöver det för år 1915 av Kungl. Maj:t anvisade beloppet.

Den av Kungl. Maj:t gjorda framställningen bifölls av riksdagen.

Genom nådigt beslut den 26 juni 1915 anbefalldes centralföreningen och riksförbundet att avgiva gemensamt utlåtande och förslag i avseende å användningen av de sålunda för år 1916 avsedda medlen. Sedan sådant förslag i början av december 1915 inkommit till ecklesiastikdepartementet, hava nämnda idrottsorganisationer på förekommen anledning anbefallts avgiva förnyat underdånigt utlåtande i ämnet.

Då detta ärende i sinom tid kommer att av mig anmälas inför Kungl. Maj:t, blir jag i tillfälle att framlägga förslag till de bestämmelser, som böra gälla i fråga om användningen av 1916 års anslag, bestämmelser, som lära i viss mån komma att skilja sig från dem, vilka gällt under år 1915.

En annan fråga, vilken enligt min mening måste anses vara av stor betydelse för landets idrott, har nyligen varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, och det torde ej vara ur vägen att här omförmåla, vilken lösning densamma erhållit — jag menar frågan om förvaltningen av den i Stockholm belägna idrottsplats, som bär namnet Stadion. Denna anläggning, där 1912 års olympiska spel försiggingo, kan ju på sitt sätt betraktas såsom en centralpunkt för vårt idrottsväsen, och Stadions ledning kan hava stort inflytande på det idrottsliga arbetet ej blott i huvudstaden utan i hela landet.

Jag vill till en början erinra, hurusom genom nådigt brev den 23

[203.] december 1910 förordnades, bland annat, att Sveriges centralförening för idrottens främjande skulle tills vidare efter slutet av 1912 års olympiska spel övertaga vården och förvaltningen av Stadion och därmed sammanhängande anläggningar i Idrottsparken samt att i frågor rörande Stadion och övriga nyssberörda anläggningar skulle i centralföreningens styrelse inträda en ledamot, som, jämte suppleant för honom, bleve av Kungl. Maj:t utsedd.

Vidare erhöll centralföreningen genom nämnda brev bemyndigande att — för beredande av ersättning åt aktiebolaget Idrottsparken för dess avstående av sin rätt till Idrottsparken med av bolaget därstädes uppförda byggnader och anläggningar — med bolaget träffa avtal, varigenom bolaget berättigades att, sedan de olympiska spelen år 1912 blivit avslutade, disponera över Stadion och övriga anläggningar i Idrottsparken under en tid av högst tio år; dock att, därest före denna tioårsperiods slut bolagets nettoinkomst av ifrågavarande dispositionsrätt uppginge till sammanlagt 120,000 kronor jämte 5 procent årlig ränta å oguldet belopp från den 1 oktober 1910, dispositionsrätten genast återginge till centralföreningen.

Centralföreningen anmälde sedermera i skrivelse den 7 april 1911, att föreningen den 18 mars 1911 med aktiebolaget Idrottsparken upprättat ett skriftligt avtal angående rätt för bolaget att under högst tio år disponera Stadion. I detta avtal hade stadgats bland annat, att därest efter olympiska spelens slut vid granskning av de däröver förda räkenskaper skulle befinnas, att brist uppstått, som icke kunde på annat sätt täckas, centralföreningen skulle under förutsättning av Kungl. Maj:ts bifall äga disponera Stadion under ett år från spelens avslutande, om bristen uppginge till 30,000 kronor men understege 40,000 kronor, under två år, om bristen uppginge till 40,000 kronor men understege 50,000 kronor, och under tre år, om bristen uppginge till 50,000 kronor eller högre belopp; och skulle i dessa fall början av bolagets tioåriga dispositionsrätt i motsvarande mån framflyttas.

I härefter avlåten skrivelse anhöll centralföreningen — med förmålan att å olympiska spelen uppstått en brist, som vida överstege det i avtalet med aktiebolaget Idrottsparken omförmälda beloppet av 50,000 kronor, samt att den möjligheten finge anses utesluten, att denna brist kunde på annat sätt täckas — det Kungl. Maj:t täcktes medgiva centralföreningen att, på sätt sades i avtalet med bolaget, disponera Stadion intill dess tredje året efter spelens avslutande förlupit eller till den 1 oktober 1915. Över denna centralföreningens framställning avgav bolaget den 20 november 1914 infordrat yttrande.

Sedan därefter mellan aktiebolaget Idrottsparken och centralföreningen

träffats sådant avtal, varigenom bolaget på centralföreningen överlätit alla sina rättigheter med avseende å förvaltningen av Stadion, har Kungl. Maj:t den 17 september 1915 dels låtit bero vid vad i ärendet förekommit rörande förvaltningen av Stadion intill den 1 oktober 1915, dels ock, med upphävannde av de genom ovanberörda brev den 23 december 1910 och i övrigt meddelade föreskrifter rörande förvaltningen av Stadion och tillhörande anläggningar, för tiden från och med den 1 oktober 1915 fastställt följande:

[203.]

Bestämmelser rörande förvaltningen av Stadion m. m.

Mom. 1. Stadion och övriga anläggningar i Idrottsparken skola förvaltas av en särskild styrelse, bestående av fem ledamöter, vilka, sedan Sveriges centralförening för idrottens främjande och Svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund föreslagit vardera två ledamöter, förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av högst fem år.

Av styrelsens ledamöter utser Kungl. Maj:t en att vara styrelsens ordförande.

Mom. 2. Styrelsen äger inom sig fördela arbetet samt, i den mån så anses erforderligt, anställa särskilda funktionärer.

Mom. 3. Styrelsen skall årligen över sin förvaltning avgiva berättelse till Kungl. Maj:t, som äger utse revisorer att granska styrelsens räkenskaper.

Mom. 4. Alla till Stadion hörande inventarier få utan ersättning övertagas av styrelsen.

Mom. 5. Såsom förskott för skötseln av Stadion erhåller styrelsen ett belopp av 20,000 kronor, att utgå av de lotterimedel, vilkas avkastning står till centralföreningens förfogande.

Mom. 6. Det i mom. 5 omförmälda belopp, 20,000 kronor, skall jämte fem procent årlig ränta återbetalas under en tid av tio år. Härför användas i första hand de vinstmedel från stadionrörelsen, som återstå, sedan löner, löpande utgifter och kostnader för Stadions underhåll guldits. Skulle dessa vinstmedel något år ej vara tillräckliga för annuitetens gäldande, skall det felande beloppet utgå från de räntemedel å lotterifonden, som stå till centralföreningens förfogande, dock med rätt för centralföreningen att, därest berörda vinstmedel ett följande år överstiga annuitetens belopp, av överskottet åtnjuta gottgörelse för det till annuitetens gäldande lämnade bidraget.

Mom. 7. Av den vinst å stadionrörelsen, som kan uppkomma utöver vad som erfordras till bestridande av de i mom. 6 omförmälda utgifter, skola 25 procent utgå såsom tantième till stadionstyrelsen, dock med högst 5,000 kronor årligen, och återstoden tillkomma centralföreningen, intill dess centralföreningen sammanlagt uppburit 120,000 kronor med 5 procent ränta därå från den 1 oktober 1910, under iakttagande att centralföreningens rätt till andel i vinsten i varje fall skall upphöra efter tio år.

Mom. 8. Skulle den vinstandel, som enligt mom. 7 tillkommer centralföreningen, något år ej uppgå till 6,000 kronor, skall det felande beloppet tillföras centralföreningens enskilda medel från de räntemedel å lotterifonden, som stå till centralföreningens förfogande; dock att, därest berörda vinstandel ett följande år överstiger 6,000 kronor, av överskottet gottgörelse skall beredas nyssnämnda räntemedel för vad därifrån tillförts föreningens enskilda medel.

Sveriges centralförening för idrottens främjande och svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund hava nu i underdånig skrivelse den 20 oktober 1915, under åberopande av förut förebragt utredning, hemställt, att för år 1917 ett anslag å 100,000 kronor måtte utverkas till understödjande av idrotten.

Departementschefen.

Enligt vad jag anförde till statsrådsprotokollet den 14 januari 1915, ansåg jag mig på grund av de rådande särskilda förhållandena icke kunna ifrågasätta, att för år 1916 hos riksdagen åskades det anslagsbelopp, som för ett fullt verksamt understödjande av idrottslivet under normala förhållanden ansetts vara av nöden, eller 100,000 kronor. Jag vill icke heller nu föreslå, att ett så stort belopp skall under år 1917 av statsmedel utgå för samma ändamål. På de av mig till nyssberörda statsrådsprotokoll anförda grunder torde dock beloppet för år 1917 ej heller böra sättas alltför lågt. Det synes för den skull önskligt, att till understödjande av idrotten under detta år beviljas enahanda belopp som det, vilket för ändamålet skall utgå under år 1916, eller 75,000 kronor, och hemställer jag alltså om förslag till riksdagen

Ökat anslag.

att till understödjande av idrotten bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 75,000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

[204.]

Understödjande av skididrotten bland ungdomen.

6. Understödjande av skididrotten bland ungdomen. Riksdagen har år 1914 för understödjande av skididrotten bland ungdomen på *extra stat* för år 1915 anvisat ett belopp av 30,000 kronor att användas på sätt och under villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Med åberopande av vad jag anført i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade belopp av 30,000 kronor för understödjande av skididrotten bland ungdomen må på sätt och under villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1917.

K. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.

1. **Svenska fornskriftsällskapet.** Till understödjande av svenska fornskriftsällskapets verksamhet har riksdagen för vart och ett av åren 1877—1916 anvisat ett extra anslag av 2,000 kronor. Med det för år 1916 beviljade anslaget förbands det villkoret, att sällskapet skulle kostnadsfritt för statens räkning avlämna 300 exemplar av sina under anslagsåret utgivna arbeten. Enligt nådigt beslut den 12 november 1915 ställdes sistberörda anslag för därmed avsett ändamål till förfogande av sällskapets styrelse, med föreskrift att de ifrågakomna 300 exemplaren av sällskapets arbeten skulle fördelas enligt ett av riksbibliotekarien avgivet förslag.

[205.]
Svenska
fornskrift-
sällskapet.

Sällskapets styrelse har nu i underdånig skrivelse den 29 september 1915, med bifogande av tryckt redogörelse för sällskapets senaste årsmöte, anhållit om ett anslag å 2,000 kronor jämväl för år 1917, och har styrelsen till stöd för denna framställning åberopat den motivering, som av styrelsen förebragts i underdånig skrivelse den 21 oktober 1914. För det huvudsakliga innehållet i denna skrivelse lämnades en redogörelse i mitt anförande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1915, punkten 185.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien har den 5 oktober 1915 avgivit infordrat utlåtande i ärendet och därvid tillstyrkt styrelsens framställning.

Under hänvisning till vad jag i mitt nyssberörda anförande den 14 januari 1915 yttrat i förevarande ämne hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt svenska fornskriftsällskapet anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 2,000 kronor, under villkor att sällskapet kostnadsfritt för statens räkning avlämnar 300 exemplar av sina under anslagsåret utgivna arbeten.

[206.]

Samfundet
för utgivande
av handskrif-
ter rörande
Skandina-
viens historia.

2. **Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia.** Till understöd åt samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia har riksdagen anvisat för vart och ett av åren 1907—1916 ett extra anslag av 1,000 kronor. Vid anslaget har det villkoret varit fäst, att samfundet skulle till ecklesiastikdepartementet avlämna 50 exemplar av den för anslagsåret avsedda publikationen.

Enligt särskilda nådiga brev, det senaste av den 26 juni 1915, har Kungl. Maj:t ställt nämnda, av riksdagen anvisade belopp till samfundets förfogande att användas för med anslaget avsett ändamål under iakttagande av nyssnämnda villkor.

I underdånig skrivelse den 28 september 1915 har nu samfundet hemställt om utverkande av enahanda anslag för år 1917 och därvid anfört:

I slutet av år 1914 hade utkommit Historiska handlingar, del 25 nr 1, redigerad av Axel Brusewitz och innehållande politiska skrifter rörande 1800 års riksdag samt 1809 års författningsändring av Adolf Göran Mörner, och hade föreskrivet antal exemplar härav överlämnats till ecklesiastikdepartementet. Ett par andra liknande skrifter från riksdagen 1809—10 vore avsedda att utgöra nr 2 av samma del. Vidare vore det i samfundets underdåniga skrivelse den 28 september 1914 omnämnda registret till de 20 första delarna av Historiska handlingar nu under tryckning.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien har den 5 oktober 1915 avgivit infordrat underdånigt utlåtande över denna framställning och därvid tillstyrkt densamma.

Med anledning av vad sålunda förekommit hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till understöd åt samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av 1,000 kronor, under villkor att samfundet till ecklesiastikdepartementet avlämnar 50 exemplar av den för anslagsåret avsedda publikationen.

[207.]

Svenska
vitterhets-
samfundet.

3. **Svenska vitterhetssamfundet.** Till understödjande av svenska vitterhetssamfundets verksamhet har riksdagen på *extra stat* för vart och ett av åren 1914—1916 anvisat ett anslag av 3,000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma. Det för år 1916 beviljade anslaget ställdes enligt nådigt beslut den 26 juni 1915 till förfogande av samfundets styrelse, under villkor att genom styrelsens försorg avlämnades till ecklesiastikdepartementet dels så snart ske kunde fem exemplar

av samfundets under anslagsåret utgivna skrifter, dels ock före viss dag kortfattad redogörelse för samfundets verksamhet under året. [207.]

Styrelsen har nu anhållit, att anslag till samma belopp måtte beviljas även för år 1917, och till stöd härför anført, att samfundets medlemsantal och ekonomiska ställning icke undergått någon avsevärd förändring och att det således fortfarande vore i behov av offentligt understöd, om dess verksamhet skulle kunna i behörig omfattning upprätthållas. Vidare har styrelsen meddelat:

Samfundets publikationsverksamhet, som under de fyra första åren omfattat arbeten av tre av vårt lands främsta författare under 1700- och 1800-talen: Dalin, Leopold och Stagnelius, hade numera utsträckts även till 1600-talet, i det att under år 1914 större delen av texten till Lucidors samlade dikter utgivits.

Under år 1915 skulle följande publikationer utkomma:

1) av Stagnelius: Samlade skrifter, redigerade av docenten F. Böök, 4:e delen, innehållande dramatiska dikter, prosastycken och brev, varmed denna upplagas text bleve fullständig;

2) av Lucidors samlade dikter, redigerade av lektor F. Sandwall, 2:a häftet, innehållande slutet av denna upplagas text;

3) av Leopolds samlade skrifter, utgivna av lektor K. Fredlund, 2 häften, innehållande fortsättning av Leopolds brev.

Härmed komme tre av samfundets publikationer nära sin fullbordan, i det att av Dalins Argus samt Stagnelii och Lucidors skrifter *texten* nu föreläge färdigtryckt och dessutom även *kommentarerna* till Argus och Stagnelius delvis vore utgivna. Återstoden av dessa kommentarer ävensom en utförlig kommentar med glossar till Lucidor vore under förberedelse och kunde med säkerhet påräknas bliva färdiga under de två närmast kommande åren.

Under år 1916 hoppades styrelsen även kunna påbörja utgivandet av Bellmans Fredmans epistlar, under redaktion av rektor R. Steffen, och av Anna Maria Lenngrens samlade skrifter, under redaktion av professor K. Warburg och lektor Th. Hjelmqvist.

Svenska akademien har den 7 oktober 1915 avgivit infortrat underdånigt utlåtande i ärendet och därvid, med åberopande av sina föregående uttalanden om samfundets verksamhet, tillstyrkt bifall till berörda ansökan.

Under hänvisning i övrigt till vederbörande departementschefs anförande i ämnet till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1913, punkten 241, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till understödjande av svenska vitterhetssamfundets verksamhet på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av 3,000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

[208.]
Medicinska
tidskrifter.

4. **Medicinska tidskrifter.** Till understöd för utgivande av tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv har riksdagen anvisat på extra stat för vart och ett av åren 1896—1905 ett belopp av 3,000 kronor samt för vart och ett av åren 1906—1915 ett belopp av 5,000 kronor.

Vidare har riksdagen till understöd för utgivande av tidskrifterna Skandinavisches Archiv für Medizin och Skandinavisches Archiv für Chirurgie, som vore avsedda att träda i stället för Nordiskt medicinskt arkiv, på extra stat för år 1916 beviljat ett anslag å 5,000 kronor.

I underdånig skrivelse den 23 september 1915 har föreningen för fortsatt utgivande av Nordiskt medicinskt arkiv anfört:

För ett år sedan hade föreningen ingått till Kungl. Maj:t med underdånig ansökan om att erhålla ett extra anslag å 5,000 kronor såsom understöd för utgivande under år 1916 av två medicinska tidskrifter, avsedda att träda i stället för den sedan slutet av 1860-talet utkommande tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv. Såsom i ovan nämnda ansökan framhållits, vore emellertid den åsyftade omgestaltningen av Nordiskt medicinskt arkiv beroende bland annat av en överenskommelse med en utländsk förläggare om grunder för arkivets expedition i utlandet, måhända även för dess tryckning därstädes — en överenskommelse, som hittills omöjliggjorts genom kriget. Då uppskov med nämnda omgestaltnings genomförande ej ändrade behovet av det begärda understödet, anhölle föreningen, att det måtte tillåtas henne att under år 1916 uppbära och använda det redan av riksdagen beviljade anslaget för nämnda år till att fortfarande såsom hittills utgiva Nordiskt medicinskt arkiv i stället för de båda andra tidskrifterna.

Tillika hemställde föreningen om beviljande av ett anslag på extra stat av 5,000 kronor såsom understöd för utgivande under år 1917 av de två medicinska tidskrifter, som vore avsedda att träda i stället för Nordiskt medicinskt arkiv, med rätt för föreningen att använda medlen till fortsatt utgivande av sistnämnda tidskrift, för den händelse den åsyftade omgestaltningen av densamma ej heller under år 1916 kunde genomföras.

De omständigheter, som i den hösten 1904 inlämnade ansöknings om anslagets höjande från 3,000 till 5,000 kronor angivits och som sedan år 1905 av regering och riksdag beaktats, föreläge fortfarande i fullaste mått och gjorde möjligheten av tidskriftens utgivande beroende av att det högre beloppet även för år 1917 beviljades.

I enlighet med det vid det senast beviljade anslaget fästade villkoret komme att överlämnas till vartdera av universiteten i Uppsala och Lund tio samt till karolinska mediko-kirurgiska institutet fem friexemplar av tidskriften. Därjämte skulle till karolinska institutets bibliotek likaledes kostnadsfritt överlämnas ett större antal exemplar av tidskriften för byte med utländska tidskrifter.

På grund av nådig remiss har kanslern för rikets universitet, efter hörande av karolinska institutets lärarkollegium, den 9 oktober 1915 avgivit underdånigt utlåtande över denna framställning och därvid, i likhet med lärarkollegiet, tillstyrkt bifall till densamma.

Under åberopande av vad föreningen anfört till stöd för sin ansökan hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att det på extra stat för år 1916 beviljade anslaget av 5,000 kronor till understöd för utgivande av tidskrifterna »Skandinavisches Archiv für Medizin» och »Skandinavisches Archiv für Chirurgie» må på enahanda villkor beträffande friexemplars överlämnande till vissa bibliotek, som i fråga om nämnda tidskrifter föreskrivits, användas för fortsatt utgivande under år 1916 av tidskriften »Nordiskt medicinskt arkiv»,

dels ock på extra stat för år 1917 bevilja ett anslag å 5,000 kronor till understöd för utgivande av tidskrifterna »Skandinavisches Archiv für Medizin» och »Skandinavisches Archiv für Chirurgie» eller av tidskriften »Nordiskt medicinskt arkiv», under villkor att av statsunderstödd tidskrift för år 1917 kostnadsfritt överlämnas till vart och ett av universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund 10 exemplar samt till karolinska mediko-kirurgiska institutets bibliotek 5 exemplar, av vilka exemplar behövt antal i främsta rummet tilldelas vederbörande institutioner och kliniker vid de medicinska undervisningsanstalterna.

5. **Tidskriften Acta mathematica.** Hos Kungl. Maj:t har utgivaren av tidskriften Acta mathematica, f. d. professorn G. Mittag-Leffler anhållit om beredande av statsunderstöd för tidskriftens fortsatta utgivande, i vilket avseende begärts för år 1917 ett anslag av 3,000 kronor eller enahanda belopp, som för sådant ändamål blivit av riksdagen beviljat för vart och ett av åren 1896—1916.

Sökanden har därvid erinrat, att under tiden den 1 oktober 1914—den 1 oktober 1915 fjärde häftet av band 37 och de två första häftena av band 40 utkommit och, i den mån det med hänsyn till krigstillståndet visat sig görligt, utdelats till abonnenter i olika länder.

Hela band 38 föreläge vidare färdigtryckt men borde icke utdelas, förr än fredstillstånd åter inträtt. Detta band vore nämligen i sin helhet ägnat åt minnet av Henri Poincaré, den efter Weierstrass' död främste av vår tids forskare och upptäckare inom matematikens olika områden. Tiden vore icke nu sådan, att denna hyllning åt hans minne, till vilken dock ett stort antal av samtidens främsta idkare av de exakta vetenskaperna lämnat bidrag, skulle komma att upptagas på det sätt eller göra den verkan, som avsetts.

Även för band 39 föreläge mycket material. Detta band vore ämnat att innehålla bland annat ett ännu otryckt, synnerligen betydelsefullt och omfattande ungdomsarbete av Poincaré. Det komme att förses med kritiska noter och utläggningar av den inom det här ifrågavarande området främste av samtidens Poincaré-kännare, professor N. E. Nörlund i Lund. Bandet skulle i övrigt innehålla en hel del hittills

[209.]

Tidskriften
Acta mathe-
matica.

obekanta meddelanden av Weierstrass i brev till sökanden och andra matematiker. Weierstrass' hundraårsdag inträffade den 31 oktober 1915, och meningen vore, att detta band skulle bliva en hyllning åt minnet av Weierstrass, ej endast direkt, utan även indirekt genom att samtidigt hedra den störste av Weierstrass' lärjungar och efterföljare, Henri Poincaré. Bandets utgivande måste dock få anstå, till dess fred åter inträtt i världen.

De redan utsläppta häftena hade ett även ur mycket sträng vetenskaplig synpunkt synnerligen betydande innehåll. Härtill hade främst bidragit svenska och danska matematiker, av svenska professor A. Wiman i Uppsala med sin avhandling »Ueber den Zusammenhang zwischen dem Maximalbetrage einer analytischen Funktion und dem grössten Gliede der zugehörigen Taylor'schen Reihe» samt professor Nörlund med »Sur les séries de facultés» och av danska författare professor J. Hjelmlev i Köpenhamn med sitt djupt originella och uppseendeväckande arbete »Die Geometrie der Wirklichkeit» samt docenten Harald Bohr i Köpenhamn med sitt nya viktiga bidrag till lösningen av den Riemannska gåtan inom primtalsteorien »Zur Theorie der Riemann'schen Zetafunktion im kritischen Streifen».

För väl ett par band framåt föreläge dels under de senaste åren utförda arbeten av sökanden, dels mycket betydande bidrag från olika utomskandinaviska länder, Frankrike, Tyskland, England, Schweiz, Ungern, Ryssland etc.

Det finnes en avgjord tendens bland matematikens främste att som sitt organ uppsöka vår svenska tidskrift, och hade densamma således att även för framtiden förvänta en mycket framstående plats inom den vetenskapliga forskningen, om den leddes på det rätta sättet, i rent vetenskaplig anda, och utan hänsyn till vare sig nationella eller inre eller yttre politiska synpunkter. På detta sätt skulle den kunna gagna vårt fädernesland genom att i sin mån uppehålla vårt anseende som bärare av även den högsta kultur och härmed även som en överallt erkänd kulturmak.

Vetenskapsakademien har med skrivelse den 27 oktober 1915 överlämnat ett av dess sakkunniga ledamöter f. d. astronomen i Pulkova M. Nyrén och professorn B. Hasselberg avgivet yttrande, däri de, under framhållande att ifrågavarande tidskrift alltjämt intoge en hög rangplats bland vetenskapliga matematiska tidskrifter, hemställt, att akademien måtte med sitt förord på det livligaste understödja den gjorda ansökningen; och har akademien jämväl för egen del förordat bifall till densamma.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till understöd för fortsatt utgivande av tidskriften *Acta mathematica* anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 3,000 kronor.

[210.]
Tidskriften
Sfinx.

6. **Tidskriften Sfinx.** På extra stat för vart och ett av åren 1903 — 1916 har riksdagen till understöd för fortsatt utgivande av tidskriften *Sfinx* anvisat ett belopp av 1,200 kronor att utgå under vissa villkor, som senast formulerats sålunda, att dess utgivare skulle kostnadsfritt överlämna till universitetsbiblioteket i Uppsala 40 exemplar och till universitetsbiblioteket i

Lund 20 exemplar av tidskriften för att användas för dessa biblioteks bytesverksamhet med utlandet.

Tidskriftens utgivare, docenten Ernst Teodor Andersson har nu anhållit, att Kungl. Maj:ts täcktes till 1916 års riksdag avlåta proposition därom, att till fortsatt utgivande av tidskriften måtte beviljas ett anslag av 1,200 kronor att utgå för år 1917 under villkor motsvarande dem, som fastställts för åtnjutande av det för år 1916 beviljade statsanslaget.

Ansökningen är tillstyrkt av filosofiska fakultetens i Uppsala humanistiska sektion samt av universitetskanslern.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:ts täcktes föreslå riksdagen

att på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av 1,200 kronor till understöd för fortsatt utgivande av tidskriften *Sfinx*, med villkor att dess utgivare kostnadsfritt överlämnar till universitetsbiblioteket i Uppsala 40 exemplar och till universitetsbiblioteket i Lund 20 exemplar av tidskriften för att användas för dessa biblioteks bytesverksamhet med utlandet.

7. **Tidskrift för landsmål.** Sedan riksdagen för utgivande under vart och ett av åren 1910—1916 av tidskriften »Nyare bidrag till kännedomen om de svenska landsmålen och svenskt folkliv» eller, såsom den numera benämnes, »Svenska landsmål och svenskt folkliv» beviljat ett årligt extra anslag av 5,000 kronor, har tidskriftens utgivare professor J. A. Lundell anhållit om enahanda statsunderstöd för tidskriften under år 1917; och har denna anhållan förordats av filosofiska fakultetens i Uppsala humanistiska sektion samt av universitetskanslern.

[211.]
Tidskrift för
landsmål.

Med anledning härav och under åberopande av den utredning, som förebragts i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 12 januari 1909, punkten 176, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:ts behagade föreslå riksdagen

att på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av 5,000 kronor att på de villkor, Kungl. Maj:ts kan finna lämpligt bestämma, användas till understöd för utgivande under år 1917 av tidskriften *Svenska landsmål och svenskt folkliv*.

8. **Undersökning av svenska folkmål.** Sedan riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning för systematisk undersökning av svenska folkmål anvisat på *extra stat* för år 1914 ett anslag

[212.]
Undersökning av
svenska
folkmål.

[212.] av 7,500 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma, uppdrog Kungl. Maj:t enligt nådigt brev den 22 augusti 1913 åt professorerna Otto von Friesen, J. A. Lundell och Adolf Noreen, dåvarande docenten Bengt Hesselman och docenten Sven Lampa samt filosofie licentiaten Herman Geijer att tillika med överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Uppsala utöva ledningen av omförmälda undersökning, varjämte meddelades vissa närmare föreskrifter beträffande undersökningens planering och utförande under år 1914.

För fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål har riksdagen, på därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar, anvisat på extra stat för vart och ett av åren 1915 och 1916 ett anslag av 7,500 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma. Dessa anslag hava, i likhet med vad som skett beträffande det för år 1914 beviljade beloppet, ställts till rektors vid universitetet i Uppsala förfogande för att i mån av behov tillhandahållas ledarna av undersökningen mot redovisning inför kammarrätten.

I fråga om användningen av 1915 års anslag meddelades särskilda föreskrifter genom nådigt brev den 5 mars 1915.

Sedan vidare kanslersämbetet för rikets universitet anbefallts att efter vederbörandes hörande inkomma med förslag till användning av det för år 1916 beviljade anslaget, har kanslersämbetet med eget underdånigt utlåtande till Kungl. Maj:t överlämnat ett av överbibliotekarien samt von Friesen, Lundell, Noreen, Hesselman och Geijer i sådant hänseende uppgjort förslag, och har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 23 oktober 1915 meddelat följande föreskrifter beträffande undersökningens planering och utförande under år 1916:

Undersökningens huvudföremål skall utgöras av dialekterna. I den mån det låter förena sig med dialektundersökningens planmässiga fullföljande, skola dock alla tillfällen iakttagas till undersökning av folktraditioner, även när dessa icke äro av rent språkligt intresse.

Arbetet skall bestå i a) detaljerad registrering av till ledningen överlätna eller i ledningens vård deponerade samlingar samt vad i övrigt tillhör samlingarnas arkivaliska förvaltning; b) sådan bearbetning av detta material, som närmast erfordras såsom grundval för materialets komplettering och kontrollering; c) bedrivande av fortsatta undersökningar i landsorten.

Det under c) omnämnda arbetet ägnas under år 1916 huvudsakligen åt två arbetsfält, det ena med centrum i Västmanland, det andra med centrum i Jämtland. Denna arbetsuppgift har ledningen att överlämna åt två personer, vilka tillika skola arbeta på de under a) och b) här ovan nämnda uppgifterna. För sitt arbete åtnjuta dessa personer ett arvode å 2,500 kronor vardera för arbetsåret, beräknat till 10½ månader. Av arbetstiden beräknas för båda undersökarna sammanlagt 8 må-

nader till resor. För den tid undersökarna äro stadda på resor, uppbäres av vardera undersökaren ersättning med 200 kronor i månaden utom årsarvodet.

Ledningen och undersökarna skola vid undersökningarna såvitt möjligt försäkra sig om medverkan av personer, bosatta i landsorten. Samarbete bör och astadkommas med förut organiserade undersökningar, som ännu äro i verksamhet.

För inlösen av handskrifter, som anses böra införlivas med samlingarna i Uppsala, får av statsanslaget användas ett belopp av intill 500 kronor. Vad som återstår av statsanslaget efter frånräknande av denna utgiftspost ävensom av årsarvoden och reseersättningar må i mån av behov användas för papper, bokbinderiarbeten och dylika expenser för undersökningen.

De samlingar, som genom de av ledarna föranstaltade undersökningarna åstadkommas, ävensom samlingar, som utan förbehåll överlämnas till dem, skola bliva statens egendom och hållas tillgängliga för vetenskaplig forskning. Samlingarna skola, så snart utrymme inom universitetsbiblioteket kan beredas, förvaras därstädes.

I underdånig skrivelse den 28 september 1915 hava överbibliotekarien samt von Friesen, Lundell, Noreen, Hesselman och Geijer anfört huvudsakligen följande:

Att utföra de särskilda arbeten, som angivits i de av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifterna, hade under år 1915, likasom under år 1914, varit uppdraget åt Geijer samt filosofie licentiaten Torsten Ericsson.

För det arbete, som utförts under år 1914, hade utförligt redogjorts i en i tidsskriften Svenska landsmål år 1915 tryckt uppsats med titel »Undersökningen av svenska folkmål 1914».

1915 års arbeten hade hittills jämte registrering av i ledningens vård befintliga samlingar och preliminär bearbetning av i dem liggande material omfattat undersökningar företrädesvis i Västmanland (landskapets östra del) och Jämtland (trakter närmast nordväst, norr och nordost om Storsjön).

För år 1916 beräknades, att vid sidan av fortgående registrering och materialbearbetning de arbeten i landsorterna, som av ledningens egna undersökare skulle utföras, fortfarande måste till väsentlig del förläggas till Västmanland och Jämtland men därjämte kunde och borde i större utsträckning, än redan år 1915 skett, överföras till närliggande landskap, dels Dalarne, dels de norrländska kustlandskapen Hälsingland, Medelpad och Ångermanland.

Under år 1917 borde arbetet fortsättas med registrering såväl av äldre samlingar som av alltjämt inflytande nya samlingar. Ävenså måste materialbearbetningen fortsättas. Undersökningarna i landsorten borde, enligt den allmänna planen för ledningens arbeten, för så vitt det gällde av statsanslag bekostade undersökningsresor, under år 1917 fortsättas av två undersökare inom huvudsakligen samma landskap som år 1916. Undersökningarna inom såväl Västmanland som Jämtland torde därunder sannolikt komma att hinna så långt, att det viktigaste grammatiska materialet för en topografisk översikt över vardera landskapet i dess helhet då kunde föreligga.

Vid sidan av ovannämnda arbeten hade år 1915 inom 14 olika landskap under sökandenas ledning företagits undersökningar av ett 30-tal andra undersökare än de ovannämnda två. Dessa andra undersökare hade endast till en jämförelsevis ringa del åtnjutit understöd av statsanslaget. I de flesta fall understöddes deras arbeten genom andra medel. I ej obetydlig utsträckning utförde de sitt arbete helt eller delvis utan

någon ekonomisk vedergällning. Sökandena förutsåge, att de även under de närmast kommande åren skulle hava att leda dylika, av statsmedel icke bekostade undersöknings- och samlingsarbeten, men i vilken omfattning detta kunde komma att äga rum, läte sig ej ännu beräkna. Av den omfattning, vari dylik arbetshjälp kunde komma att stå till buds, berodde åter i ej ringa mån, vilken närmare fördelning på olika landskap, som kunde visa sig lämplig i fråga om de av statsmedel bekostade undersökningsresorna.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställde sökandena, att Kungl. Maj:t täcktes till 1916 års riksdag avlåta nådig proposition om beviljande å extra stat för år 1917 av ett belopp av 7,500 kronor till fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma.

I utlåtande den 20 oktober 1915 har universitetskanslern, efter hörande av Uppsala filosofiska fakultets humanistiska sektion, tillstyrkt proposition till 1916 års riksdag om beviljande för ifrågavarande ändamål av ett extra anslag av 7,500 kronor.

På grund av vad i ärendet förekommit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 7,500 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma.

[213.]
Insamling av
svenska
folkminnen.

9. Insamling av svenska folkminnen. För insamling, förteckning och undersökning av svenska folkminnen har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1913—1916 beviljat ett anslag av 4,500 kronor att utgå på de villkor och i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskriva. Anslagen hava föranletts av framställningar från stadsnotarien i Lund Nils Andersson, docenten i litteratur- och musikhistoria vid universitetet i Lund Tobias Norlind och docenten i nordisk och jämförande folkminnesforskning vid samma universitet C. W. von Sydow.

På sätt framgår av det vid statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914, punkten 227, meddelade Kungl. Maj:t, efter det vederbörande universitetsmyndigheters yttranden i ärendet inhämtats, genom nådigt beslut den 28 mars 1913 bestämmelser rörande användningen av det för år 1913 anvisade beloppet, och i huvudsak enahanda föreskrifter hava sedermera lämnats i fråga om anslagen för åren 1914—1916.

Hos Kungl. Maj:t hava nu Andersson, Norlind och von Sydow anhållit

om beredande jämväl för år 1917 av ett anslag å 4,500 kronor för ifrågasvarande ändamål.

I ärendet har universitetskanslern, sedan den humanistiska sektionen av filosofiska fakulteten vid universitetet i Lund yttrat sig, den 4 december 1915 avgivit underdånigt utlåtande och därvid, i likhet med sektionen, förordad bifall till framställningen.

Under hänvisning jämväl till den utredning, som innefattas i punkten 216 av det vid 1912 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1912, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för insamling, förtecknande och undersökning av svenska folkminnen bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 4.500 kronor att utgå på de villkor och i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa.

10. **Vetenskaplig undersökning av ortnamn.** Riksdagen har vid olika tillfällen anslagit medel till undersökning av ortnamn inom Älvsborgs, Örebro och Värmlands län. Därjämte har riksdagen till arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare anvisat på *extra stat* för år 1912 7,000 kronor, av vilket belopp 3,000 kronor voro avsedda för de tre sista kvartalen av år 1911, samt för vart och ett av åren 1913—1916 4,000 kronor.

[214.]
 Vetenskaplig
 undersökning av
 ortnamn.

Kommittén har nu i skrivelse den 5 oktober 1915 anhållit om beredande av ett anslag å sistnämnda belopp till arvode åt sekreteraren för år 1917 och till stöd därför yttrat:

Kommittén finge hänvisa till vad i propositionen nr 143 till 1911 års riksdag anförts såväl rörande lämpligheten av ett fast årsarvode åt kommitténs sekreterare som ock beträffande detta arvodes belopp, 4.000 kronor för år, samt påpeka, att sekreterarens arbete under åren 1916 och 1917 komme att avse dels avslutandet av bearbetningen av ortnamn i Värmlands län, av vars 14 häradar nu, fränsett bearbetningen av naturnamnen, endast 4 återstode att bearbeta, dels avslutandet av bearbetningen av Örebro län, av vars 16 häradar nu 9 vore — fränsett naturnamnen — behandlade, dels revision av manuskriptet till samt korrekturläsning av ännu icke från trycket utgivna 2 häradar inom Älvsborgs län — ett arbete som, sedan nu dylika redogörelser beträffande länets övriga 16 häradar befordrats till tryck, naturligtvis måste få oavbrutet fortgå och bringas till avslutning — dels fullföljandet av det redan långt framskridna fullständiga register, varmed enligt den av Kungl. Maj:t fastställda planen redogörelsen för Älvsborgs län skulle vara försedd, dels äntligen den sig för varje år ökande mängd utredningar, som kommittén årligen måste avgiva i anledning av remisser från kammarkollegium och i all synnerhet rikets allmänna kartverk, med

vilket kommittén i följd av kartverkets år 1903 till chefen för jordbruksdepartementet avlätna skrivelse hade att i och för kartgranskning samverka.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av 4,000 kronor till arvode under samma år åt ortnamns-kommitténs sekreterare.

[215.]

Verket »Sve-
riges kyrkor,
konsthisto-
riskt inventa-
rium».

11. **Verket »Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium».** Såsom bidrag till fortsatt utgivande av detta, utav professorn S. Curman och docenten J. Roosval påbörjade, med stöd av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien utgivna verk har riksdagen på extra stat för vardera av åren 1914 och 1915 anvisat ett anslag av 10,000 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

I samband med den stränga begränsning av anslagskraven för år 1916, som vid framläggande av 1915 års statsverksproposition måste ske, beräknades, att av det nyss omförmälda, för år 1915 beviljade anslaget hälften eller 5,000 kronor skulle kunna besparas till nästföljande år. För ifrågasvarande ändamål åskades därför hos riksdagen allenast ett belopp av 2,500 kronor för år 1916, varjämte begärdes riksdagens medgivande, att vad som besparades å det för år 1915 beviljade anslaget skulle få för samma ändamål användas under år 1916. Denna framställning bifölls av riksdagen.

Den 4 juli 1913 ställdes det för år 1914 beviljade anslaget till Curmans och Roosvals förfogande under villkor, att ifrågasvarande verk, som vore avsett att omfatta samtliga delar av landet, utgäves under enhetlig ledning; att utgivarna årligen redovisade för det under året utförda arbetet inför vitterhetsakademien, som skulle hava att med utlåtande däröver till Kungl. Maj:t överlämna dylik redovisning; att ditintills för verket insamlat primärmaterial ävensom sådant material, som därefter insamlades, skulle, i den mån verket utkomme av trycket, överlämnas till vitterhetsakademiens antikvariskt-topografiska arkiv; att av verket, i den mån det utkomme, överlämnades till ecklesiastikdepartementet femtio exemplar, till kungl. biblioteket tio exemplar och till vitterhetsakademien fem exemplar; samt att utgivarna årligen till Kungl. Maj:t ingåve räkenskapssammandrag för anslagsåret för att tillställas riksdagens revisorer, med skyldighet för utgivarna att, därest sådant skulle av revisorerna påkallas, till dem ingiva de fullständiga räkenskaperna för företaget.

Genom nådigt brev den 31 december 1914 medgavs, att det antal exemplar av ifrågasvarande verk, som, i den mån det utkomme, skulle överlämnas till ecklesiastikdepartementet, finge inskränkas till tio.

Curman och Roosval hava nu anhållit om ett anslag av 10,000 kronor att under år 1917 användas till fortsatt utgivande av förevarande arbete.

[215.]

I sin ansökning hava de anfört:

Det under år 1914 på väsentligt bredare basis bedrivna arbetet, över vilket berättelse i enlighet med nådig föreskrift avgåves till vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, hade givetvis under år 1915 måst väsentligt reduceras på grund av de minskade ekonomiska resurser, som stått till sökandenas förfogande. De hade dock sökt fullfölja alla förut påbörjade arbeten, på det att icke dessa genom att för längre tid läggas åt sidan skulle förlora i värde och användbarhet. Däremot hade sökandena nödgats avstå från förhoppningarna att år 1915 kunna påbörja arbeten i åtskilliga nya landskap. Tack vare enskild mecenats frikostighet hade sökandena dock satts i stånd att även år 1915 lägga ett par nya landskap under arbete, nämligen Östergötland, Jämtland och Ångermanland, där förberedande arbeten sistlidna sommar blivit utförda. Utöver vad sökandena i berättelsen över sitt arbete under år 1914 meddelat angående detsamma, ville sökandena lämna följande upplysningar rörande den år 1915 bedrivna verksamheten.

Av trycket hade utkommit häftet nr 5, Stockholm, Kungsholms kyrka.

Under tryckning befunno sig häftena nr 6 och 7, innehållande Uppland, Häverö och Väddö skeppslag och Dalarne, Leksands och Gagnefs tingslag.

Ute i bygderna hade arbeten bedrivits på många skilda håll.

I Skåne, där inventariseringsarbetet genom överenskommelse övertagits av etnologiska föreningens i Lund fornminneskommission, hade arbeten bedrivits i Skytts och Harjagers härader.

I Blekinge hade undersökningarna kompletterats i Östra härad. I Medelsta härad hade undersökningarna under året börjats och fullbordats.

På Gottland hade beskrivningarna över Bro tings kyrkor blivit kompletterade.

I Östergötland hade undersökningar påbörjats i Bankekinds härad.

I Västergötland hade kompletteringar utförts rörande kyrkorna i Kinnefjärdings härad, västra delen. Undersökningar av kyrkorna i häradets östra del hade slutförts.

I Södermanland påginge förberedande arbeten rörande kyrkorna i Oppunda härad i hela dess utsträckning samt rörande Nyköpings västra kyrka.

I Uppland hade kompletteringsarbeten utförts i Åkers samt Frötuna och Länna skeppslag ävensom i Närdinghundra härad.

I Dalarne hade undersökningsarbetena fullbordats inom Falu norra och södra tingslag samt påbörjats inom Rättviks och Orsa tingslag. Dessutom hade Venjans gamla kyrka, vilken skulle rivas, blivit undersökt och uppmätt genom sökandenas försorg.

I Jämtland hade undersökningar och mätningar slutförts inom Ragunda gamla pastorats område.

I Medelpad hade kompletteringar rörande hela landskapet utförts.

I Ångermanland hade 4 kyrkor blivit fullständigt undersökta.

Slutligen hade i Stockholm beskrivningen av Östermalms kyrka slutförts och beskrivningen av Riddarholmskyrkan påbörjats.

Att så pass mycket arbete kunnat utföras, ehuru statsanslaget under året varit reducerat till hälften, berodde i hög grad på det ekonomiska stöd, som från enskild person under år 1915 kommit företaget till del just för att förhindra dess beskärande i allt för hög grad. Dock kunde sökandena icke förutsätta, att dylikt stöd allt fram-

gent skulle stå arbetet till buds. A andra sidan vore det av stor vikt, att undersökningsarbetena icke behövde för mycket inskränkas. Ty varje år som ginge försvunne helt säkert mycket dyrbart undersökningsmaterial, som borde varit vetenskapligt beskrivet och avbildat. Området för sökandenas arbete vore så stort, att arbetet måste bedrivas i stor skala, för att området inom rimlig tid skulle kunna genomarbetas.

På grund av nådig remiss har vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien den 5 oktober 1915 avgivit underdånigt utlåtande över denna ansökning och därvid med vitsordande av det förtjänstfulla sätt, varpå sökandena fullföljt omförmälda verk, tillstyrkt bifall till deras framställning.

Departement-
schefen.

Givet är, att det omfattande och synnerligen betydelsefulla arbete, som av Curman och Roosval upptagits och under några år på ett erkännansvärt sätt fullföljts, erfordrar ett kraftigt stöd från statens sida för att i fortsättningen kunna med framgång bedrivas. Med varje år som går torde, såsom i ansökningen omnämnts, åtskilligt av det material försvinna, som borde vetenskapligt beskrivas och avbildas. Curman och Roosval hava också, i enlighet med vad 1913 års riksdag uttalade i ämnet, lagt huvudsaklig vikt vid inventeringsarbetets skyndsamma bedrivande.

Därjämte är det givetvis för arbetets fortgång av betydelse, att den stab av medarbetare, som Curman och Roosval kunnat för detsamma förvärva, må kunna sammanhållas, vilket näppeligen låte sig göra, därest någon väsentligare inskränkning av arbetsplanen bleve nödvändig.

För att ifrågavarande arbete må kunna under år 1917 i erforderlig utsträckning fortgå, synes det mig alltså vara av stor vikt, att sökandena komma i åtnjutande av statsbidrag till det belopp, 10,000 kronor, vartill anslaget ursprungligen bestämdes; och får jag därför hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att såsom bidrag till fortsatt utgivande av det av professorn S. Curman och docenten J. Roosval påbörjade, med stöd av vitterhetsakademien utgivna verket »Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium» på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av 10,000 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

[216.]

Föreningen
Pietas.

12. **Föreningen Pietas.** Till befrämjande av föreningen Pietas' verksamhet under åren 1911 och 1912 beviljade 1911 års riksdag ett extra anslag å 4,000 kronor, under villkor att föreningen till statens historiska museum med äganderätt överlämnade genom föreningens försorg utförda fotografier, register och beskrivningar över behandlade föremål. Vidare beviljades för enahanda ändamål på extra stat för vartdera av åren 1913

och 1914 ett anslag av 2,000 kronor och för vardera av åren 1915 och 1916 ett belopp av 2,500 kronor att utgå under nyssnämnda villkor.

I skrivelse den 29 september 1915 har nu styrelsen för nämnda förening anhållit om statsanslag av 2,500 kronor för år 1917 till främjande av föreningens verksamhet. Styrelsen har i sådant avseende anfört:

Föreningen Pietas, vars mål vore att åt framtiden i så oskadat skick som möjligt genom sakkunnigt utförd konservering under vetenskaplig kontroll bevara vårt lands äldre textila minnesmärken, hade tillämpat den principen att för utfört arbete icke debitera församlingar, museer och andra offentliga institutioner inom landet annat än med föreningens direkta kostnader för material och för arbetets praktiska utförande, under det att ingenting i den debiterade summan beräknats för den vetenskapliga undersökningen och nödvändiga övervakningen av arbetet, för lokalhyra, stående försäkringar, fotograferingar och registrering. Även utan pålägg av dessa omkostnader bleve nämligen dessa arbeten ganska dyra i följd av deras art. Då de av föreningen behandlade föremålen i de allra flesta fall tillhörde dylika offentliga institutioner, vore föreningen för sin verksamhet helt och hållet beroende av statsunderstödet, som sålunda erfordrades för täckande av kostnaderna för anställande av sakkunnig undersökning och vetenskaplig kontroll över arbetet, för lokalhyra, stående försäkringar m. m. samt för behandlade föremåls fotografering och beskrivning.

Föreningen hade haft att glädja sig åt en allt mera utvecklad verksamhet. Bland de under år 1914 avslutade textilierna märktes två dyrbara korkäpor, tillhöriga St Olai kyrka i Norrköping, altarkläden och mässkläder, tillhöriga Kalmar domkyrka, Borgs kyrka i Östergötland, Ljusdals kyrka, flera föremål, tillhöriga Linnéanska stiftelsen i Hammarby, fanor, tillhöriga Göta livgarde och Älvsborgs regemente, samt standar, tillhörigt livgardet till häst.

Vid sin ansökning har styrelsen fogat intyg därom, att till vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien från föreningen avlämnats beskrivning jämte register över behandlade föremål år 1914, jämte tillhörande 77 fotografier.

På grund av nådig remiss har vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien den 5 oktober 1915 avgivit underdånigt utlåtande över ansökningen och därvid tillstyrkt bifall till densamma.

Under åberopande av de skäl, som den 14 januari 1914 av dåvarande departementschefen anfördes till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden såsom stöd för äskande av anslagsökningen för år 1915, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till främjande av föreningen Pietas' verksamhet under år 1917 bevilja på *extra stat* för samma år ett anslag av 2,500 kronor, under villkor att föreningen till statens historiska museum med äganderätt överlämnar genom föreningens försorg utförda fotografier, register och beskrivningar över behandlade föremål.

[217.]
 Statistiska
 tabeller över
 Öresunds-
 stullen.

13. **Statistiska tabeller över Öresundstullen.** Såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för utgivande av dylika tabeller för tiden efter år 1660 beviljade 1913 års riksdag ett anslag av 15,000 kronor, varav på extra stat för år 1914 anvisades ett belopp av 1,500 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

Såsom i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914 omnämnes, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 4 juli 1913, att sistnämnda belopp skulle tillhandahållas Carlsbergfondens i Köpenhamn kassa, sedan av vederbörande i Danmark till Kungl. Maj:ts beskickning i Köpenhamn lämnats skriftlig förbindelse att kostnadsfritt tillställa kungl. biblioteket tjugufem exemplar av verket i dess helhet, i den mån det utkomme, samt under villkor att, därest till arbetet komme att fogas lista med förklaring av däri förekommande termer och ovanligare ord, denna lista avfattades med hänsyn även till svenska läsares behov.

Enligt en från Kungl. Maj:ts minister i Köpenhamn ingången under rättelse har Carlsbergfondens direktion i skrivelse den 2 december 1913 till svenska beskickningen förbundet sig att uppfylla de för anslagets åtnjutande bestämda villkoren. Sedermera har direktionen till ecklesiastikdepartementet insänt redogörelser för arbetets fortgång under åren 1913 och 1914.

På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar anvisade riksdagen för ovannämnda ändamål jämväl på extra stat för vart och ett av åren 1915 och 1916 ett anslag av 1,500 kronor.

Då enahanda belopp torde böra utgå för år 1917, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att av det för utgivande av statistiska tabeller över Öresundstullen år 1913 beviljade anslaget av 15,000 kronor anvisa på *extra stat* för år 1917 ett belopp av 1,500 kronor.

[218.]
 Forsknings-
 arbete vid
 utländska
 biologiska
 stationer.

14. **Forskningsarbete vid utländska biologiska stationer.** Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade anslag av 1,800 kronor för beredande av tillfälle för svenska forskare till vetenskapligt arbete vid en eller flera utländska biologiska stationer må för enahanda ändamål användas under år 1917.

15. **Resestipendier åt journalister.** För vart och ett av åren 1912 —1916 har riksdagen till resestipendier åt journalister, företrädesvis medarbetare, som hava redaktionellt arbete i svensk tidning eller journalistisk byrå till huvudsaklig sysselsättning, anvisat på extra stat 4,000 kronor att efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas under de villkor för stipendiernas åtnjutande, som Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma. Genom kungörelse den 24 november 1911 har Kungl. Maj:t utfärdat bestämmelser i angivna hänseende att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisas.

[219.]

Resestipendier åt journalister.

Svenska journalistföreningen har nu genom sin centralstyrelse anhållit om beredande för ändamålet av ett anslag å 4,000 kronor för år 1917.

Under erinran att även år 1915, då de till resestipendier och dylika understöd anvisade statsanslagen i allmänhet icke kommo till användning, likväl resestipendier utdelades till journalister samt att det för år 1916 beviljade anslaget för detta ändamål torde böra nämnda år tagas i anspråk, hemställer jag, att förslag måtte avlätas till riksdagen

att till resestipendier för år 1917 åt journalister, företrädesvis medarbetare, som hava redaktionellt arbete i svensk tidning eller journalistisk byrå till huvudsaklig sysselsättning, bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 4,000 kronor att efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas under de villkor för stipendiernas åtnjutande, som Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

16. **Understöd åt inhemska skönlitterära författare.** I anledning av en inom riksdagen väckt motion beviljade 1907 års riksdag till fasta årliga understöd under åren 1908—1910 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst ett anslag av 30,000 kronor att av Kungl. Maj:t efter sakkunnigas hörande fördelas. På grund av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar beviljades sedermera för liknande understöd under åren 1911—1913 av 1910 års riksdag enahanda belopp, 30,000 kronor. För åren 1914—1916 beviljades av 1913 års riksdag likaledes 30,000 kronor att efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes, efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsidkare dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd. Av de sålunda beviljade beloppen har riksdagen anvisat på extra stat för vart och ett av åren 1908—1916 ett anslag av 10,000 kronor.

[220.]

Understöd åt inhemska skönlitterära författare.

Genom beslut den 4 juli 1913 förklarade sig Kungl. Maj:t — i likhet med vad som skett, då ifrågavarande anslag av riksdagen förut beviljats — vilja åt fem sakkunniga, av vilka en skulle väljas av svenska akademien

[220.] och en av styrelsen för Sveriges författarförening samt de tre återstående utses av Kungl. Maj:t, anförtro uppgörandet av förslag till fördelning av det för åren 1914—1916 beviljade understödet, och förklarade Kungl. Maj:t i sammanhang härmed — jämte det svenska akademien och nämnda styrelse anmodades att vardera välja dels en person att för treårsperioden 1914—1916 vara ledamot av sagda förslagsnämnd, dels en person att för samma tid vara suppleant för den utsedde ledamoten — att Kungl. Maj:t sedermera och efter utseende av de återstående ledamöterna av nämnden komme att i ärendet vidare förordna.

Efter det svenska akademien och Sveriges författarförenings styrelse anmält sig hava i enlighet härmed utsett var sin ledamot av nämnden och suppleant för honom, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 3 oktober 1913 övriga ledamöter i förslagsnämnden ävensom suppleanter för dem, varjämte Kungl. Maj:t uppdrog åt nämnden att före 1913 års utgång till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till utdelning av ifrågasvarande understöd och till de bestämmelser, som kunde anses böra lämnas i sammanhang därmed.

Den 25 november 1913 avgav nämnden det infordrade förslaget och anförde därvid, att då de under föregående treårsperiod utdelade understöden blivit enligt de genom riksdagens beslut fastställda grunderna av Kungl. Maj:t givna åt de särskilda stipendiaterna såsom fasta understöd, nämnden ansåge, att någon ändring häruti icke borde ifrågasättas i anledning av de nya bestämmelser, riksdagen dåmera meddelat. Nämnden funne sig fördenskull böra föreslå, att understöden för åren 1914—1916 fortfarande måtte få utgå till de innehavare, å vilka hela anslagsbeloppet förut disponerats, nämligen till:

skriftställaren	Per Hallström	kronor	2,000: —
›	Ola Hansson	›	1,400: —
›	Fredrik Vetterlund	›	800: —
författarinnan	Helena Nyblom	›	600: —
skriftställaren	K. G. Ossian-Nilsson	›	800: —
›	Daniel Fallström	›	700: —
›	Gustaf Ullman	›	700: —
›	Anders Österling	›	700: —
›	Henning Berger	›	700: —
›	Bo Bergman	›	800: —
›	Karl-Erik Forsslund	›	800: —

Genom nådigt beslut den 28 november 1913 fann Kungl. Maj:t gott tilldela de av nämnden föreslagna personerna för vart och ett av åren

1914—1916 understöd av ifrågavarande anslag med de av nämnden angivna belopp, varjämte meddelades föreskrifter rörande villkoren för understödens uppbärande m. m. I denna fördelning har sedan dess icke skett någon ändring.

Då ifrågavarande understöd, jämlikt riksdagens beslut rörande anslag för åren 1908—1913, tilldelats de nuvarande innehavarna såsom fasta understöd, torde jämväl för den närmaste framtiden medel böra göras tillgängliga för ändamålet.

Så snart något av dessa understöd upphört att utgå till den nuvarande innehavaren, lärer emellertid hinder icke möta för att understödet kommer att utdelas icke såsom fast understöd utan allenast för viss tid.

Jag tillstyrker på grund av vad jag sålunda anfört förslag till riksdagen att till understöd under åren 1917—1919 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst bevilja ett anslag av 30,000 kronor, att efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas, efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsidkare dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd, samt att av ifrågavarande anslag på *extra stat* för år 1917 anvisa ett belopp av 10,000 kronor.

17. **Antarktisk expedition.** Riksdagen har år 1914 såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för en antarktisk expedition åren 1915—1919 beviljat ett anslag av 135,000 kronor samt härav på extra stat för år 1915 anvisat ett belopp av 27,000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

[221.]
Antarktisk
expedition.

Såsom jag meddelade i anförande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1915, anmälde den svenska antarktiska kommittén i underdånig skrivelse den 21 november 1914, att den såge sig nödsakad uppskjuta expeditionens avgång till eftersommaren 1916. Nu har kommittén i underdånig skrivelse den 26 november 1915 anmält, att expeditionens avgång ännu en gång måste uppskjutas för ett år eller till eftersommaren 1917, varvid arbetena skulle fortgå åren 1917—1921 i överensstämmelse med den uppgjorda planen.

Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för en antarktisk expedition åren 1915—1919 anvisade belopp av 27,000 kronor må på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1917.

[222.]

Ras-
biologiska
undersök-
ningar.

18. **Rasbiologiska undersökningar.** Hos det större akademiska konsistoriet i Uppsala har medicinska fakulteten därstädes gjort framställning om utverkande av ett extra anslag å 24,000 kronor att med 6,000 kronor under vart och ett av åren 1917—1920 utgå till docenten vid universitetet Herman Lundborg såsom understöd vid utförandet av rasbiologiska undersökningar. Fakulteten har på följande sätt motiverat denna sin framställning:

Under en följd av år hade docenten Lundborg ägnat ett framgångsrikt forskningsarbete åt rasbiologiska spörsmål. År 1898 började han en medicinsk biologisk undersökning av en vitt utgrenad släkt i södra Sverige, vilken i flera avseenden föredde ett mycket stort intresse. Efter att först hava ägnat en ingående undersökning åt en i denna släkt förekommande nervsjukdom av ovanlig beskaffenhet, vilket arbete år 1904 prisbelönades av svenska läkarsällskapet, genomföskade han under åren 1908—1913 släkten i fråga i hela dess omfattning, såväl dess då levande medlemmar som på grund av tillgängliga, mestadels officiella aktstycken dess tidigare generationer, tillsammans 2,232 personer inom sju släktled. Ifrågavarande undersökningar offentliggjordes år 1913 i ett omfångsrikt arbete under titeln »Medizinisch-biologische Familienforschung». Såväl vad metoder och arbetssätt som vad de ernådda resultaten vidkomme hade detta arbete av den medicinska fackpressen inom och utom vårt land mottagits med stort erkännande och av vetenskapsakademien år 1914 tillerkänts Letterstedtska priset för originalarbete. Några uttalanden av utländska sakkunniga på området torde här böra anföras.

Så sade professorn vid Münchens universitet Max von Gruber i det förord, med vilket han försett arbetet, bland annat: »Doktor Lundborgs undersökning är den omfångsrikaste och grundligaste familjeundersökning, som någonsin företagits. Den ut hålliga flit och den offervilliga handlingskraft, med vilken doktor Lundborg har övervunnit de oändliga svårigheterna att utröna släktskapen och beskaffenheten av tusentals individer ända till 200 år tillbaka, äro beundransvärda och utgöra i och för sig ett vackert vittnesbörd om den idealism hos det svenska folket, om vilken Sundbärg med så mycken rätt talar. Man får lyckönska författaren, ty hans ansträngningar voro icke förgäves.» Sin härf på följande sammanfattande framställning av Lundborgs vunna resultat avslutade von Gruber med följande ord: »Fastställandet av recessiviteten av anlagen till viktiga nerv- och sinnessjukdomar, det vill säga det faktum, att ett sådant anlag måste ärvas från *båda* föräldrarna, om sjukdomen skall framträda, under det att anlaget blir överksamt, om det blott innebor i den enes av föräldrarne arvs substans, skall hädanefter hava ett utomordentligt starkt inflytande på det rasbygeniska handlandet.»

Professor E. Siemerling, Kiel, anförde i Archiv für Psychiatrie bland annat följande: »Detta storartat anlagda arbete av den genom sina undersökningar över myoklonus-epilepsien bekante författaren utgör ett mönstergillt alster av biologisk familjeforskning. I sin helhet bildar det den omfångsrikaste och grundligaste familjeforskning, som någonsin företagits.»

Professor Stromayer i Jena yttrade i Zeitschrift für die Gesamte Neurologie und Psychiatrie bland annat: »Att hava visat oss huru man skall samla material är en huvudförtjänst hos Lundborgs arbete, som kommer att bliva en rådgivare icke blott för den medicinska forskaren utan likaså även för juristen, socialpolitikern och antropologen.»

Professor G. Aschaffenburg i Köln yttrade i Monatschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform bland annat: »Lundborg har skapat en metodik för familjeforskningen, som i omsikt och djup är oöverträfflig. Etnografiska och geografiska, vetenskapliga och hälsoförhållanden hava studerats med samma grundlighet som de enskilda personerna. Författarens offervillighet, att under de obekvämate förhållanden boende under flera år på landsbygden själv hava insamlat sitt material, förtjänar icke minst vår beundran. Arbetet torde inom rasforskningen icke så lätt finna sin like.»

Citaten kunde lätteligen förökas, men det redan anförda torde vara tillfyllest sasom belysning av värdet av Lundborgs ifrågavarande arbete.

Sedan år 1913 vore Lundborg sysselsatt med omfattande rasbiologiska undersökningar bland lappar, finnar och svenskar. Han undersökte härvid ej enstaka släkter utan större folkgrupper, bybefolkningar och nomadiserande lappar. Undersökningarna omfattade de tre sista generationerna fulltaliga jämte deras anor, så långt de kunde följas i kyrkoböckerna, det vill säga cirka 200 år tillbaka. Undersökningarna vore förlagda dels till Lappland, dels till Värmland. Med vilka personliga uppoffringar de vore förbundna, framginge därav, att han under materialets uppsamlade långa tider på lappens vis levat i kåta; de tjänster och den hjälp, han därunder i sin egenskap av läkare kunnat bevisa nomaderna, hade, såsom det ville synas, i väsentlig grad underlättat forskningsarbetet i fråga. Det vore här bland annat sådana viktiga frågor som angående disposition för vissa sjukdomar och dessas ärftlighetsgång, om inverkan av olika miljö på hälsotillståndet samt rasblandningens problem, som vore föremål för undersökning.

Då fakulteten hade sig bekant, att professorn vid Köpenhamns universitet Harald Westergaard, som i vissa avseenden måste anses vara framstående fackman på området, redan på arbetets nuvarande tidiga stadium tagit kändedom om dess planläggning och metoder, hade fakulteten låtit sig angeläget vara att såväl i dessa avseenden som beträffande Lundborgs kvalifikationer för denna uppgift inhämta Westergaards mening. Det svar, som Westergaard ställt till fakultetens förfogande och vilket fakulteten bilagt sin framställning, vitsordade såväl det rationella i Lundborgs metoder som betydelsen därav, att det material av ingående iakttagelser, varom nu vore fråga, måtte bliva på sakkunnigt sätt insamlat, innan det bleve för sent.

Rasbiologien vore en jämförelsevis ny gren av den medicinska vetenskapen, vilken gren före Lundborg ej varit i vårt land på något ingående sätt bearbetad. Ej heller funnes för närvarande någon åt densamma ägnad lärostol i Sverige. I utlandet, särskilt i England och Amerika, hade redan lärarbefattningar inom rasbiologien upprättats och särskilda forskningsinstitut ägnats densamma. Då den avsåge att vid sidan av befolkningsstatistiken och antropologien, men arbetande med delvis andra metoder och frågeställningar än dessa vetenskaper, skänka kunskap om befolkningens i ett land för-

[222.]

hållanden, upplysningar som jämväl för lagstiftning och administration kunde bliva av stort värde, torde rasbiologien kunna förväntas även i övriga kulturländer inom kort bliva på liknande sätt, som i de anglosachsiska länderna redan skett, tillgodosedd. För snarlika antropologiska undersökningar av Danmarks befolkning beviljades, efter vad fakulteten trodde sig veta, redan år 1905 anslag av danska riksdagen.

De yttre förhållanden, under vilka Lundborg hittills utfört sitt forskningsarbete, hade varit och vore av den beskaffenhet, att de ställt synnerligen höga krav på hans förmåga av oegennyttig hängivenhet åt sin vetenskapliga uppgift. Lundborg, som vore född år 1868 och blivit år 1903 utnämnd till docent vid fakulteten, hade sedan år 1908 innehaft docentstipendium. Vidare hade han sedan år 1912 av de på universitetets stat till Kungl. Maj:ts disposition ställda medlen åtnjutit ett anslag av till en början 1,800 kronor och därefter 1,500 kronor årligen. Av tillgängliga donationsmedel hade fakulteten slutligen under några år kunnat tillgodose honom med i medeltal omkring 1,000 kronor årligen. Högsta sammanlagda beloppet av det understöd, Lundborg sålunda från dessa olika håll åtnjutit, uppginge alltså till ungefär 5,000 kronor för år räknat. Toge man i betraktaende, att arten av det forskningsarbete, Lundborg haft och hade att utföra, å ena sidan medförde kostsamma resor och uppehåll på skilda orter av landet, å andra sidan redan därigenom uteslöte möjligheten till ordnad praktisk läkarverksamhet med därav härflytande inkomst, insåges lätt, att hans hittills ernådda vetenskapliga resultat ej hade uppnåtts utan stora och kännbara uppoffringar för honom själv och hans familj.

Även i sin hittillsvarande knappa omfattning vore emellertid ifrågavarande ekonomiska understöd icke för framtiden påräkneligt. Lundborg hade redan år 1914 innehaft docentstipendium i sex år eller den längsta tid, för vilken universitetskanslern ägde utdela sådant stipendium. På därom gjord underdånig framställning hade han av Kungl. Maj:ten den 2 april 1914 erhållit ett års förlängning å sitt förordnande såsom docentstipendiat. En motsvarande underdånig anhållan, avseende tiden 1 juni 1915—31 maj 1916, vore av fakulteten för ej länge sedan ingiven. Även om, såsom fakulteten vågade hoppas, också denna anhållan vunno nådigt bifall, vore det dock uppenbart, att dylik prolongation knappast kunde — ej minst med hänsyn till andra, ostipendierade docenter inom fakulteten — för någon avsevärd tid framåt vara påräknelig. Vore det av betydelse, att Lundborg bereddes möjlighet att kvarstanna vid universitetet och att fullfölja sina pågående forskningar, måste givetvis medel utfinnas att på annat sätt betrygga hans ställning.

Det syntes fakulteten mer än sannolikt, att Lundborg med det anseende, han såsom rasbiolog redan förvärvat, utan större svårighet skulle kunna i utlandet vinna en ekonomiskt tryggad ställning inom sitt forskningsgebit. En sådan utgång vore emellertid helt visst att beklaga. Ej blott att här samma skäl föreläge, som under alla förhållanden gjorde det i hög grad önskvärt, att en framstående forskare kunde inom eget land finna medel för sin vetenskapliga verksamhet, härtill komme i förevarande fall, att en anställning i utlandet med största sannolikhet skulle medföra, att det ej bleve det svenska folkets rasbiologi, som bleve föremål för Lundborgs forskning; den nationella vinsten av denna forskning skulle då helt visst komma ett annat folk än vårt eget till godo.

Till framläggandet av förslag till mera verksamma åtgärder i och för bindandet av Lundborg vid Uppsala universitet syntes emellertid av lätt insedda skäl den nuvarande tidpunkten föga ägnad. Fakulteten hade på den grund trots sig böra inskränka sin föreliggande hemställan därhän, att Lundborgs nuvarande anställning vid

universitetet måtte kunna fortfara och att ett avbrytande av hans nu pågående undersökningar ej måtte av brist på medel för hans uppehälle behöva ifrågakomma. Efter vad fakulteten inhämtat, kunde dessa undersökningar beräknas kräva ytterligare en tid av fyra år. Vidkommande det årliga belopp, som här borde ifrågakomma, hade det syntts fakulteten, att ett belopp av 6,000 kronor, motsvarande vad en laborator inom fakulteten före åtnjutande av ålderstillägg upphure, vore det lägsta belopp, som i betraktande av ovan anförda omständigheter här kunde anses något så när tillfyllestgörande. Det kunde ifrågasättas, huruvida av detta belopp någon del fortfarande skulle kunna utgå från de på universitetets stat till Kungl. Maj:ts disposition ställda medel. Då emellertid erfarenheten syntes giva vid handen, att dessa medel vore för vissa universitetets mera tillfälliga behov av olika art väl behöfliga, varför anslag från desamma allenast plägade beviljas för ett år i sänder, och sålunda avsikten att för några år framåt tillförsäkra Lundborg en ej alltför oviss ekonomisk ställning ej syntes på sådant sätt till fullo vinnas, hade fakulteten trott sig ej kunna ifrågasätta en dylik uppdelning av det erforderliga beloppet.

Den av fakulteten gjorda framställningen tillstyrktes av det större akademiska konsistoriet, och jämväl universitetskanslern har i skrivelse den 5 oktober 1915 givit sitt förord till densamma.

På grund av nådig remiss har därefter vetenskapsakademien, som inhämtat yttrande i ämnet av f. d. professorn G. Retzius och professorn E. Müller såsom sakkunniga, avgivit underdånigt, den 27 oktober 1915 dagtecknat utlåtande över framställningen.

Retzius och Müller hava i sitt yttrande anfört följande:

I anslutning till de skäl, som av Uppsala universitets medicinska fakultet framstälts, och de utlåtanden av sakkunniga personer, som anförts, ävensom på grund av den kändedom, Retzius och Müller ägde om den vetenskapliga verksamhet, som Lundborg utövat, och de arbeten, han utgivit, finge Retzius och Müller avgiva det yttrande, att de på det livligaste tillstyrkte akademien att avgiva sitt förord för det av medicinska fakulteten, det större akademiska konsistoriet och universitetskanslern varmt förordade anslaget.

Med instämmande i detta yttrande tillstyrkte vetenskapsakademien bifall till framställningen.

Den av medicinska fakulteten omförmälda framställningen angående rätt för Lundborg att bibehålla sitt docentstipendium under tiden den 1 juni 1915—den 31 maj 1916 har av Kungl. Maj:t den 14 maj 1915 bifallits, och genom nådigt beslut den 23 juli 1915 tilldelades Lundborg av tillgängliga medel ett understöd av 3,000 kronor för fullföljande av de av honom påbörjade rasbiologiska undersökningarna bland befolkningen i Lapp-land och Värmland.

Det måste givövis betraktas såsom en viktig kulturell uppgift, att vårt folks rasbiologi göres till föremål för vetenskaplig forskning. Jag

Departementschefen.

torde icke här behöva närmare ingå på de ur skilda synpunkter, ej minst för lagstiftningen och förvaltningen, värdefulla resultat, som genom ett dylikt forskningsarbete stå att vinna, utan inskränker mig till att därutinnan åberopa den föreliggande utredningen. Av denna synes ock oförtvdybart framgå, att Lundborg är för uppgiften väl kvalificerad.

Såsom understöd till Lundborg för hans rasbiologiska forskningar har begärts ett belopp av 6,000 kronor för år. Med hänsyn därtill att ifrågasvarande arbete måste betecknas såsom i hög grad mödosamt, på samma gång det är förknippat med stora kostnader för resor och dylikt, torde det åskade beloppet icke kunna anses för högt.

Då nu de utvägar, som hittills stått öppna för att bereda Lundborg ett, om ock ringa understöd för forskningens bedrivande, nämligen utsträckning av tiden för hans docentstipendium samt anvisande av anslag från vissa universitetsmedel, icke vidare torde kunna annat än i mycket ringa omfattning anlitas, synes det mig, med avseende å det betydelsefulla i Lundborgs forskningsarbete, även under nuvarande ekonomiska förhållanden vara väl motiverat, att ett särskilt anslag för ändamålet beredes Lundborg.

Jag hemställer därför om förslag till riksdagen

Nytt anslag.

att såsom understöd åt docenten Herman Lundborg för utförande under åren 1917—1920 av rasbiologiska undersökningar bevilja ett anslag av 24,000 kronor och därav på *extra stat* för år 1917 anvisa ett belopp av 6,000 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

19. Resestipendier samt läroböckers, tidsskrifters och lärda verks utgivande,
oförändrat ordinarie reservationsanslag kronor 45,000: —

[223.]

Historisk-
statistisk
handledning

20. **Historisk-statistisk handledning.** För utarbetande, i huvudsaklig överensstämmelse med en i statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden den 14 maj 1914 framlagd arbetsplan, av en historisk-statistisk handledning i studiet av befolkningsförhållandena i Sverige m. m. under äldre tid beviljade 1914 års senare riksdag docenten vid universitetet i Uppsala K. A. Edin ett anslag av 12,000 kronor, med skyldighet för Edin att i statsverkets ägo överlämna de under arbetet gjorda samlingarna samt att underkasta sig de närmare bestämmelser i övrigt, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt meddela.

Tillika anvisades till inlösen för statsverkets räkning av Edins under åren 1905—1908 och 1911—1912 för enahanda arbete ävägabragta samlingar på extra stat för år 1915 ett anslag av 6,000 kronor. Detta belopp har genom nådigt beslut den 19 november 1914 utanordnats.

Nyssberörda anslagsbelopp av 12,000 kronor var avsett att utgå med halva beloppet för vardera av åren 1915 och 1916, och av 1914 års riksdag anvisades också ett belopp av 6,000 kronor för år 1915. Beträffande sistnämnda belopp vill jag emellertid erinra, att jag vid anmälan den 14 januari 1915 av åttonde huvudtiteln anslagsbehov för år 1916 uttalade, att med anslaget utanordnande kunde anstå till år 1916 eller senare. Anslaget har numera genom nådigt beslut den 31 december 1915 ställts till Edins förfogande, sedan Edin, såsom avsett var, till landsarkivet i Uppsala överlämnat vissa av honom gjorda samlingar samt visat, att han till biträden och för materiell i enlighet med uppgivna beräkningsgrunder utbetalat ett belopp, motsvarande anslagssumman, ävensom till ekklesiastikdepartementet avlämnat behörig redogörelse för sitt arbete. Då anslaget utanordnades till Edin, gav Kungl. Maj:t, i enlighet med vederbörandes förslag, vissa anvisningar rörande fortsättningen av Edins arbete.

I oförmälda redogörelse har Edin framhållit, att det skulle ställa sig mycket svårt för honom att fullständigt avbryta eller ens i avsevärdare mån inskränka det å landsarkivet i Uppsala pågående arbetet, då avskedandet av en genom årslång verksamhet för sina speciella uppgifter upptränad personal skulle betyda avsevärda merkostnader i tid och penningar, när en gång ny personal vid arbetets eventuella återupptagande skulle anställas. Edin hemställde därför om äskande i 1916 års statsverksproposition av fortsatt anslag enligt 1914 års riksdagsbeslut.

Jag vill erinra, att då framställning om anslag för berörda ändamål gjordes till 1914 års senare riksdag, därvid av mig angavs och sedermera av riksdagen särskilt framhölls, att ifrågavarande arbete ej vore avsett att fortsättas år efter år och leda till upprepade anslagskrav samt att alltså ett bifall till det då föreliggande äskandet ej i någon mån finge anses bindande i avseende å beviljande av fortsatta anslag.

Departementschefen.

Då det emellertid synes angeläget, att det av Edin påbörjade arbetet får, inom ramen av det redan beviljade anslaget, föras till slut, hemställer jag om förslag till riksdagen

att av det anslag å 12,000 kronor, som tilldelats docenten vid universitetet i Uppsala K. A. Edin för utarbetande av en historisk-statistisk handledning i studiet av befolkningsförhållandena i Sverige m. m. under äldre tid, anvisa på *extra stat* för år 1917 återstående beloppet, 6.000 kronor.

Nytt anslag.

L. Diverse.

1. Ålderstillägg, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 150,000: —

[224.]
Extra löne-
tillägg.

2. **Extra lönetillägg.** Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet anfört till statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag i fråga om beredande åt vissa statens tjänstemän och betjante av ett extra lönetillägg för år 1916 att uppföras i riksstaten för år 1917, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Minskat
anslag.

att till beredande, i enlighet med de i nyssnämnda statsrådsprotokoll angivna grunderna, av extra lönetillägg för år 1916 åt en del tjänstemän och betjante i vissa till ecklesiastikdepartementet hörande ämbetsverk och kårer anvisa på *extra stat* för år 1917, såsom förslagsanslag, ett belopp av 5,000 kronor.

[225.]
Tillfällig
löneförbättring
åt viss
lärar-
personal.

3. **Tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal.** Såsom jag i det föregående under punkten 163 erinrat, har 1915 års riksdag anvisat medel för beredande under år 1916 av tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid folkskolor och småskolor. Enligt riksdagens beslut tillkommer sådan löneförbättring den, som vid ingången av år 1916 är anställd i egenskap av ordinarie lärare vid folkskola eller ock såsom biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola eller lärare vid småskola, under förutsättning att befattningshavaren vid denna tidpunkt har eget äkta barn, som icke uppnått 18 års ålder; dock att sådan delaktighet icke tillkommer gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever, ej heller biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola eller lärare vid småskola, vilken vikarierar för tjänstledig lärare. Den tillfälliga löneförbättringen utgår med 250 kronor för ordinarie lärare vid folkskola och med 150 kronor för biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola och lärare vid småskola.

Jag har under punkten 163 hemställt, att hos riksdagen måtte utverkas anslag för beredande även under år 1917 av tillfällig löneförbättring åt ovanberörda personal, att utgå efter enahanda grunder, som av riksdagen bestämts beträffande användningen av det för år 1916 beviljade anslaget till samma ändamål.

Då vidare ordinarie lärare vid högre folkskolor samt ämneslärare och arbetslärare vid statens blindundervisningsanstalter ansetts böra i föreva-

rande hänseende jämnställas med folk- och småskolornas lärarpersonal, har jag under punkterna 167 och 177 hemställt om förslag till riksdagen att medgiva, att till nyssnämnda lärare vid högre folkskolor och blindundervisningsanstalter finge under åren 1916 och 1917 utgå tillfällig löneförbättring enligt enahanda grunder, som av riksdagen stadgats beträffande tillfällig löneförbättring under år 1916 åt vissa lärare vid folk- och småskolor. [225.]

Det är emellertid min förhoppning, att det skall visa sig möjligt att bereda ännu en grupp av befattningshavare delaktighet i den tillfälliga löneförbättringen. Jag syftar härmed på det stora antal huvudsakligen kvinnliga lärare, som äro anställda dels vid folkskolor såsom biträdande lärare, dels ock vid mindre folkskolor och vid småskolor, men vilka icke fylla de villkor, som äro stadgade i fråga om den redan medgivna löneförbättringen för sådana lärare.

Enligt den officiella statistiken för år 1913 utgjorde nämnda år antalet biträdande lärare vid folkskolor, lärare vid mindre folkskolor och lärare vid småskolor tillhopa 11,900, därav 191 män och 11,709 kvinnor. De flesta av dessa befattningshavare äro ogifta lärarinnor. Det är således endast ett ringa fåtal, som har den försörjningsplikt, vilken utgör förutsättningen för delaktighet i den medgivna löneförbättringen.

Den stadgade minimiavlöningen för nu nämnda lärare är 500 kronor om året jämte tre ålderstillägg, vart och ett å 60 kronor, vartill kommer bostad jämte nödig vedbrand eller ock ersättning för nämnda förmåner med minst 100 kronor för år. Man har sålunda här att göra med en grupp av befattningshavare, som i ekonomiskt hänseende hör till de minst gynnsamt ställda. Jag måste då anse det såsom ett trängande behov, att något göres för att bereda dem lindring i deras tryckta villkor.

För närvarande är jag icke beredd att angiva, efter vilka regler den hjälp, som här är av nöden, bör utgå; i främsta rummet torde man emellertid böra tänka på dem, som stå på det lägsta planet, d. v. s. uppbara endast grundavlöningen utan ålderstillägg. Frågan om de grunder, som böra uppställas för delaktighet i det nu ifrågasvarande understödet, tarvar närmare utredning, och därvid bör jämväl tagas i övervägande, huruvida även någon annan grupp av lärare än de ovan nämnda bör här komma i betraktande.

Då det gällt att bedöma, vilken kostnad den löneförbättring, jag sålunda ifrågasätter, skulle betinga, har jag trots mig kunna stanna vid ett belopp av 250,000 kronor för vardera året 1916 och 1917. I avbidan på proposition i ämnet torde därför böra på extra stat för år 1917 reserveras ett belopp av 500,000 kronor till nu angivna ändamål.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Nytt anslag.

att i avbidan på proposition angående tillfällig löneförbättring åt biträdande lärare vid folkskolor, lärare vid mindre folkskolor och lärare vid småskolor beräkna för berörda ändamål på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 500,000 kronor.

4. Rese- och traktamentspenningar, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 24,000: —

[226.]
Skrivmaterialier och
expenser,
ved m. m.

5. **Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.** I samband med den år 1902 beslutade löneordningen för tjänstemännen vid de ecklesiastiska konsistorierna bestämdes, att konsistorierna skulle från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget: skrivmaterialier och expenser, ved m. m., mot redovisning undfå erforderliga medel, dock ej till högre belopp än tillsammans 7,150 kronor årligen, till inköp av skrivmaterialier, inköp av nödiga inventarier, renhållning, gas och lyse, ved och vedhuggning, där utgifter härför icke bestredes av vederbörande domkyrka, bokinköp, inbindning av böcker och tidningsprenumeration (med undantag för Lunds stift, där utgifterna därför bestredes av den så kallade äldre pastoraliefonden), tryckningskostnader, annons- och fraktkostnader samt utgifter för telegramporto. Det sålunda angivna maximibeloppet för de ecklesiastiska konsistoriernas andel i sagda förslagsanslag visade sig genast vara för lågt och höjdes vid 1903 års riksdag till 9,000 kronor, därvid dock hänsyn även togs till kostnaderna för det nyinrättade domkapitlet i Luleå. År 1908 höjdes beloppet ytterligare till 10,000 kronor.

Dessutom har 1914 års senare riksdag medgivit, att till expensmedel för år 1914 vid de ecklesiastiska konsistorierna finge av förenämnda förslagsanslag utgå, utöver förut anvisade 10,000 kronor, ytterligare 2,500 kronor.

Vidare hava genom beslut av sistnämnda riksdag ökade tillgångar för ändamål av ifrågavarande slag ställts till domkapitlens förfogande på det sättet, att domkapitlens tryckningskostnader från och med år 1915 överflyttats till det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till tryckningskostnader med ett belopp av högst 1,800 kronor för år.

För år 1916 har till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. för de särskilda konsistoriernas behov genom nådigt brev den 26 juni 1915 anvisats ett belopp av tillhoppa 9,475 kronor enligt följande fördelning:

domkapitlet i Uppsala	kronor	600: —	[226.]
» » Linköping	»	1,000: —	
» » Skara	»	1,025: —	
» » Strängnäs	»	475: —	
» » Västerås	»	480: —	
» » Växjö	»	600: —	
» » Lund	»	1,100: —	
» » Göteborg	»	600: —	
» » Karlstad	»	600: —	
» » Härnösand	»	760: —	
» » Luleå	»	1,200: —	
» » Visby	»	360: —	
Stockholms stads konsistorium	»	675: —	
		<hr/>	
		Summa kronor	9,475: —

Höjning i de sålunda anvisade beloppen har för år 1917 äskats av domkapitlet i Uppsala med 400 kronor, av domkapitlet i Linköping med 825 kronor, av domkapitlet i Växjö med 300 kronor och av domkapitlet i Visby med 45 kronor, varemot domkapitlet i Härnösand vid sin beräkning för sistnämnda år stannat vid ett 160 kronor lägre belopp än det, som för år 1916 anvisats till domkapitlet. Därjämte hava för år 1916 fyllnadsbelopp begärts, av domkapitlet i Linköping med 825 kronor till bestridande av kostnader för uppvärmning och belysning av domkapitlets lokaler m. m. samt av domkapitlet i Visby med 144 kronor för inköp av stolar till domkapitlets sessionssal. Jag torde här endast behöva återgiva de av domkapitlen i Linköping och Visby gjorda framställningarna.

Domkapitlet i *Linköping* yttrar i skrivelse den 22 september 1915:

Genom de ändrings- och reparationsarbeten vid domkapitels- och bibliotekshuset i Linköping med tillhörande vaktmästarbostad, som med anledning av Kungl. Maj:ts tillstånd enligt nådigt brev den 7 augusti 1914 blivit under år 1915 utförda, hade anordningar för såväl värmeledning som elektrisk belysning införts i hela domkapitels- och bibliotekshuset, varjämte anordning för elektrisk belysning införts i vaktmästarbostaden. Förut hade uppvärmning och belysning saknats dels i domkapitlets arkivlokaler i husets nedre våning ävensom i följande av biblioteket i samma våning disponerade rum, nämligen visningsrummet, rummet för Steinordhska boksamlingen och handskriftsrummet, dels ock i husets övre våning, vilken helt och hållet disponerades av biblioteket, samt i ett å vinden numera inrett rum för bibliotekets samling av tidningar. I det för biblioteket förut använda expeditionsrummet ävensom i förstugan till biblioteket hade funnits anordningar för uppvärmning, men icke för belysning.

Förut hade således största delen av domkapitels- och bibliotekshuset varit i saknad av både uppvärmning och belysning. Genom de nu vidtagna förändringarna härutinnan

[226.] komme naturligen kostnaderna för husets uppvärmning och belysning att uppgå till betydligt högre belopp än vad som förut i sådant avseende utgivits.

Det vore icke för domkapitlet möjligt att nu lämna någon exakt uppgift på de belopp, vartill de årliga utgifterna för uppvärmning och belysning hädanefter komme att uppgå. Vad uppvärmningen anginge torde enligt vad domkapitlet från sakkunnigt håll inhämtat den årliga åtgången av koks för värmeledningen få beräknas till omkring 800 hektoliter. Priset i Linköping å koks vore för närvarande 2 kronor 50 öre för hektoliter. Detta skulle göra för ett år 2,000 kronor. Härtill komme emellertid även arvode för skötseln av värmeledningen, till vilken hörde två särskilda värme-pannor. Detta arbete, vilket icke kunde verkställas av den för domkapitlet och biblioteket gemensamme vaktmästaren, kunde domkapitlet få utfört av därtill lämplig person för en årlig kostnad av omkring 250 kronor; personen i fråga begärde nämligen för arbetet en krona om dagen.

Domkapitlets vaktmästare, vilken enligt vad ovan nämnts jämväl vore vaktmästare vid biblioteket, åtnjöte rätt till fri vedbrand. Hans behov av ved hade förut tillgodosetts utav det vedförråd, som anskaffats för domkapitlets egna lokaler. Då värmeledning icke vore anordnad i vaktmästarbostaden, måste ved för vaktmästarens räkning framdeles inköpas. Kostnaden härför ävensom för sådan ved, som tilläventyrs kunde behövas för uppeldning vid särskilda tillfällen av de båda värmeledningspannorna, torde med nuvarande priser å ved få beräknas till omkring 150 kronor årligen. De sammanlagda kostnaderna för uppvärmning av domkapitels- och bibliotekshuset ävensom vaktmästarbostaden skulle således uppgå till omkring 2,400 kronor årligen. Detta belopp syntes rättvisligen böra fördelas lika mellan domkapitlet och biblioteket. Visserligen förfogade biblioteket över den största delen av huset, men hela övre våningen, som upptoges av de stora boksalarna, ävensom tidningsrummet å vinden torde icke behöva uppvärmas mer än till 12 å 14 grader Celsius, och i nedre våningen, vilken i sin helhet borde hava vanlig rumstemperatur, disponerade domkapitlet de flesta och största lokalerna.

Kostnaderna för den elektriska belysningen kunde icke heller av domkapitlet exakt uppgivas, men torde desamma kunna beräknas till omkring 150 kronor årligen. Även denna utgift syntes böra fördelas lika mellan domkapitlet och biblioteket, så att dessa finge anses betala hälften eller 75 kronor vardera.

De på domkapitlet belöpande kostnaderna för uppvärmning och belysning skulle enligt ovan angiven beräkningsgrund uppgå till sammanlagt 1,275 kronor årligen. Motsvarande utgifter för de senast förflutna fem åren utgjorde, såsom framginge av en bifogad tablä, i medeltal 453 kronor 25 öre för år. Ytterligare skulle alltså erfordras ett belopp av 821 kronor 75 öre, vilken summa lämpligen torde kunna jämnas uppåt till 825 kronor. Detta vore således det belopp, som skulle behövas utöver det årliga expensanslaget å 1,000 kronor. Men då de nya anordningarna för uppvärmning och belysning av domkapitels- och bibliotekshuset komme att tagas i bruk från och med hösten 1915, vore den ovan omnämnda ökningen av expensanslaget å 825 kronor erforderlig redan för år 1916, för vilket år domkapitlet hade till sitt förfogande endast det vanliga expensanslaget å 1,000 kronor. På grund av det anförda hemställde domkapitlet om ett anslag av 2,650 kronor för år 1917 till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., med rätt för Kungl. Maj:t att av sistnämnda belopp redan under år 1916 av tillgängliga medel utanordna 825 kronor.

Domkapitlet i *Visby*, vilket såsom nämnts för år 1917 begärt till ex-

penser 45 kronor mer än det för år 1916 till domkapitlet anvisade beloppet, har i skrivelse den 22 september 1915 vidare anfört:

[226.]

Dessutom vågade domkapitlet anhålla om ett tilläggsanslag å 144 kronor till de åt domkapitlet för år 1916 anvisade expensmedlen för inköp av 8 stolar för sessions-salen. Domkapitlet hade förut begärt och erhållit medel för möblering av detta rum, men därigenom, att domkapitlet sökt alltför mycket begränsa sina behov i detta avseende, hade luckor uppstått, som efteråt måste fyllas, för att domkapitlets ämbetslokal skulle kunna anses vara i ett någorlunda värdigt skick. För ett belopp av 224 kronor hade domkapitlet tillförene för sessionssalens möblering inköpt en soffa och 8 stolar, men då 8 fönster funnes i salen och ett stolpar behövdes för varje fönsterluft, vore ovannämnda 8 stolar ytterligare av nöden.

Statskontoret har den 25 november 1915 efter remiss avgivit utlåtande över domkapitlens förevarande framställningar och därvid anfört:

Då till expenser för domkapitlens behov enligt gällande bestämmelser finge årligen användas ett belopp av högst 10,000 kronor från åttonde huvudtitelns förslagsanslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. och av detta belopp för år 1916 återstode odisponerat 525 kronor, torde av denna återstod ett tilläggsanslag för år 1916 kunna beviljas domkapitlet i Visby med 144 kronor. Enär de i övrigt begärda anslagsökningarna ej rymdes inom den fastställda maximigränsen samt någon erinran ej syntes vara att framställa i fråga om de anmälda behovens storlek, såge sig statskontoret föranlåtet hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes, för tillgodoseende av dessa behov, föreslå riksdagen medgiva, att nyssnämnda maximibelopp finge från och med år 1917 höjas till 12,000 kronor.

Om man med ledning av de i det föregående angivna siffrorna uträknar domkapitlens sammanlagda anslagskrav beträffande expenser för år 1917, kommer man till ett slutbelopp av 10,885 kronor. För täckande av dessa utgifter har statskontoret föreslagit, att det belopp av högst 10,000 kronor, som får till domkapitlet utgå från åttonde huvudtitelns förslagsanslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., måtte höjas till 12,000 kronor. Och för min del anser jag en sådan höjning ingalunda för hög, i synnerhet som, enligt vad erfarenheten givit vid handen, de till domkapitlet anvisade expensmedlen allt emellanåt visat sig otillräckliga och särskilda åtgärder näst vidtagas för täckande av de uppkomna bristerna.

Nyssberörda förslagsanslag är från och med år 1915 i riksstaten uppfört med ett höjt belopp av 100,000 kronor. Den ökning i anspråken å anslaget, som uppkommer genom den nu förordade höjningen av domkapitlets andel däri, är jämförelsevis obetydlig och torde därför ej behöva föranleda begäran om ytterligare höjning av anslagsbeloppet.

Vidkommande domkapitlets i Linköping framställning om ett anslag av 825 kronor för vart och ett av åren 1916 och 1917 till bestridande

Departementschefen.

av ökade kostnader för uppvärmning och belysning av domkapitlets lokaler m. m. torde böra anmärkas, att i denna framställning räknats med de nu rådande exceptionellt höga bränsleprisen. Jag har förut i dag vid flera tillfällen framhållit, att en dylik beräkning, i vad den avser utgifter för år 1917, icke kan anses väl grundad. Det bör därför bliva beroende på närmare prövning, vilket anslagsbelopp bör för nämnda år ställas till domkapitlets disposition för nu avsett ändamål.

Vad angår domkapitlets i Linköping anslagsäskande för år 1916 samt domkapitlets i Visby framställning om ett anslag av 144 kronor för samma år till inköp av stolar för domkapitlets sessionssal torde jag här böra erinra, att då av meranämnda maximibelopp, 10,000 kronor, för år 1916 funnos odisponerade 525 kronor, Kungl. Maj:t enligt beslut den 31 december 1915 medgivit, att till expensmedel för år 1916 vid domkapitlet i Linköping och Visby må av förslagsanslaget i fråga utgå, utöver förut anvisade medel, ytterligare respektive 381 kronor och 144 kronor. Skulle det till domkapitlet i Linköping sålunda anvisade beloppet visa sig för ändamålet otillräckligt, torde den brist, som kan uppkomma, få av domkapitlet framdeles anmälas till ersättande.

Under hänvisning till vad i ärendet anförts får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att medgiva, att av det under åttonde huvudtiteln på ordinarie stat uppförda förslagsanslaget å 100,000 kronor till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. (därav till domkapitlets expeditioner högst 10,000 kronor) må från och med år 1917 till domkapitlets expeditioner utgå högst 12,000 kronor.

6. Extra utgifter, *oförändrat ordinarie reservationsanslag* ..... kronor 28,000: —

[227.]
Ersättning
för förskott.

7. **Ersättning för förskott.** Enligt vad statskontoret i underdånig skrivelse den 13 december 1915 anmält, har nämnda ämbetsverk förskjutit följande belopp, vilka torde böra anmälas till ersättande av riksdagen under åttonde huvudtiteln, nämligen:

1) jämlikt kungl. brev den 18 juni 1910, den 17 februari 1911, den 23 december 1914 samt den 22 januari, den 5 februari, den 12 mars och den 10 april 1915 till bestridande av ersättning åt *sakkunniga för förtatt beredande av frågan om prästerskapets löneförmåner* kronor 9,318: 19

2) jämlikt kungl. brev den 30 oktober 1914 och den 10 april 1915 till bestridande av kostnader för sakkunniga för revision av svenska kyrkans psalmbok ...	kronor	5,342: 64
3) jämlikt kungl. brev den 5 december 1913, den 24 juli och den 19 december 1914 samt den 23 september 1915 till bestridande av kostnader för översättning av gamla testamentets apokryfiska böcker	»	5,946: 16
4) jämlikt kungl. brev den 2 juli 1915 till bestridande av kostnader för utarbetande av förslag till ny evangeliebok	»	2,235: 50
5) jämlikt kungl. brev den 2 juli 1915 till bestridande av kostnader för utarbetande av förslag till ändringar i kyrkohandboken	»	405: 95
6) jämlikt kungl. brev den 30 oktober och den 5 december 1914 samt den 5 februari 1915 till bestridande av kostnader för sakkunniga för utarbetande av förslag till liturgiska och liturgisk-musikaliska bilagor till kyrkohandboken	»	40,227: 23
7) jämlikt kungl. brev den 3 juni och den 17 september 1915 till bestridande av kostnader för sakkunniga i fråga om ändrade bestämmelser rörande flyttningsbetyg m. m.	»	4,123: 89
8) jämlikt kungl. brev den 30 oktober 1914 och den 19 februari 1915 till täckande av brist i domkapitlens expeditionskassor m. m.	»	2,419: 71
9) jämlikt kungl. brev den 23 oktober 1914 till bestridande av kostnader för inledande av elektrisk belysning i domkapitlets i Härnösand lokaler	»	412: 51
10) jämlikt kungl. kungörelse den 14 november 1902 till bestridande av kostnader för transport av handlingar till landsarkiv	»	5,748: 20
11) jämlikt kungl. brev den 2 maj 1902 och den 18 juni 1909 till bestridande av kostnader för kommittén för undersökning av svenska ortnamn	»	1,009: 80
12) jämlikt kungl. brev den 21 november 1913, den 1 maj 1914 samt den 22 januari, den 26 mars, den 3 juni och den 9 juli 1915 till bestridande av kostnader för kommittén för omorganisation av fornminnesvården i riket m. m.	»	11,638: 35

[227.]

13) jämlikt kungl. brev den 24 april 1915 till täckande av brist i anslaget till bestridande av Sveriges andel i kostnaderna för <i>den internationella för-eningen för tidssignalering m. m.</i>	kronor	40: —
14) jämlikt kungl. brev den 30 oktober 1914 samt den 10 april och den 9 juli 1915 till bestridande av kostnader för <i>utredning rörande den nya värnpliktslagens inverkan på undervisningen vid universiteten m. m.</i>	»	877: 15
15) jämlikt kungl. brev den 5 juli, den 1 och den 22 november samt den 6 och den 13 december 1912, den 4 mars 1913, den 19 mars, den 26 augusti och den 17 september 1914 samt den 29 januari, den 30 april, den 21 maj och den 1 oktober 1915 till bestridande av kostnader för <i>lärarlönenämnden</i>	»	99,508: 87
16) jämlikt kungl. brev den 14 maj och den 9 juli 1915 till bestridande av ersättning åt <i>sakkunniga rörande kompetensbestämmelser för vissa kristendoms-lärare</i>	»	1,247: 99
17) jämlikt kungl. brev den 9 juli samt den 7 och den 23 september 1915 till bestridande av kostnader för <i>kommittén för omorganisation av gymnastiska centralinstitutet m. m.</i>	»	5,469: 70
18) jämlikt kungl. brev den 6 mars 1914 och den 24 april 1915 till bestridande av kostnader för <i>folk-undervisningskommittén</i>	»	19,416: 05
19) jämlikt kungl. brev den 28 april 1911, den 4 oktober och den 31 december 1912, den 19 december 1913, den 18 april 1914 samt den 19 februari, den 26 mars, den 24 april och den 23 juli 1915 till bestridande av kostnader för <i>katekesnämnden</i>	»	8,274: 97
20) jämlikt kungl. brev den 5 september 1913 samt den 10 april och den 17 september 1915 till bestridande av kostnader för <i>sakkunniga för omorganisa-tion av dövstumundervisningsväsendet</i>	»	8,381: 33
21) jämlikt kungl. brev den 20 januari, den 24 april samt den 18 juni 1915 till bestridande av kostnader för <i>sakkunniga för fortsatt utredning av frågan om ändrade bestämmelser rörande klockarinstitutionen</i>	»	4,464: 85
22) jämlikt kungl. brev den 27 juni och den 19 december 1914 samt den 22 januari och den 10 april		

1915 till bestridande av kostnader för <i>sakkunniga för utredning av frågan om en planmässigt bedriven nykterhetsundervisning</i>	kronor	7,964: 87
23) jämlikt kungl. brev den 19 april 1915 till bestridande av kostnader för <i>sakkunniga för utredning av frågan om förändrade bestämmelser rörande nomadskolor för lappbarn</i>	»	682: 40
24) jämlikt kungl. brev den 16 juli 1915 till bestridande av kostnader för utredning om <i>ordnande av folkskoleväsendet i vissa lappmarksförsamlingar</i>	»	650: —
<u>Summa kronor</u>		245,806: 31

Med iakttagande av grundsatsen om anslags bestämmande till jämnt tal av kronor hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till täckande av omförmälda, av statskontoret Ökat anslag. utbetalade förskott på *extra stat* för år 1917 anvisa ett belopp av 245,807 kronor.

8. Tryckningskostnader. Såsom framgår av den under punkten 226 lämnade redogörelsen hava till och med år 1914 domkapitlens tryckningskostnader utgått från åttonde huvudtitelns ordinarie förslagsanslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. Häri gjordes genom beslut av 1914 års senare riksdag en ändring, i det att riksdagen då på Kungl. Maj:ts framställning medgav, att utgifter för tryckningskostnader för domkapitlens expeditioner finge från och med år 1915 intill ett belopp av högst 1,800 kronor för år bestridas från det under nämnda huvudtitel å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till tryckningskostnader.

[228.]
Trycknings-
kostnader.

För år 1916 hava till ifrågavarande ändamål genom nådigt brev den 26 juni 1915 anvisats följande belopp till de särskilda domkapitlen:

till domkapitlet i Uppsala	kronor	350: —
» . . . » Skara	»	250: —
» . . . » Strängnäs	»	400: —
» . . . » Västerås	»	70: —
» . . . » Växjö	»	100: —
» . . . » Lund	»	230: —
» . . . » Göteborg	»	200: —
» . . . » Härnösand	»	90: —
» . . . » Visby	»	30: —
<u>Summa kronor</u>		1,720: —

[228.]

Höjning i de sålunda till vederbörande domkapitels förfogande ställda belopp har nu begärts av domkapitlet i Uppsala med 150 kronor, av domkapitlet i Strängnäs med 100 kronor och av domkapitlet i Härnösand med 125 kronor, varjämte domkapitlet i Luleå, som förut ej fått något särskilt anslag för sådant ändamål åt sig anvisat, äskat ett belopp för år 1917 av 200 kronor samt, om möjligt, ett liknande anslag för år 1916.

Över ifrågavarande framställningar, vilka avse en årlig ökning med tillhoppa 575 kronor av de för år 1916 till domkapitlen för här ifrågavarande ändamål anvisade medlen, har statskontoret den 25 november 1915 avgivit infortrat utlåtande och därvid anfört:

Då av det belopp å högst 1,800 kronor, som enligt gällande bestämmelser finge årligen användas till tryckningskostnader för domkapitlen, återstode för år 1916 odisponerat allenast 80 kronor, syntes framställning böra göras hos riksdagen om medgivande därtill, att nyssberörda maximibelopp finge från och med år 1917 ökas till 2,500 kronor.

Den av statskontoret sålunda föreslagna ökningen med 700 kronor av det maximibelopp, vilket för närvarande står till förfogande för bestridande av tryckningskostnader vid domkapitlen, anser jag befogad. Någon höjning av åttonde huvudtitelns förslagsanslag till tryckningskostnader, för närvarande i riksstaten upptaget till 24,999 kronor, lär en dylik ökning icke påkalla.

För jämnande av huvudtitelns slutsumma torde emellertid nämnda förslagsanslag böra ökas med 50 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

Ökat anslag.

dels medgiva, att av det under åttonde huvudtiteln på ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till tryckningskostnader (därav till domkapitlens expeditioner högst 1,800 kronor) må från och med år 1917 till domkapitlens expeditioner utgå högst 2,500 kronor,

dels ock för jämnande av huvudtitelns slutsumma öka samma förslagsanslag från dess nuvarande belopp, 24,999 kronor, till 25,049 kronor, eller med 50 kronor.

Beträffande här förut omförmälda ordinarie anslag, vid vilka jag icke gjort någon framställning, har jag icke att föreslå någon förändring. [229.]

Av åttonde huvudtitelns <i>ordinarie</i> anslag, som för år 1916 uppgå till	kronor 33,652,384: —
komma vid bifall till de av mig framställda förslagen följande anslag att höjas, nämligen:	
till kungl. biblioteket med	kronor 1,800: —
» ersättning för prästerskapets tionde, <i>förslagsanslag</i> , med	» 229,400: —
» Uppsala universitet, universitetsstaten, med	» 8,000: —
» Lunds universitet med	» 6,250: —
» karolinska mediko-kirurgiska institutet, <i>bestämt anslag</i> , med	» 900: —
» allmänna läroverken, <i>reservationsanslag</i> , med	» 31,329: —
» folkskoleseminarierna med	» 3,500: —
» lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, <i>förslagsanslag</i> , med	» 330,000: —
» tryckningskostnader, <i>förslagsanslag</i> , med	» 50: —
	» 611,229:—
De ordinarie anslagen skulle sålunda för år 1917 uppgå till	» 34,263,613: —
Summan av de <i>extra</i> anslagen, som för år 1916 utgör	» 5,208,716: —
kommer, vid bifall till de av mig framställda förslag, att ökas med	kronor 158,171: —
och att sålunda för år 1917 uppgå till	kronor 5,366,887: —
Huvudtitelns slutsumma för år 1916	kronor 38,861,100: —
skulle, under förutsättning av bifall till mitt förslag, för år 1917 uppgå till	» 39,630,500: —

[229.]

I vad föredragande departementschefen hemställt och föreslagit beträffande anslagen under åttonde huvudtiteln instämde statsrådets övriga ledamöter; och behagade Hans Maj:t Konungen bifalla vad sålunda blivit av statsrådet tillstyrkt samt tillika, enligt statsrådets hemställan, förordna, att utdrag av detta protokoll skulle överlämnas till finansdepartementet till ledning vid författandet av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Ur protokollet:

P. G. Lönegren.

Innehåll:

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
Ecklesiastikdepartementet.						
A. Departementet.						
5	—	1. Departementschefen, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	17,000	—
5	—	2. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	88,900	—
5	1	3. Omläggning av undervisningsstatistiken m. m.	—	—	—	23,600
10	2	4. Provisorisk lönerereglering, <i>förslagsanslag</i>	—	—	—	12,040
11	3	5. Extra byråchef	—	—	—	7,800
11	4	6. Extra föredragande m. m.	—	—	—	21,650
15	5	7. Arvodet till amanuenser m. m.	—	—	—	9,950
Säger för departementet			—	—	105,900	75,040
B. Arkiv, bibliotek och museer.						
Arkiv.						
16	—	1. Riks- och landsarkiven, <i>oförändrat anslag</i>	103,380	—	—	—
16	6	2. Ytterligare ålderstillägg för vaktmästaren vid arkivdepån i Visby	—	—	—	—
19	7	3. Utgivande av historiska handlingar	—	4,500	—	—
20	8	4. E. o. tjänstemän vid landsarkiven	—	9,200	103,380	13,700
Bibliotek.						
22	9	5. Kungl. biblioteket (natlig bevakning av bygg- naden 1,800 kronor), <i>ökat anslag</i>	133,600	—	—	—
24	10	6. Gemensam accessionskatalog för Sveriges offent- liga bibliotek	—	1,500	—	—
24	11	7. Tioårsregister till accessionskatalogen	—	1,500	—	—
25	12	8. Bindning och katalogisering av äldre böcker ...	—	21,800	—	—
26	13	9. Förstärkande av anslaget till vikariatsersättning m. m.	—	1,900	—	—
28	14	10. Stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping	—	1,500	—	—
28	15	11. Pedagogiska biblioteket i Stockholm	—	6,500	—	—
30	16	12. Skandinaviska bibliotekarien vid S:te Geneviève- biblioteket i Paris	—	800	133,600	35,500

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
Museer.						
<i>Nationalmuseum.</i>						
32	—	13. Nationalmuseet: <i>oförändrat bestämt anslag</i>	75,300	—		
		<i>oförändrat reservationsanslag</i>	39,000	—		
32	17	14. Utställningssal i nationalmuseibygnaden	—	7,500		
<i>Livruskammaren.</i>						
34	18	15. Livrustkammarens samlingar	—	6,500		
<i>Naturhistoriska riksmuseet.</i>						
34	—	16. Museet: <i>oförändrat bestämt anslag</i>	170,310	—		
		<i>oförändrat reservationsanslag</i>	44,800	—		
34	19	17. Bostadsförmån för en vaktmästare vid museet	—	—		
<i>Nordiska museet.</i>						
38	20	18. Nordiska museet	—	80,000		
<i>Kulturhistoriska museet i Lund.</i>						
39	21	19. Kulturhistoriska museet i Lund	—	20,000		
<i>Musikhistoriska museet.</i>						
42	22	20. Musikhistoriska museet	—	3,000		
<i>Svenska skolmuseet.</i>						
43	23	21. Svenska skolmuseet	—	4,500	329,410	121,500
Säger för arkiv, bibliotek och museer			—	—	566,390	170,700

Sida.	Punkti.	C. Kyrkliga ändamål.			
		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
		<i>Kleresistaten.</i>			
46	—	1. Kleresistaten, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	90,000	—	
46	—	2. Lappmarks ekklesiastikverk, kyrkliga ändamål, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	4,000	—	
46	24	3. Ersättning för prästerskapets tionde, <i>ökat förslagsanslag</i>	419,400	—	
51	—	4. Ersättning för vissa prästerskapet tilldelade statsanslag, <i>oförändrat anslag</i>	304,074	—	
52	25	5. Stipendier för utbildande vid universitet av präster, förtrogna med finska språket	—	2,250	
52	26	6. Religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder	—	35,000	
57	27	7. Pastor vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin	—	6,000	
57	28	8. Resestipendier åt prästmän	—	—	
58	29	9. Utredning rörande ekklesiastika boställen, <i>förslagsanslag</i>	—	10,000	817,474
					53,250
		<i>Domkapitlens expeditioner.</i>			
59	—	10. Domkapitlens expeditioner, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	91,350
59	30	11. Förstärkande av det ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner	—	—	10,340
		<i>Kyrkors underhåll m. m.</i>			
73	—	12. Kyrkors underhåll: <i>oförändrat bestämt anslag oförändrat förslagsanslag</i>	1,028	—	
			169,400	—	
73	—	13. Svenska kyrkan i Paris, <i>oförändrat anslag</i>	4,119	—	174,547
		Säger för kyrkliga ändamål	—	—	1,083,371
					63,590
		D. Akademier m. m.			
		<i>Svenska akademien.</i>			
74	—	1. Svenska akademien, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	8,250
		<i>Vetenskapsakademien.</i>			
74	—	2. Till diverse akademiers behov, räntegottgörelse m. m., <i>oförändrat anslag</i>	14,460	—	—

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
74	31	3. Internationell katalog över naturvetenskaplig litteratur	—	1,600		
75	32	4. Internationell förening för tidssignalering	—	580	14,460	2,180
<i>Meteorologiska centralanstalten.</i>						
75	—	5. Meteorologiska centralanstalten m. m., oförändrat anslag	27,200	—		
75	33	6. Meteorologiska centralanstalten (därav reservationsanslag 20,300 kronor)	—	58,720		
81	34	7. Meteorologiska observationer å Pärtetjåkko	—	6,000	27,200	64,720
<i>Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.</i>						
93	—	8. Akademien: oförändrat bestämt anslag	90,900	—		
		oförändrat reservationsanslag	1,000	—		
93	35	9. Undersökning av en påbyggnad vid Alvastra	—	2,000	91,900	2,000
<i>Akademien för de fria konsterna.</i>						
94	—	10. Akademien: oförändrat bestämt anslag	68,850	—		
		oförändrat reservationsanslag	33,100	—	101,950	—
<i>Musikaliska akademien.</i>						
94	—	11. Akademien: oförändrat bestämt anslag	78,635	—		
		oförändrat reservationsanslag	15,000	—	93,635	—
		Säger för akademier m. m.	—	—	337,395	68,900
E. Universiteten, den medicinska undervisningen m. m.						
<i>Universitetskanslersexpeditionen.</i>						
95	—	1. Expeditionen: oförändrat bestämt anslag	8,200	—		
		oförändrat förslagsanslag, högst	1,350	—	9,550	—

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
<i>Uppsala universitet.</i>						
95	36	2. Universitetsstaten (vaktmästare och tamburvakt vid universitetsbiblioteket 1,050 kronor, ökning av universitetsbibliotekets materiellanslag 5,500 kronor samt kvinnligt biträde vid räntekammaren 1,450 kronor), <i>ökat anslag</i>	854,542	—		
95	—	3. Akademiska sjukhuset, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	10,000	—		
95	37	4. Lärare i symbolik	—	1,500		
95	38	5. Det praktisk-teologiska övningsinstitutet	—	300		
96	39	6. Ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala	—	200,000		
96	40	7. Undervisningskurs i allmän kemi	—	3,500		
97	41	8. Materiell m. m. för hygienska institutionen	—	10,000		
99	42	9. E. o. amanuens vid anatomiska institutionen	—	600		
104	43	10. Materiell för anatomiska institutionen	—	2,000		
104	44	11. Biträdande lärare i medicin	—	3,000		
105	45	12. Lärarkrafterna i kirurgi	—	2,000		
105	46	13. Assistent vid akademiska sjukhusets i Uppsala röntgenavdelning	—	1,500		
105	47	14. Universitetslektorer	—	9,000		
106	48	15. Lärarbiträde i ryska	—	500		
106	49	16. Lärare i estetik samt litteratur- och konsthistoria	—	3,500		
107	50	17. Psykologiska laboratoriet	—	1,000		
107	51	18. Pedagogiska seminarier och övningsskolan	—	7,000		
107	52	19. Statistiska seminarier	—	750		
108	53	20. Övningarna vid kemiska institutionen	—	1,500		
108	54	21. Seismologiska undersökningar vid meteorologiska observatoriet	—	2,000		
109	55	22. Assistent vid fysiska institutionen	—	1,500		
109	56	23. Driftkostnader för Klubbans biologiska station	—	2,200		
117	57	24. Överskottsmedel å anslaget till zoologiska institutionens nybyggnad	—	—		
121	58	25. Undervisning i bokföring	—	600		
121	59	26. Vaktmästare och tamburvakt vid universitetsbiblioteket (se ovan under punkt 36 universitetsstaten)	—	—		
125	60	27. Ökning av universitetsbibliotekets materiellanslag (se ovan under punkt 36 universitetsstaten)	—	—		
126	61	28. Universitetsbiblioteket	—	10,000		
127	62	29. Universitetets årskrift	—	5,000		

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
127	63	30. Tillfällig löneförbättring för gymnastikläraren och biträdande gymnastikläraren	—	1,160		
128	64	31. Kvinnligt biträde vid räntekammaren (se ovan under punkt 36 universitetsstaten)	—	—	864,542	270,110
<i>Lunds universitet.</i>						
135	65	32. Universitetsstaten (astronomiska observatoriets materiellanslag 1,500 kronor, zoologiska institutionens materiellanslag 3,700 kronor samt ny vaktmästarbefattning vid zoologiska institutionen 1,050 kronor), ökat anslag	725,916	—		
136	66	33. Lärare i symbolik	—	1,500		
136	67	34. Propedeutisk undervisningskurs för juris studerande	—	750		
136	68	35. Nybyggnad vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund	—	200,000		
137	69	36. Ny röntgenavdelning och nya polikliniklokaler m. m. vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund	—	50,000		
148	70	37. Undervisningskurs i allmän kemi	—	3,000		
149	71	38. Kostnadsfri propedeutisk undervisning i allmän kirurgi	—	2,500		
149	72	39. Arvode åt en assistent å röntgenlaboratoriet.....	—	1,500		
149	73	40. Biträdande lärare i medicin	—	3,000		
150	74	41. Föreståndare vid en poliklinik för öron-, näs- och halssjukdomar	—	1,000		
150	75	42. Ortopedisk poliklinik	—	1,500		
151	76	43. Universitetslektorer	—	9,000		
152	77	44. Undervisning i slaviska språk	—	2,500		
152	78	45. Lärare i estetik samt litteratur- och konsthistoria	—	3,500		
152	79	46. Psykologiska laboratoriet	—	750		
153	80	47. Föreståndare för historiska museet m. m.	—	4,000		
153	81	48. Amanuens vid universitetets konstsamlingar.....	—	500		
153	82	49. Astronomiska observatoriets materiellanslag (se ovan under punkt 65 universitetsstaten).....	—	—		
160	83	50. Geologisk-mineralogiska institutionens materiellanslag	—	1,000		
160	84	51. Zoologiska institutionens materiellanslag (se ovan under punkt 65 universitetsstaten)	—	—		
167	85	52. Ny vaktmästarbefattning vid zoologiska institutionen (se ovan under punkt 65 universitetsstaten)	—	—		

Sida.	Punkt		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
168	86	53. Undervisning i entomologi	—	3,000		
168	87	54. Undervisning i bokföring	—	300		
169	88	55. Universitetsbiblioteket	—	10,000		
169	89	56. Universitetets årsskrift	—	5,000		
170	90	57. Inrättningen för gymnastik och fäktkonst	—	500		
170	91	58. Idrottsplats och idrottsmateriell m. m.	—	900	725,916	305,700
<i>Karolinska mediko-kirurgiska institutet.</i>						
173	92	59 a. Karolinska mediko-kirurgiska institutet (fyllnad i en professorsavlöning 900 kronor), ökat be- stämt anslag	320,185	—		
184	—	59 b. Karolinska mediko-kirurgiska institutet, oför- ändrat reservationsanslag	2,000	—		
184	—	60. Tandläkarinstitutet, oförändrat forslagsanslag, högst	31,700	—		
184	93	61. Skrivbiträde åt rektor, biblioteksbiträde	—	1,500		
185	94	62. Undervisningskurser i allmän kemi	—	4,000		
185	95	63. Biträdande lärare i medicin och kirurgi m. m. ...	—	6,600		
186	96	64. Arbetsbiträde å anatomiska och histologiska in- stitutionerna	—	750		
186	97	65. Vetenskapliga arbeten å ett patologiskt-anato- miskt laboratorium	—	2,400		
186	98	66. Röntgenarbeten vid serafimerlasarettet	—	7,500		
187	99	67. Undervisning och sjukvård vid de obstetriska och gynekologiska klinikerna	—	1,500		
188	100	68. Amanuens vid gynekologiska kliniken å Sabbats- berg	—	2,000		
188	101	69. Amanuens vid obstetriska kliniken å allmänna barnbördshuset	—	2,000		
188	102	70. Klinik och poliklinik för barnsjukdomar	—	7,075		
189	103	71. Amanuens vid kliniken för öron-, näs- och hals- sjukdomar	—	2,000		
189	104	72. Amanuenser vid syfilidologiska kliniken	—	3,000		
190	105	73. Arvode åt vikarie för kliniske laboratorn	—	—		
194	106	74. Mikroskop för kliniska laboratoriet å serafimer- lasarettet	—	3,000		
195	107	75. Nya vaktmästarbostäder	—	13,900		
197	108	76. Ålderstillägg åt ett kvinnligt tekniskt biträde vid patologisk-anatomiska institutionen	—	—	353,885	57,225

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
<i>Serafimerlasarettet.</i>						
202	—	77. Understöd och ersättningar, <i>oförändrat anslag</i>	120,000	—		
202	—	78. Inrättningen för sjukas behandling med elektricitet, <i>oförändrat anslag</i>	750	—	120,750	—
<i>Gemensamma universitetsändamål.</i>						
202	109	79. Undervisning i epidemiologi.....	—	6,000		
202	110	80. Resestipendier åt universitetslärare.....	—	—		
203	111	81. Utgivande av anteckningar efter juridiska föreläsningar.....	—	4,500	—	10,500
<i>Farmaceutiska institutet.</i>						
204	—	82. Institutet, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	57,900	—
<i>Barnhusen.</i>						
204	112	83. Allmänna barnhuset i Stockholm, <i>oförändrat anslag</i>	78,000	—		
205	—	84. Frimurarbarnhuset, <i>oförändrat anslag</i>	2,750	—		
205	—	85. Barnhusen i landsorten, <i>oförändrat anslag</i>	28,380	—	109,130	—
<i>Undervisningsanstalter för barnmorskor m. m.</i>						
205	—	86. Barnmorskeundervisningen och barnbördshusen, <i>oförändrat anslag</i>	63,533	—		
205	113	87. Fortbildningskurser för barnmorskor	—	2,000		
206	114	88. Allmänna barnbördshuset	—	70,000	63,533	72,000
Säger för universiteten, den medicinska undervisningen m. m.						
			—	—	2,305,206	715,535
F. Allmänna skolväsendet.						
<i>Det högre skolväsendet.</i>						
<i>Högre lärarinneseminariet.</i>						
207	—	1. Högre lärarinneseminariet, <i>oförändrat anslag</i> ...	76,350	—		
207	115	2. Uppehållande av hushållsskolans verksamhet, arvoden åt extra ordinarie lärarpersonal m. m.	—	35,750		
208	116	3. Brist i hushållsskolans räkenskaper.....	—	376	76,350	36,126

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Statens läroverk.						
209	117	4. Allmänna läroverken (nya lärartjänster 31,000 kronor samt upphörande av Häggdångers pastorats prebendeegenskap 329 kronor), ökat reservervansanslag	5,931,757	—		
211	118	5. Amanuens hos läroverksöverstyrelsen	—	1,500		
211	119	6. Inspektion och sakkunnigt biträde inom läroverksöverstyrelsen i fråga om fysisk uppfostran m. m.	—	5,000		
212	120	7. Vaktmästarbiträde hos läroverksöverstyrelsen ...	—	1,000		
213	121	8. Lokal åt läroverksöverstyrelsen	—	6,800		
213	122	9. Nya lärartjänster (se ovan under punkt 117 allmänna läroverken)	—	—		
218	123	10. Upphörande av Häggdångers pastorats prebendeegenskap (se ovan under punkt 117 allmänna läroverken)	—	—		
220	124	11. Terminsavgifter till biblioteks- och materiellkassorna	—	—		
225	—	12. Understöd åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken under förfall på grund av sjukdom, oförändrat förslagsanslag	5,000	—		
225	125	13. Extra och vikarierande ämneslärare	—	330,000		
228	126	14. Tillfällig löneförbättring för ämneslärarinnor vid allmänna läroverk m. m.	—	6,500		
230	—	15. Undervisning i slöjd, oförändrat förslagsanslag	28,000	—		
230	127	16. Extra arvoden åt teckningslärare	—	26,000		
231	128	17. Extra arvoden åt musiklärare	—	6,300		
232	129	18. Ersättning åt skolläkare	—	25,500		
233	130	19. Provårskurser i Göteborg	—	11,950	5,964,757	420,550
Privatläroverk.						
235	—	20. Enskilda mellanskolor, oförändrat anslag	70,000	—		
235	—	21. Högre flickskolor, oförändrat anslag	400,000	—		
235	—	22. Högre goss- och samskolor, oförändrat anslag	190,000	—		
235	—	23. Enskilda lärarinneseminarier, oförändrat anslag	30,000	—		
235	—	24. Lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, oförändrat förslagsanslag	280,000	—		
235	—	25. Bidrag till de statsunderstödda enskilda läroanstalternas vikariatskassa, oförändrat förslagsanslag	12,000	—		
235	131	26. Nybyggnad åt fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala	—	5,000		

Sida	Punkt		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
236	132	27. Utbildningskurser för lärarinnor i huslig ekonomi	—	31,600		
240	133	28. Understöd till läroanstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete	—	11,100		
241	134	29. Resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter	—	—		
242	135	30. Resestipendier och studieunderstöd åt skolkökslärarinnor	—	—	982,000	47,700
Kommunala mellanskolor.						
242	—	31. Kommunala mellanskolor, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	320,000	—
242	136	32. Resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor	—	—	—	—
<i>Folkundervisningen.</i>						
Folkskolöverstyrelsen.						
243	—	33. Folkskolöverstyrelsen, <i>oförändrat anslag</i>	77,900	—		
243	137	34. Amanuens hos folkskolöverstyrelsen	—	1,500		
244	138	35. Inspektion och sakkunnigt biträde hos folkskolöverstyrelsen i fråga om fysisk uppfostran m. m.	—	7,000		
244	139	36. Lokal åt folkskolöverstyrelsen	—	5,700	77,900	14,200
Lärarutbildning.						
Folkskoleseminarier.						
245	140	37. Folkskoleseminarierna (provårskurser 3,500 kronor), <i>ökat anslag</i>	853,095	—		
258	—	38. Stipendier för seminarieelever, <i>oförändrat anslag</i>	150,225	—		
258	141	39. Brist i folkskoleseminariernas stater, <i>förslagsanslag</i> , högst	—	30,000		
262	142	40. Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier	—	180,670		
278	143	41. Tillfällig löneförbättring för lärare och lärarinnor vid folkskoleseminariernas övningskolor... ..	—	15,600		
280	—	42. Bidrag till avlönande av vikarie under övningslärares vid folkskoleseminarium sjukdom, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	4,000	—		
280	144	43. Folkskoleseminariets i Lund nybyggnad	—	132,000		
280	145	44. Inredning och möblering av nybyggnaden för folkskoleseminariet i Lund m. m.	—	37,950		

Sida.	Punkt		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
285	146	45. Ordnande av tomtområdet vid folkskoleseminariet i Uppsala	—	25,000		
286	147	46. Nytt folkskoleseminarium i Norrland.....	—	150,000		
288	148	47. Underhåll av trädgården vid folkskoleseminariet i Luleå	—	1,000		
288	149	48. Hyresbidrag till rektorer vid vissa folkskoleseminarier	—	6,000		
289	150	49. Förhyrande av vissa lokaler för folkskoleseminarierna i Linköping och Umeå m. m.	—	8,240		
290	151	50. Stockholms privata folkskolläraryrkesseminarium	—	6,300		
291	152	51. Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium	—	6,300	1,007,320	599,060
Småskoleseminarier.						
292	—	52. Avlöningsbidrag till lärare vid småskoleseminarier, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	48,000	—		
293	—	53. Bidrag till avlöning av vikarie för lärare vid småskoleseminarium, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	2,000	—	50,000	—
Anordningar för lärares fortbildning.						
293	153	54. Fortbildningskurser för folk- och småskollärare	—	15,000		
297	154	55. Fortbildningskurser i gymnastik för folkskollärare och folkskollärarinnor	—	12,900		
299	155	56. Fortbildningskurser i gymnastik för småskollärarinnor	—	3,000		
300	156	57. Fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel	—	3,230		
303	157	58. Kurser i simning och livräddning	—	1,200		
305	158	59. Resestipendier åt lärare vid folkskoleseminarier	—	—		
305	159	60. Resestipendier åt lärare vid högre folkskolor	—	—		
305	160	61. Resestipendier åt lärare vid folkskolor	—	—		
306	161	62. Resestipendier åt lärare vid småskolor m. m.	—	—	—	35,330
Folkskolinspektionen.						
306	—	63. Avlöning m. m. åt folkskolinspektörer, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	157,000	—		
306	—	64. Resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	93,000	—	250,000	—
Folk- och småskolor.						
306	162	65. Lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, <i>ökad förslagsanslag</i>	17,030,000	—		

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
308	163	66. Tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid folkskolor och småskolor, <i>förslagsanslag</i>	—	750,000		
310	—	67. Avlöningsbidrag till sjukvikarier för lärare vid folk- och småskolor, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	282,000	—		
310	—	68. Befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	225,000	—		
311	—	69. Lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	80,000	—		
311	164	70. Upphjälpande av skolväsendet inom vissa lappmarksförsamlingar	—	23,000		
313	165	71. Upphjälpande av skolväsendet inom Hotagens och Frostvikens församlingar	—	3,000		
319	166	72. Svensk undervisning för svenska barn i utlandet	—	5,400		
322	—	73. Undervisning i manlig slöjd, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	440,000	—		
322	—	74. Undervisning i kvinnlig slöjd, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	315,000	—		
322	—	75. Undervisning i huslig ekonomi, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	140,000	—		
322	—	76. Undervisningsmateriell m. m. för folkskolor, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	30,000	—	18,542,000	781.400
323	—	77. Understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	30,000	—
		Fortsättningsskolor.				
323	—	78. Avlöningsbidrag till lärare vid fortsättningsskola, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	163,000	—
		Högre folkskolor.				
323	—	79. Understöd åt högre folkskolor, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	92,000	—		
323	167	80. Tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid högre folkskolor, <i>förslagsanslag</i>	—	15,000		
325	—	81. Anordnande av slöjd i högre folkskolor, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	8,500	—		
325	—	82. Bidrag till avlöande av vikarie för lärare vid högre folkskola, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	2,000	—		
325	—	83. Sällskapet för folkundervisningens befrämjande, <i>oförändrat anslag</i>	4,500	—	107,000	15,000

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra ordinarie anslag. Kronor.
Folkhögskolor.						
325	—	84. Understöd åt folkhögskolor, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	420,000	—		
325	—	85. Stipendier åt elever vid folkhögskolor, <i>oförändrat anslag</i>	110,000	—	530,000	—
Säger för allmänna skolväsendet			—	—	28,100,327	1,949,366
G. Folkbildningsåtgärder i övrigt.						
<i>Folkbibliotek.</i>						
326	—	1. Understöd åt folkbibliotek, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	170,000	—
326	168	2. Arliga tillägg till grundkatalogen över för folk- och skolbibliotek lämplig litteratur	—	—	—	—
<i>Populärvetenskapliga föreläsningar.</i>						
328	169	3. Populärvetenskapliga föreläsningar	—	192,000		
330	170	4. Sommarkurser vid universitetet i Uppsala.....	—	5,600		
331	171	5. Populära föreläsningkurser, anordnade från universitetet i Uppsala och Lund	—	7,000	—	204,600
<i>Nykterhetsundervisning.</i>						
333	172	6. Upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande	—	—	—	118,400
<i>Musikföreställningar för allmänheten.</i>						
335	173	7. Musikföreställningar för allmänheten	—	—	—	42,000
Säger för folkbildningsåtgärder i övrigt			—	—	170,000	365,000
H. Abnormundervisningen.						
337	—	1. Till befrämjande av dövstumundervisningen, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	200,000	—
337	—	2. Kyrklig själavård åt dövstumma, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	14,000	—
337	174	3. Ordbok för dövstumma	—	—	—	1,000

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
338	175	4. Tidning för dövstumma	—	—	—	500
338	—	5. Institutet och förskolan för blinda å Tomteboda, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	78,200	—
339	176	6. Täckande av brist i staten för institutet och förskolan för blinda å Tomteboda	—	—	—	6,595
341	—	7. Till bekostande av elevers vid institutet och förskolan för blinda å Tomteboda ävensom åtföljande vårdares resor å statens järnvägar, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	2,000	—
341	—	8. Förskolan för blinda i Växjö, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	14,800	—
342	—	9. Hantverksskolan i Kristinehamn för blinda, <i>oförändrade anslag</i>	—	—	20,000	—
342	177	10. Tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid blindundervisningsanstalterna, <i>förslagsanslag</i>	—	—	—	1,400
344	178	11. Bidrag till avlönande av vikarie för lärare vid blindundervisningsanstalt, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	1,200	—
345	179	12. Tryckning av blindskrifter	—	—	—	2,500
346	180	13. Understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare	—	—	—	1,200
346	181	14. De blindas förening	—	—	—	35,000
347	182	15. Vården av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.	—	—	—	5,000
350	183	16. Resestipendier åt abnormlärare	—	—	—	—
350	—	17. Uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	70,000	—
		Säger för abnormundervisningen	—	—	400,200	53,195
I. Den tekniska undervisningen.						
351	—	1. De tekniska läroverken, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	783,125	—
351	184	2. Tekniska högskolans omorganisation	—	—	—	93,650
365	185	3. Nybyggnad m. m. för tekniska högskolan	—	—	—	419,000
367	186	4. Nybyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi	—	—	—	170,000
367	187	5. Chalmers tekniska institut	—	—	—	27,236
374	188	6. Upphållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm	—	—	—	16,161
375	189	7. Provisorisk lönereglering vid tekniska skolan i Stockholm	—	—	—	4,600

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
376	190	8. Inredning av nya lokaler för tekniska skolan i Stockholm m. m.	—	—	—	25,300
376	191	9. Tekniska elementarskolan i Norrköping	—	—	—	6,350
378	192	10. Tekniska elementarskolan i Malmö	—	—	—	18,700
379	193	11. Tekniska elementarskolan i Örebro	—	—	—	24,070
380	194	12. Tekniska elementarskolan i Borås	—	—	—	4,250
381	195	13. Tekniska elementarskolan i Härnösand	—	—	—	5,050
382	196	14. Tekniska skolan i Eskilstuna	—	—	—	1,337
383	197	15. Slöjdföreningens i Göteborg skola	—	—	—	30 000
383	198	16. Lägre tekniska yrkesskolor	—	—	—	140,000
384	199	17. Resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter	—	—	—	—
		Säger för den tekniska undervisningen	—	—	783,125	985,704
J. Åtgärder för fysisk utbildning.						
385	—	1. Gymnastiska centralinstitutet, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	39,650	—
385	200	2. Tillfällig avlösningsförbättring för personal vid gymnastiska centralinstitutet, <i>förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	9,700
392	201	3. Uppehållande av gymnastiska centralinstitutets verksamhet	—	—	—	7,650
393	202	4. Kvinnlig poliklinik vid gymnastiska centralinstitutet	—	—	—	500
393	203	5. Understödjande av idrotten	—	—	—	75,000
398	204	6. Understödjande av skididrotten	—	—	—	—
		Säger för åtgärder för fysisk utbildning	—	—	39,650	92,850
K. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.						
399	205	1. Svenska fornskriftsällskapet	—	—	—	2,000
400	206	2. Samsundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia	—	—	—	1,000
400	207	3. Svenska vitterhetssamsundet	—	—	—	3,000
402	208	4. Medicinska tidskrifter	—	—	—	5,000
403	209	5. Tidskriften Acta mathematica	—	—	—	3,000
404	210	6. Tidskriften Sünx	—	—	—	1,200
405	211	7. Tidskrift för landsmål	—	—	—	5,000

Sida.	Punkt.		Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra
			anslag.	ordinarie	anslag.	ordinarie
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
405	212	8. Undersökning av svenska folkmål	—	—	—	7,500
408	213	9. Insamling av svenska folkminnen	—	—	—	4,500
409	214	10. Vetenskaplig undersökning av ortnamn	—	—	—	4,000
410	215	11. Verket »Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium»	—	—	—	10,000
412	216	12. Föreningen Pietas	—	—	—	2,500
414	217	13. Statistiska tabeller över Öresundstullen	—	—	—	1,500
414	218	14. Forskningsarbete vid utländska biologiska stationer	—	—	—	—
415	219	15. Resestipendier åt journalister	—	—	—	4,000
415	220	16. Understöd åt inhemska skönlitterära författare	—	—	—	10,000
417	221	17. Antarktisk expedition	—	—	—	—
418	222	18. Rasbiologiska undersökningar	—	—	—	6,000
422	—	19. Resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	—	45,000	—
422	223	20. Historisk-statistisk handledning	—	—	—	6,000
		Säger för understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.	—	—	45,000	76,200
L. Diverse.						
424	—	1. Ålderstillägg, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	150,000	—
424	224	2. Extra lönetillägg, <i>förslagsanslag</i>	—	—	—	5,000
424	225	3. Tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal ..	—	—	—	500,000
426	—	4. Rese- och traktamentspenningar, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	24,000	—
426	226	5. Skrivmaterialier och expenser, ved m. m. (därav till domkapitlens expeditioner högst 12,000 kronor) <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	100,000	—
430	—	6. Extra utgifter, <i>oförändrat reservationsanslag</i> ..	—	—	28,000	—
430	227	7. Ersättning för förskott	—	—	—	245,807
433	228	8. Tryckningskostnader, <i>ökat förslagsanslag</i>	—	—	25,049	—
		Säger för diverse	—	—	327 049	750,807
		Summa	—	—	34,263,613	5,366,887

BIHANG

TILL

RIKSDAGENS PROTOKOLL

VID

LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM

ÅR 1916.

FÖRSTA SAMLINGEN.

FÖRSTA BANDET. V.

Bilagor till Kungl. Maj:ts proposition Nr 1 angående statsverkets tillstånd och behov:
nionde och tionde huvudtitlarna m. m. samt utgifter för kapitalökning.

Nionde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern **HAMMARSKJÖLD**,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **WALLENBERG**,
Statsråden: **HASSELROT**,
          VON SYDOW,
          friherre **BECK-FRIIS**,
          STENBERG,
          LINNÉR,
          MÖRCKE,
          VENNERSTEN,
          WESTMAN,
          BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet friherre Beck-Friis, anhöll att få anmäla de frågor, som tillhörde regleringen av riksstatens nionde huvudtitel för år 1917, samt yttrade:

Under nionde huvudtiteln upptagas anslagstitlarna såsom de torde böra förekomma i riksstaten, därvid jag även i behörig ordning angiver de ordinarie anslag, beträffande vilka jag icke har någon förändring att föreslå.

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

A. **Departementet.**

1. Departementschefen, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 17,000.
2. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, *oförändrat ordinarie anslag* ..... kronor 59,300.

3. **Provisorisk lönereglering.**

[1.] Med anledning av Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen å extra stat för innevarande år anvisat under de olika huvudtitlarna särskilda förslagsanslag att användas till provisorisk lönereglering för innevarande år åt befattningshavare i statsdepartementen. Det för jordbruksdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli i sådant avseende anvisade beloppet uppgår till 6,760 kronor, därav högst 162 kronor 50 öre må användas till höjning av vikariatsersättning under semester.

(extra anslag.)

Även för år 1917 är dylikt avlöningstillägg till oförändrat belopp av behovet påkallat.

I avseende å grunderna för dessa avlöningstillägg ävensom villkoren för deras åtnjutande och de föreskrifter, som böra iakttagas vid utbetalningen av desamma, anhåller jag att få åberopa vad chefen för justitiedepartementet denna dag därom anfört och vill för egen del endast framhålla, att beträffande registratorns i jordbruksdepartementet sportelinkomster icke inträffat någon sådan förändring, att desamma böra beräknas överstiga 500 kronor.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till provisorisk lönereglering för befattningshavare i jordbruksdepartementet å *extra stat* för år 1917 bevilja ett förslagsanslag av ..... kronor 6,760, varav högst 162 kronor 50 öre må användas till höjning av vikariatsersättning under semester.

4. Extra kanslisekreterare.

För beredande åt en extra kanslisekreterare inom jordbruksdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli av lön, 2,500 kronor, och tjänstgöringspenningar, 1,500 kronor, har riksdagen för vart och ett av åren 1907—1910 anvisat på extra stat ett anslag av 4,000 kronor.

Enär den från och med år 1911 åt ordinarie befattningshavare inom statsdepartementen medgivna provisoriska löneroglering befunnits böra i form av avlöningstillägg komma även denne kanslisekreterare till godo, har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1911—1916 till hans avlöning beviljat ett anslag av 5,050 kronor, därav 1,600 kronor skulle anses såsom tjänstgöringspenningar. Enligt särskilda av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter gälla för åtnjutande av dessa avlöningsförmåner samma villkor i tillämpliga delar som för ordinarie befattningshavare i fråga om den provisoriska löneförbättringen.

Anslag för samma ändamål är behöfligt jämväl för år 1917.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anställande av en extra kanslisekreterare inom jordbruksdepartementet å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av ..... kronor 5,050, varav 1,600 kronor skola anses såsom tjänstgöringspenningar.

5. Extra föredragande m. m.

I anledning av regeringsrättens inrättande har på Kungl. Maj:ts förslag riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1910—1916 anvisat anslag för beredande av arvode åt extra föredragande inom jordbruksdepartementet m. m. Anslagets belopp utgjorde för år 1910 7,000 kronor, därav 3,000 kronor voro avsedda att utgå under år 1909 och 4,000 kronor under år 1910, samt för vart och ett av åren 1911—1916 4,000 kronor.

Jämväl för år 1917 är anslag för ifrågavarande ändamål erforderligt. I likhet med föregående år läres böra iakttagas, att särskild föredragandes sammanlagda avlöningsförmåner inom departementet icke i något fall överskrida 7,000 kronor för år räknat.

[2.]

Extra kanslisekreterare inom departementet.

(extra anslag.)

[3.]

Extra föredragande inom departementet.

(extra anslag.)

[3.] Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:ts måtte föreslå riksdagen

att för extra föredragande inom jordbruksdepartementet m. m. å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av..... kronor 4,000.

B. Lantbruksstyrelsen.

1. Lantbruksstyrelsen.

Ang. byrådirektörsbefattningen i lantbruksstyrelsen.

Jag tillåter mig här erinra om den lösning frågan om tillsättande av byrådirektörsbefattningen i lantbruksstyrelsen hittills erhållit, enär jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 23 december 1914 detta ärende bör bringas till riksdagens kännedom, innan befattningen tillsättes med ordinarie innehavare.

Vid den förberedande utredningen av frågan om överflyttande av vattenavledningsärendena till uteslutande handläggning av lantbruksstyrelsen, vilken fråga vann sin lösning vid 1914 års senare riksdag, framhöll lantbruksstyrelsen i skrivelse den 17 mars 1911, att i sådan händelse det skulle bliva nödvändigt att i lantbruksstyrelsen anställa ytterligare en tjänsteman med ställning av byrådirektör för utförande av den byrådirektören i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen då åliggande befattning med uppgörande av kontrakt rörande arbetenas utförande, infordrande av förbindelser från vederbörande jordägare samt föredragning av inkommande ansökningar om förlängning i arbetstiden m. m. dylikt. Sådant arbete skulle, ansåge lantbruksstyrelsen, komma att upptaga omkring hälften av den nye tjänstemannens i styrelsen tid. Vad den andra hälften beträffade, syntes hans arbete därunder kunna tagas i anspråk för fyllandet av ett inom lantbruksstyrelsen länge känt behov, nämligen att lätta arbetsbördan för byråchefen för kansli- och ekonomiska ärenden. Lantbruksstyrelsen ansåge i detta hänseende, att på den nye byrådirektören lämpligen kunde överflyttas såväl föredragning som övrig handläggning av ärenden angående uppbörd och handhavande av till styrelsen inkommande medel samt deras utbetalning och redovisning ävensom verkställighet av styrelsens beslut i ekonomiska angelägenheter.

I övrigt borde det åligga byrådirektören att under nyssnämnde byråchefs inseende biträda med uppsättning av expeditioner i förekommande ärenden samt föra styrelsens protokoll. Behovet av lättnad i bemälda byråchefs tjänsteåligganden motiverades därjämte ytterligare.

Då lantbruksstyrelsen den 30 december 1913 ånyo avgav utlåtande i fråga om vattenavledningsärendenas överflyttande och därav betingade ändringar i styrelsens personal, återopade styrelsen i fråga om överflyttningens inverkan på styrelsens kansliavdelning allenast vad därom anförts i ovannämnda skrivelse den 17 mars 1911.

För egen del anförde jag i statsrådet den 14 maj 1914 vid motiverandet av statsverkspropositionen till 1914 års senare riksdag beträffande »anställandet i lantbruksstyrelsen av en byrådirektör med de i lantbruksstyrelsens skrivelse den 17 mars 1911 angivna åligganden», att det bleve omöjligt att ålägga kanslibyråchefen i lantbruksstyrelsen ett så väsentligt ökat arbete, som det, vilket skulle för kanslibyrån föränledas av vattenavledningsärendenas överflyttande, helst i lantbruksstyrelsen allt arbete med uppsättning och expediering då skulle verkställas genom kanslibyråchefen. Detta vore desto mer omöjligt, som denne byråchef redan förut vore i stort behov av lindring i det honom åliggande arbete. En tillfredsställande och betryggande anordning i nu angivna hänseende syntes mig icke kunna vinnas genom att giva kanslibyråchefen biträde endast av mindre kvalificerad arbetskraft, utan det syntes mig oundgängligt, att en tjänstebefattning inrättades, vars innehavare kunde under självständigt ansvar handlägga vissa grupper av ärenden. Jag förklarade slutligen, att jag icke hade något att erinra mot att åt denne tjänsteman gäves benämningen byrådirektör och avlöning enligt andra normalgraden.

I enlighet härmed upptogs »en byrådirektör» i statförslaget för lantbruksstyrelsen, vilket för övrigt innefattade även åtskilliga andra anslagsökningar.

Denna stat godkändes av riksdagen, som därvid icke särskilt yttrade något angående byrådirektören utan allenast förklarade sig icke hava något att erinra mot den föreslagna ökningen i lantbruksstyrelsens stat, vilken, enligt vad av utredningen framginge, icke betingats enbart av vattenavledningsärendenas överflyttning utan till väsentlig del motiverats av ett redan förut befintligt behov.

Byrådirektörens ämbetsställning och kompetens voro icke i vidare mån än nu meddelats föremål för omnämmande i samband med frågan om vattenavledningsärendenas överflyttning. Då han enligt motiveringen skulle dels utföra arbete, som förut verkställts av byrådirektören i väg-

och vattenbyggnadsstyrelsen, samt dels från kanslibyråchefen i lantbruksstyrelsen övertaga vissa ärenden och för övrigt biträda denne, men för såväl sistnämnde byrådirektör som bemälda byråchef fordras juridisk kompetens, ligger det närmast att antaga, om det än icke direkt uttalats, att han borde vara jurist.

Med skrivelse den 28 november 1914 överlämnade lantbruksstyrelsen förslag till ny instruktion för styrelsen. Styrelsen anförde därvid bland annat följande:

Vad den i förslaget upptagne nya ledamoten byrådirektören angår, så har styrelsen ansett, att i första rummet vikten borde läggas därpå, att han bleve till största möjliga nytta för det allmänna och det ändamål, för vilket han egentligen blivit i styrelsen anställd. Detta ändamål har varit, att vattenavledningsärendena skulle bliva så väl och skyndsamt befordrade till verkställighet som möjligt. Livliga klagomål hava försports, att allmänheten allt för länge fått vänta på kontraktshandlingars upprättande och säkerhetsförbindelsers godkännande samt övriga åtgärder för att lånen och anslagen skulle komma vederbörande intressenter till godo inom möjligast korta tid. Dessa ärenden hava också oupphörligt vuxit till antal, så att numera en persons tid och arbetskraft härför kommer att nästan helt tagas i anspråk, helst om han skall ombesörja all korrespondens med vederbörande intressenter, som av ärendena kan påkallas. För att lantbruksstyrelsen skall kunna fullt motsvara anspråken i detta avseende från allmänhetens sida, har styrelsen velat tillse, att byrådirektörens tid och arbetskraft så mycket som möjligt koncentreras på arbetena inom den agrikulturtekniska avdelningen, så att icke genom splittring av hans arbete detta icke varder så fruktbart, som önskligt varit.

Den uppgift, som i andra rummet borde tillhöra byrådirektören, vore att övertaga någon del av de göromål, som för närvarande tillhöra byråchefens för kansli- och ekonomiska ärenden handläggning. Förslagsvis hade lantbruksstyrelsen tänkt sig, att detta lämpligen kunde ske genom att byrådirektören skulle övertaga kassagöromålen samt redovisningen av de till styrelsen inkommande medel samt verkställa styrelsens beslut i ekonomiska angelägenheter. Vid närmare utredning har det emellertid befunnits, att detta sätt att lösa frågan utan olägenhet skulle kunnat sättas i verket, om byrådirektören varit en styrelsen underlydande tjänsteman, som icke skulle själv utreda härtill hörande ärenden, utan endast fullgöra styrelsens beslut i dessa mål. Men då den största delen av styrelsens beslut i ekonomiska ärenden beror på föredragning av andra ledamöter i styrelsen, vilka beslut byråchefen för kansli- och ekonomiska ärenden, som ansvarar för uppsättningen av alla de expeditioner i dessa ärenden, som utgå från styrelsen, alltid bör känna och omedelbart får del av, vilket icke skulle bliva fallet med byrådirektören, så skulle ett överflyttande på byrådirektören av sagda ärenden medföra omgångar och dubbelarbete, som skulle bliva onödigtvis tyngande icke blott för honom utan även för styrelsens övriga ledamöter. Lantbruksstyrelsen har därför efter närmare utredning ansett detta sätt att lindra kanslibyråchefens arbete vara mindre lämpligt.

I stället har styrelsen ansett, att byrådirektören utan svårighet kunde från kanslibyråchefen övertaga ansvaret för de mångtaliga och ganska betungande expedi-

tionerna i de mål och ärenden, som av byråchefen för agrikulturtekniska ärenden föredragits och som avse vattenavlednings-, avdiknings- och odlingsföretag jämte täckdikningslån. Dessa expeditioners uppsättande, som huvudsakligen fordra teknisk sakkunskap, skulle göra byrådirektörens verksamhet i än högre grad införlivad med agrikulturtekniska avdelningen, inom vilken hans arbete då bleve helt och hållet taget i anspråk, medan kanslibyråchefens arbetsbörda härigenom bleve icke oväsentligt lättad.

Därest byrådirektörens verksamhet på detta sätt komme att uteslutande hänföras till de agrikulturtekniska ärendena, bleve det också önskligt, att hans kompetens bleve bestämd i likhet med vad som gäller beträffande lantbruksingenjörerna. Dessa tjänstemän få under sin utbildning en ingående kännedom om såväl de agrikulturtekniska arbetena som alla därmed sammanhängande rättsliga förhållanden. De genomgå också en särskild kurs i de ämnen, som beröra de senare, så att de med fog kunna sägas i de härtill hörande ämnena besitta fullt tillräckliga juridiska insikter. Skulle härvidlag någon gång erfordras tillgång till mera ingående insikter i kontraktsläran eller andra rättsdiscipliner, så står det styrelsen öppet att i dessa fall från byråchefen för kansli- och ekonomiska ärenden inhämta yttrande.

I överensstämmelse härmed hade lantbruksstyrelsen infört bestämmelser i ämnet i sitt förslag till instruktion.

Då jag den 23 december 1914 inför Kungl. Maj:t anmälde frågan om ny instruktion för lantbruksstyrelsen, kunde jag icke dölja för mig, att styrelsens förslag beträffande byrådirektörens ställning och kompetens icke stod i god överensstämmelse med de förutsättningar, som väl måste i detta avseende anses hava legat till grund för Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut angående befattningens inrättande. Men vid noggrann undersökning av frågan kom jag till det resultat, att dessa betänkligheter icke borde få vara avgörande hinder för att åtminstone tillsvidare ordna saken på det av lantbruksstyrelsen nu föreslagna sättet, vilket syntes mig kunna medföra avsevärda fördelar för styrelsens ämbetsutövning. Den ena av de uppgifter, som skulle åligga byrådirektören, var ju att bereda lantbruksstyrelsens kanslibyråchef lättnad i dennes arbete. Ifall detta med större fördel kunde ske på annat sätt, än det som angivits i styrelsens skrivelse den 17 mars 1911, syntes man icke behöva vara bunden av det därstädes gjorda uttalandet. Och den andra av byrådirektörens uppgifter, nämligen i fråga om kontraktsförslag, säkerhetsförbindelser m. m., syntes mig icke med nödvändighet kräva av honom juridisk kompetens, sedan dessa ärenden överflyttats till lantbruksstyrelsen, enär i detta ämbetsverk redan förut finnes en juridiskt bildad ledamot, kanslibyråchefen, vilken i förekommande fall kan tillkallas vid ett ärendes avgörande, under det att i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen byrådirektören är den ende ordinarie tjänsteman, som måste äga juridisk kompetens.

På min tillstyrkan har därför i lantbruksstyrelsens den 23 december 1914 beslutade nya instruktion stadgats, att för att kunna föreslås till byrådirektör fordras att hava fullgjort vad som är föreskrivet för kompetens till lantbruksingenjörstjänst. Beträffande hans åligganden stadgas, *att* han skall såsom föredragande i styrelsen handlägga sådana ärenden beträffande statsunderstödda vattenavlednings-, avdiknings- och odlingsföretag, som angå kontrakt och säkerhetsförbindelser, ändring i fastställd tid för arbetes utförande, utbetalningar av statsmedel, besiktningar och avsyningar; *att* han skall ansvara för uppsättningen av expeditioner i de mål och ärenden, som föredragits av byråchefen för agrikulturtekniska ärenden, ävensom i de av honom själv föredragna mål och ärenden; *att* han skall bereda frågor rörande ändring i fastställd plan till statsunderstött företag; *samt att* han i övrigt efter styrelsens bestämmande skall biträda byråchefen för agrikulturtekniska ärenden vid handläggning av denne åliggande göromål. Därjämte skall byrådirektören föra åtskilliga förteckningar och liggare samt granska till arkivet inkommande avskrifter och kopior av handlingar och ritningar m. m.

Då emellertid det syntes önskligt, att tillfälle bereddades riksdagen att, därest den så funne skäligt, yttra sig i frågan om byrådirektörens kompetens, innan tjänsten besattes med ordinarie innehavare, men detta icke medhans till tiden för avlåtandet av statsverkspropositionen till 1915 års riksdag, förklarade på min tillstyrkan Kungl. Maj:t, att nämnda byrådirektörsbefattning komme att av Kungl. Maj:t tillsvidare tillsättas endast på förordnande.

I enlighet härmed har Kungl. Maj:t den 30 mars 1915 förordnat extra lantbruksingenjören L. O. Fredholm att från och med den 1 april 1915 tillsvidare till den 1 juli 1916 uppehålla byrådirektörsbefattningen i lantbruksstyrelsen.

I det ordinarie anslaget till lantbruksstyrelsen ifrågasätter jag nu icke någon förändring, utan torde detsamma upptagas såsom *oförändrat ordinarie anslag* ..... kronor 79,900.

2. Ingenjörbiträden hos lantbruksstyrelsen.

Innan vattenavledningsärendena från och med år 1915 överflyttades till uteslutande handläggning av lantbruksstyrelsen, hade under flera år medel anvisats för anställande av ingenjörbiträden å denna styrelses agrikulturtekniska avdelning för att underlätta och påskynda arbetet med granskning av planer till företag, för vilkas utförande söktes odlingslån eller statsbidrag. Dessa medel anvisades först av Kungl. Maj:t från nionde huvudtitelns anslag till extra utgifter, men då beloppet småningom blev större, än som lämpligen kunde disponeras från detta anslag, begärdes och beviljades år 1913 av riksdagen ett anslag å extra stat för år 1914 till belopp av 13,000 kronor, varav en del skulle få utgå redan under år 1913. Vid anmälan av detta beslut anförde riksdagen, att det beräknade beloppet väl syntes vara för det dåvarande tillräckligt, men att riksdagen ville framhålla önskvärheten av att den lantbruksstyrelsen åliggande granskningen ej måtte bliva alltför mycket fördröjd och att därför lantbruksstyrelsen borde äga rätt att inom gränserna av det anvisade anslaget bestämma ersättningen till biträdena, på sätt som för granskningsarbetets jämna fortgång kunde befinnas ändamålsenligast. Av det sålunda beviljade anslaget åtgick under år 1913 7,625 kronor. Då alltså för år 1914 återstodo allenast 5,375 kronor, vilket belopp befanns otillräckligt, beviljade på Kungl. Maj:ts förslag 1914 års första riksdag ett tilläggsanslag av 3,500 kronor å extra stat för år 1915 att förskottsvis utanordnas redan under år 1914, varigenom för sistnämnda år blev tillgängligt ett sammanlagt belopp av 8,875 kronor.

Då lantbruksstyrelsen i skrivelse den 30 december 1913 utvecklade planen för vattenavledningsärendenas överflyttande till styrelsen, anförde styrelsen bland annat, att denna omläggning borde föranleda, att i avlöningsstaten för lantbruksstyrelsen upptoges månatliga arvoden för agrikulturtekniska biträden efter följande grunder: åt extra lantbruksingenjör 250 kronor, åt lantbruksstipendiat, som fullgjort alla för lantbruksingenjörskompetens erforderliga villkor, 250 kronor, åt lantbruksstipendiat, som verkställt den på agrikulturtekniska avdelningen föreskrivna tjänstgöringen, 200 kronor, åt lantbruksstipendiat, som fullgjorde sist omnämnda tjänstgöring, 150 kronor samt slutligen åt andra extra tekniska biträden, som kunde behöva tillfälligtvis anlitas, 300 kronor.

[4.]
Ingenjörbiträden hos lantbruksstyrelsen.
(extra anslag.)

[4.] Dessa årliga kostnader för ingenjörbiträde inom lantbruksstyrelsen kunde sammanställas på följande sätt:

	antal månader	arvode per månad kronor	summa kronor
extra lantbruksingenjörer	12	250	3,000
lantbruksstipendiater	8	200	1,600
d:o	6	150	900
extra ingenjörer	10	300	3,000
		summa	8,500
kvinnligt ingenjörbiträde			1,500
		tillhopa	10,000.

Angående den beräknade posten för extra ingenjörer anförde styrelsen, att två dylika ingenjörer då i två år tjänstgjort såsom agrikulturtekniska biträden inom styrelsen, att de ådagalagt goda kunskaper och utfört ett gott arbete, samt att de åtnjutit ett arvode av 300 kronor i månaden under de tider, då lantbruksstyrelsen varit i behov av dem. Även för den närmaste framtiden syntes de behöfliga till förenämnda biträdestjänst, intill dess de då vid tekniska högskolan studerande ingenjöraspiranterna kunde utbildas till liknande tjänstgöring. Anställande av ordinarie befattningshavare för dessa ingenjörstjänster ansågs icke vara lämpligt, enär befattningarna syntes framdeles kunna skötas av lantbruksstipendiater. Ej heller borde det kvinnliga ingenjörbiträdet föreslås på ordinarie stat, förrän större erfarenhet vunnits om lämpligheten av sådant biträdes anställande för framtiden.

För egen del anförde jag den 14 maj 1915, att jag funne lantbruksstyrelsen hava tillfredsställande motiverat, att vattenavledningsärendenas överflyttning till så gott som uteslutande handläggning av lantbruksstyrelsen måste föranleda ökat behov av ingenjörbiträden å styrelsens agrikulturtekniska avdelning för vinnande av ökad trygghet och säkerhet vid dessa ärendens behandling. Jag framhöll även, att ökningen icke beräknats till större belopp än 1,125 kronor i jämförelse med det belopp, som Kungl. Maj:t och riksdagen beräknat för motsvarande utgifter för år 1914.

I enlighet härmed är i den av riksdagen år 1914 godkända staten för lantbruksstyrelsen upptagen en anslagspost å 10,000 kronor till ingenjörbiträden å den agrikulturtekniska avdelningen.

På grund av förhållanden, som väsentligen äro av tillfällig natur, har detta anslag redan under år 1915 visat sig vara väl knappt. I skrivelse den 8 juni 1915 gjorde därför lantbruksstyrelsen framställning, att Kungl. Maj:t måtte för anställande av ingenjörbiträden under samma år ställa till styrelsens förfogande ett belopp av 2,500 kronor utöver för ändamålet eljest tillgängliga medel. Styrelsen meddelade, att under årets fem första månader hade till arvoden åt ingenjörbiträden åtgått 5,475 kronor och att det återstående beloppet, 4,525 kronor, icke vore tillräckligt för att granskningen skulle kunna bedrivas så, att de för året disponibla understödsmedlen till vattenavledningsföretag komme att fullt tagas i anspråk. Beträffande anledningarna därtill, att den vid uppgörandet den 30 december 1913 av förslaget till stat för lantbruksstyrelsen till ingenjörbiträden å agrikulturtekniska avdelningen angivna summan blivit otillräcklig, ville lantbruksstyrelsen anföra följande.

Vid förberörda förslags upprättande hade beräknats, att norrlandska avdikningansslaget ej skulle överstiga 1,100,000 kronor. Anslaget utgjorde dock för år 1915 1,900,000 kronor. Härav hade visserligen 400,000 kronor fått förskottas under år 1914, men då hade icke medhunnits granskning av flera förslag, än att av förskottsbeloppet endast 115,600 kronor kunnat tagas i anspråk före 1915 års ingång. De för ändamålet under sistnämnda år återstående medlen utgjorde alltså 1,784,400 kronor.

Beträffande åter den tid, som kunde krävas för granskning av planer, till vilkas utförande medel från allmänna avdikningsanslaget sökts, hade det visat sig, att denna tid vida överstigit den beräknade. De bestämmelser, som låge till grund för beviljande av medel från detta anslag, vore av sådan beskaffenhet, att vidlyftiga och invecklade räkneoperationer måste verkställas vid granskningen, och dessa utredningar kunde ej anförtros åt annan än det bäst inövade och mest förfarna ingenjörbiträdet. Under förhoppning att de svårigheter, som visat sig, då anslaget först kommit till användning, skulle småningom minskas, hade arbetskrafterna beräknats så, att kostnaderna för desammas användande skulle kunna bestridas med det i lantbruksstyrelsens stat upptagna beloppet av 10,000 kronor. Erfarenheten hade emellertid visat, att någon förenkling i arbetsmetoden vid granskningsarbetenas utförande ej kunnat ernås, och att beträffande detta anslag vida mera tid krävdes för varje förslag, än vad från början kunnat beräknas.

Därjämte hade beträffande granskningspersonalen stora avvikelser skett från de förhållanden, som förutsatts enligt styrelsens förslag år

- [4.] 1913. Den inövade och förfarne extra lantbruksingenjören, som beräknats skola vara anställd på avdelningen, hade från och med den 1 april 1915 enligt förordnande övertagit den nyinrättade byrådirektörsbefattningen i styrelsen. Han hade sålunda endast under 3 månader kunnat utföra granskningsarbete inom avdelningen. I hans ställe hade ingen extra lantbruksingenjör kunnat anställas hos styrelsen och någon sådan funnes ej heller att tillgå. Vidare hade under årets tre första månader endast en lantbruksstipendiat varit att tillgå, och denne hade blivit inkallad till tjänstgöring på avdelningen efter blott några månaders stipendiatanställning. Han vore emellertid för det dåvarande förordnad att såsom extra lantbruksingenjör utföra vissa till lantbruksingenjörstjänst hörande förrättningar. I övrigt hade inom avdelningen endast extra biträden varit att tillgå, av vilka dock två tjänstgjort omkring tre år vid granskningsarbetena inom avdelningen och därigenom förvärvat sig erfarenhet i arbeten av ifrågavarande slag. Det vore också huvudsakligen med tillhjälp av dessa två äldre extra biträden, som de viktigaste delarna av granskningsarbetena skulle kunna bedrivas under återstående delen av året. Vid sidan av dem kunde anställas endast ännu oövade krafter. Fyra nyss utexaminerade ingenjörer hade under juni månad 1915 blivit anställda såsom lantbruksstipendiater för första gången, och åt dem kunde granskningsarbetena blott inom en begränsad utsträckning överlåtas. De borde emellertid under sommaren först utöva tjänstgöring på distrikten och därefter, i den mån de ej borde fortsätta sin utbildning på andra håll, inkallas till tjänstgöring hos styrelsen.

Nu har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 9 oktober 1915 gjort framställning om beredande av ökade medel för anställande av ingenjörbiträden under åren 1916 och 1917. Styrelsen har därvid åberopat de skäl, som anförts i nyssnämnda skrivelse den 8 juni 1915, samt ytterligare utvecklat dem sålunda.

Då lantbruksstyrelsen uti skrivelse den 30 december 1913 uppgjorde beräkning av kostnader för ingenjörbiträden å agrikulturtekniska avdelningen i styrelsen, vilken beräkning slutade på en summa av 10,000 kronor, hade förutsatts, att odlingslånefonden skulle komma att utgöra 1,000,000 kronor, allmänna avdikningsanslaget 450,000 kronor och norrlandska avdikningsanslaget 1,100,000 kronor. Dessutom hade beräkningarna grundats därpå, att personer med nödig agrikulturteknisk sakkunskap och med viss vana att biträda vid granskningsarbetena i lantbruksstyrelsen skulle stå att finna bland de under styrelsen lydande

tjänstemännen. Främst bland dessa skulle då extra lantbruksingenjörerna och de i tjänsten mera utbildade lantbruksstipendiaterna tagas i anspråk och inkallas till tjänstgöring hos styrelsen. Av lantbruksstipendiaterna skulle i regel endast sådana inkallas, vilka fullgjort ej allenast alla för en lantbruksingenjör erforderliga tjänstgöringsskyldigheter på distrikten utan även den för lantbruksingenjörer föreskrivna praktiska tjänstgöringen vid vattenbyggnadsarbeten.

De för år 1916 anvisade statsunderstöden till vattenavlednings- och avdikningsarbeten utgjordes emellertid av odlingslånefonden 1,000,000 kronor, norrländska avdikningsanslaget 1,500,000 kronor samt behållningen vid 1915 års slut å allmänna avdikningsanslaget, varifrån beräknats att för åren 1915 och 1916 skulle kunna utgå bidrag till sammanlagt belopp av 732,609 kronor.

Av sistberörda behållning å allmänna avdikningsanslaget syntes nu komma att för år 1916 återstå i avrundat tal 430,000 kronor.

För år 1917 hade lantbruksstyrelsen i särskilda skrivelser ansett sig böra hemställa, dels att allmänna avdikningsanslaget måtte utgöra 450,000 kronor, och dels att norrländska avdikningsanslaget måtte bestämmas till 1,500,000 kronor. Någon ökning av odlingslånefonden förutsattes däremot icke skola ifrågakomma för år 1917. Sagda ökning av norrländska avdikningsanslaget gent emot det i skrivelsen den 30 december 1913 förutsatta beloppet, 1,100,000 kronor, nödvändiggjorde emellertid en ökning av ingenjörbiträde hos lantbruksstyrelsen.

På grund av ökade kompetensfordringar, som genom förnyade reglementet för statens lantbruksingenjörer m. fl. den 1 december 1911 blivit bestämda för dem, som skulle antagas till lantbruksingenjörer, hade för närvarande de lediga extra lantbruksingenjörspplatserna ej kunnat besättas. Under åren 1916 och 1917 syntes samtliga fyra extra lantbruksingenjörsbefattningar komma att bli obesatta, när inga lantbruksstipendiater då ännu skulle hava hunnit fullgöra alla de fordringar, som vore bestämda för innehavare av sådan anställning. Under sagda två år skulle ej heller någon av lantbruksstipendiaterna hinna bli så utbildad, att han kunde utföra det i styrelsen erforderliga granskningsarbetet på sådant sätt, som för sådana granskare blivit beräknat vid statförslagets upprättande. Visserligen komme lantbruksstipendiater att såväl år 1916 som år 1917 finnas i så stort antal, att deras sammanlagda anställningstid bleve minst den i staten bestämda, d. v. s. 60 månader. Men åt dem kunde dock ej under sagda år lämnas sådant granskningsuppdrag, som varit avsett för fullt utbildad lantbruksingenjör. Vidare måste åt lant-

[4.] bruksstipendiaterna under de närmaste åren i möjligaste mån lämnas sådant arbete, att de skulle kunna avsluta sin övriga utbildning till lantbruksingenjörer för att därefter snarast möjligt intaga de befattningar å distrikten, till vilka de egentligen vore avsedda, och där de nu vore välbehöfliga för att allmänhetens berättigade krav på lantbruksingenjörs-kraft skulle bli tillgodosett.

Granskningsarbetena på den agrikulturtekniska avdelningen måste av detta skäl, och då alla extra lantbruksingenjörer, som under de tre sista åren varit att tillgå, på grund av ordinarie lantbruksingenjörers frånfälle eller sjukdom numera blivit befordrade till distriktsinnehavare eller förordnade att uppehålla annans tjänst, under åren 1916 och 1917 verkställas till huvudsaklig del av extra biträdande ingenjörer, vilka skulle bli fullt upptagna av detta arbete utan att hava utsikt till befordran på lantbruksingenjörsbanan.

Hos lantbruksstyrelsen hade två sådana extra ingenjörer, T. Wallin och M. Wixell, varit anställda den förre från slutet av år 1911 och den senare från början av år 1912 under så stor del av dessa år, som det varit möjligt att med till buds stående anslagsmedel använda dem. Dessförinnan hade dessa båda ingenjörer i många år biträtt statens lantbruksingenjörer inom såväl södra och mellersta som ock norra delen av landet. De vore därför väl skickade att utföra ifrågavarande granskningsuppdrag. Deras månatliga arvode hade hittills varit 300 kronor men måste på grund av dels de dyra tiderna dels ock lantbruksstyrelsens behov av dylika biträden, vilket på annat sätt icke kunde fyllas under åren 1916 och 1917, ökas till 333 kronor 33 öre för månad eller 4,000 kronor för år räknat.

Förutom förenämnda två inövade extra ingenjörer funnes att tillgå ett förut anställt kvinnligt ingenjörsbiträde med ett årsarvode av 1,500 kronor, vilket biträde fortfarande borde anställas.

Övriga ingenjörsbiträden måste dels uttagas bland lantbruksstipendiaterna och dels sökas bland privata ingenjörer.

I ovanberörda skrivelse den 30 december 1913 i fråga om de agrikulturtekniska ärendenas överflyttande från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till lantbruksstyrelsen hade lantbruksstyrelsen bland annat framhållit, att vissa detaljgranskningar i regel måste verkställas av två fackutbildade personer var för sig, så snart granskningsarbetet komme att vila ensamt på lantbruksstyrelsen. Det hade ock varit därför, som en extra lantbruksingenjör skulle anställas å den agrikulturtekniska avdelningen i styrelsen, och skulle dennes arbete i huvudsak motsvara

det granskningsarbete, som dittills verkstälts hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Detta kontrollarbete komme, enligt vad lantbruksstyrelsen nu funnit, att i det närmaste upptaga nämnde extra lantbruksingenjörers hela tid. Den tid, som för honom ej bleve till fullo upptagen härav, vore välbehöflig till beredande av andra agrikulturtekniska ärenden och remisser, vadan denne person ej kunde beräknas få tid att i nämnvärd omfattning syssla med den första detaljgranskningen av arbetsplanerna.

Den tid, som kunde behövas för att verkställa denna *första* detaljgranskning och därmed sammanhängande arbeten å de planer, för vilkas utförande lån söktes från odlingslånefonden eller anslag begärdes från allmänna avdikningsanslaget eller norrländska avdikningsanslaget i nu antagen omfattning, vore icke möjlig att på förhand noga beräkna. Erfarenheten hade dock givit vid handen, att för sådan granskning måste åtminstone under ännu några år, tills mera likformighet i arbetsmetoderna och fastare former för ärendenas behandling å distrikten än vad hittills varit fallet kunnat inarbetas, beräknas minst tre vana och kunniga agrikulturtekniska ingenjörer förutom det kvinnliga ingenjörbiträdet. Hela behovet av ingenjörbiträden på den agrikulturtekniska avdelningen bleve då fyra manliga ingenjörbiträden och ett kvinnligt ingenjörbiträde.

Nu funnes för åren 1916 och 1917 att tillgå förutom det kvinnliga biträdet endast de två ovan nämnda extra ingenjörerna. De övriga två skulle, såsom ovan antytts, närmast sökas bland lantbruksstipendiaterna, i den mån dessa kunde befinnas lämpliga till ifrågavarande granskningsarbete och i den mån de kunde tagas ifrån övrigt för dem erforderligt utbildningsarbete. I den händelse att det ej funnes lämpligt att anställa lantbruksstipendiater till den utsträckning, att två granskningsingenjörer erhöles, syntes resterande arbetskraft böra anskaffas genom anställande av tillfälliga ingenjörer.

Enligt de grunder, som redan i lantbruksstyrelsens skrivelse den 30 december 1913 anförts, borde de till styrelsen inkallade lantbruksstipendiaternas månatliga arvode utgöra i medeltal 200 kronor och för år alltså 2,400 kronor. I det fall att privata extra ingenjörer måste anlitas, måste månadsarvodet för dem beräknas högre än efter 200 kronor, och den befattning, som skulle under helt år uppehållas förmedelst biträde av dels extra ingenjörer och dels lantbruksstipendiater, syntes under olika tider av året ej kunna betalas med mindre arvode än omkring 3,100 kronor för år räknat.

[4.] De medel, som för anställande av ingenjörbiträde å agrikulturtekniska avdelningen i lantbruksstyrelsen behövdes för vardera av åren 1916 och 1917, syntes därför böra beräknas sålunda:

2 tillfälliga redan inövade extra ingenjörer, vardera med årligt arvode av 4,000 kronor	kronor	8,000
lantbruksstipendiater, arvoden	»	2,400
ytterligare ingenjörbiträden, arvoden	»	3,100
kvinnligt biträde	»	1,500

Summa kronor 15,000.

Härvid borde anmärkas, att, därest de avdikningsanslag, som kunde komma att beviljas, bleve större eller mindre än här ovan beräknats, de medel, som erfordrades för anställande av ingenjörbiträden, då ock borde lämpas i förhållande till storleken av avdikningsanslagen.

Då i staten för lantbruksstyrelsen funnes för ifrågavarande ändamål upptaget ett belopp av 10,000 kronor, erfordrades för samma ändamål ytterligare 5,000 kronor om året.

Emellertid syntes för närvarande anledning saknas att begära höjning av det i staten upptagna beloppet, utan borde säkrare erfarenhet rörande behovet i förevarande avseende avvaktas, innan beslut fattades om avlåtande av dylik framställning till riksdagen.

För tillgodoseende av behovet i fråga syntes lämpligast vara, att de erforderliga medlen 5,000 kronor bereddes för bägge åren 1916 och 1917.

På grund av vad sålunda blivit anfört har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ifrågavarande ändamål på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 10,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel för ändamålet under år 1916 förskjuta 5,000 kronor.

Slutligen har lantbruksstyrelsen i särskild skrivelse den 9 oktober 1915, jämte det styrelsen anmält, att vid 1915 års utgång syntes komma att å norrländska avdikningsanslaget återstå oanvänt ett belopp av omkring 300,000 kronor samt hemställt om proposition till riksdagen om rätt för Kungl. Maj:t att under år 1916 använda denna behållning, tillika anfört, att till följd av denna tillökning av det för år 1916 tillgängliga beloppet å detta anslag krävdes för granskningsarbetets fullgörande än ytterligare anslag utöver det å ordinarie staten upptagna beloppet och det i närmast här ovan berörda skrivelse begärda tillökningsbeloppet av 5,000 kronor. Denna ytterligare erforderliga till-

ökning beräknade styrelsen till 1,200 kronor, vilket belopp jämväl borde [4.] begäras av riksdagen.

Vad först vidkommer lantbruksstyrelsens framställning i skrivelsen den 8 juni 1915 om ytterligare anslag för samma år, har den icke ansetts kunna föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd, enär genom ett bifall till densamma ytterligare medel skulle anvisats till ett av riksdagen prövat behov. Arbetsplanernas granskning har därför under år 1915 måst inom lantbruksstyrelsen bedrivas allenast i den omfattning de disponibla medlen tillåtit, men genom att under sista delen av året huvudsakligen sådana ärenden företagits till behandling, vilkas granskning ej syntes möta större svårigheter, har arbetsprodukten likväl kunnat stegras. Detta förfaringssätt kommer dock naturligtvis att verka tyngande på innevarande års granskningsarbete. *Departements-
chefen.*

Vad beloppen av de för åren 1916 och 1917 tillgängliga medlen till understödjande av vattenavledningsföretag angår, böra för odlingslånefonden för vartdera året beräknas 1,000,000 kronor, såsom lantbruksstyrelsen ock förutsatt. Av allmänna avdikningsanslaget är för innevarande år tillgänglig en behållning från år 1915 å 529,979 kronor 56 öre och jag har för avsikt att senare i dag göra hemställan om anslag därtill å 250,000 kronor för år 1917. Inalles bliva av detta anslag alltså för bägge åren tillgängliga inemot 780,000 kronor eller ungefär 100,000 kronor mindre än det i lantbruksstyrelsens först omförmälda skrivelse den 9 oktober 1915 förutsatta beloppet. Å norrländska avdikningsanslaget återstod i verkligheten vid 1915 års slut en behållning å allenast 100,640 kronor, vilken Kungl. Maj:t förut denna dag beslutat föreslå riksdagen medgiva skola få användas under år 1916. Då för sistnämnda år detta anslag redan är av riksdagen anvisat med ett belopp av 1,500,000 kronor och jag ämnar hemställa, att samma belopp måtte begäras av riksdagen även för år 1917, komma vid bifall till dessa framställningar de tillgängliga medlen å detta anslag att för åren 1916 och 1917 med omkring 200,000 kronor understiga vad lantbruksstyrelsen beräknat i sina bägge skrivelser den 9 oktober 1915.

De inträdda ökningarna i norrländska avdikningsanslaget utöver vad som beräknades av lantbruksstyrelsen vid uppgörandet den 30 december 1913 av statförslaget kunna emellertid i sin mån motivera en ökning av de till anställande av granskningsbiträden erforderliga medel, helst som svårare och mera tidskrävande dylika arbeten icke i längden

[4.] kunna skjutas åt sidan. Men ännu ett motiv för en tillfällig ökning av dessa anslagsmedel kan hämtas från de av lantbruksstyrelsen anförda förhållanden beträffande de extra lantbruksingenjör- och lantbruksstipendiattjänsterna, vilka förhållanden föranlett, att för närvarande och under de närmaste bägge åren icke någon extra lantbruksingenjörbefattning väntas kunna bli besatt och att lantbruksstipendiaterna ej kunna beräknas hava hunnit ernå sådan utbildning, att hela den från början avsedda nyttan av deras biträde vid granskningsarbetet kan vinnas. Dessa förhållanden sammanhånga med den skärpning i fordringarna på lantbruksingenjörutbildning, som genomfördes i det nya reglementet av år 1911, samt bero även på att några ordinarie lantbruksingenjörer avgått, att en ny dylik tjänst inrättats och att en byrådirektörsbefattning i lantbruksstyrelsen besatts med en extra lantbruksingenjör. I den mån de nuvarande lantbruksstipendiaterna bliva mera kompetenta och kunna utnämnas till extra lantbruksingenjörer samt nya stipendiater i stället antagas och vinna kompetens, komma dessa förhållanden sannolikt att inträda i mera normalt läge.

För närvarande synes mig emellertid lantbruksstyrelsens framställning om ökat anslag böra vinna tillmötesgående, och bör denna anslagsökning tillgodokomma redan innevarande års arbeten. Men då behållningen å norrländska avdikningsanslaget vid 1915 års slut blivit väsentligt mindre än lantbruksstyrelsen beräknat, anser jag det böra kunna vara tillräckligt, om ett tillökningsanslag av ungefär 5,000 kronor erhålles för vartdera året 1916 och 1917. Att ytterligare inskränka anslaget anser jag icke tillrådligt och har icke något att erinra mot lantbruksstyrelsens beräkning av de särskilda arvodesbeloppen.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anställande av ytterligare ingenjörbiträden hos lantbruksstyrelsen på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av ..... kronor 10,000 ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må härav under år 1916 låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordna intill 5,000 kronor.

3. Extra biträden hos lantbruksstyrelsen m. m.

I skrivelse den 20 december 1915 har lantbruksstyrelsen anfört följande.

»I sammanhang med gillande av nådig proposition, att den centrala handläggningen av vattenavledningsärendena, vilken förut tillkommit väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt lantbruksstyrelsen gemensamt, därefter skulle övertagas av lantbruksstyrelsen ensam, godkände 1914 års riksdag ny stat för lantbruksstyrelsen att tillämpas från och med år 1915, i vilken stat intagits, bland annat, dels till ingenjörbiträden å den agrikulturtekniska avdelningen 10,000 kronor, dels ock till andra extra biträden, vikariatsersättning och expenser 19,000 kronor.

I den för lantbruksstyrelsen då gällande staten fanns icke något anslag till ingenjörbiträden upptaget, utan hade Eders Kungl. Maj:t årligen på framställning varje gång av lantbruksstyrelsen för detta ändamål beviljat särskilda medel. Till andra extra biträden, vikariatsersättning och expenser fanns i sistnämnda stat upptaget ett belopp av 14,000 kronor.

Vad anslaget till ingenjörbiträden angår, så har detta visat sig vara i behov av ökning, och får lantbruksstyrelsen i sådant avseende hänvisa till sin den 9 oktober 1915 avlätna underdåniga framställning i ämnet.

Beträffande åter förberörda i den nya staten för lantbruksstyrelsen upptagna anslag till extra biträden m. m. eller 19,000 kronor så har ej heller detta under året visat sig tillräckligt, och då Eders Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 9 nästlidne september, angående täckande av brist å lantbruksstyrelsens expensanslag för år 1914, anbefallt lantbruksstyrelsen att tillse, att det i styrelsens stat upptagna anslag till extra biträden, vikariatsersättning och expenser icke vidare överskredes, ser sig styrelsen nödsakad att redan nu göra framställning om ökande av detta anslag.

Då Eders Kungl. Maj:t genom nådig remiss den 3 november 1914 anbefallt lantbruksstyrelsen att avgiva underdånigt utlåtande med anledning av de s. k. egna-hemssakkunnigas betänkande den 14 september 1914 samt de sakkunnigas förslag, om det skall genomföras, påkallar en utvidgning från och med år 1917 av lantbruksstyrelsen, i vilket avseende utredning ej ännu hunnit av styrelsen avslutas, anser lantbruksstyrelsen sig nu böra väcka förslag, att den ifrågavarande ökningen av styrelsens expensanslag kommer att avse endast år 1916.

Den ökning i nämnda anslag, som ägde rum vid 1914 års riksdag från 14,000 kronor till 19,000 kronor, vilade på den beräkning, att, oberoende av vattenavledningsärendenas förläggning till lantbruksstyrelsen, en höjning med 2,000 kronor av anslaget borde ske för möjliggörande av anställande av kvinnliga arbetsbiträden å styrelsens byråer för lantbruksärenden och fiskeriärenden samt att för vattenavledningsärendenas förläggning till styrelsen anslaget borde höjas med 3,000 kronor. Den sistberörda höjningen beräknades på det sätt, att det förutvarande anslaget, 14,000 kronor, fördelades på lantbruksstyrelsens fyra dåvarande byråer, då ett belopp av 3,500 kronor skulle falla på varje byrå, med ledning varav antogs, att expensanslaget skulle för bestridande av de å detta anslag fallande kostnader för ifråga-

[5.]

*Extrabiträden
hos lantbruks-
styrelsen m. m.*

(extra anslag.)

[5.] varande ärendens överflyttande till styrelsen behöva höjas med ett något mindre belopp eller 3.000 kronor.

Denna beräkning har emellertid visat sig fullständigt ohållbar. Förutom det att styrelsens expensanslag förut var knappt, ehuru det icke förrän år 1914 visat brist — en brist, som, oaktat all möjlig sparsamhet iakttagits, uppgick till det av Eders Kungl. Maj:t den 9 september 1914 ersatta beloppet, eller 2,395 kronor 1 öre — så hava utgifterna för den agrikulturtekniska byrån och byrådirektörens avdelning visat sig betydligt överskrida nämnda belopp, 3,000 kronor, vilket haft till följd, att lantbruksstyrelsen måst dels avskeda ett kvinnligt och ett manligt biträde, vilka behövts det förra å byrådirektörens avdelning och det senare å byrån för lantbruksärenden, dels betydligt inskränkt allt extra arbete å samtliga avdelningarna, dels ock tillsvidare helt och hållet inställt arbetet med katalogisering samt inordnande och uppställande av nya böcker till styrelsens bibliotek. Dessa åtgärder hava emellertid dels försenat styrelsens arbeten, ej sällan till olägenhet för allmänheten, dels ock varit till hinder med avseende å ordningen inom styrelsen.

För att ådagalägga huru utgifterna stigit med anledning av vattenavledningsärendenas förläggning till lantbruksstyrelsen, så torde böra framhållas att, då till följd av tillfälliga omständigheter den omorganisation, som lantbruksstyrelsen måste undergå för att kunna mottaga sagda ärenden, icke medhans förrän från och med den 1 april 1915, det blev nödvändigt att från och med den 1 januari 1915 antaga ett särskilt kvinnligt biträde inom lantbruksstyrelsen med ett årligt arvode av 1,200 kronor samt uppdrag att vara behjälpligt åt byråchefen för agrikulturtekniska ärenden, som till en början handlade alla de ärenden och arbeten, som tillkommit på grund av överflyttningen. Sedan byrådirektör från och med den 1 april 1915 blivit förordnad, visade det sig efterhand nödvändigt att ej blott till byrådirektörens avdelning överflytta nämnda biträde, utan även att från den 15 juni 1915 å samma avdelning anställa ytterligare ett kvinnligt biträde med ett arvode av 80 kronor för månad, vilket senare biträde styrelsen dock, enligt vad ovan sägs, nödgats avskeda, ehuru detta biträde fortfarande är erforderligt.

Såsom erfarenheten numera givit vid handen, erfordras på byrådirektörens avdelning ovillkorligen två kvinnliga biträden, vilkas arvoden icke kunna beräknas lägre än det ena biträdets 1,500 kronor och det andras 1,200 kronor.

Vidare har det visat sig erforderligt att till följd av de ökade göromål, som byråchefen för agrikulturtekniska ärenden fått vidkännas till följd av överflyttningen, hos honom anställa ett kvinnligt biträde med ett årligt arvode av 1,200 kronor.

Samtliga dessa arvoden uppgå till ett sammanlagt belopp av 3,900 kronor. Om härtill lägges ett belopp av 1,200 kronor såsom ersättning åt biträdena å ifrågavarande båda avdelningar för övertidsarbete, uppstår en summa av 5,100 kronor, som skulle erfordras ensamt till anställande av andra extra biträden än ingenjörbiträden åt dessa båda avdelningar. Några dylika beräknades icke erforderliga, då förslaget till lantbruksstyrelsens nuvarande stat uppgjordes.

Då kostnaderna för papper, kuvert, pennor samt andra skrivmaterialier, tryckning av blanketter, elektrisk belysning m. m. för nämnda båda avdelningar visat sig betydligt högre än vad som beräknats, torde expensanslaget även av denna anledning behöva ökas. I detta avseende tillåter sig lantbruksstyrelsen framhålla, att endast för tryckning av blanketter för byrådirektörens avdelning innevarande år

åtgått 1,315 kronor 55 öre, vilken utgift, om den också icke återkommer varje år, dock alltid måste beräknas komma att avsevärt betunga anslaget i fråga.

Den utökning av lantbruksstyrelsens ämbetslokal, som under året ägt rum därigenom, att fiskeriavdelningen överflyttats till bankinspektionens förra, av 4 rum, tambur m. m. bestående lokal, belägen omedelbart under första våningen av den utav styrelsen i gamla riksdagshuset för närvarande disponerade lokalen samt numera med denna sammanbunden genom en spiraltrappa, kommer givetvis att kräva kostnader, som måste gäldas av styrelsens expensanslag. Sådana utgifter äro t. ex.: för städning, rengöring, belysning m. m., vilka sammanlagda utgifter kunna beräknas skola årligen uppgå till omkring 350 kronor.

Om till ifrågavarande kostnad för biträdens anställande, 5,100 kronor, således lägges kostnaden för ökade andra utgifter å dels såväl byråchefens för agrikulturtekniska ärenden som byrådirektörens avdelningar, dels ock övriga avdelningar, vilken kostnad kan beräknas tillhopa till 2,900 kronor, skulle den erforderliga höjningen av lantbruksstyrelsens expensanslag därigenom uppgå till ett belopp av 8,000 kronor.

Härtill kommer emellertid, att det visat sig, att genom ärendenas oavbrutna tillväxt å lantbruksbyrån uppstått ett synnerligen kännbart behov av ett mera stadigvarande biträde med avlöning i enlighet med den s. k. första normalgraden eller 4,000 kronor, därav lön 2,200 kronor, tjänstgöringspenningar 1,500 kronor och ortstillägg 300 kronor.

Genom förberörda förflyttning av lantbruksstyrelsens fiskeriavdelning till bankinspektionens förutvarande lokal i bottenvåningen av gamla riksdagshuset har behov uppstått av en ytterligare vaktmästare hos styrelsen, huvudsakligen för tillgodoseende av vakttjänsten å nämnda avdelning. Det är nämligen icke möjligt för lantbruksstyrelsens båda nuvarande vaktmästare att vakta även ingången till fiskeriavdelningen och lämna allmänheten nödiga anvisningar jämväl inom denna lokal. Utan särskilt vaktbiträde härtill måste ingången från förstugan till nämnda avdelning hållas stängd för den besökande allmänheten och denna för besök å fiskeriavdelningen nödgas begiva sig först 1 trappa upp till lantbruksstyrelsens därvarande vaktrum samt därifrån genom spiraltrappa ned till fiskeriavdelningen för att sedan anträda återvägen på samma sätt. Att en sådan anordning skall vålla svårigheter på flerahanda sätt är självklart. Men även av andra skäl behöves numera en särskild vaktmästare å fiskeriavdelningen. Inom den nya lokalen har ett särskilt rum avsetts för praktiska arbeten, såsom kontrollering av säldelar, som insänts såsom verifikationer till utbetalade belöningar för sülars dödande, undersökningar av botten- och planktonprov m. m. jämte därtill hörande mikroskopering, fotografering och konservering. Det är tydligt, att för detta rums renhållning, bortscaffande av avfall därifrån m. m. kräves arbete, som lämpligen kunde uppdragas åt den nye vaktmästaren. Åt en sådan skulle också lämpligen kunna uppdragas att hålla närmare tillsyn över den nu av flera hundra nummer bestående under fiskeriavdelningens vård ställda samling av fiskredskap, som för närvarande, förvarade i särskild lokal inom gamla riksbankshuset, användas av fiskeritjänstemännen vid deras undersökningar, särskilt ombord på fiskeridirectionens fartyg Eustrasalt, varvid än de ena än de andra redskapen medtagas, allt efter undersökningarnas ändamål och den ort, varest de utföras.

[5.]

[5.]

Den ifrågavarande vaktmästaren borde åtnjuta samma förmåner som den hos styrelsen nu anställde andre vaktmästaren eller 1,200 kronor, därav 700 kronor i lön, 350 kronor i tjänstgöringspenningar samt 150 kronor såsom ortstillägg.

Då de sålunda erforderliga medlen böra beredas redan för år 1916 samt vid det förhållande att, oaktat anslaget beviljas först sedan en längre eller kortare tid av år 1916 redan gått till ända, samma anslag med undantag för utgifterna för byråassistenten och vaktmästaren, vilka kunna avkortas med en tredjedel, bör för att det skall bliva till verklig nytta och arbetena under den återstående delen av året skola kunna bedrivas med så mycket större skyndsamhet till övriga delar vara utan avkortning tillgängligt under år 1916, får lantbruksstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till nästinstundande riksdag avlåta nådig proposition, att riksdagen må å extra stat för år 1917 anvisa till höjande av det i staten för lantbruksstyrelsen uppförda anslaget till andra extra biträden än ingenjörbiträden 8,000 kronor, till anställande av en assistent hos byråchefen för lantbruksärenden 2,666 kronor 67 öre samt till anställande av en tredje vaktmästare 800 kronor, tillhopa 11,466 kronor 67 öre eller i runt tal 11,500 kronor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att under år 1916 av tillgängliga medel utanordna sagda belopp, 11,500 kronor.»

*Departements-
chefen.*

På sätt lantbruksstyrelsen erinrat, har Kungl. Maj:t den 9 september 1915 på styrelsens framställning sett sig nödsakad anvisa medel till täckande av en å styrelsens expensanslag för år 1914 — alltså före den med år 1915 inträdda ökningen av samma anslag — uppkommen brist å 2,395 kronor 1 öre. Dessa medel anvisades att utgå från nionde huvudtitelns anslag till extra utgifter. Samtidigt meddelade Kungl. Maj:t styrelsen den anmaning att tillse, att anslaget icke vidare överskredes, som lantbruksstyrelsen nu omförmält.

Att styrelsen redan då den nya staten varit i tillämpning knappt ett år funnit sig tvungen att göra framställning om ökade medel till anställande av arbetsbiträden och till expenser, beror, såsom styrelsen själv framhållit, förnämligast på att de beräkningar, som styrelsen lagt till grund för sina framställningar i skrivelser den 31 december 1913 och den 31 mars 1914 om höjning av denna anslagspost, visat sig vara för låga. Vad lantbruksstyrelsen då begärde, nämligen en ökning med inalles 5,000 kronor från 14,000 till 19,000 kronor, blev år 1914 av Kungl. Maj:t och riksdagen bifallet. Sagda ökning beräknades skola till ett belopp av 3,000 kronor föranledas av vattenavledningsärendenas överflyttning, varjämte ett kvinnligt biträde å lantbruksavdelningen med sex timmars daglig tjänstgöring borde erhålla 1,200 kronor och ett kvinnligt biträde å fiskeriavdelningen med tre timmars daglig tjänstgöring borde få 720 kronor samt 80 kronor skulle åtgå till övertidsarbete. Därjämte framhölls, att styrelsens

expensanslag redan under år 1913 visat brist, churu icke till högre belopp än 128 kronor 94 öre. [5.]

Emellertid anser jag, att statsmakterna icke kunna undandraga sig att åtminstone i någon mån behjärta styrelsens nu gjorda och av erfarenhet förestavade framställning. Jag kan vitsorda, att styrelsens personal är i så hög grad betungad med arbete, att ytterligare hjälp utöver vad de nu tillgängliga medlen tillåta är oundgänglig, för att detta arbete skall kunna vederbörligen utföras. Dock kan jag icke till alla delar understödja styrelsens nu förevarande framställning.

Denna framställning avser först anställandet å byrådirektörens avdelning av två kvinnliga biträden, det ena med 1,500 kronor och det andra med 1,200 kronor i årligt arvode. Ehuru väl jag icke kan underlåta att erinra, att lantbruksstyrelsen den 17 mars 1911 anförde, att den nye byrådirektören hos styrelsen icke skulle erhålla något biträde, samt i senare utlåtanden under behandlingen av frågan om vattenavledningsärendenas överflyttning icke frångick detta uttalande, till följd varav det av mig antogs fortfarande äga giltighet, måste jag dock instämma med lantbruksstyrelsen, att erfarenheten numera givit vid handen, att två kvinnliga biträden erfordras å denna avdelning. Dock torde det icke vara av behovet påkallat, att åt det ena biträdet beredes så högt arvode som 1,500 kronor. Lantbruksstyrelsen själv uppger, att från den 1 april 1915 till byrådirektörens avdelning överflyttats ett från samma års början antaget, med 1,200 kronor avlönat kvinnligt biträde. Detta avlöningsbelopp torde kunna åtminstone tillsvidare bibehållas. Såsom jag längre fram torde få närmare omförmåla, är det ifrågasatt att inom kort ånyo vidtaga ändringar i lantbruksstyrelsens stat. Bli detta fallet, lär då även frågan om beredande av ordinarie anställning för åtminstone en del av de nu hos styrelsen anställda kvinnliga biträdena böra tagas under övervägande och i samband därmed deras avlöningsförmåner. Det andra av lantbruksstyrelsen nu föreslagna biträdet å byrådirektörens avdelning torde vara avsett att träda i stället för det, som antogs från den 15 juni 1915 mot ett arvode av 80 kronor för månad, men sedermera avskedades på grund av brist på medel till dess avlöande. Sistnämnda biträdes årsarvode skulle med nämnda månadsbelopp uppgått till 960 kronor, men torde behöva för framtiden höjas till 1,200 kronor. Mot att till ett kvinnligt biträde å den agrikulturtekniska avdelningen beräknas ett arvode av 1,200 kronor, finner jag mig icke böra göra någon erinran. Om härtill lägges för övertidsarbete ett belopp av 900 kronor, erhålles för anställande av kvinnliga biträden en summa av tillhoppa 4,500 kronor.

[5.] För egentliga expenser har styrelsen nu ifrågasatt ökade medel till belopp av 2,900 kronor. Dock synes mig en ökning med 2,500 kronor böra kunna räcka.

Det av lantbruksstyrelsen framhållna behovet av ett mera stadigvarande biträde åt byråchefen å lantbruksbyrån är, enligt vad jag har mig bekant, synnerligen kännbart. I betraktande av förut antydda ovisshet rörande eventuella, snart förestående ändringar i styrelsens stat, anser jag mig emellertid icke kunna tillstyrka, att de medel, som nu må beredas för detta ändamål, angivas avse anställande — låt vara blott mot arvode från ifrågavarande anslag — av en tjänsteman med samma avlöning som första gradens tjänstemän i övriga verk. Ifall ett belopp av 3,000 kronor nu beräknas för anställande av dylik arbetskraft — assistent eller amanuens — torde detta för närvarande få anses tillfyllest.

Vad slutligen angår det föreslagna anställandet av ytterligare ett vaktmästarbiträde hos lantbruksstyrelsen kan jag ej finna, att styrelsen anfört tillräckliga skäl för en sådan åtgärd. I den mån ett behov av ytterligare vaktmästarhjälp må vara oavvisligt, synes det åtminstone tillvidare kunna tillgodoses från de medel, som nu avsetts till ökning av de egentliga expenserna.

Inalles uppgå de belopp, varmed jag sålunda anser de av lantbruksstyrelsen angivna anslagsbehoven nu böra tillgodoses, till 10,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har i sin ovanintagna skrivelse hemställt om tillgodoseende av ifrågavarande behov redan för år 1916. Jag finner mig böra understödja denna begäran, enär eljest innevarande års arbeten inom styrelsen skulle i allt för hög grad försenas. Styrelsens åsikt att de till kvinnliga biträden och expenser avsedda medlen borde utgå med sina fulla årsbelopp, under det att av byråassistentens arvode en tredjedel skulle kunna avkortas, kan jag dock icke dela, utan anser, att hela beloppet bör behandlas som en enhet. Under antagande att riksdagens beslut angående denna fråga kan fattas före ingången av april månad, lärer hinder ej möta att redan från och med årets andra kvartal tillgodose styrelsens behov av ökade arbetskrafter och medel. Därför anser jag, att tre fjärdedelar av ovan nämnda belopp böra med 7,500 kronor göras tillgängliga för innevarande år.

I merberörda skrivelse har lantbruksstyrelsen icke hemställt om något motsvarande anslag för år 1917, och har styrelsen såsom skäl härtill anfört, att styrelsen hade att avgiva utlåtande över egnahems-sakkunnigas betänkande och att, om dessa sakkunnigas förslag skulle genomföras, en utvidgning av lantbruksstyrelsen från och med år 1917

bleve påkallad. Styrelsen har alltså utgått från att egnahemsfrågan skulle kunna föreläggas den nu sammanträdande riksdagen. Det har även varit min avsikt att kunna underställa Eders Kungl. Maj:t förslag därom. Men frågan har tyvärr icke ännu hunnit få den utredning, att detta synes bliva möjligt. Utom från lantbruksstyrelsen införförväntas nämligen ännu utlåtande från socialstyrelsen, och sedan sådant utlåtande inkommit, torde frågan tarva en överarbetning, som förvisso kommer att draga icke obetydlig tid. Vid sådant förhållande anser jag — utan att nu vilja intaga någon ståndpunkt i fråga om den inverkan egnahemsrörelsens organisationsfråga kan böra utöva å lantbruksstyrelsens uppgifter och personal — att man bör utgå från att någon ändring i lantbruksstyrelsens ordinarie stat för år 1917 icke kommer att ske. I enlighet härmed har jag också förut i dag icke hemställt om någon ändring i det ordinarie anslaget till denna styrelse. Men då kräves i stället, att det nu ifrågavarande extra anslaget må utgå även för år 1917, och det bör för detta år upptagas till hela det ovan av mig tillstyrkta beloppet, 10,000 kronor.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för extra biträden hos lantbruksstyrelsen
m. m. å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag
av ..... kronor 17,500
ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må under år 1916
låta förskottsvis av tillgängliga medel härav utanordna
7,500 kronor.

C. **Lanthushållningen.**1. **Befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar.***Premiering av nötboskap.*

[6.]
Premiering av
nötboskap.
(ordinarie
anslag.)

Under anslagstiteln »befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar» finnes upptaget ett särskilt anslag till understödjande av premiering av nötboskap, från vilket anslag bidrag utgå till hushållningssällskap med belopp, som för varje sällskaps område icke må överstiga vad sällskapet eller landstinget, vart för sig eller i förening, tillskjuter för samma ändamål. Detta anslag har småningom höjts, senast vid 1914 års förra riksdag, då beloppet bestämdes till 160,000 kronor, därav högst 70,000 kronor skulle användas för tilläggspris för tjurar, tillhörande tjurförening, med rätt för Kungl. Maj:t att, därest sistnämnda belopp i sin helhet eller till någon del under något år ej skulle behöva tagas i anspråk för detta ändamål, anvisa det sålunda tillgängliga beloppet för andra till nötboskapspremieringen hörande ändamål. Från anslaget må även användas erforderligt belopp till fortsatt utgivande av en riksstambok över ayrshireboskap.

På grund av de stora krav, som under rådande förhållanden ställdes på statsverket, ansåg Kungl. Maj:t icke lämpligt, att hela anslaget för år 1915 anvisades att utgå för det med detsamma avsedda ändamålet, utan skedde vid anslagets fördelning den 10 april 1915 en sådan inskränkning, att allenast 114,000 kronor anvisades till de särskilda hushållningssällskapen för understödjande av nötboskapspremieringen, varjämte 6,000 kronor anvisades till lantbruksstyrelsen för utgivande av omförmälda riksstambok, tillhoppa 120,000 kronor. Å anslaget för år 1915 har alltså uppstått en behållning av 40,000 kronor.

Redan då jag den 14 januari 1915 underställde frågan om regleringen av utgifterna under nionde huvudtiteln för år 1916 Kungl. Maj:ts prövning, beräknade jag att med anledning av sådan inskränkning, som nyss nämnts, en behållning å 40,000 kronor skulle uppstå å 1915 års anslag. Då jag därjämte ansåg mig kunna förutsätta, att även för år 1916 motsvarande indragning av ett belopp av ungefär 40,000 kronor skulle befinnas böra äga rum, samt alltså beräknade utgiftsbeloppet å anslaget under sistnämnda år till 120,000 kronor, men härtill borde göras tillgänglig nyssberörda behållning å 40,000 kronor från år 1915,

ansåg jag nytt anslag erfordras allenast till ett belopp av 80,000 kronor. [6.] I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att minska detta ordinarie anslag från 160,000 kronor med 80,000 kronor till 80,000 kronor samt medgiva, att vad som kunde kvarstå oanvänt å anslaget vid 1915 års slut finge under år 1916 användas för enahanda ändamål. Detta förslag bifölls av riksdagen.

Såsom förhållandena numera utvecklats sig, anser jag mig böra utgå från, att motsvarande inskränkning i utgifterna från detta anslag, som skett år 1915 och förutsatts för innevarande år, kommer att böra vidtagas även för år 1917. Utgifterna från anslaget under sistnämnda år torde därför böra beräknas till 120,000 kronor. Då nu icke någon behållning från tidigare år är att förvänta vid ingången av år 1917, måste hela detta belopp finnas tillgängligt såsom anslag och anslaget i riksstaten alltså höjas med 40,000 kronor i jämförelse med innevarande år.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det under anslagstiteln »befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar» upptagna anslag till understödjande av premiering av nötboskap, nu ..... kronor 80,000,
 med ..... » 40,000
 till ..... » 120,000,
 därav 70,000 kronor skola användas för tilläggspris för tjurar, tillhörande tjurforening, med rätt för Kungl. Maj:t att, därest under året sistnämnda belopp ej skulle behöva i sin helhet eller till någon del tagas i anspråk för detta ändamål, anvisa det sålunda tillgängliga beloppet för andra till nötboskapspremieringen hörande ändamål.

Vid bifall till detta förslag kommer omförmälda anslagstitel i sin helhet att höjas med motsvarande belopp av 40,000 kronor eller från 332,450 kronor till ..... kronor 372,450.

2. Lantbruksingenjörer och deras biträden, *oförändrat ordinarie anslag* ..... kronor 101,900.

3. Undervisningsanstalter.

a. Trädgårdsundervisningen.

[7.]
Stipendier för
trädgårds-
skötselns
studerande.
(ordinarie
anslag.)

Under den å ordinarie stat uppförda anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanärningar» och den del därav, som är av bestämt anslags natur, finnes upptaget ett anslag till trädgårdsundervisningen med belopp, som av 1914 års förra riksdag bestämdes till 36,800 kronor. Av detta anslag utgå enligt beslut av 1909 års riksdag fyra resestipendier å 1,200 kronor till personer, vilka önska utbilda sig till trädgårdskonsulenter eller lärare i trädgårdsskötsel eller eljest förvärva högre utbildning i trädgårdsfacket.

På grund av de inträdda förhållandena föreskrev Kungl. Maj:t genom kungörelse den 17 december 1914, att med åtgärder för utdelning för år 1915 av dylika stipendier skulle tills vidare anstå. Därest sådana stipendier icke komme att utdelas under år 1915, skulle, enligt vad jag framhöll den 14 januari 1915, å anslaget, som är av bestämt anslags natur, för år 1915 uppstå en besparing å 4,800 kronor. Jag framhöll tillika, att, om denna besparing finge kvarstå å anslaget, densamma skulle under år 1916, därest förhållandena då lämpligen medgäve utdelande av trädgårdsstipendier, kunna användas härtill, varigenom anslagsbehovet för år 1916 kunde minskas till 32,000 kronor. I enlighet härmed blev på Kungl. Maj:ts förslag detta anslag av riksdagen år 1915 minskat till sistnämnda belopp, varjämte riksdagen medgav, att behållningen finge användas under år 1916.

Under år 1915 blevo inga trädgårdsstipendier utdelade. För innevarande år torde däremot dylik utdelning böra äga rum som vanligt. Det är nämligen att märka, att dessa stipendier icke äro resestipendier i vanlig mening, som utdelas för företaget av en resa, som visserligen anses förtjänt av understöd men som dock i regel utan större olägenhet kan uppskjutas. Dessa stipendier äro i stället ett slags undervisningsform och äro avsedda att ingå som ett led i de unge mäns utbildning, vilka ämna förskaffa sig mera djupgående insikter i trädgårdsyrket. De utgöra på sätt och vis ett surrogat för den högre trädgårdsundervisning, som ännu icke ansetts kunna tillgodoses genom någon inhemsk institution. Om de alltför länge inställas, uppstår därför allvarlig olägenhet för de studerande, som ägnat sig åt dylika studier. Det bör även beaktas, att de nuvarande förhållandena i utlandet i vida högre grad, än man i fjol vågat antaga, lämna dylika stipendiater möjlighet till gagneliga studier.

I enlighet med denna åskådning hava alltså dessa stipendier icke av Kungl. Maj:t upptagits bland dem, vilka enligt kungörelse den 10 december 1915 skola jämväl för år 1916 indragas. Besparingen från år 1915 torde alltså i år komma att tagas i anspråk.

Med hänsyn till nyss anförda omständigheter torde det nu böra antagas, att även under år 1917 dylika stipendier skola utdelas. För detta ändamål bör anslaget åter höjas till sitt normala belopp.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte förslå riksdagen

	att höja det under anslagstiteln »undervisnings-	
	anstalter för jordbruk och lantmannanärningar» upptagna	
	anslag till trädgårdsundervisningen	
från	.....	kronor 32,000
med	»	4,800
till	»	36,800.

Vid bifall härtill kommer det i anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanärningar» ingående bestämda anslaget, i riksstaten för innevarande år upptaget med ... kronor 432,950, att ökas med ..... » 4,800 till ..... » 437,750.

b. *Reseunderstöd för lantbrukets studerande.*

Under den ordinarie anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanärningar» och den del därav, som är av bestämt anslags natur, har vidare varit upptaget ett anslag av 15,000 kronor till reseunderstöd åt personer, som ägna sig åt lantbrukets studerande. Understöden hava utdelats av Kungl. Maj:t och utgått med växlande belopp allt efter resans längd m. m. Ej heller antalet understöd har varit bestämt. Understöden kunde utdelas såväl för resor inom landet som i utlandet.

Genom den i nästföregående punkt omförmälda kungörelse den 17 december 1914 förordnade Kungl. Maj:t även angående dessa stipendier, att med åtgärder för deras utdelning för år 1915 skulle tillsvidare anstå. Jag anförde härom den 14 januari 1915, att därest de icke komme att utdelas för år 1915, beloppet komme att utgöra behållning å anslaget. Om detsamma finge kvarstå å anslaget och överföras såsom tillgång därå till år 1916, skulle nytt anslag för år 1916 ej erfordras. I enlighet

[7.]

[8.]

*Reseunderstöd
för lantbru-
kets stude-
rande.*

(ordinarie
anslag.)

[8.] med denna åskådning föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att dels medgiva, att berörda behållning finge användas för sitt ändamål under år 1916, dels ock vid bifall härtill utesluta anslaget ur riksstaten. Riksdagen biföll dessa förslag.

Några reseunderstöd från ifrågakvarande anslag utdelades icke för år 1915. Genom kungörelse den 10 december 1915 har Kungl. Maj:t numera förordnat, att jämväl för år 1916 skall med åtgärder för utdelning av sådana understöd tillsvidare anstå. Ifall understöden sålunda icke utdelas för innevarande år, kommer den vid årets början befintliga behållningen från år 1915 att kvarstå orörd vid årets slut och kan, om riksdagens medgivande därtill erhålles, disponeras för år 1917, ifall så anses lämpligt med hänsyn till då rådande förhållanden.

På grund härav hemställer jag nu allenast, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att vad vid utgången av år 1916 må kvarstå oanvänt å det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» upptagna anslag till reseunderstöd för lantbrukets studerande må under år 1917 användas för de ändamål, för vilka anslaget är avsett.

c. *Lantmannaskolor.*

[9.]
Lantmannaskolor.
(ordinarie
anslag.)

Sedan riksdagen år 1911 med anledning av Kungl. Maj:ts förslag godkänt vissa grunder för förändrad organisation av med statsmedel understödda lantmannaskolor, höjde 1912 års riksdag på grund härav det å ordinarie stat under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» upptagna förslagsanslaget till understöd åt lantmannaskolor till 150,000 kronor, med vilket belopp detsamma fortfarande utgår.

Anslaget har emellertid visat sig vara väl knappt tilltaget och har måst överskridas. Redan under år 1913 — första året — voro utgifterna från anslaget 156,379 kronor. Under år 1914 ökades de till 182,645 kronor och hava under år 1915 till och med oktober månad utgjort 207,020 kronor.

I betraktande av denna hastiga stegring — som ju bör anses glädjande så till vida, som den kan vara ett uttryck för det välbetänkta i den vid 1911 års riksdag beslutade omorganisationen och visa, att landsbygdens befolkning med intresse begagnar sig av de bildnings-

tillfällen i fråga om jordbruksnäringens rätta bedrivande, som dessa skolor erbjuda — anser jag nödig omtanke om budgetens soliditet bjuda, att detta anslag, som eljest säkerligen skulle årligen överskridas med betydligt belopp, erhåller någon förhöjning, vilken torde böra sättas till 50,000 kronor, så att anslaget upptages till 200,000 kronor.

[9.]

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» upptagna förslagsanslaget till lantmannaskolor från ..... kronor 150,000
 med ..... » 50,000
 till ..... » 200,000.

d. *Lanthushållsskolor.*

Genom beslut vid 1912 års riksdag inrättades ett nytt slag av lägre lantbruksundervisningsanstalter, benämnda lanthushållsskolor, och uppfördes såsom understöd till dylika skolor å ordinarie stat under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» ett förslagsanslag å 36,000 kronor.

[10.]
Lanthushålls-
skolor.
 (ordinarie
 anslag.)

Då denna undervisningsform var ny, var det ganska naturligt, att hela beloppet icke togs i anspråk under det första året, år 1913, men ett bidragsbelopp av 32,080 kronor blev i allt fall använt. Redan under år 1914 hade emellertid anspråken på anslaget stegrats därefter, att utgifterna uppgingo till 56,550 kronor. Under år 1915 hade redan vid oktober månads slut från anslaget utbetalts 51,680 kronor.

Av samma skäl, som jag anfört under nästföregående punkt, synes det befogat att nu bereda detta anslag någon förhöjning, och torde denna med hänsyn till den hastiga stegringen av utgifterna från anslaget lämpligen böra sättas till 24,000 kronor, varigenom anslaget skulle uppgå till 60,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» upptagna förslagsanslaget till lanthushållsskolor från ..... kronor 36,000
 med ..... » 24,000
 till ..... » 60,000.

[10.]	Slutsumman av anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanärningar» skulle alltså vid bifall till vad under punkterna 7, 9 och 10 föreslagits ökas från	kronor 618,950
	med	» 78,800
	till	» 697,750.

e. *Elektrisk anläggning vid lantbruksinstitutet vid Ultuna.*

[11.] I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen år 1915 till elektrisk anläggning vid Ultuna lantbruksinstitut och egendom beviljat ett anslag av 32,000 kronor och därav å extra stat för år 1916 anvisat 10,000 kronor.

(extra anslag.) Sedan lantbruksstyrelsen med skrivelse den 12 november 1915 efter hörande av styrelsen för ifrågavarande lantbruksinstitut och efter samråd med vattenfallsstyrelsen till Kungl. Maj:t ingivit plan för anläggningens utförande, blev denna plan den 3 december 1915 av Kungl. Maj:t godkänd. Lantbruksstyrelsen meddelade i nämnda skrivelse, att sekundärledningen över Ultuna då väntades bli sträckt inom den närmaste framtiden samt att alltså ur denna synpunkt icke något hinder mötte att redan under innevarande vinter där tillgodogöra den elektriska energien, vilket vore särdeles önskvärt, särskilt med hänsyn till rådande höga pris å bränsle och lyse. Styrelsen hemställde därför, att återstoden av det beviljade anslaget måtte anvisas å 1917 års riksstat, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottera beloppet under år 1916.

Departements-
chefen. Den av lantbruksstyrelsen gjorda framställningen beträffande medelsanvisningen synes böra bifallas. Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att utav det av 1915 års riksdag till elektrisk anläggning vid Ultuna lantbruksinstitut och egendom beviljade anslag av 32,000 kronor å extra stat för år 1917 anvisa återstående ..... kronor 22,000, med rätt för Kungl. Maj:t att låta under år 1916 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna detta belopp.

f. *Undervisningsmateriel för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.*

Till undervisningsmateriel för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1908—1916 anvisat ett anslag av 3,000 kronor.

• Styrelsen för nämnda institut har nu i skrivelse den 14 september 1915 gjort framställning om anslag till samma ändamål för år 1917 och därvid anfört, att av de i den för institutet fastställda inkomst- och utgiftsstaten upptagna medlen »för undervisningsmateriel m. m.» endast en ringa bräddel utginge till undervisningsmateriel i egentlig mening, då de för de olika avdelningarna utgående anslagsposterna till undervisning i huvudsak måste användas till täckande av institutionernas löpande utgifter. Behovet av ett särskilt anslag till inköp och komplettering av undervisningsmateriel gjorde sig därför gällande och det numera i högre grad än förut, dels på grund av att det ordinarie elevantalet starkt vuxit, dels ock enär konsulentkurserna tillförde en ny klass av studerande, vilkas undervisningsbehov särskilt måste tillgodoses.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 19 oktober 1915 tillstyrkt institutstyrelsens framställning.

Då behovet av extra anslag till undervisningsmateriel vid institutet icke torde komma att under år 1917 visa sig mindre än de föregående åren, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till undervisningsmateriel för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp å extra stat för år 1917 anvisa ett anslag av..... kronor 3,000.

g. *Hovbeslagsskola vid Alnarp.*

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet anvisade riksdagen på extra stat för år 1914 till hovbeslagsskolan vid Alnarp ett anslag av 7,000 kronor, därav 3,500 kronor skulle användas till täckande av förskottsvis bestridda utgifter till samma skola under år 1913.

För varje av åren 1915 och 1916 har riksdagen, likaledes å extra stat, anvisat till skolan ett anslag av 3,500 kronor.

Styrelsen för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp har i skrivelse den 14 september 1915 gjort framställning om ett anslag av 4,500 kronor till förenämnda hovbeslagsskola för år 1917 samt till stöd

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

[12.]

Undervisningsmateriel för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.

(extra anslag.)

Departementschefen.

[13.]

Hovbeslagsskola vid Alnarp.

(extra anslag.)

[13.] för framställningen anfört följande. Behovet av nämnda skola, vilken under år 1914 besökts av 34 hovslagare från olika delar av landet, kvarstode och komme även för framtiden att förefinnas. Genom sparsamhet särskilt beträffande reparationer hade omkostnaderna hittills kunnat hållas inom den marginal, som anslagen anvisat. Om emellertid smedjans yttre skulle hållas i ett skick, som någorlunda motsvarade de anspråk, vilka ställdes på statens byggnader, bleve en ganska dyrbar reparation i närmaste tid oundgänglig. Därtill komme, att omkostnaderna för materiel, t. ex. stenkol, oerhört ökats samt att genom fördyringen å livsmedel utgiften för elevernas kosthåll redan vid då närmast instundande läsår måste höjas med omkring 500 kronor. Då de härför erforderliga medlen icke på annat håll kunde erhållas — den enda inkomstkälla, som i övrigt stode skolan till buds eller elevavgifterna, vilka bestredes av anslag från hushållningssällskapen, kunde icke utan nedgång i elevantalet anlitas — måste styrelsen i denna för skolans framtid betydelsefulla fråga vända sig till Kungl. Maj:t med anhållan, att statsbidraget till skolan måtte höjas med 1,000 kronor.

I utlåtande den 19 oktober 1915 har lantbruksstyrelsen biträtt den gjorda framställningen samt åberopat den utredning, som i ämnet fogats vid propositionen till 1913 års riksdag.

Departements-
chefen.

Enligt vid 1913 års statsverksproposition fogat statsrådsprotokoll hade lantbruksstyrelsen, med erinran hurusom skolans dittillsvarande inkomster visat sig knappast tillräckliga att bestrida skolans utgifter och att dess ekonomiska ställning komme att bliva väsentligt försvagad genom beslutad förändring beträffande utbildningen av militära hovslagare, hemställt om ett årligt anslag av 4,000 kronor för uppehållande av undervisningen vid skolan. Till grund för sistnämnda belopp hade legat ett av institutsstyrelsen uppgjort statförslag samt av lantbruksstyrelsen beträffande vissa poster inhämtade upplysningar. Då emellertid nedprutningar ansågos kunna ske å de till redogöraren och till oförutsedda utgifter beräknade beloppen, nedbringades det belopp, som Kungl. Maj:t begärde av riksdagen, till 3,500 kronor. På sätt institutsstyrelsen nu framhållit, torde emellertid det hittills utgående beloppet numera vara otillräckligt för ändamålet, särskilt med hänsyn till byggnadsunderhållet samt till den inträdda stegringen å prisen å livsmedel och kol, vilka poster representera en betydande del av hovbeslagsskolans utgifter.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till hovbeslagsskolan vid Alnarp anvisa å
extra stat för år 1917 ett anslag av..... kronor 4,500.

h. *Försäljning av vindmotor vid Alnarp.*

Uti punkten 13 under nionde huvudtiteln av statsverkspropositionen till 1913 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att dels till bestridande av kostnader för anordnande vid Alnarp av en elektrisk anläggning med anslutning till Malmö stads elektricitetsverks ledningsnät ävensom elektrisk reservstation å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 15,500 kronor, dels ock medgiva, att av Alnarps egendoms avkastning finge till bestridande av kostnader för ifrågakvarande anläggning användas ett belopp av 15,500 kronor.

*Försäljning
av vindmotor
vid Alnarp.*

Enligt det vid statsverkspropositionen fogade protokoll över jordbruksärenden hade styrelsen för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp gjort framställning om beviljande av medel till en elektrisk anläggning vid Alnarp med begagnande av från Sydsvenska kraftaktiebolaget genom nämnda elektricitetsverk erhållen ström. Genom den ifrågasatta anläggningen skulle de dåvarande anordningarna för erhållande av vindelektricitet bliva överflödiga. Av dessa kunde blott vindmotorn, de elektriska generatorerna och motorerna anses hava försäljningsvärde. Beträffande vindmotorn hade styrelsen föreslagit, att, då det mera berodde på en tillfällighet, när köpare till denna kunde erhållas, styrelsen måtte bemyndigas att till antagligt pris försälja densamma, när så kunde ske, med skyldighet att därefter till statsverket redovisa försäljningssumman. De övriga motorerna syntes styrelsen vid en blivande entreprenad böra ingå i likviden. Efter avdrag av inkomsten för försäljning av likströmsmotorer och generatorer m. m., uppskattad till 1,600 kronor, beräknades kostnaden för den nya anläggningen till 31,000 kronor. Lantbruksstyrelsen anförde, att, då försäljningsvärdet av oförmålda vindmotor, generatorer och motorer svårligen kunde beräknas, styrelsen för institutet borde åläggas att till statsverket redovisa den försäljningssumma, som kunde erhållas för dem.

Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t anförde departementschefen, att ett bifall till lantbruksstyrelsens förslag om skyldighet att redovisa berörda försäljningssumma icke torde få anses innebära, att icke det beräknade försäljningsbeloppet, 1,600 kronor, skulle få direkt användas såsom bidrag till täckande av kostnaderna för den ifrågasatta anläggningen.

Riksdagen anmälde i skrivelse den 30 maj 1913, nr 9, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag. Därvid uttalade dock riksdagen, att densamma i visst avseende hyste en från departementschefen och de i ärendet hörda myndigheterna avvikande mening. Det syntes nämligen

riksdagen mindre lämpligt att genast avyttra själva vindmotorn, vilken torde kunna användas såsom undervisningsmateriel för lantbruksinstitutet och möjligen framdeles, då tekniken i fråga om vindens tillgodogörande såsom kraftkälla nått en större utveckling än vad då vore fallet, komma att vinna användning för ett eller annat ändamål. Genom brev den 17 oktober 1913 ställde Kungl. Maj:t de anvisade beloppen till styrelsens för institutet förfogande, varefter den nya anläggningen verkställdes.

I skrivelse den 31 mars 1915 har nu institutets styrelse anfört följande:

Omförmälda likströmsmotorer med tillhörande ackumulatorbatteri hade numera försålts, varemot vindmotorn kvarstode å Alnarp. Detta berodde därpå, att riksdagen antagit, att densamma skulle på något sätt kunna tjänstgöra som undervisningsmateriel vid institutet samt möjligen ock i framtiden få användning som kraftkälla. Erfarenheten under den tid, som förflutit, hade emellertid icke lämnat något stöd för realiserandet av dessa förhoppningar, utan vindmotorn vore numera utan betydelse för undervisningen, då den icke ens utan dyrbara reparationer kunde sättas i full gång, lika litet som någon utsikt yppats för dess användning på annat sätt. Därtill komme, att densamma, för att några år kunna nödtorftigt motstå förrostning och alltså kvarstå utan att helt förfaras redan nu måste underkastas en dyrbar yttre reparation: målning, smörjning m. m. Med tanke på dessa kostnader, som under nuvarande dyra tider bleve mer än vanligt kännbara för institutet och som icke syntes uppvägas av de ytterst små utsikter, som förefunnes för vindmotorns framtida användning, hade styrelsen infordrat anbud från samme person, vilken tillhandlat sig ackumulatorbatteriet, och hade denne erbjudit sig att övertaga och bortföra vindmotorn för en summa av 1,000 kronor. Med stöd härav finge institutsstyrelsen föreslå, att Kungl. Maj:t måtte lämna tillstånd därtill, att den ifrågavarande vindmotorn mot redovisning måtte få avyttras för statsverkets räkning.

Vid skrivelsen har fogats ett av Södra Sveriges ångpanneförenings elektriska avdelning den 15 maj 1914 avgivet intyg, utvisande att ett återupptagande av den elektriska driften medelst vindmotorn icke gärna kunde komma i fråga, emedan enligt företagna utredningar i så fall dyrbara nyanskaffningar skulle påfordras samt det för institutet vore ekonomiskt fördelaktigare att i stället använda elektrisk kraftöverföring, sådan som nu installerats; att ej heller för reservens skull vindmotorn komme att behöva användas, ty nytt ångdrivet reservmaskineri av bästa slag hade nu installerats i samband med nyanläggningen; att, då vindmotorn sålunda icke under några omständigheter kunde tänkas erhålla

användning för den elektriska driftens skull vid institutet, densamma borde nedtagas; att, om vindmotorn kvarstode utan att användas, detta skulle förorsaka institutet onödiga utgifter, enär densamma då måste underhållas för att icke så småningom falla sönder; att denna underhållskostnad kunde uppskattas till 400 kronor minst en gång vart femte år; samt att redan nu en dylik reparation vore erforderlig. Därjämte har överlämnats ett av Joh. Olsson i Vemmerlov avgivet köpeanbud å samma vindmotor för 1,000 kronor.

I infordrat utlåtande den 30 april 1915 har lantbruksstyrelsen tillstyrkt den gjorda framställningen mot skyldighet för institutsstyrelsen att till statskontoret inleverera försäljningsbeloppet.

Den förebragta utredningen synes på ett övertygande sätt hava ådagalagt, att ifrågakomna vindmotor icke kan väntas med fördel komma till någon användning vid Alnarp. Då fördelaktigare köpeanbud än det ovan omnämnda icke synes vara att påräkna, anser jag detsamma böra antagas. Departements-
chefen.

I betraktande av riksdagens uttalande den 30 maj 1913 torde emellertid med fattande av beslut härom böra anstå, till dess tillfälle beretts riksdagen att yttra sig i frågan, och torde för detta ändamål vad i ärendet numera förekommit böra bringas till riksdagens kännedom.

i. *Utbildningskurser för kontrollassistenter.*

För åren 1902—1910 anvisades av Kungl. Maj:t statsbidrag till utbildningskurser för kontrollassistenter från anslaget till undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar. Som emellertid, i den mån anslagsbehovet för ifrågavarande utbildningskurser ökades, den till Kungl. Maj:ts förfogande ställda delen av förberörda anslag icke lämnade tillgång till fyllande av nämnda behov, föreslog Kungl. Maj:t 1911 års riksdag att å extra stat för år 1912 anvisa bidrag till anordnande av utbildningskurser för kontrollassistenter. [14.]
Utbildnings-
kurser för
kontrollassi-
stenter.
(extra anslag.)

Dylika bidrag hava därefter årligen anvisats av riksdagen, och har beloppet från och med år 1914 utgjort 14,800 kronor.

Den 28 februari 1914 utfärdade Kungl. Maj:t nytt reglemente för de med statsmedel understödda utbildningskurser för kontrollassistenter.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 30 september 1915 hemställt om anslagsberedande för ifrågavarande ändamål för år 1917 med samma belopp som för år 1916.

[14.] Då medel för understödjande av utbildningskurser för kontroll-assistenter torde böra vara tillgängliga jämväl för år 1917 och någon ändring i anslagsbeloppet icke synes erforderlig, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anordnande av utbildningskurser för kontrollassistenter å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av ..... kronor 14,800.

j. *Utbildningskurser för ladugårdsförmän.*

[15.] I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 anvisat anslag av 18,800 kronor till anordnande av utbildningskurser för ladugårdsförmän.

Förslaget om inrättande av dylika kurser formulerades av den s. k. lantbruksundervisningskommittén, vars grundlinjer beträffande kursernas anordnande blivit i huvudsak gillade av Kungl. Maj:t. Kurserna bestå av dels praktiska och dels teoretiska kurser, av vilka de förra äga rum vid egendomar med framstående ladugårdsskötsel och på grund av kontrakt mellan lantbruksstyrelsen och egendomens innehavare om antagande av visst antal elever. Kursen pågår under ett år. Under en månad av tiden juni—augusti avbrytes kursen för att eleven skall kunna genomgå teoretisk kurs, vilken anordnas vid lantbruksskola eller annan undervisningsanstalt. Elev skall under den praktiska kursen åtnjuta fri bostad jämte bränsle och kost eller full stat ävensom ett visst belopp kontant. Av statsmedel utgår understöd dels till ladugårdsinnehavaren för den praktiska kursen och dels till vederbörande skola för den teoretiska kursen.

Då det emellertid visat sig, att svårigheter uppstått dels för lantbruksstyrelsen att träffa överenskommelse med ladugårdsägare om mottagande av elever för praktisk utbildning och dels för ladugårdsägarna att erhålla det överenskomna antalet elever samt att besparingar på anslagen i fråga uppkommit, framställde lantbruksstyrelsen förslag om ändring i grunderna för ersättningens utgående vad angår såväl det statsanslag, som skall utgå till ladugårdsägarna, som den gottgörelse till eleverna, som skall utbetalas av ladugårdsägarna. Vid anmälan i statsrådet den 14 januari 1915 av frågor om anslag under nionde huvudtiteln för år 1916 redogjorde jag för nämnda förslag, vilket jag biträdde. På min i samband därmed gjorda hemställan beslöt Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva, att under år 1916 till anordnande av utbildningskurser för ladugårdsförmän finge användas vad som vid utgången av år

1915 kvarstode oanvänt å anslaget för detta ändamål. Detta förslag bifölls av riksdagen. [15.]

Härefter utfärdade Kungl. Maj:t den 30 juli 1915 kungörelse angående ändrad lydelse av 5, 7, 10 och 13 §§ i reglementet den 1 november 1912 för de med statsmedel understödda utbildningskurser för ladugårdsförmän och föreskrev därjämte genom brev samma dag, att den ladugårdsägare jämlikt 2 § i samma reglemente tillkommande gottgörelse för praktisk undervisning skulle från och med den 1 november 1915 utgå med 200 kronor för elev.

Nu har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 26 november 1915 anfört, att den å ifrågavarande anslag uppkomna, till användning under år 1916 medgivna besparing torde komma att under år 1916 till största delen åtgå, och att fördenskull borde för år 1917 hos riksdagen äskas nytt anslag å extra stat till det belopp, som beräknats vara behövt med iakttagande av de nya grunderna för ersättnings utgående, eller 18,700 kronor.

Medel för ifrågavarande ändamål torde böra finnas tillgängliga även för år 1917 till det av lantbruksstyrelsen angivna belopp, 18,700 kronor. Emellertid torde nytt anslag härtill icke vara erforderligt. Å anslagen för de tre åren 1913, 1914 och 1915 å tillhopa 56,400 kronor hava intill den 1 oktober 1915 utbetalts allenast 11,000 kronor, så att 45,400 kronor återstodo. Det synes kunna antagas, att detta belopp blir tillräckligt att bestrida, förutom utgifterna under återstoden av år 1915, jämväl utgifterna under de bägge åren 1916 och 1917, även om dessa skulle uppgå till den beräknade summan av 18,700 kronor för år, vilket dock knappast är sannolikt.

Jag hemställer därför nu endast, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att Kungl. Maj:t må under år 1917 till anordnande av utbildningskurser för ladugårdsförmän använda vad som vid utgången av år 1916 må kvarstå oanvänt å anslaget för detta ändamål.

k. Jordbrukskonsulenter.

Sedan anslag å extra stat utgått såsom bidrag till anställande av jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland från och med år 1908 samt inom mellersta och södra Sverige från och med år 1911, anvisade 1914 års förra riksdag, på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, på extra stat för år 1915 under vissa villkor anslag för samma ändamål

Departements-
chefen.

[16.]
Jordbruks-
konsulenter.
(extra anslag.)

[16.] med 30,000 kronor för anställande av tolv dylika konsulenter i Dalarna och Norrland, med 2,500 kronor för anställande av en jordbrukskonsulent inom vardera av Kalmar läns norra och Gottlands läns hushållningssällskaps områden samt med 30,000 kronor för anställande av tolv sådana konsulenter i övriga delar av södra och mellersta Sverige. Anslagets sammanlagda belopp uppgick alltså till 62,500 kronor.

Anslag å samma belopp är beviljat även för innevarande år.

Nu har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 26 november 1915 hemställt om beredande av anslag för år 1917 till anställande av jordbrukskonsulenter och därvid anført, att de för åren 1915 och 1916 beviljade anslagen icke varit tillräckliga för att tillgodose de anspråk, som från hushållningssällskapens sida ställts å anslaget i fråga. Så hade Gävleborgs läns hushållningssällskap såväl för år 1915 som för år 1916 begärt anslag för anställande av två jordbrukskonsulenter, men icke kunnat erhålla anslag till mera än en. I fråga om södra och mellersta Sverige finnes medel tillgängliga till anställande av endast 14 konsulenter inom 20 hushållningssällskap. Till lantbruksstyrelsen hade nu från Värmlands läns hushållningssällskap, som hittills icke åtnjutit statsbidrag, inkommit ansökning, att styrelsen måtte vidtaga åtgärder för att hushållningssällskapet måtte för år 1917 komma i åtnjutande av statsanslag för avlönande av en andre jordbrukskonsulent, och därjämte hade lantbruksstyrelsen under hand inhämtat, att ytterligare ett av de hushållningssällskap inom södra och mellersta Sverige, som saknade andre jordbrukskonsulent, ämnade begära anslag till sådan. Med avseende å vad sålunda förekommit ansåge styrelsen det vara lämpligt, att av riksdagen åskades anslag för år 1917 till 13 jordbrukskonsulenter i Norrland och Dalarna, en inom vardera av Kalmar läns norra och Gottlands läns hushållningssällskaps områden och 15 inom övriga delar av södra och mellersta Sverige.

*Departements-
chefen.*

För tillgodoseende av det uppkomna behovet av statsbidrag till ytterligare en jordbrukskonsulent i Norrland torde, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, denna del av anslaget böra höjas med ett belopp av 2,500 kronor.

Även det för södra och mellersta Sverige — utom Kalmar läns norra del och Gottland — avsedda anslaget synes mig med hänsyn till de av lantbruksstyrelsen anförda omständigheter böra höjas. Styrelsen har emellertid icke angivit, att behov hittills yppats av större ökning, än som motsvarar bidrag till två konsulenter. Det föreslagna bidraget till en tredje ny konsulent i dessa delar av landet är enligt vad jag

inhämtat avsett att kunna finnas att tillgå, för den händelse anspråk därå skulle komma att väckas. Jag anser dock det icke vara lämpligt att nu upptaga anslaget större, än det redan påvisade behovet betingar, och att alltså ökningen av denna del av anslaget kan begränsas till statsbidrag åt två nya konsulenter.

Med erinran att Kungl. Maj:t genom kungörelse den 15 september 1914 meddelat föreskrifter angående statsbidrag till avlönade av jordbrukskonsulenter, får jag därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1917 bevilja, att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas, såsom bidrag till anställande av

dels tretton jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland under villkor, att konsulenternas rese- och traktamentsersättning bekostas av landsting, hushållningssällskap eller eljest, ... kronor 32,500,

dels en jordbrukskonsulent inom vardera av Kalmar läns norra och Gottlands läns hushållningssällskaps områden under enahanda villkor och under förutsättning därjämte, att vederbörande hushållningssällskap bidrager till konsulentens avlöning med minst 1,250 kronor, ... kronor 2,500,

dels ock fjorton jordbrukskonsulenter i övriga delar av södra och mellersta Sverige under villkor, att konsulenternas rese- och traktamentsersättning bekostas av landsting, hushållningssällskap eller eljest samt att vederbörande hushållningssällskap under samma år på egen bekostnad och utan anlitan till någon del av statsbidraget anställer en eller flera ytterligare jordbrukskonsulenter, ... kronor 35,000 eller tillsammans..... » 70,000

ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må för bidrag från detta anslag stadga de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

1. *Vandringsrättare.*

För år 1912 anvisade riksdagen på grund av väckt motion å extra stat ett anslag av 18,000 kronor att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas såsom bidrag till avlöning av vandringsrättare i Dalarna och

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

[17.]

Vandringsrättare.

(extra anslag.)

[17.] Norrland under villkor, att övriga kostnader för desamma bestriddes av landsting, hushållningssällskap eller eljest, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Samma belopp beviljades därefter av riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag för enahanda ändamål och på oförändrade villkor jämväl för vardera av åren 1913 och 1914.

I anledning av vid 1912 års riksdag väckta motioner anvisade riksdagen jämväl såsom bidrag till avlöning åt vandringsrättare i södra och mellersta Sverige å extra stat för år 1913 ett belopp av 9,000 kronor under samma villkor som för det förra anslaget; och anslog riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t även för år 1914 sistnämnda belopp för samma ändamål.

På Kungl. Maj:ts förslag höjde riksdagen för år 1915 förstnämnda anslag till 21,000 kronor och det sistnämnda till 15,000 kronor, med bibehållande av förenämnda villkor beträffande båda anslagen. Samma belopp hava anvisats av riksdagen för år 1916.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 26 november 1915 anfört huvudsakligen följande.

Varken för år 1915 eller för år 1916 hade oaktat höjningen anslagen till anställande av vandringsrättare inom Norrland och Dalarna räckt till att fylla anspråken på desamma. Så hade Gävleborgs läns hushållningssällskap båda åren begärt 4,000 kronor och Norrbottens läns hushållningssällskap 6,600 kronor, under det att endast 3,600 kronor och 6,000 kronor kunnat beviljas. Västernorrlands och Jämtlands läns hushållningssällskap hade icke anställt flera än respektive 3 och 2 vandringsrättare, men det vore all anledning antaga att, därest anslaget till anställande av vandringsrättare ytterligare ökades, dessa hushållningssällskap skulle begära högre anslag.

Vad mellersta och södra Sverige anginge, så finnes visserligen ännu av 1916 års anslag, 15,000 kronor, ett belopp av 600 kronor, som icke tagits i anspråk, men ansökningarna om anslag hade ökats för varje år och det vore all anledning antaga att, om ifrågavarande anslagsbelopp för år 1917 fortfarande bestämdes till allenast 15,000 kronor, detta belopp icke skulle bliva tillräckligt.

Att vandringsrättarna vore synnerligen väl lämpade att undervisa de mindre jordbrukarna i de praktiska arbetenas utförande, hade erfarenheten givit vid handen. Genom att deras distrikt vore mera begränsade än jordbrukskonsulenternas kunde de stanna längre tid på samma ställe än dessa. Härigenom komme de också i närmare personlig beröring med de enskilda jordbrukarna och kunde därför i hög grad bidraga till att de lärdomar, som av lantmännen genom annan undervisning inhäm-

tades, bleve på ett rätt och ändamålsenligt sätt omsatta i praktiken. [17.]
 Det syntes sålunda lantbruksstyrelsen synnerligen önskvärt, att vandringsrättarinstitutionen på allt sätt främjades och att medel funnes tillgängliga för anslag till de hushållningssällskap, som ville anställa flera vandringsrättare.

På grund av vad sålunda blivit anfört hemställde lantbruksstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte till riksdagen avlåta proposition om anvisande å extra stat för år 1917 såsom bidrag till anställande av vandringsrättare *dels* i Dalarna och Norrland 24,000 kronor, *dels ock* i södra och mellersta Sverige 18,000 kronor eller tillsammans 42,000 kronor, under samma villkor som förut.

För egen del finner jag mig böra på de av lantbruksstyrelsen anförda skäl tillstyrka de föreslagna förhöjningarna av anslagsbeloppen. Jag vill erinra, att enligt kungörelsen den 1 november 1912 statsbidrag utgår med högst hälften av kostnaden, dock icke med högre belopp än 600 kronor för år för varje vandringsrättare.

*Departement-
chefen.*

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1917 anvisa, att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas, såsom bidrag till anställande av

dels vandringsrättare i Dalarna
 och Norrland ..... kronor 24,000,
dels ock vandringsrättare i södra
 och mellersta Sverige ..... » 18,000,
 eller tillsammans ..... » 42,000,

under villkor att övriga kostnader för vandringsrättarna bestridas av landsting, hushållningssällskap eller eljest, samt på de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

m. *Stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning m. m.*

För vart och ett av åren 1892—1910 anvisade riksdagen på extra stat ett belopp av 1,000 kronor till utbildande av en elev i boskapsskötsel och mejerihushållning. Beloppet, som uteslutande använts till arvode åt eleven, blev på framställning av Kungl. Maj:t av 1910 års

[18.]
*Stipendiat i
 boskapsskötsel
 och mejeri-
 hushållning
 m. m.*

(extra anslag.)

[18.] riksdag för år 1911 höjt med 500 kronor till 1,500 kronor, i sammanhang varmed innehavaren av befattningen erhöll benämningen stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning. Jämväl för vart och ett av åren 1912—1916 har av riksdagen anvisats sistnämnda belopp, 1,500 kronor. Lantbruksstyrelsen har den 3 september 1914 utfärdat förnyad instruktion för stipendiaten, varigenom hans arbetsområde utvidgats till att förutom boskapsskötsel och mejerihushållning omfatta jämväl svin- och fårskötsel. Ändamålet med stipendiats anställande är att bereda tillgång på personer, särskilt utbildade för att kunna antagas till konsulenter i nämnda grenar av lantushållningen.

I skrivelse den 30 september 1915 har nu lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning om anvisande även för år 1917 av ett anslag å 1,500 kronor till utbildande av en stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning m. m.

Då anslag till oförändrat belopp erfordras för år 1917 till arvode åt stipendiaten, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till utbildande av en stipendiat i boskaps-
skötsel och mejerihushållning m. m. å *extra stat* för
år 1917 anvisa ett anslag av ..... kronor 1,500.

n. *Fredrika-Bremer-förbundets lantushållningsskola vid Rimforså.*

[19.] Till Fredrika-Bremer-förbundets lantushållningsskola vid Rimforså för utbildande av lärarinnor, vilken skola år 1907 började sin verksamhet, har såsom understöd av statsmedel anvisats av riksdagen på Kungl. Maj:ts framställning för varje av åren 1908—1910 anslag å 4,000 kronor samt för vart och ett av åren 1911—1913 anslag å 6,000 kronor. För år 1914 blev på Kungl. Maj:ts förslag anslaget höjt till 8,000 kronor, vilket anslagsbelopp jämväl beviljats för åren 1915 och 1916.

Såsom villkor för de årliga anslagens åtnjutande har Kungl. Maj:t vid deras utanordnande föreskrivit, bland annat, att ett visst antal elever, nämligen för åren 1908—1910 tre och för åren 1911—1916 fyra, skulle äga åtnjuta kostnadsfri undervisning, dock utan att vara befriade från avgifter för kost och logi, samt att avgiften för undervisning, kost, logi och lyse ej finge överstiga 600 kronor för år.

Skolans styrelse har nu i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift anhållit om statsbidrag för år 1917 med 8,000 kronor. Tillika har styrel-

*Fredrika-
Bremer-för-
bundets lant-
hushållnings-
skola vid
Rimforså.*
(extra anslag.)

sen dels lämnat redogörelse för arbetsåret 1913—1914, varav inhämtas, att arbetet bedrivits på praktiskt och ändamålsenligt sätt, dels ock avlämnat förslag till inkomst- och utgiftsstat för år 1917. [19.]

I infortrat utlåtande den 21 oktober 1915 har lantbruksstyrelsen tillstyrkt, att det av skolstyrelsen begärda anslaget måtte äskas av riksdagen, ävensom förklarar sig icke hava något att erinra mot det ingivna förslaget till inkomst- och utgiftsstat.

För egen del finner jag mig böra tillstyrka, att anslag å 8,000 kronor beredes nu ifrågavarande skola jämväl för år 1917, och får med anledning härav hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departementschefen.*

att såsom statsbidrag åt Fredrika-Bremer-förbundets lanthushållningsskola vid Rimforsa för utbildande av lärarinnor å *extra stat* för år 1917 bevilja ett anslag av ..... kronor 8,000.

o. *Lanthushållningsskolan å Brogård.*

I anledning av vid 1911 års riksdag väckta motioner anvisade riksdagen på *extra stat* för år 1912 ett anslag av 8,000 kronor till beredande av statsbidrag åt lanthushållningsskolan vid Brogård för utbildande av lärarinnor med rätt för Kungl. Maj:t att av beloppet under år 1911 av tillgängliga medel förskottera 4,000 kronor. I enlighet med av Kungl. Maj:t gjord framställning beviljade 1912 års riksdag för samma ändamål ett anslag å 4,000 kronor å *extra stat* för år 1913. På Kungl. Maj:ts förslag höjde riksdagen för år 1914 anslaget till 5,500 kronor, vilket belopp jämväl beviljats för vardera av åren 1915 och 1916. [20.]
Lanthushållningsskolan å Brogård.
(extra anslag.)

Vid anslagens utanordnande har Kungl. Maj:t såsom villkor för deras åtnjutande stadgat, bland annat, att två frielever skulle erhålla kostnadsfri undervisning vid skolan, dock utan att vara befriade från avgifter för kost och logi.

Styrelsen för Uppsala enskilda läroverks fackskola för huslig ekonomi, i vars olika slag av undervisningskurser även ifrågavarande lanthushållningsskola ingår, har nu hos Kungl. Maj:t gjort framställning om anslag för år 1917 å 5,500 kronor samt därvid fogat av styrelsen fastställd stat för lanthushållningsskolan för år 1916, vilken stat borde enligt styrelsens mening kunna oförändrad tillämpas även för år 1917. Tillika har styrelsen överlämnat tryckt styrelseberättelse för år 1914,

[20.] innefattande bland annat redogörelse för verksamheten vid ifrågavarande fackskola och lanthushållningsskola. Av särskilt lämnad uppgift inhämtas, att av de 15 elever, vilka vistades på Brogård år 1913 och avlade examina i juni 1914, 14 hava platser såsom lärarinnor vid lanthushållsskolor eller med dessa jämförliga undervisningsanstalter eller kurser samt en är husmoder vid ett sanatorium.

Lantbruksstyrelsen har i infortrat utlåtande den 21 oktober 1915 tillstyrkt ifrågavarande ansökning ävensom förklarat sig icke hava något att erinra mot den vid ansökningen fogade staten.

Departementss-
chefen.

Anslag till samma belopp som för innevarande år synes böra beredas ifrågavarande skola för år 1917. Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom statsbidrag åt Uppsala enskilda läroverks fackskola för huslig ekonomi för utbildning av lärarinnor i lanthushållning å skolans lantgård Brogård å *extra stat* för år 1917 bevilja ett anslag av ..... kronor 5,500.

4. Hästaveln.

a. Hästavelns förbättrande.

[21.]
Prisbelö-
ningar av
hästar.
(ordinarie
anslag.)

Det ordinarie anslaget till hästavelns förbättrande bestämdes av riksdagen år 1914 till 370,470 kronor, bestående av ett förslagsanslag, friheter, å 1,070 kronor samt ett reservationsanslag å 369,400 kronor, därav 160,000 kronor till prisbelöningar av hästar.

På grund av de stora krav, som under rådande förhållanden ställas på statskassan, befanns det redan i fjol önskligt, att, bland annat, statens utgifter för hästpremieringen måtte i någon mån minskas. Kungl. Maj:t förordnade därför genom kungörelse den 19 november 1914, att utdelning av skådepenningar av silver icke skulle äga rum vid 1915 års hästpremieringar. Detta var uppenbarligen icke avsett att hindra, att dylik utdelning skedde på bekostnad av andra medel än statsmedel, och Kungl. Maj:t förklarade också på särskilda framställningar, att under sådan förutsättning dylik utdelning finge ske. Den 19 november 1915 har kungörelse utfärdats, att statsmedel icke heller vid 1916 års premieringar må användas till bekostande av utdelning av skådepenningar.

Tillika har det ansetts nödigt att direkt inskränka de belopp, som

Kungl. Maj:t av anslaget ställer till förfogande för bestridande av kostnader för premieringen. Vid disponerandet den 24 april 1915 av de för samma år till hästupremiering tillgängliga statsmedel hava sålunda inalles allenast 100,000 kronor av 1915 års anslag tagits i anspråk, vadan vid 1915 års utgång ett belopp av 60,000 kronor av anslaget återstått odisponerat. [21.]

Redan vid föredragning den 14 januari 1915 av frågan om reglering av utgifterna under nionde huvudtiteln för år 1916 beräknade jag behållningen vid 1915 års slut till 60,000 kronor. Då jag därjämte antog, att av budgethänsyn motsvarande inskränkning skulle göras även för år 1916, så att av anslaget då skulle behöva utgå allenast 100,000 kronor, men härtill nyssberörda behållning å 60,000 kronor från år 1915 finnes tillgänglig, enär anslaget hade naturen av reservationsanslag, ansåg jag mig kunna beräkna, att nytt anslag för år 1916 erfordrades allenast till belopp av 40,000 kronor. Kungl. Maj:ts i enlighet härmed avlätna förslag om anslagets minskande till 40,000 kronor bifölls av riksdagen.

Det synes nu böra betraktas såsom önskvärt, att även under år 1917 utgifterna från detta anslag inskränkas, och torde utgiftsbeloppet böra, liksom för åren 1915 och 1916, beräknas till i runt tal 100,000 kronor. Då emellertid icke någon nämnvärd reservation å 1916 års anslag kan påräknas förefintlig vid samma års utgång, måste hela anslagsbeloppet anvisas, vilket innebär en höjning med 60,000 kronor gent emot 1916 års anslag.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja den del av det under anslagstiteln »hästavelns förbättrande» upptagna reservationsanslaget, som är avsedd till understödjande av prisbelöningar av hästar, från	kronor	40,000
med	»	60,000
till	»	100,000.

Vid bifall härtill kommer omförmälda reservationsanslag att undergå motsvarande höjning eller till 309,400 kronor samt hela anslaget till hästavelns förbättrande att upptagas med ett belopp av 310,470 kronor, därav ett förslagsanslag, friheter, å 1,070 kronor.

b. *Extra personal vid Flyinge hingstdepå.*

[22.]
*Extra
 personal
 vid Flyinge
 hingstdepå.*
 (extra anslag.)

För bestridande av kostnad för extra personal vid Flyinge hingstdepå har riksdagen på extra stat beviljat för vart och ett av åren 1905—1910 ett anslag av 3,790 kronor samt för varje av åren 1911—1916 ett anslag av 4,630 kronor.

I skrivelse den 3 september 1915 har stuteriöverstyrelsen meddelat, att styrelsen härigenom varit i tillfälle att från och med år 1905 årligen under 210 dagar såsom biträde vid ridning och skötsel av nämnda hingstdepå tillhöriga unghingstar anlita militär personal, bestående under åren 1905—1910 av en officer och sex man samt under åren 1911—1915 av en officer och åtta man, som på framställning av styrelsen för sådant ändamål kommenderats till hingstdepån från något av de i Skåne förlagda kavalleriregementena; och hade styrelsen utverkat kommendering under år 1916 för samma ändamål och under enahanda tidrymd av en officer och åtta man.

Då den extra personal, som hittills anlitats vid depån, alltjämt visat sig hava varit till stor nytta vid arbetet för de unga hingstarnas utveckling, och sålunda väl grundade skäl funnes för dylik personals fortsatta användande, har stuteriöverstyrelsen hemställt, att hos riksdagen måtte göras framställning om ett anslag å 4,630 kronor jämväl för år 1917.

I enlighet härmed tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till extra personal vid Flyinge hingstdepå å
extra stat för år 1917 bevilja ett an-
 slag av ..... kronor 4,630.

c. *Åtgärder för inhemska häststammar.*

[23.]
*Åtgärder för
 inhemska
 häststammar.*
 (extra anslag.)

På grund av förslag av Kungl. Maj:t har riksdagen å extra stat för vardera av åren 1914 och 1915 anvisat ett anslag av 20,000 kronor att under de villkor, Kungl. Maj:t ägde bestämma, utgå för tillvaratagande och utveckling av sådana i Sverige förekommande s. k. lanthästar, som kunde innefattas under benämningen »inhemska häststammar».

Då vid 1915 års utgång ett belopp av minst 3,000 kronor beräknats komma att återstå oanvänt av dessa anslag, äskades i pro-

position till samma års riksdag å extra stat för år 1916 allenast 17,000 kronor för ifrågavarande ändamål, varjämte medgivande begärdes att få för ändamålet använda vad vid utgången av år 1915 kunde kvarstå oanvänt av nämnda anslag. Omförmälda förslag blev av riksdagen bifallet.

[23.]

Kungörelse angående statsbidrag för ifrågavarande ändamål utfärdades den 24 oktober 1913.

Nu har stuteriöverstyrelsen i skrivelse den 28 september 1915 hemställt om anslag å 20,000 kronor för år 1917 till åtgärder för inhemska häststammar och därvid anfört följande.

Av de vid 1913 och 1914 årens riksdagar beviljade anslagsmedlen hade enligt Kungl. Maj:ts brev den 13 mars och den 10 september 1914 samt den 5 mars 1915 utdelats följande bidrag, nämligen:

	År 1914. Kronor	År 1915. Kronor
till styrelsen för hingstuppfödningssanstalten å Vången	10,000: —	10,000: —
» nya aktiebolaget Upplands lanthäst	2,000: —	2,000: —
» Gottlands läns hushållningssällskap	1,000: —	2,000: —
» Gottlands russavelsförening u. p. a.	1,000: —	—
» Vedbo härads hästavelsförening	1,000: —	1,000: —
» föreningen Södra Dalarnas hästväänner	2,000: —	1,000: —
» Norrbottens läns hushållningssällskap	—	1,000: —
» Umeåortens hästavelsförening	—	1,000: —
» Västerbergslagens hästavelsaktiebolag	—	1,000: —
» Leksands hästavelsförening	—	1,000: —
Summa kronor	17,000: —	20,000: —

Då alltså vid utgången av år 1915 komme att å de beviljade anslagen kvarstå oanvänt ett belopp av 3,000 kronor, som finge användas under år 1916, samt därutöver beviljats 17,000 kronor, komme sammanlagt 20,000 kronor att under sistnämnda år stå till Kungl. Maj:ts förfogande till utdelande av bidrag till åtgärder för tillvaratagande och utveckling av inhemska häststammar.

Även för år 1917 syntes samma summa böra anvisas, helst som redan år 1915 anslaget visat sig otillräckligt för utdelande av bidrag i så stor omfattning, som de inkomna ansökningarna avsett. De skäl, som anfördes för anslagets beviljande, då frågan därom första gången förelåg, vore alltjämt lika giltiga, och det skulle otvivelaktigt vara till men för resultatet av de strävanden, som flerstädes inom landet på-

[23.] ginge för tillvaratagandet och utvecklandet av de inhemska häststammarna, ifall understöd från statens sida icke kunde påräknas i samma omfattning som hittills.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av ..... kronor 20,000 att under de villkor, Kungl. Maj:t må bestämma, utgå för tillvaratagande och utveckling av sådana i Sverige förekommande s. k. lanthästar, som kunna innefattas under benämningen »inhemska häststammar».

d. *Stamboksföring rörande hästar.*

[24.] Riksdagen har på Kungl. Maj:ts förslag anvisat å *extra stat* för vartdera av åren 1914 och 1915 ett anslag av 10,000 kronor att under de villkor, Kungl. Maj:t skulle äga bestämma, utgå för understödjande av stamboksföring rörande hästar.

Stamboksföring rörande hästar.

(extra anslag.)

Vid utgången av år 1914 fanns en oanvänd behållning å förenämnda anslag av 5,500 kronor. Då det syntes antagligt, att ej heller 1915 års anslag skulle komma att fullständigt tagas i anspråk, samt den behållning å dessa två års anslag, som alltså borde kunna påräknas vid 1915 års utgång, ansågs böra vara tillräcklig för tillgodoseendet av bidragsbehovet under år 1916 och fördenskull nytt anslag icke vore erforderligt, föreslog Kungl. Maj:t år 1915 riksdagen allenast att medgiva, att Kungl. Maj:t finge för ifrågavarande ändamål under år 1916 använda vad som vid utgången av år 1915 kunde kvarstå oanvänt å anslaget för detta ändamål. Denna framställning blev av riksdagen bifallen.

Kungörelse angående statsbidrag för detta ändamål är utfärdad den 24 oktober 1913.

Av de vid 1913 och 1914 års riksdagar beviljade anslag har av Kungl. Maj:t anvisats statsbidrag för år 1914 å tillhopa 4,500 kronor och för år 1915 å tillhopa 3,500 kronor. Vid 1915 års utgång fanns alltså en odisponerad behållning av 12,000 kronor.

I skrivelse den 28 september 1915 har nu stuteriöverstyrelsen gjort framställning om utverkande av anslag för år 1917 till stamboksföring rörande hästar. Vid tiden för avlåtandet av denna skrivelse hade Kungl. Maj:t icke till slutlig prövning förehaft en framställning om anslag å 3,500 kronor till stamboksföreningen för svenska ardennerhästen.

Stuteriöverstyrelsen ansåg sig därför ej böra beräkna behållningen å anslaget till år 1916 till mer än 8,500 kronor. Å detta belopp syntes enligt stuteriöverstyrelsens mening något överskott under år 1916 icke kunna antagas uppstå. Det borde nämligen beaktas, att stamboken för nordsvenska hästar numera blivit omlagd i överensstämmelse med av stuteriöverstyrelsen utarbetat förslag och att understöd till denna stamboks förande alltså torde böra beviljas redan under år 1916, om, såsom vore ifrågasatt, stambokens styrelse under sistnämnda år begärde upphävande av den för stamboken medgivna lindrigare övergångsbestämelse beträffande härkomstfordringarna för hästs införande däri, som hittills stått hindrande i vägen för anslags tillstyrkande jämväl för detta stamboksarbete. [24.]

För år 1917 borde enligt styrelsens mening under sådan förutsättning anslaget icke bestämmas lägre än det för vartdera av åren 1914 och 1915 beviljade, eller 10,000 kronor.

Genom beslut den 8 oktober 1915 fann Kungl. Maj:t ansöknings- *Departements-*
om anslag för samma år till stamboksföreningen för svenska ardenner- *chefen.*
hästen icke föranleda vidare åtgärd. Detta berodde på att föreningen icke varit villig att inrätta stamboken enligt stuteriöverstyrelsens föreskrifter. På grund härav har, såsom förut nämnts, behållningen vid utgången av år 1916 uppgått till 12,000 kronor.

I fall, såsom stuteriöverstyrelsen från sin utgångspunkt föreslagit, nytt anslag å 10,000 kronor skulle utgå för år 1917, skulle alltså för åren 1916 och 1917 vara disponibelt ett belopp av tillhopa 22,000 kronor. Med anledning av hittills vunnen erfarenhet anser jag, att detta belopp är överflödigt stort, även om statsbidragen från anslaget avsevärt ökas. Ifall ett anslag å 6,000 kronor erhålles för år 1917 jämte rätt att använda eventuell behållning från år 1916, bliva i medeltal 9,000 kronor tillgängliga vartdera året, vilket bör vara fullt tillräckligt.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må till understödjande av stamboksföring rörande hästar under de villkor, Kungl. Maj:t må bestämma, under år 1917 använda vad som vid utgången av år 1916 kan kvarstå oanvänt å anslaget för detta ändamål;

dels ock å *extra stat* för år 1917 för samma ändamål anvisa ett anslag av ..... kronor 6,000.

5. Boskapsskötsel m. m.

a. Förekommande och hämmande av smittsamma sjukdomar bland husdjuren, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 50,000.

Ett anslag, som hittills förekommit å nionde huvudtiteln under rubriken »boskapsskötsel m. m.», nämligen för arvode till en statsinspektör över köttkontrollen, bör nu här uteslutas, emedan under sjätte huvudtiteln framställts förslag om denne tjänstemans uppförande å medicinalstyrelsens stat.

b. *Karantänsanstalten i Haparanda för husdjur.*

[25.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar har riksdagen på extra stat för vartdera av åren 1915 och 1916 anvisat ett anslag av 750 kronor för avlönande av en karantänsvakt vid karantänsanstalten i Haparanda för husdjur samt för bestridande av anstaltens kostnader för bränsle, lyse, telefon och desinfektionsmedel m. m.

*Karantäns-
anstalten i
Haparanda
för husdjur.*
(extra anslag.)

Då behov av ifrågavarande anslag kvarstår i oförminskad grad jämväl för år 1917, har medicinalstyrelsen i skrivelse den 15 september 1915 hemställt om utverkande för samma ändamål av ett anslag av 750 kronor att utgå på extra stat för år 1917.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till karantänsanstalten i Haparanda för husdjur å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av ..... kronor 750.

c. *Avelscentra för nötboskap.*

[26.] År 1902 begärde Kungl. Maj:t första gången hos riksdagen anslag till bildande och upprätthållande av avelscentra för nötboskap och anvisade riksdagen för vart och ett av åren 1903—1910 medel för detta ändamål. Efter tävlan utsågos dylika avelscentra år 1906.

*Avelscentra
för nötboskap.*
(extra anslag.)

År 1908 gjorde Kungl. Maj:t framställning till riksdagen om anordnande efter ny plan av förnyad tävlan för utseende av avelscentra. Riksdagen anvisade för dessa tävlingar jämte upprätthållande av de vid dem utsedda avelscentra anslag å extra stat för vart och ett av åren 1909—1915. Den 21 april 1911 utsågos avelscentra vid denna tävling.

År 1913 framlade Kungl. Maj:t förslag till riksdagen om anordnande av ytterligare en tävling för utseende av avelscentra enligt plan, som innefattade åtskilliga förändringar i förut gällande bestämmelser. Kostnaderna för dessa tävlingar beräknades till 122,000 kronor, varav 27,000 kronor skulle tagas från avkastningen av fonden för svenska hornboskaps- och fåravelns förädling samt återstående 95,000 kronor beräknades skola av riksdagen anvisas med 16,000 kronor för år 1914, 14,000 kronor för år 1915, 17,000 kronor för år 1916 samt 12,000 kronor för vart och ett av åren 1917—1920. Riksdagen har anvisat härtill 16,000 kronor för år 1914, 14,000 kronor för år 1915 och 17,000 kronor för år 1916.

[26.]

Nu har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 30 september 1915 gjort framställning om anvisande av anslag för år 1917 å 12,000 kronor såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för den år 1913 beslutade förnyade tävling för utseende av avelscentra.

Under åberopande av nyss omförmälda anslagsberäkning hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till avelscentra för nötboskap å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av..... kronor 12,000.

d. *Nötboskapsaveln inom Norrbottens län.*

Till främjande av nötboskapsaveln inom Norrbottens län har riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t anvisat å *extra stat* för vart och ett av åren 1907—1916 ett anslag av 5,000 kronor.

[27.]

*Främjande av
nötboskaps-
aveln inom
Norrbottens
län.*

(extra anslag.)

Med skrivelse den 19 oktober 1915 har lantbruksstyrelsen med tillstyrkan överlämnat en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse från Norrbottens läns hushållningssällskap, däri sällskapet gjort framställning om lika stort anslag för samma ändamål för år 1917.

Då det för främjandet av nötboskapsaveln inom Norrbottens län är av betydelse, att särskilt anslag av statsmedel därtill beredes jämväl för nästkommande år, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att till främjande av nötboskapsaveln inom Norrbottens län anvisa å *extra stat* för år 1917 ett anslag av ..... kronor 5,000.

e. *Förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.*

[28.]
Förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.
(extra anslag.)

Riksdagen har för varje år från och med år 1898 anvisat anslag å extra stat till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen. Anslagens belopp hava växlat allt efter behoven för året och tillgången på besparade medel för ändamålet. På 1916 års stat har riksdagen för ifrågavarande ändamål uppfört ett anslag av 75,000 kronor, varjämte riksdagen medgivit, att vad vid utgången av år 1915 möjligen icke blivit använt av tidigare för ändamålet beviljade anslag finge under år 1916 användas för enahanda ändamål.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 6 november 1915 gjort framställning angående anslagsbehovet för år 1917. Styrelsen har därvid framlagt en tabell rörande tuberkulinundersökningarna från dessa undersökningars början den 15 oktober 1897 till och med år 1914, varjämte en preliminär statistik för år 1915 intill den 1 september sammanförts med övriga uppgifter. Tabellen är beträffande tiden från och med år 1910 av följande lydelse:

Å r	Sammanlagda antalet undersökta djur	För första gången prövade besättningar			Antal besättningar, reaktionsfria vid första undersökningen	Omprövade besättningar		
		Antal	Antal djur inom dessa	Procent reagerande av djuren		Antal	Antal djur inom dessa	Procent reagerande av djuren
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1910	95,652	1,276	23,189	25.0	695	1,424	64,823	3.1
1911	96,517	1,096	20,803	22.5	585	1,587	67,568	2.2
1912	95,360	998	17,501	29.5	516	1,666	69,773	3.0
1913	101,383	1,159	18,987	29.5	622	1,708	73,767	2.5
1914	96,247	896	14,230	27.6	455	1,706	75,193	2.8
1915 t. ¹ / ₉	63,396	477	7,281	21.1	295	1,116	52,115	2.5

Lantbruksstyrelsen har vidare framhållit, att enligt tabellen undersökningarna med tuberkulin under år 1914, det senaste av de år, från vilka fullständiga uppgifter föreläge, varit i fråga om antalet av mindre omfattning än under nästföregående år (kolumn 2); att antalet mot

tuberkulos skyddade besättningar, vilka omprövats med tuberkulin, varit ungefär detsamma som år 1913 (kolumn 7); att dessa besättningar dock omfattat ett något större antal djur än under sistnämnda år (kolumn 8), samt att reaktionsprocenten bland dessa djur i någon ringa grad ökats, men i varje fall vore synnerligen låg (kolumn 9).

[28.]

Till tabellens uppgifter kunde vidare enligt lantbruksstyrelsen läggas, att av ovannämnda, under år 1914 med tuberkulin omprövade besättningar 1,119 om sammanlagt 36,799 djur visat sig fullkomligt reaktionsfria. Motsvarande siffror för år 1913 hade varit 1,100 och 34,107.

I stort sett betecknade 1914 års undersökningar med tuberkulin ett stillastående. Orsaken härtill vore emellertid icke svår att finna. De i vårt land under 1914 års senare hälft vidtagna, av krigshändelserna i utlandet betingade inkallelserna till tjänstgöring vid armén hade tagit många veterinärer under en avsevärd tid från deras verksamhet i hemorten, varigenom en hel del säkerligen avsedda undersökningar med tuberkulin icke kunnat komma till utförande.

Av de medel, som för år 1915 varit tillgängliga för tuberkuloskampens bedrivande och som enligt statskontorets uppgift utgjort sammanlagt 113,479 kronor 86 öre, hade enligt samma uppgift tagits i anspråk intill den 4 oktober sammanlagt 70,183 kronor 40 öre. Intill årets slut beräknades ytterligare åtgå omkring 17,000 kronor, i vilket fall kostnaderna för tuberkulosens bekämpande under år 1915 skulle hava uppgått till i runt tal 87,000 kronor, och en behållning uppstå å ungefär 26,000 kronor.

Det syntes under närvarande förhållanden icke kunna antagas, att ifrågakvarande angelägenhet skulle kräva något avsevärt högre belopp under år 1916 än under år 1915, utan kunde antagligen beloppet i fråga beräknas komma att stanna vid 88,000 kronor. Enär den av ingående behållning och årets anslag bestående medelstillgången för år 1916 kunde beräknas till 101,000 kronor, skulle sålunda för samma år uppstå en behållning av 13,000 kronor.

Om man antog, att samma belopp erfordrades för tuberkulosens bekämpande under år 1917, som beräknats åtgå under år 1916, eller 88,000 kronor, skulle alltså anslagsbehovet för år 1917 utgöra 75,000 kronor.

På grund av vad sålunda blivit anfört har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen på extra stat för år 1917 bevilja ett anslag av 75,000 kronor.

[28.] *Departements-
chefen.* Då medel för ifrågavarande ändamål synas även för år 1917 böra finnas tillgängliga samt jag icke har något att erinra mot det av lantbruksstyrelsen beräknade anslagsbeloppet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1916 möjligen kvarstår oanvänt å anslaget till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen må under år 1917 användas för enahanda ändamål;

dels ock å extra stat för år 1917 för samma ändamål anvisa ett anslag av ..... kronor 75,000.

f. *Svinavelns höjande.*

[29.] *Åtgärder för
svinavelns
höjande.
(extra anslag.)* Till åtgärder för höjande av landets svinavel har riksdagen anvisat å extra stat för vart och ett av åren 1912—1914 anslag av 30,000 kronor samt för vardera av åren 1915 och 1916 ett anslag av 40,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 7 december 1915 anfört, att hushållningssällskapen redan under år 1914 utgivit till åtgärder för höjande av svinaveln omkring 43,000 kronor av natur att kunna ersättas av statsmedel och att under år 1915 skulle efter vad styrelsen inhämtat utgifterna av samma slag med 10,000 kronor överstiga de sällskapen tilldelade anslagen. Då användningen av de hittills anvisade medlen syntes hava i hög grad bidragit till att främja landets svinavel, ansåge lantbruksstyrelsen det vara av den allra största betydelse, att tillräckliga belopp fortfarande måtte finnas tillgängliga för ändamålet, och detta så mycket mera, som de osäkra förhållandena under nuvarande kristid medfört en viss tillbakagång i svinproduktionen, som det vore av vikt att skyndsamt avhjälpa. En ökning av anslaget från 40,000 kronor till 50,000 kronor ansåge lantbruksstyrelsen därför i hög grad önskvärd.

*Departements-
chefen.* Jag instämmer fullständigt med lantbruksstyrelsen i fråga om betydelsen av att ifrågavarande anslag erhåller den av styrelsen nu föreslagna höjningen och hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till åtgärder för höjande av landets svinavel å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 50,000.

g. *Fjäderfäavelns befrämjande.*

Till fjäderfäavelns befrämjande har riksdagen för varje år från och med år 1904 anvisat anslag å extra stat. Beloppet av detta anslag utgjorde för vart och ett av åren 1904—1906 5,000 kronor och för vartdera av åren 1907 och 1908 10,000 kronor samt har för vart och ett av de efterföljande åren utgjort 20,000 kronor.

[30.]
Fjäderfä-
avelns
befrämjande.
(extra anslag.)

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 30 september 1915 anført, att medel för ifrågavarande ändamål borde finnas tillgängliga jämväl för år 1917, samt förmålt sig anse, att anledning saknades att vare sig höja eller sänka det nuvarande anslagsbeloppet.

I enlighet med vad lantbruksstyrelsen hemställt tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departements-
chefen.

att till fjäderfäavelns befrämjande anvisa å extra stat för år 1917 ett anslag av ..... kronor 20,000.

6. **Lantbruksmöten.**

Under en lång följd av år till och med år 1915 har riksdagen anvisat anslag å extra stat såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för allmänna lantbruksmöten samt till prisbelöningar vid dylika möten. På senare tid hava dessa anslag utgått med respektive 7,500 och 17,500 kronor årligen.

Bidrag till
kostnaderna
för allmänna
lantbruks-
möten.

Vid anmälandet den 14 januari 1915 av anslagsbehoven under nionde huvudtiteln för år 1916 anförde jag, att enär beslut fattats om uppskjutande tillsvidare av det till år 1916 utsatta tjuguandra allmänna svenska lantbruksmötet samt anledning icke torde föreligga att för det möte, som närmast härefter komme att hållas, bevilja högre statsanslag än vanligt, med ytterligare bidrags beviljande syntes kunna anstå lika många år, som mötet uppskötes. På grund härav ansåg jag någon framställning om anslag för detta ändamål å 1916 års stat icke böra avlätas till riksdagen.

Prisbelöningar
vid allmänna
lantbruks-
möten.

Då samma förhållande fortfarande är förhanden, är anslag för ifrågavarande ändamål för år 1917 icke erforderligt.

7. Redskapsprovninganstalter.

[31.]
Redskaps-
provning-
anstalter.
(extra anslag.)

Under en följd av år hava provninganstalter för maskiner och redskap för lantbrukets behov varit i verksamhet vid lantbruksinstitutet vid Ultuna samt lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp. Kostnaderna härför bestredos under de första åren genom ett av aktiebolaget Separator den 7 augusti 1896 donerat kapital av 100,000 kronor ävensom genom provningsavgifter och inkomster av försålda meddelanden rörande provningarna. Sedan Kungl. Maj:t vid 1907 års riksdag anmält, att förberörda gåvomedel vid nämnda års slut komme att vara nästan fullständigt förbrukade, har riksdagen för vart och ett av åren 1908—1916 anslagit medel för ifrågavarande ändamål, nämligen för vardera av åren 1908 och 1909 10,000 kronor, för vardera av åren 1910 och 1911 12,500 kronor, för år 1912 17,500 kronor och för vart och ett av åren 1913—1916 21,000 kronor.

Med skrivelse den 7 december 1915 har lantbruksstyrelsen med tillstyrkan överlämnat en från redskapsprovninganstalternas styrelse inkommen skrift med begäran, att ett anslag å 21,000 kronor måtte beredas för anstalternas verksamhet under år 1917.

Departements-
chefen.

Då anslag till ifrågavarande anstalters upprätthållande synes böra under år 1917 utgå med samma belopp som innevarande år, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till maskin- och redskapsprovninganstalterna vid Ultuna och Alnarp å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av ..... kronor 21,000.

8. Kemiska stationer m. m.

a. Kemiska stationer.

[32.]
Kemiska
stationer.
(extra anslag.)

I enlighet med vad lantbruksstyrelsen hemställt uti skrivelse den 30 september 1915 tillstyrker jag, att, i likhet med vad för år 1916 senast ägt rum, Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1917 anvisa såsom bidrag till underhåll av åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behov — inom de orter, där landsting eller hushållningssällskap, vart för sig eller i förening, förbundit sig att upprätta laboratorium och bekosta ej mindre lokal för detta jämte bostad eller hyresmedel för kemist och assistent än även avlöningen till dessa och laboratorietjänaren ävensom de årliga utgifterna för laboratoriets underhåll samt till inköp av böcker och inventarier för stationens behov — 6,000 kronor för varje station eller tillhopa ..... kronor 48,000.

[32.]

b. *Kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län.*

Till den år 1895 inrättade kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå har riksdagen å *extra stat* årligen anvisat anslag, som utgått för vart och ett av åren 1895—1898 med 5,000 kronor, för vart och ett av åren 1899—1903 med 6,250 kronor, för vart och ett av åren 1904—1912 med 11,250 kronor samt för varje av åren 1913—1916 med 13,750 kronor. Såsom villkor för dessa statsbidrag har varje gång uppställts fordran på bidrag från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest till belopp motsvarande minst tre femtedelar av statsbidraget, alltså för innevarande år å minst 8,250 kronor.

[33.]

*Kemisk-växt-
biologisk an-
stalt inom
Norrbottens
län.*

(extra anslag.)

I skrivelse den 6 september 1915 har anstaltens styrelse gjort framställning om ett till 15,000 kronor förhöjt statsanslag till anstalten för år 1917 och därvid anfört följande.

Anledningen till den begärda ökningen vore de ökade utgifter, som anstalten komme att få dels för det centrala försöksfält, som anstalten genom enskilda personers offervillighet erhållit och som från och med år 1915 tagits i anspråk för sitt ändamål, och dels för de ålderstillägg, som två av anstaltens försöksassistenter och jordbrukskonsulenter enligt den praxis, som styrelsen hittills följt beträffande övriga tjänstemän vid anstalten, ägde rätt att erhålla efter fem års väl vitsordad tjänstgöring vid anstalten.

Vad det centrala försöksfältet beträffade, så skulle det antagligen småningom kunna bära sig självt, då anstalten för detsamma disponerade en särskild av grosshandlaren Seth Kempe och änkeprofessorkan Lotty Bruzelius, född Kempe, skänkt fond, vars avkastning finge användas

[33.] till bekostande av den vid detsamma bedrivna försöksverksamheten. Denna fond belöpte sig till ett belopp av inalles 40,000 kronor, skänkta i två olika omgångar, men då det till försöksfält inköpta hemmanets bebyggande och förseende med nödiga levande och döda inventarier krävt avsevärda belopp, så hade endast 30,000 kronor av de skänkta medlen kunnat fonderas. Resten av fondens kapitalbelopp jämte de af de donerade medlen upplupna räntorna hade enligt medgivande av donatorerna blivit använda till försöksgårdens iordningställande. Enligt den uppgjorda planen skulle försöksgården i främsta rummet användas till anordnande av jämförande försök med olika växtföljder och till andra försök, som icke med fördel kunde medtagas i anstaltens lokala försök ute bland jordbrukarna i länets skilda delar.

Anstaltens ordinarie utgiftsstat hade hittills icke behövt vidkännas några större utgifter för de arbeten, som varit förenade med försöksgårdens iordningställande, men sedan denna nu från och med år 1915 tagits i anspråk för försöksverksamheten, måste de med denna förenade kostnaderna, i den mån de ej täcktes av ränteavkastningen å den i bank deponerade delen av fonden, naturligtvis täckas med anstaltens ordinarie inkomster, så mycket mer som de vid försöksgården anordnade försöken avsåge frågor, som vore av synnerligen stor betydelse för övre Norrlands jordbruk.

Vad beträffade de ålderstillägg, som anstaltens styrelse ansåge sig skyldig att från och med år 1917 tilldela två av de fem vid anstalten anställda försöksassistenterna, syntes det vara nog att erinra därom, att två av anstaltens försöksassistenter redan från och med den 1 januari 1913 åtnjutit ett ålderstillägg av 500 kronor vardera och att av de återstående assistenterna den ene den 1 november 1916 och den andre den 1 januari 1917 komme att hava tjänstgjort vid anstalten under en tid av fem år.

På grund härav och då de till anstalten anvisade anslagen vore så noga avpassade efter behoven, att varje utvidgning av anstaltens arbetsuppgift eller ökning av dess utgifter nödvändiggjorde en motsvarande ökning av de till dess underhåll anvisade anslagen, anhölle anstaltens styrelse om förhöjning i statsbidraget till 15,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 23 november 1915 anført, att det av kemisk-växtbiologiska anstalten under en tidsperiod av 20 år utförda arbetet tvivelutan i hög grad bidragit till främjandet av Norrlands, i synnerhet övre Norrlands jordbruk. Härvid hade såväl anstaltens försöksverksamhet som icke minst den undervisning de kringresande assistenterna bibringat befolkningen varit av betydelse.

På sista tiden hade anstalten vunnit ett välbehöfligt stöd för sitt fortsatta arbete genom att den kunnat anlägga ett fast centralt försöksfält på den gård, som genom enskilda personers offervillighet ställts till anstaltens förfogande. De försök, som kunde utföras vid en fast försöksgård, vore av en annan art än de, som utfördes vid de ambulatoriska försöksfälten, särskilt när det gällde att erhålla svar på för jordbruksnäringen praktiskt ekonomiska spørsmål. Även för demonstration av vunna erfarenheter vore en dylik försöksgård synnerligen lämplig. Det vore därför all anledning antaga, att försöksgården skulle bli ett viktigt led i bedrivande av anstaltens försöks- och upplysningsverksamhet.

Men om ock den enskilda offervilligheten sträckt sig så långt, att den utöver själva inköpskostnaden och iordningställande av gården lämnat anstalten ett ganska betydligt kapital, vars avkastning finge användas till bekostande av den vid försöksgården bedrivna verksamheten, vore det självfallet, att arbetena därstädes, till båtnad för det norrländska jordbruket, skulle kunna bedrivas i större utsträckning, ju större medel anstalten hade till sitt förfogande. Det vore ju ock tydligt att, då räntekastningen av fonden belöpte sig till högst 1,400 kronor, ytterligare medel vore erforderliga, om verksamheten skulle kunna bedrivas i sådan omfattning, att full nytta droges av försöksgården.

Men ej blott försöksverksamheten utan även det undervisnings- och upplysningsarbete, som bedreves genom assistenterna, vore av stort värde för främjandet av Norrlands jordbruk. Detta arbete vore synnerligen ansträngande på grund utav de med de stora avstånden förbundna resorna, och vore därjämte av så säregen beskaffenhet, att det tarvades lång tid för assistenterna att fullt sätta sig in uti detsamma. Det vore därför av största vikt, att personomyten, såvitt möjligt, undvekes och att, till förekommande av dylika, anstalten sattes i stånd att kunna tilldela assistenterna lönetillskott efter vissa års tjänstgöring, varigenom de skulle kunna förmås att kvarstanna på sina krävande poster.

Såsom styrelsen för anstalten i sin förevarande skrivelse framhållit, lämnade det nuvarande anslaget icke tillgång vare sig till utvidgning av anstaltens arbetsuppgift eller till lönetillägg åt assistenterna. Då lantbruksstyrelsen på grund av vad ovan anförts ansåge det önskvärt, att medel måtte ställas till anstaltens förfogande för båda de omnämnda ändamålen, samt icke hade något att erinra mot beloppet av den begärda anslagshöjningen, finge lantbruksstyrelsen, med vitsordande att nämnda anstalt fortfarande på ett i alla avseenden tillfredsställande sätt leddes och att arbetena vid densamma allt hittills omsorgsfullt utförts, hem-

- [33.] ställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för år 1917 bevilja anstalten ett anslag av 15,000 kronor, under villkor att från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest bidrag lämnades till anstaltens underhåll med sammanlagt minst 8,250 kronor.

*Departements-
chefen.*

Enligt vad som redan vid statsverkspropositionen år 1915 upplystes, har Norrbottens läns hushållningssällskap beslutat att under vart och ett av åren 1913—1917 anvisa ett anslag av 5,625 kronor till anstaltens underhåll, varjämte länets landsting för samma ändamål och tid anvisat ett årligt belopp av 2,625 kronor, tillhoppa 8,250 kronor.

Jag har nu från kemisk-växtbiologiska anstalten införskaffat beräkning över anstaltens inkomster och utgifter under åren 1916 och 1917. Denna beräkning upptager för de bägge åren alldeles samma inkomst- och utgiftsposter med oförändrade belopp, allenast med undantag att statsbidraget till anstalten för år 1917 förutsatts höjt till 15,000 kronor och att för samma år utgifterna för avlöningar upptagits höjda med 1,000 kronor samt försöksverksamheten vid Sunderbyn antagits skola draga en med 300 kronor ökad kostnad, varemot kostnaden för försöksfältet vid Luleå antagits kunna minskas med 50 kronor. Det bör vidare antecknas, att för bägge åren upptagits såsom inkomst statsanslag å 7,500 kronor till tre vid anstalten anställda jordbrukskonsulenter ävensom anslag av hushållningssällskapet å 5,625 kronor samt av landstinget å 9,625 kronor. Enligt inhämtad upplysning är av landstingets anslag ett belopp av 7,000 kronor avsett att bestrida kostnader för konsulenter resor, så att blott 2,625 kronor bliva tillgängliga för anstaltens egen verksamhet, på sätt också här ovan uppgivits. Kempeska fondens avkomstmedel hava upptagits med 1,350 kronor, motsvarande 4½ procent ränta å 30,000 kronor, samt utgifterna för försöksgården vid Sunderbyn till dels 900 kronor för avlöning åt en förman (jämte fri bostad m. m.), dels ock för övriga utgifter 800 kronor för år 1916 och 1,100 kronor för år 1917, tillhoppa resp. 1,700 och 2,000 kronor.

Statsanslag till upprätthållande av nu ifrågavarande anstalt, vars verksamhet hittills visat sig vara av särdeles stor betydelse för övre Norrlands jordbruk, är uppenbarligen behöfligt även för år 1917. Genom den donation, varmed enskilda personers erkännansvärda frikostighet försett anstalten, har denna fått ett kraftigt stöd och väsentligt utvidgade tillfällen till viktiga rön och undersökningar. Såväl av anstaltens styrelses nu gjorda framställning som av förberörda förslagsberäkningar över inkomster och utgifter framgår emellertid, att avkastningen av den del av de donerade medlen, som icke åtgått till försöksfältets vid Sunder-

byn bebyggande m. m. utan kunnat fonderas, icke fullt räcker att bekosta utgifterna för försöksfältets drift. Redan under år 1916 måste anstalten av sina övriga medel lämna tillskott härtill. Då ökade utgifter för verksamheten vid försöksfältet äro erforderliga för år 1917 för att anstalten må kunna draga full nytta av detsamma, men anstaltens övriga tillgångar synas tillfallo tagas i anspråk för dess övriga utgifter, måste nya medel härtill beredas. Det härför beräknade beloppet synes mig måttligt tilltaget.

[33.]

På grund av vad som anförts till stöd för beredande åt två assistenter av arvodesförhöjning från och med år 1917 synes mig en sådan åtgärd vara fullt motiverad. Även härtill lämna anstaltens inkomster ej tillgång, utan att ökade medel erhållas.

Behovet av att anstaltens inkomster för år 1917 ökas med 1,250 kronor finner jag sålunda vara ådagalagt. Nu har ifrågasatts, att detta behov skulle tillgodoses enbart genom ökning av statsbidraget till 15,000 kronor. Härvid är att märka, att, såsom ovan nämnts, allt sedan statsbidrag först lämnades till anstalten den grundsats iakttagits, att statens bidrag skulle motsvaras av ett minsta bidrag från landsting, hushållningssällskap eller eljest enligt proportionen 5 : 3. Motsvarande proportion bör enligt min mening fortfarande tillämpas och minsta ortsbidraget alltså höjas till 9,000 kronor. Då häri torde kunna inräknas räntan å den Kempeska donationen, är detta krav redan tillgodosett för år 1917.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till underhåll av kemisk-växtbiologiska anstalten inom Norrbottens län — under villkor att från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest bidrag lämnas till anstaltens underhåll med sammanlagt minst 9,000 kronor — å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag
av ..... kronor 15,000.

9. Svenska mosskulturföreningen.

Till understöd åt svenska mosskulturföreningen har riksdagen på extra stat för varje år från och med år 1890 anvisat statsanslag, som från och med år 1914 utgått med 50,000 kronor.

[34.]

Svenska mosskulturföreningen.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift har nu föreningen anhållit om beredande åt föreningen jämväl för år 1917 av ett statsanslag av 50,000

(extra anslag.)

[34.] kronor och därvid bifogat berättelser över föreningens verksamhet samt över verksamheten vid dess kemiska laboratorium, redogörelser för torvmarksundersökningar i Jönköpings län och för föreningens fältförsök i olika län, allt år 1914, ävensom förslag till inkomst- och utgiftsstat för föreningen för år 1917. Föreningen har i ansökningen anfört huvudsakligen följande.

De kemiska arbetena hade under år 1914 omfattat analyser å 864 prov utom en del särskilda praktiska och vetenskapliga undersökningar.

Systematiska torvmarksundersökningar hade verkställts inom Jönköpings län, där 150 mossar besökts och beskrivits. Kulturingenjörerna hade utfört förrättningar hos 294 mossägare inom 20 län under 193 förrättningsdagar och därvid undersökt 319 olika torvmarker, omfattande 6,313 hektar. Till småbrukare inom Västerbottens, Södermanlands och Malmöhus län hade under året fria besök med råd och upplysningar samt jordanalyser lämnats under 60 dagar. Populära föredrag i mosskultur och om torvtillverkning hade hållits i 15 län till ett antal av 165, och dessutom hade i slutet av juni månad i Jönköping hållits en två dagars kurs i mosskultur, besökt av 150 personer från 11 län. Kulturförsöken hade, utom i vegetationsgården i Jönköping och de båda fasta stationerna vid Flahult och Torestorp, omfattat 49 försöks- och förevisningsfält i sammanlagt 20 olika län, och de viktigaste resultaten hade återgivits i föreningens tidskrift, genom uppsatser i olika fack-tidskrifter och i den allmänna tidningspressen samt genom föredrag. Föreningen hade deltagit i baltiska utställningen i Malmö med en specialutställning av prover, kartor, fotografier, redskap m. m., belysande den skånska torvtillverkningen.

Föreningen hade således allt framgent arbetat på att öka kunskapen om landets torvmarker och dessas lämpligaste tillgodogörande samt lämnat råd och upplysningar om mossodlingarnas rätta skötsel.

Över denna framställning har lantbruksstyrelsen den 19 oktober 1915 avgivit utlåtande och därvid, under framhållande att det vore synnerligen önskvärt, att föreningens verksamhet även under år 1917 finge fortgå i avsedd riktning, förklarat sig icke hava något att erinra mot förenämnda förslag till inkomst- och utgiftsstat för föreningen för sistnämnda år samt tillstyrkt föreningens anhållan om fortsatt statsunderstöd till samma belopp som för innevarande år eller 50,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Då det synes även mig vara av vikt, att föreningen blir satt i tillfälle att fortsätta sin synnerligen gagnande verksamhet, och då härför kräves, att föreningen även under år 1917 kommer i åtnjutande av